

Kolbjørn Rafoss

Hall i Nord

En studie av beslutningsprosesser, anleggsbruk og idrettsdeltakelse knyttet til bygging av store innendørshaller i lokalsamfunn i Nord-Norge

Avhandling for graden philosophiae doctor

Trondheim, februar 2015

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Doktoravhandling for graden philosophiae doctor

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

© Kolbjørn Rafoss

ISBN 978-82-326-0744-0 (trykt utg.)
ISBN 978-82-326-0745-7 (elektr. utg.)
ISSN 1503-8181

Doktoravhandling ved NTNU, 2015:40

Trykket av NTNU Grafisk senter

Forord

I denne avhandlingen som i mange andre, har interessen for forskningsfeltet vokst ut av personlige erfaringer. Både som spiller og trener i fotball gjennom mange år har jeg erfart viktigheten av å ha gode anlegg og effektene av en langsiktig og reflektert anleggspolitikk.

Allerede da jeg begynte å spille fotball i Mandalskameratene i 1960-årene, var det en selvfølge at fotball skulle spilles på gressbane. At dette var et privilegium og ikke like selvfølgelig for andre, oppdaget jeg etter hvert ved at banene i Idrettsparken på vårparten tiltrakk seg mange utenbys lag. Toppklubber fra Østlandet la ofte treningskamper i forkant av sesongåpningen til Mandal. Det betydde blant annet at vi fikk utfordringene å møte etablerte landslagsspillere på grønt gress tidlig i april.

Kontrastene ble store da jeg senere flyttet til Nord-Norge. Her måtte vi trene med snø og is på banene gjennom vinteren og i sesongforberedelsene. Da jeg trente i Alta IF i begynnelsen av 1980-årene, spilte vi på grusbane både vår og høst, fordi gressbanen bare kunne brukes i sommerperioden. I sesongforberedelsen måtte vi oppsøke de få kunstgressbanene som var på Nordkalotten. De var 500 kilometer unna; enten i Kiruna eller i Harstad. Ellers var det å spille treningskamper med is-pigger på en is- og snødekket bane i Alta Idrettspark.

Som trener for Bossekop UL, som hadde et damelag i toppdivisjonen i sesongene 1986 og 1987, opplevde jeg på kroppen hvordan anleggspolitikken diskriminerer damefotballen. I motsetning til herrespillerne måtte damespillerne i toppdivisjonene spille på grus. Det er også interessant i et anleggspolitisk perspektiv at Alta med åtte måneder vinter og med flest spillere og flest antall lag i seriespill i Finnmark, fikk si første utendørs kunstgressbane først i 1998. Jeg deltok aktivt i den gruppen som planla byggingen av denne banen og opplevde hvordan fotballspillerne i Alta stod i kø for å få muligheten til å spille på kunstgress istedenfor på snø og is eller på grus.

I dag er anleggspolitikken til fotballforbundet slik at all fotball skal spilles på kunstgress, og det stilles krav til standarder. Og det er Fotballforbundet som sitter med makten til å definere hvordan disse standardene skal være. Disse anleggsstandardene påvirker i dag de lokale prioriteringene av idrettsanlegg. De skaper hodebry for en rekke klubber som får krav om å bygge nye anlegg. Aktuelle erfaringer i Alta er at for herrelaget Alta IF, som spiller sine obligatoriske seriekamper i Finnmarkshallen og hatt denne som hjemmebane en årrekke, har Fotballforbundet bestemt at Finnmarkshallen, kan bare benyttes inntil videre på dispensasjon, fordi det er en buehall som ikke oppfyller kravet til høyde under taket. Byggekostnadene til et nytt innendørsanlegg som tilfredsstillende standardene er anslått til ca. 350 millioner kroner. Og dette gjelder en klubb med et driftsbudsjett som ikke kan lønne innbytterbenken til Rosenborg BK. Alta IF må ha godkjente planer for bygging av en ny arena, for å tilfredsstillende Fotballforbundet sine krav til fortsatt Adeccoliga spill. Flertallet av

politikere i Alta ser det derimot ikke som en kommunal oppgave å finansiere bygging av enda en stor innendørshall. Hvorvidt det skjer det samme med Alta IF som med Raufoss fotball, som ikke fikk godkjent kravene til infrastruktur i klubbisensen i 2008, er uvisst. Raufoss ble som kjent det første norske laget som ble degradert fra spill i Adeccoligaen til 2.divisjon.

Disse eksemplene viser noe om hvordan anleggsstandarder og anleggspolitikk diskriminerer både i forhold til kjønn, geografi og økonomi og påvirker konkurranselikheden og mulighetene til å spille fotball i Norge.

Da Norges forskningsråd etablerte forskningsprogrammet “ Idrett, samfunn og frivillig organisering “, var jeg så heldig at jeg fikk støtte til å delta i dette forskningsprogrammet i 2002. Et av målene for dette programmet var å bygge opp en sterkere kompetanse omkring forskning på idrettsanlegg og anleggsbruk. Høgskolen i Telemark spilte en særskilt rolle som kjernemiljø for dette tyngdepunktet i programmet. Professor Jan Ove Tangen, som koordinator, etablerte et tett samarbeid med en rekke forskere fra ulike institusjoner. Deltakelse i dette nettverket har vært svært viktig for mine kunnskapsbidrag innen dette feltet.

Jeg vil derfor først rette en stor takk til veilederen min, professor Jan Ove Tangen ved Institutt for idrett, Høgskolen i Telemark. Du har gjennom mange år vært en viktig faglig inspirasjonskilde så vel som en god veileder, både når det gjelder avhandlingen og vårt felles bokprosjekt.

Også stor takk til professor Ørnulf Seippel ved Norges Idrettshøgskole. Din velvillighet til stadig å lese og kommentere nye utkast og forslag til aktuell litteratur, har hatt stor betydning for denne avhandlingen.

Avhandlingen bygger på en empirisk undersøkelse hvor mange har vært delaktige i. Takk til Øivind Granerud for hjelpen med datainnsamlingen og for de lange turene sammen til hallene rundt omkring i Nord-Norge. En takk til Ole Fredriksen i Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet, til Trygve Bornø i NFF og til Torleif Josefsen, leder for Hall i Nord Forumet, for hjelp med å skaffe frem dokumentasjon. Takk til Norges Forskningsråd som har gitt meg ressurser til arbeidet, til Høgskolen i Finnmark som har gitt meg gode arbeidsvilkår og ellers lagt forholdene til rette slik at jeg kunne gjennomføre dette studiet. Høgskolen har vært en fleksibel arbeidsplass, og gode kollegaer har gitt meg energi og inspirasjon til arbeidet med avhandlingen.

Takk til bibliotekar Trine Sandmo som har hjulpet meg med litteraturreferansene i avslutningen av arbeidet.

Takk til kjæreste Jorid for mange gode innspill og diskusjoner. Dersom du ikke hadde gått foran, hadde omveiene blitt langt flere.

En stor takk til Martin og Mari som har levd med denne avhandlingen i årevis og funnet seg relativt godt til rette med det.

Alta, juni 2014

Sammendrag

Hall i Nord. En studie av beslutningsprosesser, anleggsbruk og idrettsdeltakelse knyttet til bygging av store innendørshaller i lokalsamfunn i Nord-Norge

I etterkrigstiden har anleggspolitikken på mange måter vært bærebjelken i den statlige idrettspolitikken i Norge. En sentral statlig styring og forvaltning og en spesiell form for finansiering av dette politikkkfeltet, har sørget for en nasjonal utbygging og spredning av idrettsanlegg som er unik sammenlignet med mange andre land i Europa. En viktig grunn til dette har vært at staten legger til rette for idrettsaktivitet gjennom å finansiere idrettsanleggene, men blander seg i liten grad inn i prioriteringen og bruken av anleggene. Dette kan betegnes som liberal politikform.

Denne avhandlingen er en casestudie, hvor noen politiske konsekvenser av denne spesielle og liberale politikformens undersøkes og problematiseres. Gjennom ulike delstudier setter avhandlingen søkelys på beslutningsprosesser, anleggsbruk og idrettsdeltakelse knyttet til et prosjekt som omhandler byggingen av store innendørshaller i Nord Norge i perioden 1995-1998. Mer konkret undersøkes det politiske bakteppe for storhallprosjektet (Hall i Nord-prosjektet), og hvordan Fotballforbundet som initierte prosjektet, klarte å etablere et politisk maktgrunnlag til å forme en beslutnings- og implementeringsprosess som resulterte i en rask realisering av prosjektet. Videre kartlegger avhandlingen også hvilke utøvergrupper som bruker disse nye anleggene, om anleggene har ført til en økende rekruttering og idrettsdeltakelse og hvorvidt de oppfyller de idrettspolitiske målene for utbyggingsprosjektet.

Studien av beslutningsprosessene viser at grunnene til at dette storhallprosjektet kunne realiseres, hovedsakelig kan forklares som et resultat av etablering av ulike typer maktkonstellasjoner. Den mest avgjørende var at Norges Fotballforbund (NFF) etablerte et politisk nettverk av betydningsfulle nasjonale, regionale og lokale aktører, som ble mobilisert for å støtte prosjektet politisk. Disse jobbet for å få til en tildeling av ekstraordinære midler til prosjektet, samt å sikre tilgang både på fylkeskommunale midler og spillemidler. En annen viktig forklaringsfaktor var det nære forholdet mellom Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet og NFF. Det var disse som etter at idrettskretsene og idrettsstyret motvillig hadde gitt sin tilslutning til prosjektet, bestemte den løpende implementeringen av prosjektet. Beslutningsprosessene kan på denne bakgrunn betegnes som en blanding mellom forvaltnings-korporatisme og parlaments-lobbyisme, hvor de formelle prosedyrene blir fulgt eksempelvis når det gjaldt tildeling av spillemidler til hallene, samtidig som NFF opptrådte som interesseorganisasjon overfor statsråder, fylkespolitikere og lokale politikere. Disse rammefaktorene bidro til å skape et slags diskursivt hegemoni omkring prosjektet både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Blant annet klarte representantene fra NFF's anleggskomiteé og kretsenes anleggskomiteer og klubbenes anleggskontakter, å få gjennomslag for sine argumenter om at hallene var regionale flerbrukshaller som både kunne brukes til mange typer idrettsaktiviteter og til ulike typer kultur- og næringslivsarrangement. Prosjektet møtte mye lokal motstand, og motargumentene var mange og relevante. Blant annet ble det påpekt at disse anleggene i realiteten var spesialhaller for fotball, som egnet seg dårlig både til kroppsøvingundervisning og til andre idretts- og kulturaktiviteter. Til tross for dette fikk NFF gjennomslag for sine interesser, og hele byggeprosjektet ble realisert på kort tid.

Delstudiet som sammenlignet bruken av de nye storhallene med tradisjonelle flerbrukshaller, viste en stor forskjell i brukstimer mellom halltypene. Utnyttelsesgraden var betydelig lavere for storhallene enn for tradisjonelle flerbrukshaller. En viktig grunn til dette var at storhallene ble lite brukt på dagtid og i sommerhalvåret.

Undersøkelsen av anleggsbrukerne viste at storhallene hadde stor betydning som treningsarena for fotball, og var det idrettsanlegget som ble hyppigst brukt til fotballaktiviteter. Den brukergruppen som dominerte i storhallene var gutter/menn, og hallene var viktigere som treningsarena for menn enn for kvinner. I forhold til brukere av svømmehaller og tradisjonelle idrettshaller, ble storhallene brukt av få jenter/kvinner, og kjønnsforskjellene i bruk økte med stigende alder.

Delstudiet som undersøkte hvorvidt storhallene førte til en økende rekruttering av fotballspillere så vel som økende rekruttering til andre idrettsaktiviteter, viste at det ikke kunne påvises noen økning i antall aktive. Blant annet var det ikke noen økning i aktive over 12 år, som deltok i fotballkretsenes seriespill innenfor et tidsintervall som strekte seg fra før til etter bygging av hallene. Undersøkelsen viste dessuten at en uintendert effekt av hallutbyggingen var en økende prestasjonsorientering og spesialisering blant aldersbestemte utøvere, fordi konkurransesesongen ble utvidet til også å gjelde vinterhalvåret. Storhallene bidro dermed til å stimulere en utvikling i retning av å gjøre fotball til helårsidrett nedover i aldersgruppene.

Figurer		Side
Figur 1:	Fordeling av tippe-/spillemidler til idrettsformål 1990-2009 på hovedpostene.....	87
Figur 2:	Fordeling av spillemidler til fotballanlegg og andre anleggstyper 1990-2010.....	88
Figur 3:	Institusjonell ramme for tildeling av spillemidler.....	97
Figur 4:	Antall brukere på kveldstid fordelt på ulike tøvergrupper.....	202
Figur 5:	Antall brukere på kveldstid fordelt på ulike aktiviteter.....	202
Figur 6:	Antall brukere i de ulike hallene fordelt på fotball og andre idretter. Kveldstid.....	203
Figur 7:	Anleggsbrukere fordelt på andre idretter.....	204
Figur 8:	Anleggsbrukere kveldstid fordelt på kjønn.....	204
Figur 9:	Antall aktive i hallene på kveldstid fordelt på kjønn og alder.....	205
Figur 10:	Utlei timer på kveldstid fordelt på ulike aktiviteter.....	205
Figur 11:	Treningstimer pr. år på kveldstid fordelt på fotball og andre idretter.....	206
Figur 12:	Treningstid kveldstid fordelt på kjønn.....	207
Figur 13:	Treningstid fordelt på ulike fotballgrupper på kveldstid.....	207
Figur 14:	Treningstid kveldstid fordelt på alder.....	208
Figur 15:	Utnyttingsgrad i ulike perioder på kveldstid.....	209
Figur 16:	Utnyttingsgrad undervisningstimer i kroppsøving/idrett skoleåret 2002.....	210
Figur 17:	Antall timer hallene benyttes på dagtid.....	211
Figur 18:	Utleie i helgene fordelt på ulike aktiviteter.....	212
Figur 19:	Utleie i helgene fordelt på idrettsaktiviteter og utenomsportslige aktiviteter.....	213
Figur 20:	Utlei timer i helgene fordelt på kjønn.....	213
Figur 21:	Utlei timer i helgene fordelt på voksne og barn/ungdom.....	214
Figur 22:	Utlei timer fordelt på ulike aktiviteter.....	215
Figur 23:	Hallbrukere fordelt på kjønn og alder.....	217
Figur 24:	Hallbrukernes utdanning fordelt på kjønn.....	217
Figur 25:	Hallbrukernes stilling fordelt på kjønn.....	218
Figur 26:	Arbeidsforhold blant hallbrukere fordelt på kjønn.....	218
Figur 27:	Inntekt blant hallbrukere fordelt på kjønn.....	219
Figur 28:	Hallbrukerens familieforhold.....	219
Figur 29:	De aktives sivilstand.....	210
Figur 30:	Bruk av idrettsanlegg fordelt på kjønn.....	223
Figur 31:	Deltakelse i ulike arrangement i hallen.....	225
Figur 32:	Engasjement blant medlemmer av idrettslag fordelt på kjønn.....	227
Figur 33:	Antall aktive i seriespill Vadsø kommune 1995 – 2002.....	232

Figur 34:	Antall aktive i seriespill Porsanger kommune 1995 – 2002.....	233
Figur 35:	Antall aktive i seriespill Alta kommune 1995 – 2002.....	234
Figur 36:	Antall aktive i seriespill Lyngen kommune 1995 – 2002.....	237
Figur 37:	Antall aktive i seriespill Lenvik kommune 1995 – 2002.....	239
Figur 38:	Antall aktive i seriespill Harstad kommune 1995 – 2002.....	241
Figur 39:	Antall aktive i seriespill Hadsel kommune 1995 – 2002.....	24
Figur 40:	Antall aktive i seriespill Vågan kommune 1995 – 2002.....	244
Figur 41:	Antall aktive i seriespill Vestvågøy kommune 1995 – 2002.....	246
Figur 42:	Antall aktive i seriespill Vefsn kommune 1995 – 2002.....	247
Figur 43:	Antall aktive i seriespill Alstadhaug kommune 1995 – 2002.....	249
Figur 44:	Antall aktive som deltok i fotballkretsenes seriespill i de ulike kommunene 1995-2002.....	256
	Tabeller	
Tabell 1:	Treningshyppighet blant hallbrukere fordelt på kjønn.....	221
Tabell 2:	Hvilke idretter drev hallbrukerne med i 2002?.....	222
Tabell 3:	Oftest benyttet idrettsanlegg fordelt på kjønn.....	224
Tabell 4:	Hvor ofte trener menn og kvinner i hallen?.....	224
Tabell 5:	Hvordan kommer du deg vanligvis til hallen?.....	226
Tabell 6:	Anleggsdekning i forhold til befolkning fordelt på anleggstyper for fotball. 2002.....	254
Tabell 7:	Anleggsdekning i forhold til aktive over 12 år fordelt på anleggstyper for fotball. 2002.....	255

INNHold

Forord.....	IV
Sammendrag.....	VI
Figurer	VIII
Tabeller.....	IX

DEL I: PROBLEM, TEORI OG METODE..... 1

1 Innledning – Idrett, politikk og anlegg.....	3
1.1 Politiske mål og plankrav	5
1.2 Anleggsutvikling som strategi.....	7
1.3 Styring og kontroll med offentlige midler.....	7
1.4 Tema og problemstillinger	9
1.5 Avhandlingens disposisjon.....	12
2. Å undersøke anleggspolitikk og anleggsbruk – Teoretiske, empiriske og metodiske perspektiver	15
2.1 Politikk og beslutningsprosesser	15
2.2 Ulike forskningsbidrag - planlegging, beslutning og lokalisering av idrettsanlegg.....	24
2.3 Anlegg som sosial konstruksjon.....	28
2.4 Undersøkelsesopplegget.....	34
2.5 Anleggshistorie og institusjonelle ordninger – kilder og data.....	40
2.6 Beslutningsprosesser - data og kilder	42
2.7 Hallbruk og anleggsbrukere	48
2.8 Idrettsdeltakelse og endring	58
2.9 Etisk avveining – rollene som forsker, trener og politiker.....	61
2.10 Undersøkelsens validitet, relabilitet og generaliserbarhet.....	64

DEL II: POLITIKK OG BESLUTNINGER.....	67
3. Historie, politikk og beslutningsveier	69
3.1 Fotballforbundets anleggspolitikk og komiteer.....	70
3.2 Finansiering, forvaltning og fordeling av anlegg	82
3.3 Et avpolitisert politikkområde	88
4 Hall i Nord – prosjekt, prosedyrer og penger	101
4.1 Fotballhall i Nord – En utradisjonell fremgangsmåte	101
4.2 Idrettsavdelingen og NFF	113
4.3 NIFs behandling av prosjektet.....	121
4.4 Troms Idrettskrets vurdering av prosjektet	125
5 Fire anlegg – fire lokale beslutningsprosesser	137
5.1 Finnmarkshallen – Alta kommune	137
5.2 Midt-Tromshallen – Lenvik kommune	148
5.3 Lyngenhallen- Lyngen kommune	156
5.4 Lofothallen – Vestvågøy kommune	165
5.5 Oppsummering	174
6 Idrettspolitiske beslutningsprosesser.....	177
6.1 Fordeling av spillemidler til organisasjon og anlegg	178
6.2 Maktspill langs to parallelle linjer.....	179
6.3 Aktiv politisk kanal	180
6.4 Hegemoni	184
6.5 Partnerskap	185
6.6 Både hierarki og nettverk	186

DEL III: KONSEKVENSER AV DET POLITISKE SPILLET	193
7 Hallbruk og anleggsbrukere	195
7.1 Hallbruk.....	195
7.2 Anleggsbrukere	210
7.3 Sammenfatning.....	222
8 Idrettsdeltakelse og endring	225
8.1 Vadsø - Varangerhallen.....	225
8.2 Porsanger - Porsangerhallen.....	227
8.3 Alta - Finnmarkshallen.....	228
8.4 Lyngen - Lyngenhallen	231
8.5 Lenvik – Midt-Tromshallen	232
8.6 Harstad - Hålogalandshallen	234
8.7 Hadsel - Vesterålshallen.....	236
8.8 Vågan – Kong Øisteins hall	238
8.9 Vestvågøy - Lofothallen.....	239
8.10 Vefsn - Mosjøhallen.....	241
8.11 Alstadhaug - Helgelandshallen.....	243
9 Hallens betydning som aktivitetsarena.....	247
9.1 Økt betydning som aldersbestemt arena og færre aktive spillere.....	250
9.2 Utvidet sesong og økt konkurranseorientering blant barn og unge.....	251
9.3 Lokal og kommunal treningsarena.....	252
9.4 Bedriftsfotball året rundt	253
9.5 Få nye idrettslag og idretter.....	253
9.6 Motstand mot endring	254

DEL IV: AVHANDLINGENS SVAR	257
10 Politikens virkninger	259
10.1 Hva var det idrettspolitiske bakteppe for “Hall i Nord”?	259
10.2 Hvordan klarte NFF å få gjennomslag for planleggings- og beslutningsprosesser som førte frem til finansiering, lokalisering og bygging av hallene?	260
10.3 Hvordan ble hallene utnyttet og hvilke konsekvenser fikk den nybygde anleggsmassen for anleggsbruk og anleggsbrukere?	263
10.4 Hvordan oppfyller hallene de idrettspolitiske målene for utbyggingen?	263
10.5 Politikuttøvelse på idrettsfeltet	265
10.6 Kunnskapspolitiske utfordringer og forskningsbehov	267
10.7 Avslutning	268
LITTERATUR	271
VEDLEGG	287
A. Intervjuguide nøkkelinformanter	
B. Spørreskjema til brukere av treningshall	
C. Intervjuguide - Daglig leder hall (1)	
D. Intervjuguide - Daglig leder hall (2)	
E. Intervjuguide - Trenere og lagledere	
F. Liste over intervjuer daglige ledere	
G. Liste over intervjuer trenere og tillitsvalgte ledere	
H. Liste over intervjuer beslutningstakere	
I. Prosjektgodkjenning	

Del I

DEL I: PROBLEM, TEORI OG METODE

1 Innledning – Idrett, politikk og anlegg

Dette prosjektet studerer beslutningsprosesser, anleggsbruk og idrettsdeltakelse, nærmere bestemt politikkdannelse og politikkomplementering i forbindelse med bygging av idrettsanlegg. I 1992 lanserte Norges Fotballforbund (NFF) prosjektet "Hall i Nord" for bygging av store idrettshaller i Nord-Norge, der målet var å bygge en rekke store innendørshaller med kunstgress i de tre nordligste fylkene. NFF så for seg oppbygging av en infrastruktur for sommeridretter i en landsdel hvor det var klimatisk utfordrende å drive med fotball som helårsidrett. Dårlig treningsforhold vinterstid og vanskelige overgangsperioder vår og høst på grunn av korte vekstsesonger utsatte gressbanene for stor slitasje. Vedlikehold av gressbanene førte med seg store vedlikeholdskostnader. Forbundet hadde erfaringer fra bruk av storhallene i Tromsø (1986) og Bodø (1991) der det hadde vist seg at hallene hadde utvidet sesongen for en rekke seniorlag og fungerte som interkommunale kamp- og treningsarenaer i vinterhalvåret. De nye hallene skulle gjøre fotballen til innendørsidrett i vinterhalvåret for flere i landsdelen.

Etter at Lillehammer av IOC var tildelt de olympiske leker i 1988, ble det i årene som fulgte bygd opp en rekke moderne idrettsanlegg for vinteridretter i Mjøs-regionen. Anleggene ble finansiert ved hjelp av statlig midler og spillemidler. Den store bruken av spillemidler, 22 prosent av anleggskostnadene var finansiert over spillemiddelpotten og 78 prosent statlige midler, førte til at vinteridrettene skøyter, hopp, alpint, skiskyting og langrenn disponerte moderne anlegg hvor det kunnes arrangeres internasjonale mesterskap. Allokering av spillemidler til de olympiske anleggene førte til et etterslep i utbetaling av spillemidler til en rekke kommunale idrettsanlegg. NFF ønsket å få til en tilsvarende dekning av anleggskostnadene, nemlig at hallene skulle få tildelt både spillemidler og statlige midler til et distriktpolitisk tiltak. Fotballen opplevde problemer med å bygge nok idrettsanlegg for breddefotball og toppfotball samtidig som fotballaktiviteten i Norge vokste på alle områder. Herrelandslaget var på vei inn i verdenstoppen. Kvinnefotballen var ledende internasjonalt, fotballen dominerte barneidretten og pengene strømmet inn til forbundet takket være media og sponsorer (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 363).

Fra 1990-årene var det blitt en større vilje til politisk styring av anleggsutbyggingen. Stortingsmelding 41 (1991-1992) *Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse* åpnet for tildeling av spillemidler til andre anleggs kategorier enn tradisjonelle konkurranseanlegg. Det var ingen selvfølge at utbygging av flere store kostnadskrevende konkurranseanlegg var et godt virkemiddel for målet om "idrett for alle". Departementet ønsket en sterkere prioritering av nærmiljøanlegg i favør av kommuneanlegg. Dette ble understreket i idrettsmeldingen: «*Nærmiljøanlegg bør prioriteres ved fordeling av tippemidler til den*

enkelte kommune» (St.meld. 41 (1991 - 1992), s. 142). Et tiltak for å få kommunene til å bygge flere nærmiljøanlegg var å øke tilskuddssatsene med opptil 50 prosent. Den statlige idrettspolitikken la med andre ord opp til en sterkere styring av anleggsutbyggingen ved at en prosentvis andel av anleggsmidlene skulle fordeles til nærmiljøanlegg. Arbeidsfordelingen med at det er et offentlig ansvar å planlegge, bygge og drive anlegg og organisasjonenes oppgave å aktivisere befolkningen skulle: «sikre muligheter for å realisere idrett for alle». (s. 17) En politikk som hadde som mål å bygge store kostnadskrevende innendørsanlegg ville ikke bare øke presset på anleggsmidlene, men resultere i spredning av en annen anleggskategori i kommunene enn den statlige idrettspolitikken la opp til.

NFF ønsket å gjennomføre hele ”Hall i Nord” utbyggingen samlet. Kommunene i Nord-Norge ble invitert til å delta i en konkurranse om å få tildelt hall. Interessen var stor for å delta i prosjektet. Det lå i finansieringen, som NFF presenterte overfor kommunene, at staten skulle bidra med ekstraordinære statlige midler over statsbudsjettet ved siden av at anleggene ville få tildelt ordinære spillemidler. En ekstra tildeling av offentlige midler kombinert med det økte tilskuddet på 20-25 prosent utover ordinære satser som gjelder for idrettsanlegg i Nord-Norge, ville være svært gunstig for finansieringen. Bruk av limtrekonstruksjoner, som var blitt brukt ved bygging av Vikingskipet på Hamar, innebar en forholdsvis rimelig måte å oppfylle de tekniske kravene til hallenes utforming. Totalkostnadene ble dermed lavere i forhold til tilsvarende store innendørsanlegg.

Det at prosjektet ble lansert med en finansieringspakke, som forutsatte ekstra statlige midler ved siden av ordinær spillemiddeltildeling, utfordret Kulturdepartementet. Selv om hallene var så billige at det var vanskelig for kommunene å si nei til tilbudet var det en forutsetning at prosjektet ble tilført ekstraordinære midler. Sentrale aktører i NFF satte i gang intense politiske fremstøt mot regjering og storting uten at Kulturdepartementet var orientert eller informert. «*Dette ga Åse Kleveland uttrykk for da hun kom fra lunsj etter en regjeringskonferanse. For meg var det selvsagt pinlig at statsråden ikke var informert. Koalisjonen NFF og AP-fotball folk arbeidet for å binde opp KKD politisk før saken nådde fagdepartementet. Å vinne over KKD's mulige innvendinger, var selvsagt et viktig element i strategien*».¹ Denne uvanlige fremgangsmåten var en demonstrasjon av politisk makt fra aktører som utfordret gitte rammer for forvaltning, finansiering og fordeling på anleggfeltet.

NFF begrunnet utbyggingen med at det var viktig å beholde et allsidig idrettstilbud i lokalmiljøene og at det var: ” *vesentlig å bygge haller som kan nyttes til alle typer idrett samt andre nyttige*

---

¹ Hans B. Skaset. Personlig meddelelse til forfatter. 15.02. 2013.

samfunnsnyttige formål”.² Hallene ville bli mye brukt og bidra til å utvikle både topp- og breddefotballen i Nord-Norge. For NFF var det å bygge allianser med andre idretter og næringslivet en del av strategien for å samle oppslutning om prosjektet. Hallene skulle være både en flerbrukshall som kunne brukes av andre idretter enn fotball, og et flerbruksanlegg som kunne brukes av det lokale kultur- og næringsliv til messer, konserter og utstillinger. Prosjektet kan sees på som et større kultiveringsprosjekt som hadde mye til felles med utbygging av svømmebasseng i landsdelen på 1950 og 1960-tallet, nemlig å skape likeverdige muligheter i Nord Norge for å kunne drive med opplæring og trening i en idrett i forhold til resten av landet. Forskjellen var at det var staten ved kontorsjef Rolf Hofmo (1946 – 1966) i Statens Idrettskontor som var pådriver for utbyggingen av svømmebasseng i landsdelen, mens det var det største særforbundet som planla utbyggingen av innendørshaller i landsdelen. Hvordan var det mulig å gjennomføre en utbygging som på mange måter var på tvers av det som var institusjonalisert anleggspolitikk?

1.1 Politiske mål og plankrav

Siden begynnelsen av 1970-årene, har den offentlige idrettspolitikken vært basert på prinsippet om ”*Idrett for alle*”. Ved behandling av St.meld. nr. 8 (1973 – 1974) *Om organisering og finansiering av kulturarbeid* har det vært tverrpolitisk enighet om mål og ansvarsfordeling innen anleggsektoren: «*Det offentlige skal ta seg av tilretteleggingen, mens organisasjonene skal ha ansvar for organiseringen*». Dette innebærer at flest mulig skal gis mulighet til å utøve idrett og fysisk aktivitet. Den første stortingsmeldingen om idrett, St.meld. nr. 41(1991-1992) *Om idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse*, pekte på mål for hvordan anleggsutbyggingen kunne gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Siden 1991 har man spesielt satsset på å skaffe en større del av befolkningen bedre muligheter til å drive idrett, særlig utsatte grupper gjennom å prioritere bygging av anleggstyper som harmonerer med aktivitetsprofiler i befolkningen. Hovedmålet kommer til uttrykk på følgende måte i St.meld. nr. 41 (1991-92):

- at en større del av befolkningen bør få bedre muligheter til å drive idrett
- at utbygging av idrettsanlegg må innordnes klarere behovsvurderinger og langsiktige økonomiske hensyn
- at det i særlig grad må satses på å bygge ut enkle anlegg som tilfredsstillende behovene for lek, opplæring og mosjon
- at det er et offentlig ansvar å planlegge, bygge og drive idrettsanlegg

---

² Brev til Vadsø kommune fra Norges Fotballforbund vedrørende Hall i Nord, Oslo 14.september 1994.

- at nærmiljøanlegg bør prioriteres ved fordeling av anleggsmidler
- at anlegg for friluftsliv bør prioriteres

I 1987 bemyndiget Kultur- og vitenskapsdepartementet (nå Kulturdepartementet) fylkeskommunene til å foreta fordeling av tildelte tippemidler til bygging av anlegg. En overføring til fylkeskommunene innebar at det etter hvert ble et plankrav for idrettsanlegg. I 1988 hadde Kulturdepartementet fastsatt at et vilkår for stønad fra tippemidlene skulle være at anleggene var gitt prioritet i en kommunal plan for utbygging av idrettsanlegg.³ Plankravet for idrettsanlegg innebar at det siden 1991 har vært stilt krav om å utarbeide fylkes(del)planer for bygging av idrettsanlegg, og et særlig krav, som i praksis har vært i hevd siden 1995, om kommunedelplaner for det *kommunale* tilskuddet til slike anlegg. I idrettsmeldingen ble det understreket at: «*Utbygging av idrettsanlegg må innordnes klarere behovsvurderinger og langsiktige økonomiske hensyn. Hensyn til miljø og formgivning bør i sterkere grad vektlegges.*» Selv om idrett ikke er en lovpålagt oppgave var bakgrunnen for departementets innføring av kravet om vedtatt kommunal delplan for anlegg og områder for idrett og friluftsliv et ønske om sterkere kommunal styring av anleggsutbyggingen, sterkere prioritering i kommunen og en sterkere betoning av helhetsperspektivet ved bygging. Utarbeidelse av et anleggsregister skulle gi Idrettsavdelingen et bedre styringsredskap

Planlegging som politisk virkemiddel synes med andre ord å ha fått en økende betydning for å realisere overordnede idrettspolitiske mål om bedre tilgjengelighet for flere til bruk av ulike typer aktivitetsanlegg. Da prosjektet "Hall i Nord" ble introdusert, var alle kommunene pålagt å utarbeide kommunale anleggsplaner. Det var nemlig en forutsetning for å få tildelt spillemidler at anlegget var med i en kommunal plan for idrett. En undersøkelse (T. Magnussen, Gjertsen, & Røiseland, 2002) viste at de fleste kommunene i 2000 hadde fulgt opp departementets plankrav. I en undersøkelse om idrettsrådenes rolle i arbeidet med kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet trekker forfatteren fram at: «*kommunen har ansvaret for å utarbeide den generelle delen og prioriteringene på alt som ikke går på idrettsanlegg. Mens prioriteringen av idrettsanlegg i stor grad overlates til idrettsrådene*» (Waldahl, 2009, s. 40). Hvorvidt det var utarbeidet anleggsplaner i de kommunene som ble tildelt hall, og det innførte plankravet førte til en sterkere behovsrelatert anleggsutbygging og involverte idrettsrådene i prioriteringen av anlegg vil studien undersøke.

---

³ Overskuddet til fordeling fra Norsk Tipping til idrettsanlegg betegnes i perioden 1947 til 1992 som «tippemidler», og etter sammenslåingen av flere statlige spill i 1992 som «spillemidler».

1.2 Anleggsutvikling som strategi

Det er åpenbart at kampen om finansiering av idrettsanlegg inngår i en tydelig maktarena hvor ulike interesser spiller seg ut innen den kommunale planleggingen. De kommunale planprosessene knyttet til etableringen av store kostnadskrevende idrettsanlegg har vist seg å være særlig konfliktfylte (Heinzerling, 2002). Bygging og lokalisering av idrettsanlegg handler om samfunnsstyring - om samarbeid og konflikt omkring ivaretagelse og realisering av interesser og verdier i samfunnet. For å analysere hvilke institusjonelle ordninger og beslutningsstrukturer som preget idrettspolitikken tar jeg utgangspunkt i tre ulike nivå: nasjonalt, regionalt og lokalt. Når jeg trekker frem forholdet mellom det offentlige og NIF for å belyse de beslutningsprosesser som førte frem til realisering av hallene, handler det om å undersøke et sammensatt fenomen hvor beslutninger tas sentralt, regionalt og lokalt. Idretten består av en lang rekke særforbund, kretser, idrettsråd og lag som organiserer og aktiviserer ulike grupper utøvere. Det offentlige er på sin side sammensatt av en rekke forskjellige myndighetsorganer med folkevalgte organer kommunalt og regionalt og byråkrater i Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet, og på lokalt plan som kan ha stor innflytelse på politiske beslutninger som på nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Forholdet mellom idrett og politikk kan ikke bare forstås som et forhold mellom to enhetlige parter, men må mer betraktes som et komplisert nettverk av kontakter og relasjoner mellom en rekke aktører.

Dette gjøres ved å vurdere hvordan aktører forholder seg til den ordinære styringskanalen, hvor det offentlige behandler søknader fra idrettens formelle organ i anleggssaker eller også se på om beslutningsveiene også involverer andre aktører. Studiet har som mål å undersøke hvilke aktører og nettverk som var sentrale i beslutninger om å finansiere, forvalte idrettsfeltet og fordele hallene nasjonalt, regionalt og lokalt. Hva kjennetegner nettverkene som gjorde at NFF lyktes med å få gjennom vedtak om bygging av hallene?

1.3 Styring og kontroll med offentlige midler

Goksøyr (1996) hevder at konfliktpotensialet mellom stat og idrettsorganisasjoner ble større på 1990-tallet. Styring og kontroll med offentlige midler ble et sentralt konflikttema, som for eksempel at staten i større grad ønsket å øremerke overføringene til NIF (Bergsgard, 2005). Hans B. Skaset hadde skiftet rolle fra sektorpolitikker i NIF til statsbyråkrat i Idrettsavdelingen. I 1991 var Hans B. Skaset blitt utnevnt til ekspedisjonssjef av arbeiderpartiregjeringen til å lede den nyopprettede Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet. Makten i norsk idrett fulgte Skaset og maktbalansen ble endret i det offentliges favør (Goksøyr, 2008). Hans B. Skaset var plassert i tidligere kontorsjef Rolf Hofmos (1946 – 1966) stol og engasjerte seg sterkt for breddeidrettens interesser mot konkurranseidretten. Han hadde en utpreget evne til å sette sitt preg på saksfeltet utfra den posisjonen han hadde, og som embetsmann viste han større styringsvilje overfor idretten enn det den var vant med

fra statens side (Goksøyr, 1999; Lesjø, 2003, s. 244). Som nytilsatt ekspedisjonssjef i den nyopprettete Idrettsavdelingen (1991) la han fram den første stortingsmeldingen om idrett. De tillitsvalgte i fotballforbundet stod med andre ord overfor en toneangivende aktør som i forbindelse med utbyggingen av anleggene i Mjøs-regionen konsentrerte seg om: «å hindre at toppidretten tok helt makten og pengene fra den øvrige idretten» (Lesjø, 2003, s. 244). Skaset ble ledende, om ikke enerådende i utformingen av den statlige idrettspolitikken (Waldahl, 2005, s. 126).

Selv om mye av maktkampen om stortingsmeldingen handlet om øremerking av statlige midler til NIF, ble anleggsutbygging også et spørsmål om styring. Innføring av en ny søknadsgruppe, nærmiljøanlegg, kan sees på som et forsøk på å øremerke anleggsmidler til annet enn konkurranseanlegg. Ved å innføre en ny søknadsgruppe fikk myndighetene et større spillerom i forhold til NIF. Gjennom planer, tildelingskriterier og nye søknadsgrupper skulle politikken på anleggfeltet bli mer målrettet.⁴ Hvilke institusjonelle ordninger og beslutningsstrukturer gjorde det derfor mulig å gjennomføre og finansiere «Hall i Nord» prosjektet på tross av Kulturdepartementets økende krav om styring av anleggfeltet?

Det er åpenbart at arbeidet med å få til en gunstig finansieringsordning, fordele hallene, legitimere anleggstypen som et flerbruksanlegg og få anleggene inn på de kommunale anleggsplanene måtte involvere en rekke aktører og aktivisere nettverk. Utbyggingen av haller må sees i sammenheng med anleggspolitikken i NFF. Anleggsutvikling var blitt en viktig del av forbundets strategi fra slutten av 1980-årene. Målet for anleggsutviklingen var å bygge differensierte anleggstyper som kunstgressbaner, treningshaller, storhaller, ballbinger, matcharenaer, regionale toppfotballanlegg o.a. for å kunne gjennomføre trening og avvikle kamper, dvs. legge til rette for fotball som helårsidrett og innendørsidrett (Goksøyr & Olstad, 2002). Da planene ble kjent, at NFF ønsket å bygge en storhall og ni innendørshaller i Nord-Norge, handlet dette om fordeling av store summer. Det handlet om forholdet mellom anleggsutbygging og et politisk spill om å få tilgang til spillemidler, statlige midler og midler fra offentlige budsjetter gjennom beslutninger på ulike nivå til å finansiere hallene. Det lå i kortene at det kom til å bli en omstridt utbygging. Det er åpenbart at det var ulike interesser om hvem som skulle utforme politikken på anleggfeltet noe som for eksempel kommer til uttrykk gjennom

---

⁴ Fra tidlig på 1980-tallet og fram til og med fordelingsåret 1995, ble den fylkesvise fordelingen av spillemidlene, rammen til fylkeskommunene, satt til samme prosentandel av godkjent søknadssum. I 1990 ble 28 prosent av søknadene til innvilget i forhold til søknadssum. Et slikt søknadsbasert system hadde ført til store ulikheter i fordeling av anlegg mellom fylkene. I 1996 ble kriteriegrunnlaget justert. Den fylkesvise fordelingen av midler til ordinære anlegg ble etter dette beregnet på bakgrunn av godkjent søknadssum (vektes med 50 prosent), antall innbyggere i fylket (vektes med 25 prosent), antall personer som bor spredt i fylket (vektes med 15 prosent) og anleggsdekning (vektes med 10 prosent).

følgende kommentar fra presidenten i NIF Arne Myhrvold: *"Hall i Nord prosjektet er det største overgrepet jeg opplevde i min tid som president i NIF"*.⁵

Det å bygge store kostnadskrevende anlegg handler om viktige beslutninger innen idrettspolitikken og ikke minst om hvem som skal delta i beslutningsprosessene (Bergsgard, 2002). Forholdene mellom de idrettspolitiske aktørene kan ofte bære mer preg av kampsport enn lagspill når det gjelder bruk av spillemidler til store kostnadskrevende anlegg (Heinzerling & Rommetvedt, 2002, s. 166). Det at statsråden og idrettspresidenten opplevde å bli "overkjørt" av andre aktører kan knyttes til å gjelde andre store byggesaker. Debattene om et eller flere nasjonalanlegg for ski, planene om et nytt hoppnanlegg for skiflyving i Rødkeiva, lokalisering av de olympiske anleggene i 1994, lokalisering av anlegg for olympiske vinterleker i Tromsø og bygging av ny Holmenkollbakke er slike eksempler.

Et viktig premiss for å realisere prosjektet var at det ble bevilget ekstraordinære statlige midler til prosjektet utover de ordinære spillemidlene. Dette førte til diskusjoner om forvaltning av spillemidler mellom Norges Idrettsforbund/Norges Olympiske komité og NFF, og mellom NFF og Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet. Innen den organiserte idretten møtte prosjektet motstand da idrettskretsene ønsket å prioritere anleggene innen de fylkeskommunale anleggsplanene og på lokalt nivå hvor politikere skulle fatte vedtak om bygging, finansiering og lokalisering av anleggene. Dersom NFF skulle få utløst ordinære spillemidler utfra foreliggende søknadssum i begynnelsen av 90-årene ville en innarbeiding og prioritering av hallene i de fylkeskommunale delplanene først etter 4-5 år tilføre anleggene spillemidler. Dette handlet med andre ord om politikk.

1.4 Tema og problemstillinger

Det er grunn til å støtte seg på Bergsgard (2005) som hevder i sitt doktorgradsarbeid at en analyse av fordeling av spillemidler sier oss noe om hvem som har makt i idrettspolitikken, og at dette er sentralt for å forstå sammenhengen mellom idrettsfeltet og det politiske feltet. Goksøyr m.fl. (1996) hevder at konfliktpotensialet mellom stat og idrettsorganisasjoner ser ut til å være større på 1990-tallet enn i periodene før. Det sentrale konflikttema på 90-tallet handlet om styring og kontroll med offentlige midler. Det syntes viktig å sikre en effektiv og målstyrt bruk av spillemidler som Idrettsavdelingen forvaltet. Den politiske kampen om Stortingsmelding nr. 41 (1991-92) *"Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse"* førte til at idrettsforbundet var mer påpasselige med å hevde sin rett til selvbestemmelse når det gjaldt organisering og aktivitet enn når det gjaldt anleggspolitikken. Ifølge Goksøyr m.fl. (1996) har dette sammenheng med den tradisjonelle arbeidsdelingen som begge parter var innforstått med: Det offentlige hadde erkjent sitt ansvar som tilrettelegger og anleggsbygger. Hva

---

⁵ Arne Myhrvold. Personlig meddelelse til forfatter. Bø i Telemark 26.03. 2009.

som skulle skje på og i anleggene, ville idretten ha mest mulig frihet til å bestemme. Hvorvidt dette bildet er dekkende for utbyggingen av hallene i Nord-Norge kan denne undersøkelsen gi svar på.

Fra ”Hall i Nord” ble lansert i 1992 til utbyggingen var fullført, gikk det kort tid. I 1996 åpnet den første hallen i Porsanger kommune i Finnmark, og i 1998 ble den siste hallen innviet i Sandnessjøen i Nordland. Det kostet til sammen 323 millioner kroner å bygge hallene (2012 kroner), noe som krevde en betydelig offentlig støtte for å bli realisert (Rafoss, 2005a). Samlet utgjorde de offentlige tilskuddene 54 prosent av byggekostnadene.⁶ Mens flerbrukshaller i Norge i gjennomsnitt mottok 22 prosent og svømmehallene 13 prosent av byggekostnadene fra spillemidler, utgjorde spillemidlene til hallene til «Hall i Nord», hele 36 prosent (KKD, 2003, s. 47; Rafoss, 2005a, s. 21).⁷ Den store andelen offentlige midler var svært gunstig for finansieringen av hallene i Nord-Norge sammenliknet med byggekostnader for andre store kostnadskrevede innendørsanlegg. Hvordan var det mulig å få tildelt en så stor andel offentlige midler til hallene?

Prosjektet hadde klare mål for hvordan hallene skulle utnyttes og brukes etter at de var bygd. I begynnelsen av 1990-årene fantes det begrenset med forskningsbasert kunnskap om anleggsdekning og anleggsbruk i befolkningen.⁸ Bruken av idrettsanlegg har i liten grad vært studert i lys av plan- og beslutningsprosesser som bringer anleggene fram, med fokus på ulike typer aktører som fungerer som ”anleggsinteressenter” og på hvordan disse er organisert og styrkeforhold mellom ulike aktører. Denne undersøkelsen forsøker å koble kunnskap om aktører og nettverk som fattet beslutninger, og hva slags effekter implementeringen av politikken fikk med hensyn til anleggsbruk og idrettsdeltakelse. Det innebærer å sette fokus på en lite utforsket sammenheng mellom beslutningsprosesser som førte fram til finansiering, lokalisering og bygging av hallene og hva som ble utfallet (Nenseth, Skogheim, & Schmidt, 2006). De spørsmål som her blir undersøkt er knyttet til følgende fire delområder:

---

⁶ En kartlegging viste at for svømmehaller i Norge var 68 prosent og for idrettshall 48 prosent finansiert av offentlige tilskudd.

⁷ KKD.2003. Finansiering av statlig idrettspolitik. Kartlegging, vurdering og forslag til tiltak for bedre måloppnåelse. Rapport fra det regjeringsoppnevnte Sundberg-utvalget. Kultur- og kirke departementet. Oslo.

⁸ Det ble nedsatt en styringsgruppe for det første forskningsprosjektet «Idrettsanleggenes samfunnsmessige betydning» i desember 1989. I første omgang ble det satt i gang et arbeid med å systematisere anleggsregisteret for å skaffe frem data over anleggsdekningen i Norge. Det ble også laget noen rapporter basert på innsamling av data om anleggsbruk i idrettshall og svømmehaller. Disse rapportene kom etter at «Hall i Nord» var lansert overfor kommunene i Nord-Norge. Morgan Olsen, A (1991): Prosjektet «Idrettsanleggenes samfunnsmessige betydning» Delrapport II. Nr.105. Norges Idrettshøgskole.

(1) Hva var det idrettspolitiske bakteppe for “Hall i Nord”?

- ❖ Hvordan har bygging av fotballanlegg historisk blitt finansiert, forvaltet og fordelt i det norske samfunn?
- ❖ Hvilke maktstrukturer kjennetegner den idrettspolitiske styringsmodellen?

(2) Hvordan klarte NFF å få gjennomslag for planleggings- og beslutningsprosesser som førte frem til finansiering, lokalisering og bygging av hallene?

- ❖ Hvilke institusjonelle ordninger og beslutningsstrukturer gjorde at NFF kunne få gjennom vedtak om bygging?
- ❖ Hvilke interesser representerte aktører som var sentrale i beslutningsprosessene innad i idretten og det offentlige?
- ❖ Hva kjennetegner nettverkene som var sentrale på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå som gjorde at det lyktes å få gjennom vedtak om bygging av hallene?
- ❖ Hvordan kunne en aktør få gjennomslag i denne prosessen selv om målsettingene gikk på tvers av den allmenne idrettspolitikken?

(3) Hvordan ble hallene utnyttet og hvilke konsekvenser fikk den nybygde anleggsmassen for anleggsbruk og anleggsbrukere?

- ❖ Hva karakteriserer bruken av hallene og anleggsbrukerne?
- ❖ Hva karakteriserer hallbruken og anleggsbrukerne i forhold til andre anleggstyper?

(4) Hvordan oppfyller hallene de idrettspolitiske målene for utbyggingen?

- ❖ Hvilke endringer har hallene ført til når det gjelder antall aktive, nye idretter, innendørs arrangement og dannelse av klubber/idrettslag i de ulike lokalsamfunnene?
- ❖ Hvilke endringer har hallene ført til når det gjelder deltakelse i fotball i den enkelte kommune?

1.5 Avhandlingens disposisjon

Stoffet er disponert i fire deler i 10 kapitler.

I avhandlingens del I (kapitel 2) redegjøres det for teorigrunnlag, empiri og forskningsdesign. I første del av kapittel 2 presenteres nærmere teoretiske rammer for å forstå og kunne analysere beslutningsprosesser og anleggsbruk. Vanligvis presenteres tidligere forskning før teori og metode. For å skape sammenheng har jeg valgt å presentere idrettsforskning som tar for seg studier av beslutningsprosesser og anleggsbruk. Avslutningsvis i kapitlet gjøres det nærmere rede for forskningsdesign og metodiske framgangsmåter for innsamling og analyse av empiri.

I avhandlingens del II (kapitlene 3-6) framstilles i kapittel 3 først historisk de institusjonelle ordninger for samfunnsstyring av idrettsfeltet. For å forstå forhandlingsystemet mellom det offentlige og idretten settes det fokus på statlig forvaltning, finansiering og spredning av fotballanlegg. Denne historiske fremstillingen gjøres for å kunne få fram beslutningsstrukturer og skillelinjer innen NIF-organisasjonen og mellom NIF og det offentlige. Den idrettspolitiske styringsmodellen er sentral for å kunne analysere maktspillet om «Hall i Nord» i disse institusjonelle formene for politikkdannelse og politikkkomplementering. Deretter gis i kapittel 4 en beskrivelse av «Hall i Nord» prosjektets behandling i idrettens organer (Idrettsstyret, fotballforbundet, Troms idrettskrets) og det offentlige (Idrettsavdelingen). Dette byr på muligheter til å identifisere prosesser, løfte frem strategiske aktører, og vise hvordan disse inngår i større strukturer. I kapittel 5 studeres beslutningsprosessene i fire forskjellige kommuner, Alta, Lyngen, Lenvik og Vestvågøy. Hensikten er å studere lokalt hvilke aktører og nettverk som knytter bånd til hverandre og som førte til vedtak om bygging, finansiering og lokalisering. I kapittel 6 trekkes trådene sammen og resultatene presenteres omkring avhandlingens andre hovedproblemstilling.

Avhandlingens del III (kapitlene 7 -9) tar for seg hva som ble resultatet av utbyggingen. I kapitlene 7-8 studeres bruken av hallene og hva slags effekt hallene hadde for idrettsdeltakelse. I kapittel 7 presenteres data om hallbruk og anleggsbrukere. Først framstilles hvordan hallene ble benyttet og brukt til ulike aktiviteter gjennom et år og deretter surveydata om anleggsbrukerne. Det empiriske materialet som framstilles i kapittel 8 måler hva slags effekt hallene hadde for idrettsdeltakelse i den enkelte kommune. I kapittel 9 trekkes trådene sammen omkring avhandlingens tredje og fjerde hovedproblemstilling.

I den siste delen av avhandlingen, del IV (kapittel 10), trekker jeg sammen funnene i mine fremstillinger og fortolkninger av beslutningsprosessene og effekten av utbyggingen. Jeg avslutter avhandlingen med å svare på avhandlingens fire hovedproblemstillinger.

2. Å undersøke anleggspolitikk og anleggsbruk – Teoretiske, empiriske og metodiske perspektiver

Teori kan hjelpe oss til å peke ut sammenhenger og beskrivelser som finns på feltet som studeres. Det å trekke veksler på politisk teori som har vært fastholdt over tid av et fagfellesskap som har studert idrettsfeltet, gir en ramme for sammenlignbare forskningsresultater og ivaretar samtidig diskusjoner om tolkningsproblemer. For å begripe forholdet mellom staten og idretten trekker jeg innledningsvis i dette kapitlet opp teori som diskuterer forholdet mellom staten og frivillige organisasjoner. Begrepene som innføres skal bidra til å gi gode svar på studiets problemstillinger. Det innebærer at jeg innfører begreper som sier noe om relasjonen mellom staten og NIF og om relasjoner innen den organiserte idretten. NIF som en del av det sivile samfunn er med på å utforme, danne og implementere offentlig politikk. Gjennom å representere ulike interesser bidrar NIF med inputs i det offentlige system. Ettersom NIF som frivillig organisasjon skiller seg ut fra både offentlige- og markedsaktører bidrar også NIF på out-put siden ved å være et ledd i implementeringen av offentlig politikk innen anleggsfeltet. Første del av dette kapitlet setter fokus på teori som ser på hvordan de institusjonaliserte relasjoner mellom staten og idretten utspiller seg og retter videre søkelyset mot forskningsarbeider som har studert beslutningsprosesser og anleggsbruk. I det første perspektivet tar jeg i bruk tradisjonelle statsvitenskapelige begreper knyttet til relasjonen mellom organisasjoner og stat innen det politiske system. I det andre hovedperspektivet tar jeg i bruk begreper som kan knyttes til anlegg som sosio-materiell konstruksjon og til anleggsbruk. I andre del av kapitlet beskriver jeg metodiske tilnæringer for innsamling av empiri i tilknytning til avhandlingens fire hovedproblemstillinger.

2.1 Politikk og beslutningsprosesser

Rokkan (1987) skiller i artikkelen «Numerisk demokrati og korporativ pluralisme: to beslutningskanaler i norsk politikk», mellom to kanaler for politisk innflytelse: den korporative kanalen og valgkanalen. Den korporative kanalen, som også blir kalt organisasjonskanalen, handler om hvordan aktører utenfor det offentlige påvirker politikktutforming. Hvordan organisasjoner får politisk innflytelse handler i stor grad om hvordan forholdet mellom stat og organisasjon er institusjonalisert. Hvordan makt blir fordelt på idrettsfeltet avhenger av hvordan relasjonen er formalisert mellom aktørene. Idretten som interessegruppe har over et langt tidsrom hatt et slags representasjonsmonopol overfor staten (Rafoss, 2012). Utforming av den statlige idrettspolitikken foregår med andre ord som forhandlinger mellom statlige aktører og NIF. Goksøyr m.fl. (1996) forstår forholdet mellom NIF og staten innenfor en korporatistisk tilnærming. Statens idrettsråd (1957 – 1988) kanaliserte konflikten inn i institusjonelle rammer og vekk fra offentligheten. Det å fordele midler innenfor et korporativt organ: *«gav fordeler til både myndigheter og private/frivillige interesser. For myndighetene kunne det være et nyttig styringsinstrument. Å la private/frivillige interesser få medinnflytelse på utformingen av*

politikken betydde at konfliktnivået ble lavere». (Goksøyr m.fl., 1996, s. 256). En slik fremstilling av forholdet mellom staten og den organiserte idretten gjør at organisasjonskanalen har langt større betydning for politikkdannelse innenfor idrettsfeltet enn valgkanalen. Ifølge Schmitter (1979) finns det innenfor et samfunnskorporativt system en organisasjon for hver sektor i samfunnet, eventuelt flere organisasjoner ordnet hierarkisk i forhold til hverandre, som kontrolleres gjennom ulike sertifiserings- eller finansieringsordninger.⁹ Utformingen og iverksetting av politikken ble i mange tilfeller overlatt til råd og utvalg og innen idretten: *»formaliserte man et idrettspolitisk system med trekk som ligner mer på et statskorporativt system enn det man finner innenfor mange andre samfunnsområder»* (Bergsgard & Rommetvedt, 2006a, s. 6). Dette kan forklares med Idrettsforbundets nære relasjon til Idrettsavdelingen, mangel på konkurranse fra andre frivillige organisasjoner og finansieringsordningen som gjør at idrettspolitikken utformes innenfor et system av korporatisme.¹⁰ Forholdet mellom staten og NIF kan betraktes som asymmetrisk. Finansieringsordningen gjør at NIF som organisasjon er avhengig av staten, mens staten er avhengig av NIF for å implementere politikk

Denne forbindelsen mellom idretten og staten er så tette mellom aktørene at Selle (1995) kalte den en "familierelasjon", mens Bergsgard og Rommetvedt (2006a) brukte betegnelsen «en familieidyll». I maktutredningen som ble gjennomført i 1970-årene, lanserte forskerne tesen om den "segmenterte stat" (Egeberg, Olsen, & Sætren, 1975). De pekte på at staten ikke er noen enhetlig institusjon, og at staten kan oppfattes som en samling av sektorer eller segmenter der konfliktene ikke går mellom ulike institusjoner, men på tvers av institusjonsgrensene, dvs. mellom departementene, avdelingene innen et departement, ulike utdanningsinstitusjoner, medlemmer av en bestemt stortings komité, representanter for bestemte frivillige organisasjoner som deler oppfatninger om hvordan ting er og bør være innenfor sitt felt.

Håndteringen av idrettens andel av spillemidlene kan betraktes som en særegen form for segmentert styring (Rommetvedt, 2002b). I et segmentert system blir bestemte beslutningsmuligheter koplet sammen med en spesiell type deltakelse, problemer og løsninger. Idrettssegmentet har vært preget av nære relasjoner på tvers av de institusjonelle grensene mellom idretten og det offentlige. Det har vært

---

⁹ Schmitter (1979) skiller mellom former for korporatisme. Statskorporatisme innebærer organisasjonsmonopol og statlig kontroll, mens innenfor samfunnskorporatisme er det konkurranse mellom flere og mer autonome organisasjoner.

¹⁰ I den videre framstillingen tas det utgangspunkt i Schmitters definisjon av korporatisme. «Corporatism can be defined as a system of interest representation in which the constituent units are organized into a limited number of singular, compulsory, noncompetitive, hierarchically ordered and functionally differentiated, categories, recognized or licensed (if not created) by the state and granted a deliberate representational monopoly within their respective categories in exchange for observing controls on their selection of leaders and articulation of demands and support.» (Schmitter, 1979, s.13).

felles grunnleggende oppfatninger om hvordan beslutningsmulighetene i forbindelse med bygging av anlegg blant aktører innen segmentet. Medlemmer av slike segmenter kan etablere et hegemoni innenfor sitt område. Når ”familierelasjonen” er sterk nok, betyr de formelle båndene mindre, slik Bergsgard (2005) hevder dette har sammenheng med den særegne ordningen med fordeling av idrettens andel av spillemidlene. Det kan argumenteres for at det offentlige er blitt så innvevd i idrettsområdet gjennom fordeling av midler til aktivitet og anlegg at styringsprosessen tas som noe gitt.

I nyere forskning pekes det på at en utvikling fra hierarkiske styringsformer, dvs. fra et system som har vært hierarkisk strukturert fra statsnivå og nedover, med byråkratiske strukturer til det som betegnes som nettverkssamfunn (Enjolras & Waldahl, 2009). Nettverksstyring er kjennetegnet av en samordning av flate strukturer og at ulike aktører trekkes inn i det politiske rommet. Overgangen i offentlig styring blir gjerne fremstilt som en utvikling fra ”government” til ”governance” (Sørensen & Torfing, 2005).¹¹ ¹² Hvorvidt politikkdannelsen og implementeringen omkring «Hall i Nord» fant sted innenfor et korporativt nettverk eller ved hjelp av nettverksstyring blir helt sentralt i denne undersøkelsen å avdekke. Hvorvidt det var vertikale hierarkiske styringsformer eller horisontale styringsformer som kjennetegnet samhandlingsmønstrene mellom det offentlige og idrettsaktører er derfor interessant å undersøke ved å studere «Hall i nord» fordi det vil kunne avdekke maktrelasjoner i anleggspolitikken.

Organiseringen av idrett i Norge følger den politiske organiseringen med et nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Flere studier tar for seg politikkutforming mellom idretten og det offentlige på det nasjonale nivået (Bergsgard, 2005; Bergsgard, Mangset, Houlihan, Nødland, & Rommetvedt, 2007;

---

¹¹ Styringsnettverk er et begrep som gjerne benyttes innenfor statsvitenskapelige tradisjoner og som gjerne forbindes med governance. Søren og Torfing (2005, s.15) definerer styringsnettverk som *“en relativt stabil horisontal sammenknytning af interdependente, men operationelt set autonome aktører som interagerer og forsøger at påvirke hindanden gjennom forhandlinger, der finder sted inden for et institutionaliseret fællesskab, som er selvregulerende inden for rammer, der ofte sætte saf politiske myndigheter, og i en bred forstand bidrager til offentlige styring”*.

¹² Det finns ikke et norsk ord som direkte tilsvarer det engelske ordet governance. Røisland & Vabo (2008) bruker det norske ordet samstyring, som en norsk oversettelse av governance i en bestemt betydning: «[...] definert som den ikke hierarkiske prosessen hvorved offentlige og private aktører og ressurser koordineres og gis felles retning og mening» (Røisland & Vabo, 2008, s. 90). Samstyring henspiller på at ulike aktører samarbeider, og samarbeidet har relevans for offentlig styring. I den videre fremstillingen brukes begrepet samstyring for å få frem at idrettspolitikk utvikles og iverksettes gjennom strukturer som er annerledes enn de klassiske strukturer, det vil si de som bygger på hierarki og et over- og underordningsforhold aktørene imellom.

Enjolras, Seippel, & Waldahl, 2005; Enjolras & Waldahl, 2007, 2009; Goksøyr m.fl., 1996). Det er imidlertid færre studier som tar for seg idrettspolitikken på regionalt og lokalt nivå. Forskere peker på at fylkene har en marginal rolle i det idrettspolitiske systemet, mens kommunene har en viktig rolle gjennom bygging av anlegg og ved tilrettelegging for idrettsaktivitet (Bergsgard & Norberg, 2010). Kommunene støtter idretten med betydelig beløp til å bygge anlegg og gjennom tilskudd til idrettslagenes virksomhet (Opedal & Rommetvedt, 2006). Studier av idrettspolitikken på lokalt nivå trekker fram at det har skjedd vesentlige endringer både politisk og forvaltningsmessig på idrettsområdet siden den nye kommuneloven trådte i kraft tidlig på 1990-tallet (Berg, Myrvold, & Rommetvedt, 2001; Opedal & Rommetvedt, 2006). Her pekes det på at det kommunale nivået bidrar med mer midler til idrettssektoren enn staten, og at det er kommet flere aktører på banen, særlig i anleggspolitiske prosesser. Bergsgard & Nødland (2009) viser i sin studie av det kommunale nivået at de tradisjonelle hierarkiske styringsformer ofte blir utfordret i store anleggsaker fordi idrettsiden tar direkte kontakt med politikere/ andre deler av kommuneforvaltningen. Særforbund og til dels næringslivet blir gjerne involvert i diskusjonene (Bergsgard & Nødland, 2009, s. 142).

2.1.1 Vertikal og horisontal integrasjon

Det kan argumenteres for at fordeling av spillemidlene først og fremst er kjennetegnet ved et tett samspill mellom stat, fylkeskommune og kommune, dvs. vertikal integrasjon på tvers av styringsnivåene og at den norske idrettspolitiske styringsmodellen er mer sentralstyrt når det gjelder fordeling av midler til anlegg enn vi finner i Sverige og Danmark (SOU (2008:59), s. 155-156). Denne integrasjonen er politisk villet og henger nøye sammen med måten de velferdspolitiske målene som skal oppnås gjennom anleggspolitikken. Det offentlige skal bygge anlegg og idretten lokalt skal legge til rette for aktivitet i anleggene. I den første idrettsmeldingen St.meld.nr 41 (1991 -1992) *Om idretten. Folkebevegelse og folkeforlystelse* ble det understreket at det « [...] fortsatt må være en viktig oppgave for det offentlige å føre videre arbeidet med å bygge ut anlegg for idrett og friluftsliv» (Meld. St. 41. (1991-1992), s. 140). Videre het det at det offentlige har et særlig ansvar i de tilfeller det skal bygges store anlegg som krever store kostnader både i investeringer og drift samtidig som nærmiljøanlegg skulle prioriteres ved fordeling av anleggsmidler til den enkelte kommune i femårs perioden 1993 - 1998. Rammeoverføringene og fordeling på anleggs kategorier av spillemidler fra departementet til fylkeskommunene legger føringer for den statlige anleggspolitikken. I stortingsmeldingen ble plankravet på kommunalt nivå understreket som en forutsetning for støtte fra idrettens andel av spilleinntektene. Utarbeidelse av delplaner til kommuneplanen, som tok for seg anlegg og områder for idrett og friluftsliv var nye styringssignaler. Stortingsmeldingen satte med andre ord opp rammer for idrettspolitikken, særlig på anleggfeltet, og som utbyggerne bak "Hall i Nord" måtte forholde seg til. I den siste stortingsmeldingen kommer dette politiske målet klart frem. «Tilskudd til idrettsanlegg i kommune er bærebjelken i den statlige anleggspolitikken» (Meld. St. 26. (2011-2012), s. 72). Det at spillemidler til anlegg fordeles på sentralt nivå gir følgelig mer autoritativ makt til det sentrale

forvaltningsnivået enn fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Det er uten tvil fremdeles rimelig å beskrive spillemiddelordningen som et system preget av vertikal integrasjon og at dette er viktig for å forstå utformingen av styringssystemet.

En rekke forskningsarbeider har dokumentert hvordan offentlig styring har endret karakter de senere årene, og hvordan stat og marked er blitt vevd tettere sammen (Fimreite, Medalen, & Aars, 2005; Tranøy & Østerud, 2001; Østerud, Engelstad, & Selle, 2003). Forskere peker på at også en annen type integrasjon gjør seg i økende grad gjeldende; en *horisontal integrasjon* i form av maktfordeling mellom offentlige og private aktører i norske lokalsamfunn. Det kan også argumenteres for at dagens styre også i stor grad er preget av at kommuner i stor grad styrer sammen med andre offentlige og private aktører (Røiseland & Vabo, 2008, s. 96; 2012, s. 139-162). Disse endringene i offentlig styring blir i internasjonal litteratur gjerne beskrevet med begrepet «governance» (Kersbergen & Waarden, 2004, s. 152). Rhodes (1997) hevder at nettverksstyring har fått stor utbredelse i offentlig forvaltning nettopp på grunn av fragmenteringen av offentlig sektor.

Government vil derfor innebære et styringssystem bygd på hierarkiske relasjoner dvs. at offentlige myndigheter baserer seg på autoritative styringsvirkemidler innenfor hierarkiske baserte strukturer. Fokus på governance innebærer metodisk å sette mer fokus på styringsprosessene i seg selv enn på konstituerende enheter for iverksetting og beslutning (Pierre, 1998, s. 5). Et slikt utgangspunkt for forskning på politikk er imidlertid ikke nytt, men en gjenklang av 80-tallets debatt om iverksetting studert henholdsvis ovenfra og ned og nedenfra og opp (Kjellberg & Reitan, 1995; Røiseland, 1996)

Governance angår alle politiske nivå, fra EU via nasjonalstaten Norge til fylkeskommuner og kommuner. Governance er imidlertid særlig typisk for det lokale nivået (Røiseland & Vabo, 2008, s. 89). Den norske styringstradisjonen har vært kjennetegnet ved samfunnskorporatisme, og det er en klar sammenheng mellom korporatisme, governance/samstyring og begreper som forhandlingsøkonomi og blandingsøkonomi (Hernes, 1978). Det er likevel et poeng at mens det korporative samarbeidet skjer innenfor rammene av en hierarkisk og statlig dominert styringsmodell, representerer styring på lokalt nivå en mer horisontal integrasjon hvor samhandlingsformene i større grad bygger på nettverk.

Government-perspektivet vil i en tradisjonell hierarkisk styringsform hvor tillitsvalgte og folkevalgte treffe beslutninger ved prioritering, fordeling og finansiering av idrettsanlegg si noe om politiske beslutninger og offentlig forvaltning. Beslutnings- og planprosesser kan også studeres i lys av et governance-perspektiv, som innebærer en utvidet forståelse av offentlig styring (Stoker, 1998). Selve kjernen i begrepet governance er at offentlig politikk utvikles og iverksettes gjennom strukturer som er annerledes enn de hierarkiske, i et samspill mellom ulike aktører (Fenger & Bekkers, 2007, s. 15). I et governance perspektiv er det for en stor del snakk om et samspill i et nettverk av private og offentlige aktører. En slik politikkdannelse vil i større grad være kontekstavhengig og et samspill

mellom private og offentlige aktører. Et governance perspektiv vil kunne fange opp og beskrive nettverk med et stort innslag av samarbeid mellom private og offentlige aktører.

Utover i 1980- og 1990-årene gjorde politikerne flere vedtak for å motvirke segmenteringsproblemene og styrke den mer helhetlige styringen. Flere og flere kommuner har etter hvert forlatt det sektoriserede etats- og hovedutvalgssystemet til fordel for mer tverrsektorielle politiske administrative enheter. Mens man først opprettet spesialiserte ungdoms- og idrettsutvalg og etter hvert kulturstyrer og hovedutvalg for kultur må idretten i dag konkurrere om midler i kommunale utvalg som har større ansvarsområder. Bergsgard og Rommetvedt (2006b) hevder at det har skjedd en viss avkorporatisering og en viss avsegmentering innenfor idrettspolitikken og at dette er kommet lengst på lokalplanet.

"In Norway sport politics and policy, the picture is more varied. There has been a noticeable increase in the degree of pluralism and level of conflict within the field of sport. (... ..) In relative terms, sport at the national level is still a highly segmented policy area, and power with regard to sport policy is still concentrated. However, at the local level it seems to have become less segmented. In a number of municipalities sport policy is now the responsibility of cross-sectoral political and administrative units, and politicians play an important role. Local politicians seem to take care of sport while local bureaucrats seem to be more concerned with other cultural activities." (Bergsgard & Rommetvedt, 2006b, s. 24)

Governance kan uttrykke en endring i måten offentlig politikk styres på – med en overgang fra et strengt autoritativt styringsvirkemiddel innenfor hierarkiske baserte organisatoriske løsninger til mindre autoritative alternativer med flatere samhandlingsformer.¹³

Den institusjonelle strukturen åpner for to interaksjonsveier – en horisontal som knytter sammen lokale aktører i nettverk og en vertikal hvor aktører på ulike nivå knytter nettverk. Ved siden av klubbene, er kommunen den viktigste aktøren på lokalt nivå. En viktig oppgave for kommunen er å få nye idrettsanlegg inn på den kommunale planen, i samarbeid med idrettsrådet, slik at det kan søkes om fylkeskommunale midler. Imidlertid har mengden av sosial og politisk kapital stor betydning når det gjelder å skaffe seg ressurser og innflytelse lokalt.

"In sum it is important to see the variation among sport federation when it comes to helping out with sport facilities. Many (small) sports have weak NSFs and are without regional

---

¹³ Å oversette ordet governance til norsk er ikke en enkel oppgave. Den engelske forskeren Rhodes (2000) gjorde en opptelling og viste at begrepet governance ble brukt som betegnelse på svært ulike empiriske fenomener. Jeg går ut fra en forståelse av begrepet governance hvor det settes likhetstegn mellom governance og samstyring. (Fimreite, Medalen & Aars, 2005). Røiseland & Vabo (2008) definerer samstyring som: «den ikke hierarkiske prosessen hvorved offentlige og private aktører og ressurser koordineres og gis felles retning og mening» (Røiseland & Vabo, 2008, s. 90).

representation, whereas other (large) sports dispose of huge resources of most kind – economical capital (indirectly), human capital, social capital, political capital - at this level. This means that there are vertical streams of resources differentiating local actors by sports and that matters decisively for how the arrangement for sports facilities actually function.”(Seippel, 2008a, s. 244)

En konsekvens av endring i måten offentlig politikk styres på er at ulike interessegrupper må søke utover sitt eget segment og bygge allianser og koalisjoner med aktører utenfor eget område for å få innflytelse som f.eks. ved bygging av nytt fotballstadion i Stavanger (Heinzerling, 2002). Det er grunn til å tro at sammenhengen mellom planleggingen og realisering av idrettsanlegg blir stadig mer kompleks, med flere utradisjonelle og nye typer aktører og allianser involvert (Heinzerling & Rommetvedt, 2002; Nenseth m.fl., 2006). Hvem fremmer hvilke interesser og på vegne av hvilke brukere? Hvordan og i hvilken grad ivaretar store særforbund brukernes behov, og i hvilken grad blir brukere som ikke er organisert ivaretatt?

Det er åpenbart at fotballforbundet gjennom sine anleggskomiteer og anleggs kontakter nasjonalt, regionalt og lokalt hadde sterke vertikale nettverk som var etablert før prosjektet ble introdusert og som var i stand til å mobilisere ressurser i de enkelte lokalsamfunn. Hvor stor betydning dette vertikale nettverket mellom klubb, fotballkrets og forbund hadde for realisering av hallene har studien som mål å gi et svar på. På den andre siden kan studiet av horisontale politiske nettverk også få frem hvilken betydning disse autoritative nettverkene hadde for realisering av hallene i lokalsamfunnene og hvilke aktører som var mot byggingen. På lokalt nivå er kommunen, klubbene og idrettsrådet hovedaktører, og bygging av nettverk både innen idretten og mellom idretten og kommunen kan forklare hvordan og hvorfor beslutningene ble tatt og avdekke hvordan ulike interesser kom på banen.

2.1.2 Formell og uformell politikk

Idretten har ikke bare behov for flere anlegg, men kanskje i enda større grad for spesialiserte anleggstyper. Vi ser at med økt profesjonalisering og kommersialisering av idretten, åpner opp for ganske komplekse og uoversiktlige påvirknings- og beslutningsprosesser, gjennom både formelle og uformelle kanaler i anleggssaker. Vi kan observere hvordan spredning av en ny generasjon fotballanlegg knytter tettere bånd mellom planlegger, utbygger og leverandører. En økende utbygging av idrettslandskaper som fremmer den enkelte idretts behov skaper dissonans i anleggspolitikken.

Studier viser hvordan ulike aktører innen den organiserte idretten ”kjempet” om anleggspotten. Økt spilleomsetning og sammenslåingen av nye statlige spill har styrket NIFs monopolsituasjon og på mange måter fungerer spillemidlene som et slags lim innad i organisasjonen. Det er åpenbart at det som har vært vektlagt som NIF-linjen (Idrettsstyre, idrettskrets, idrettsråd) som skal fokusere på administrative oppgaver, og ikke minst det strategiske og politiske arbeidet overfor offentligheten i

anleggsspørsmål er blitt utfordret av andre aktører og nettverk i store utbyggingsaker. Det kan være, som flere undersøkelser (Bergsgard & Nødland, 2009; Nenseth m.fl., 2006), antyder, at det har skjedd en forskyvning fra ”government” til ”governance”, fra formell til uformell politisk påvirkning i denne anleggspolitikken.

Andre studier antyder den samme tendensen at etablering av nettverk og partnerskap var viktige for å få realisert idrettsanlegg. Bergsgard, Nødland og Seippel (2009) viser hvor viktig slike uformelle kanaler for anleggspolitisk påvirkning er blitt; særlig når det dreier seg om å realisere store anleggsprosjekter. Nenseth (2009) viser i artikkelen ”En maktens arena?” at det også skjer på kommunalt nivå. Begge disse undersøkelsene dokumenterer at selv om det finnes formelle prosedyrer og klare retningslinjer for hvorledes søknader om anlegg skal ordnes i en kø, påvirkes både rekkefølgen i køen, og størrelsen på bevilgningene av mer uformelle prosesser. Nenseth bruker ”governance”-perspektiv for å analysere samspillet og samhandlingen mellom offentlige og private aktører. Hun mener at dette perspektivet i særlig grad fanger opp ” [...] *de aktørene som selv har vært pådrivere for å komme seg inn i planprosesser i en situasjon der offentlige myndigheter har trukket seg tilbake i gjennomføring av utbyggingsprosjekter*” (Nenseth, 2009, s. 169). Med referanse til Naustdalslid peker hun på at økt medvirkning i planprosesser med en utvidet deltakelse fra nye aktørgrupper vil kunne gi mer makt til de allerede mektige. Spriket mellom idrettspolitiske målsetninger og satsingen på kunstgress på bekostning av svømmehaller i Oslo kommune, forklares blant annet gjennom dette. Bergsgard og hans medforfattere understreker at til tross for at flere idrettsprosjekter ” ... finansieres av spillemidler med kommunale anbefalinger og kommunal støtte påvirkes også av lokalpolitiske prosesser bestående av nettverksforbindelser, lobbying og til tider ”innovative” løsninger.” (Bergsgard m.fl., 2009, s. 150) Idrettslaget er sentral i både nettverksbygging og lobbying. I større anleggsprosjekter påvirker ulike typer nettverk politikken både ”frontstage” og ”backstage”. Med henvisning til Delaney og Eckstein (2003) understreker Bergsgard og hans medforfattere at slike nettverk eller ”growth coalitions” er mest effektive om de jobber i det stille bak lukkede dører.

Enjolras, Seippel og Wahldahl (2005) argumenterer for at politikkdannelse på idrettsfeltet kan beskrives som en kombinasjon av klientisme og «policy community». I sin analyse brukere forfatterne to case: utarbeidelse av ny stortingsmelding og endring av tippeneøkkelen. I forbindelse med utarbeidelse av St.meld. nr.14 (1999-2000) *Idrettslivet i endring* er klientisme brukt som teoretisk tilnærming for å forstå prosessene rundt utarbeidelse av stortingsmeldingen. De to aktørene, Idrettsavdelingen og NIF opplevde et gjensidig avhengighetsforhold, Idrettsavdelingen ved at de trengte et organ for å implementere idrettspolitikken, og NIF gjennom behovet for offentlig støtte. Det andre forholdet var at meldingen utelukket andre aktører fra økonomisk støtte og på den måten videreførte NIF sitt monopol som mottaker av offentlig støtte på aktivitetsområdet. Politikkdannelsen i det andre caset forfatterne studerte viste at NIF og Arbeiderpartiet ble viktige aktører i endring av tippeneøkkelen. Selv om antallet aktører var større enn i arbeidet med stortingsmeldingen var forholdet

mellom aktørene mer symmetrisk. Fordi feltet er lite, med mange felles møteplasser og flere personer som sitter på begge sider av bordet, var kontakten kjennetegnet av uformelle posisjoner, noe som underbygger fraværet av politisk styring på feltet. Forfatterne konkluderer med at utformingen av den statlige idrettspolitikken i forbindelse med utarbeidelse av stortingsmeldingen og endring av tippenøkkelen var et resultat av to ulike politiske prosesser (Enjolras m.fl., 2005, s. 166-167). De to casene viser at utforming av den statlige idrettspolitikken handler om samarbeid som har ulik relevans for styring; en større anleggspott til fordeling og krav om økt øremerking av midler til organisasjonen både styrker og svekker idrettens vilkår for styring av idrettsfeltet.

Aars og Fimreite (2005) har sett nærmere på hvorledes formelle og uformelle prosesser truer demokratiet i sin alminnelighet. Ethvert demokrati baserer seg på et antall formelle institusjonelle ordninger. Forskjellige prosedyrer blir etablert for å sikre deltakelsen til visse grupper for å tøyte eventuell overdreven maktbruk fra andre grupper. En overgang fra "government" til "governance" kan svekke institusjonelle ordninger som er avgjørende for demokratiet og legitimeringen av politiske prosesser. Særlig peker de på hvorledes "governance"-nettverk kan medføre at allmennheten ikke får innsyn i eller har kontroll med de politiske prosessene og at nettverkene dermed ikke stilles til ansvar for de beslutninger de har tatt eller frembrakt. Demokrati og maktutredningen går så langt som å hevde at det representative demokratiet brytes ned (Selle & Østerud, 2006). Maktutredningen pekte på at statens engasjement overfor samfunnet har endret karakter gjennom overføring av oppgaver til frivillige organisasjoner (NOU (2003:19), s.28) Når det gjelder det lokale demokratiet er delegering og organisatorisk frikobling særlig tydelig på kommunalt nivå. Maktutredningen konstaterer at det har oppstått nye samarbeidsformer mellom kommunal sektor, frivillig sektor og næringsliv. Rommetvedt (2005) knytter demokratiproblemet til en overgang fra korporatisme til pluralisme. Den politiske deltakelsen endres fra korporatistisk representasjon til parlamentarisk og administrative lobbyisme. Dette har funnet sted i Norge, hevder Rommetvedt. Antallet potensielle og reelle deltakere i ulike nettverk øker. Det gjør forhandlinger og kjøpslåinger vanskeligere og mer uoversiktlige.

En viktig konsekvens i dette (ny)-pluralistiske samfunnet er et legitimitetspress, dvs. at de politiske nettverkene i større eller mindre grad må argumentere for at deres ideer eller tiltak har en videre og mer allmenn nytte. De aktører som kan vise til eller argumentere for at deres forslag fremmer allmenne interesser, f. eks. at et idrettsanlegg kan brukes av flere brukergrupper og ulike idretter, vil ha større sjanse for å bli akseptert enn andre. Bergsgard og Rommetvedt (2006b) viser til økende avkorporatisering og avsegmentering i norsk politikk de senere årene og hvordan det sistnevnte særlig har endret beslutningsveiene på det lokale planet. Ifølge disse forfatterne har vi nå fått et mer mangfoldig og motsetningsfylt idrettsfelt, hvor det åpnes opp for langt flere interessenotsetninger og konflikter. Spørsmålet blir da om idrettspolitikken blir mer upolitisk. Det at diskusjonen om fordelingen av spillemidlene er holdt utenfor Stortingets behandling er nok den enkeltfaktoren som har bidratt mest til denne avpolitiserings av idrettspolitikken. Det har åpnet for at sterke sær idretter i koalisjon med massemediene og tunge næringslivsinvestorer har presset fram anleggsbygginger som

en liten idrettselite har hatt nytte av. Manglende kunnskap om forholdet mellom idrettsanlegg og idrettsdeltakelse og manglende politisk årvåkenhet om særinteressenes inntogsmarsj har gjort at resultatet er blitt som det har blitt.¹⁴

2.2 Ulike forskningsbidrag - planlegging, beslutning og lokalisering av idrettsanlegg

Studier av beslutningsprosesser viser hvordan idretten lokalt, regionalt og nasjonalt fikk ulike gjennomslag i anleggsutbygginger. Forskningsarbeider som fra et noe ulikt ståsted, tar for seg beslutningsprosesser knyttet til bygging av toppidrettsanlegg, ordinære kommunale anlegg og nærmiljøanlegg, kan illustrere hvordan styring på et samfunnsområde kan være både komplisert og sammensatt.

I sin studie, «*En deskriptiv fremstilling og en analyse av prosessen frem mot realisering av idrettshall i tre kommuner*», analyserte Thomassen (1994) beslutningsprosesser fram mot realisering av tre idrettshaller. Hva skjer når idrettsanlegg drives frem til gjennomføring? Studien tok for seg organisering av prosessene, og i hvilken grad ulike institusjonelle elementer påvirket prosessens forløp og utfall.¹⁵ Thomassen forstår og forklarer beslutningsprosessen ved å se på sammenhengen mellom indre strukturvariabler og prosessens utfall og forløp. «*Gjennom en institusjonell tilnærming er beslutningsprosessen like mye meningsdannelse. Aktørers definering av egeninteresse kontra fellesinteresse er like viktig som selve beslutningen*» (Thomassen, 1994, s. 30). Han fant at idrettsorganisasjonene lokalt hadde liten makt med henblikk på lokalisering og funksjonalitet. «*Idrettens rolle ved utbygging av denne type anlegg må av den grunn sies å være relativ perifer*»

---

¹⁴ Hans B. Skaset tar i en kommentar på "Sportsanalyse" 4.7.2011 opp denne utviklingen. «Forholdet mellom styring og autonomi har avgjort noe med størrelsen på offentlige overføringer å gjøre. Når beløpene når et visst nivå, er det vanskelig å komme unna behovet for å gjøre rede for bruken av pengene, også for frivillige organisasjoner. Når Norges Idrettsforbund (NIF) i dag årlig mottar rundt 550 mill. kroner i offentlige overføringer fra Kulturdepartementet, og det tillegg går ut ca. 1 mrd. kroner til anleggsformål, er det problematisk for staten kun å henvise til organisasjonens ideelle virke, og la det hele være med det.»

¹⁵ Innad i et politisk system behandles noen saker etter institusjonelle rutiner. Offentlige budsjettprosesser er eksempler på denne type aktiviteter, og blir omtalt som programmerte beslutninger, det vil si de gjentas ofte og inneholder mye detaljert kunnskap. I følge Sahlin-Andersson (1986) er det f.eks. å bygge ny idrettshall, Holmenkollbakke, olympiske idrettsanlegg unike prosjekter av en helt annen karakter. Disse beslutningsprosessene kjennetegnes ved ikke-programmerte beslutninger. Aktører som skal delta i slike beslutningsprosesser har ikke på samme måte som ved programmerte aktiviteter, erfaringer fra rammer for hvordan man skal agere i slike situasjoner.

(Thomassen, 1994, s. 166). Plan- og byggekomiteene som ble opprettet fungerte på mange måter som prosessens midtpunkt, og ikke det politisk-administrative system i de respektive kommuner. Det var ingen selvfølge at den frivillige organiserte idretten skulle være representert. Dette førte anleggsutbyggingen i mer ukontrollerte retninger og idrettshallene ble verken optimale i forhold til lokalitet eller funksjonalitet. Strukturene som skulle skape rasjonelle handlinger var lite utviklet og påvirket i liten grad prosessene slik overordnede politiske målsettinger gav uttrykk for. I stedet kan man snakke om en «innenfra og ut styring». *«En slik forståelse bryter imidlertid med den tradisjonelle forståelsen hvor det politisk-administrative apparat er satt som systemets midtpunkt»* (Thomassen, 1994, s. 165). Thomassen konkluderer med at idrettsorganisasjonene, idrettsrådene og idrettslag, hadde liten makt og marginal politisk påvirkningskraft overfor politiske myndigheter. Dersom idrettens aktører hadde innflytelse var det i første rekke aktører som hadde dobbeltroller.

I hovedfagsstudiet til Corneliussen, *«Forholdet mellom statlige intensjoner og signaler knyttet til utbygging av nærmiljøanlegg, og den lokale iverksetting»* (1998), som tok for seg bygging av nærmiljøanlegg i Oppegård og Drammen kommune, fant hun at idretten nærmest var fraværende i plan- og beslutningsprosessen. Bakgrunnen var at det fra 1992 ble innført en ny anleggskategori, nærmiljøanlegg som ble tildelt økte tilskuddssatser for å fremme bygging av nærmiljøanlegg som fra statens side var et prioritert kommunalt anlegg. I studien skiller Corneliussen mellom beslutningsorienterte og prosessorienterte tilnærminger.¹⁶ Hverken den gunstige spillemiddeltildelingen, kravet om at anleggs kategorien skulle være forankret i en kommunal delplan eller plan- og bygningslovens påpekning av et spesielt ansvar for å ivareta barn og unges interesser i kommuneplanleggingen bidro til en iverksettingsprosess i de to kommunene hvor aktørene fulgte opp de statlige signalene knyttet til nærmiljøutvikling. Selv om beslutningsgrunnlaget var til stede involverte prosessene i liten grad aktører utenfor det politisk-administrative apparat. *«Lokal bevisstgjøring, klare ansvarsforhold politisk og administrativt, formell og uformell kommunikasjon, samt samhandling mellom sektorene i kommunen og mellom kommunen og frivillige organisasjoner, ser ut til å være av størst betydning for iverksetting lokalt»* (Corneliussen, 1998, s. 138). Corneliussen

---

¹⁶ Begrepsparet er hentet fra Kjellberg og Reitan (1995) Studiet av offentlig politikk. Den beslutningsorienterte tilnærmingen kan settes i sammenheng med et top-down perspektiv og den prosessorienterte tilnærmingen med et bottom-up perspektiv. De beslutningsorienterte tilnærmingene tar utgangspunkt i autoritative vedtak og selve iverksettingsfasen blir definert som fasen mellom vedtaket og den lokale operasjonaliseringen av vedtaket. Sentral styring blir sett på som en forutsetning for en vellykket gjennomføring. Den prosessorienterte tilnærmingen tar utgangspunkt i at hele den politiske og administrative prosess er en iverksettingsfase. I et slikt perspektiv rettes søkelyset mot uformelle aktører og organisasjonsstrukturer som antas kan ha innvirkning på utfallet av anleggsutbyggingen. En kombinasjon av de to perspektivene vil gi et mer fruktbar bilde i studie av iverksettingsprosesser.

konkluderer med at den til dels innsnevrende praktiske anvendelse av begrepet nærmiljøanlegg gjorde det vanskelig å utløse potensiale som eksisterte lokalt innen frivillige organisasjoner.

Felde (1991) analyserte i sin hovedfagsoppgave, «Lillehammer 1994. Beslutningsprosessen knytta til lokaliseringa av isanlegga for OL på Lillehammer», NIF sin medvirkning til finansiering og lokalisering av is-anleggene for OL på Lillehammer. Felde definerer beslutningsprosessen som ekstraordinær, dvs. den er av engangskaraktar og fremstår som uvanlig for aktørene (Sahlin-Andersson, 1986). Etableringen av Lillehammer Olympiske komité (LOOC), hvor sentrale aktører som idretten, staten og kommunen var representert skulle være et beslutningsorgan i et segmentert styringssystem, hvor sentrale beslutninger skulle fattes. Forutsetningen var at det skulle forhandles frem konsensus i et lukket styrerom. Slik ble det ikke. Felde (1991) viser i sin studie at selv om stat og kommune var sentrale parter i beslutningsprosessene bak is-anleggene på Lillehammer, tok idretten i bruk ulike midler for å fremme sine interesser. NIF, NOK og særforbundene stod samlet overfor de andre aktørene. Etablering av et eget Vinteridrettsforum blant idrettens aktører fungerte som en slags aktiveringsprosess som definerte hvem som skulle være deltakere og på hvilken måte deltakerne skulle delta i beslutningsprosessen. Daværende leder av NIF, Hans B. Skaset, som hadde tatt initiativ til opprettelsen av vinteridrettsforumet med aktører fra de involverte særforbundene, hadde som strategi at idretten skulle samle seg om felles standpunkt gjennom forhandlinger og konfrontasjoner bak lukkede dører. Ulike aktører prøvde å tilfredsstille motstridende organisatoriske interesser. Staten via Kulturdepartementet prøvde å styre idretten ved å stille krav om at 37,5 prosent av anleggskostnadene til anleggene skulle dekkas over spillemidlene i håp om å redusere de statlige kostnadene. Dette førte prosessen inn i en fase med lange forhandlinger og konfrontasjoner om fordeling av midler og lokalisering av anleggene. Det at idretten gjennom en aktiviseringsprosess samlet deltakerne og gjennom en defineringsprosess fikk innflytelse over meningsinnholdet som var knyttet til prosessen omdannet idrettens preferanser til praktiske resultater. Felde definerer makt som evnen til å virkeliggjøre sine interesser. Gjennom prosessen opparbeidet idretten seg makt gjennom godkjenningsansvar, teknisk innsikt, bevisst bruk av media og taktisk opptreden. ”På den måten la dei sterke premissar for kvar anlegga skulle ligge” (Felde, 1991, s. 176). Felde konkluderer med at utfallet av prosessen ble slik idretten ville ha utbyggingen av is-anleggene. Frem mot de avgjørende vedtakene ble idretten som aktør gradvis sterkere og: «den sterkaste premissgjevaren for kvar anlegga skulle ligge» (Felde, 1991, s. 178).

Lesjø (2003) viser i sin studie, «OL-saken. En prosess sosiologisk studie av planlegging, politikk og organisering», av planleggingen, politikken og organiseringen av de olympiske leker på Lillehammer i 1994 at statens representanter stort sett lot idrettens organisasjoner spille en dominerende rolle i utforming og lokalisering av anlegg (Lesjø, 2003, s. 353-378). Til gjengjeld var det viktig for staten å

legge premissene for finansieringsmodellen, der også kostnadene til de nye idrettsanleggene inngikk. Dragkampen mellom idretten og ulike fraksjoner i det politiske miljøet var hard og handlet om hvor stor prosentvis andel av spillemidlene som skulle gå til idrettsanleggenes totalkostnader (Lesjø, 2011, s. 401). Lesjø konkluderer med at det er store spenninger mellom staten og idretten når det gjelder formell beslutningsmakt og finansielt ansvar. «Gjennomføringen av et moderne OL skjer innenfor en hybrid organisasjons- og beslutningsmodell, preget av både hierarki og nettverkskonstellasjoner, der flere styringsnivåer er involvert» (Lesjø, 2011, s. 406). Den norske modellen for partnerskap mellom staten og idretten er ikke tilpasset de behov de moderne olympiske leker krever. På bakgrunn av studien trekker Lesjø den slutning at anvendelse av midler til toppidrettsanlegg og toppidrett rører ved sensitive trekk ved den spesielle institusjonelle utformingen av det norske fordelingssystemet (Lesjø, 2011, s. 407).

Eksemplene viser at det varierer hvem som er deltakere og premissgivere i beslutninger som fører frem til realisering, lokalisering og utforming av anlegg. Idretten er blitt mer differensiert, noe som innebærer at ulike utøvergrupper og arrangement har behov for ulik tilrettelegging. Denne differensieringen innebærer at noen interesser vil arbeide for å realisere store kostnadskrevende anlegg samtidig som andre grupper innen samme idrett har interesse av at det bygges enkle og lite kostnadskrevende anlegg. Beslutningsprosessene knyttet til bygging av kommunale anlegg som idrettshall og nærmiljøanlegg involverte i liten grad aktører fra idrettslag og idrettsråd, mens finansiering, utforming og lokalisering av olympiske anlegg for vinteridretter involverte aktører fra særforbund og idrettsstyret. Spesialisering og profesjonalisering har økt kravene til konkurranseutforming av anlegg. Den norske idrettsmodellen har vært preget av nært partnerskap mellom idretten og det offentlige. På tross av konfrontasjoner, omorganiseringer og ulike interesser mellom staten og idretten ble det utformet en rekke spesialiserte toppidrettsanlegg på det Indre-Østlandet. Studien til Lesjø (2003) viser at på mange måter styrket dette partnerskapet ved at staten finansierte og bygde anleggene, mens idretten definerte hvordan disse skulle utformes. Store investeringer i anlegg representerer materielle føringer langt utover selve byggeperioden, og gjør at støtte til et stort prosjekt binder handlingsvalg langt fram i tid. Av de beskrevne casene er kanskje finansiering, planlegging og lokalisering av ol - anleggene det mest relevante for studiet av vårt case. På mange måter var «Hall i Nord» et ekstraordinært prosjekt. Det at utbyggingen samlet omfattet 10 haller fordelt i tre fylker gjorde at prosjektet hadde uklar ansvarfordeling innad i den organiserte idretten og mellom NIF og Idrettsavdelingen både når det gjaldt beslutningsveier, finansiering og lokalisering.

Eksemplene viser også at anlegg bygges som ulike materielle og sosiale konstruksjoner og at bruken av anleggene skal fremme forskjellige individuelle ytelser. I det følgende avsnitt vil jeg utdype dette forholdet mellom anlegg som sosial konstruksjon og anleggsbruk som individuell ytelse.

2.3 Anlegg som sosial konstruksjon

Bruken av idrettsanlegg har for en stor del vært forklart i forhold til ulike grupper i befolkningen og ut fra individuelle trekk ved brukerne: personlige bakgrunnsvariabler, kjønn og (spesielt) alder og enkelte sosio-kulturelle kjennetegn (Tangen, 2004b). Anleggsbruk kan også sees på som en materiell og sosial konstruksjon. En slik tilnærming ser å se på konstruksjon av anlegg som materielle uttrykk for idrettens krav til standardisering, noe som innebærer at anlegget er geometrisk konstruert for å regulere bevegelser i tid og rom. Kun på få av livets områder er kravet til identiske landskaper så påtrengende som i idretten. Bale (1993, 1994) karakteriserer tendensen i byggingen av moderne idrettslandskap som "placelessness". Anlegg ser og føles like med dikterte og gitte verdier. For fotballanlegg har det funnet sted en tiltakende kunstiggjøring av idrettslandskapet. Flombelysning endret tidspunktene for fotballspillet. Kunstgressbanene har skapt en ny overflate for spillet. Å bygge rom over arenaer kjenner vi fra idrettsaktiviteter som svømming, skøyte, volleyball, håndball. En rekke utendørsidretter har flyttet sin konkurranseaktivitet innendørs. Hallene fører på en måte fotballen bort fra åpne landskaper og frisk luft inn i et overdekket rom med kunstig belysning. Eichberg (1986) ser på dette som en prosess hvor idrettsaktiviteter opprinnelig ble drevet på områder som også ble brukt til andre formål, mens en stigende rasjonalisering av landskapet som idretten drives i utelukker andre aktiviteter. Bale (1993) ser på utvikling av moderne fotballstadion i et slikt perspektiv.

"Stadium is an example of highly territorialized space. In the past one hundred years the environment of football has changed from one unenclosed, multifunctional space with considerable spatial interaction among players and spectators (weak rules of exclusion) to enclosed, segments and monofunctional space with impermeable boundaries and efficient surveillance of crowds (strong rules of exclusion)". (Bale, 1993, s. 121).

Idrettsanlegg uttrykker, opprettholder og skaper grunnlag for bestemte idrettsaktiviteter. Sentralt hos Østerberg (1990, 1998) er at bearbeidet materiale som er omformet for bruk influerer på det sosiale.¹⁷ Bruken kan forstås som uttrykk for det sosio-materielle. Analyser av bruk og ikke bruk av idrettsanlegg betyr hos Tangen at det materielle impliserer og formidler makt. Forholdet mellom det materielle og makt innebærer at noen har hatt makt til å bestemme hvordan et idrettsanlegg skal utformes (Tangen, 2011, s. 450). Tangen forklarer eksistensen av idrettsanlegg gjennom dets funksjon.

---

¹⁷ Begrepsapparat om det sosio-materielle handlingsfelt er hentet fra arbeidene til Dag Østerberg. «En sosio-materiell tilnærming legger vekt på at menneskelivet er en materiell tilværelse i materielle omgivelser, den materielle virksomheten forandrer omgivelsene, som spor eller tegn, eller som redskap eller andre formålstjenlige former. Materien som kalles «nature» når den ikke bærer spor etter menneskers virksomhet – blir preget av samfunnslivet, den blir til sosio-materie: Omgivelsene framstår som et sosio-materielt handlingsfelt, hvor sosio-materien på et vis henvender seg til menneskene i feltet, som svarer tilbake gjennom sin adferd.» (Østerberg, 1998, s. 27)

Idrett er strukturert som et lukket kommunikasjonssystem som reproduseres ved hjelp av funksjonen av de handlinger som finner sted. Tangen ser på idrett, inspirert av Luhmann, som et delsystem som tar for seg bestemte oppgaver. I alle systemer finns en hoved distinksjon, som Luhmann benevner som «*the symbolic generalized medium*» (Storm, Hoberman, & Wagner, 2010). Idrett som et delsystem er selvdannende og selvorganiserende (autopoiesis) og operer utfra egne, unike koder. Dette symbolske generaliserte medium, eller kode er det mediet all kommunikasjon og handling filtreres gjennom. Et sentralt poeng hos Tangen er at den moderne idretten opererer med hovedkoden «vinne/tape» og tilleggs koden «framgang/tilbakegang» (Tangen, 1997, 2004b). Disse binære kodene er forutsetninger som ligger innebakt i idrettens materielle basis, det vil si idrettsanleggene. Merkingen av anleggene, for eksempel sidelinje, kortlinje, mållinje, offsidelinje, etc. i alle idrettsanlegg utgjør en grunnleggende forutsetning for bruk gjennom at visse handlinger inkluderes og andre ekskluderes. Det siste innebærer å forstå samspillet mellom bruker og det materielle ut fra de bevegelser som uttrykkes i anlegget. Forklaringen på bruk eller ikke bruk av idrettsanlegg er hos Tangen monofunksjonell i den forstand at eksistensen av et idrettsanlegg forklares gjennom dets funksjon.

Et moderne idrettsanlegg kan også sees på som uttrykk for spesifiserte og formaliserte fysiske miljøer (Augestad, 2007). Bruk av idrettsanlegg er ikke bare med på å strukturere våre fysiske handlinger, men samtidig er våre handlinger med på å reprodusere og forandre strukturer. Augestad (2007) ser på idrettsanlegg som et tegn som betegnes og en faktisitet med flere muligheter. Idrettsanlegget er ikke bare en faktisitet, men er en tekst som kan leses på ulike måter avhengig av den aktives bakgrunn og prosjekt.

Forståes anleggene som sosiale konstruksjoner med mening innebærer det at den materielle strukturen gir ulike tolkningsmuligheter til bruk og betydning. Tangen (2004a) argumenterer for at bruk og ikke bruk av anlegg kan forklares ut fra anleggets tause forventninger. Bare de som er villige og i stand til å innfri idrettsanleggets tause forventninger, inkluderes i den idrettslige kommunikasjonen og i anlegget. De andre ekskluderes, enten direkte ved å nektes adgang til anlegget, eller indirekte ved at de selv opplever at de ikke vil eller kan innfri forventningene (Tangen, 2004b). For individet bygger bruk eller ikke bruk av et anlegg på taus kunnskap, en kunnskap det er vanskelig å være seg selv bevisst. Bevegelsen knytter sammen tause forventninger og taus kunnskap. Ved å bruke forskjellige anleggstyper for fotball, et moderne stadion og en ball-løkke som eksempler markeres forskjellige "internal space". Gjennom idrettsanleggenes tause forventninger kommuniseres hvem som inkluderes og hvem som ekskluderes. Tangen er kritisk til den økende spesialiseringen av bevegelse:

"I think there is an increasing gap between the embedded expectations materialized in many sport facilities and the ordinary man's silent sporting abilities. Only a smaller fraction of the population has the necessary abilities to meet the expectations of some large sport facilities". (Tangen, 2004a, s. 22).

Et idrettsanlegg kan oppfattes som et skjema for å handle og samhandle, og gjennom bruk overføres dette skjema til utøverne. Idrettsanleggene pålegger individet en bestemt orden eller rasjonalitet. Det at idretten er et lukket kommunikasjonssystem som er selvdannende og selvorganiserende innebærer hos Tangen (2004d) at idrettssystemet produserer og reproducerer sine egne anlegg for å produsere mer idrett. I det samme øyeblikk som *"sport creates itself, it also produce facility as the space where the communication shall take place"* (Tangen, 2004d, s. 43). Det er derfor vanskelig å se på anlegg som noe entydig, et fotballanlegg kan f.eks. være bygd for elitefotball slik som Ullevål Stadion eller for breddefotball slik som banene på Ekebergsletta. Spesialisering og profesjonalisering bidrar til at den organiserte idretten får behov for differensierte anleggstyper. Innad i idretten skaper dette kamp mellom idretter som før kunne bruke det samme anlegget til flere aktiviteter. Bislett stadion kunne før ombyggingen brukes til friidrett, fotball og skøyteidrett, mens dagens krav til spesialiserte anlegg har flyttet fotballen til Ullevål Stadion og internasjonale skøyteløp til Vikingskipet på Hamar.

Hvordan vi kan forstå anleggfeltets relativt faste strukturer er problematisk dersom forklaringsnivået slik som hos Tangen utelukkende reduseres til systemnivået dvs. til idrettens indre rasjonalitet om å «vinne/tape» og «framgang/tilbakegang». Overgangen fra fysiske aktiviteter til idrett, dvs. til en mer rasjonell adferd hvor bevegelsesformer ble målt i tid og avgrenset i rom fikk historisk sine materielle uttrykk i ovale skøytebaner, løpebaner og rektangulære fotballbaner. Konstruksjon av det materielle og sosiale kan også sees på som uttrykk for prosesser som endrer oppfatninger av tid og rom. Anlegg skaper både standarder for utforming av rom og gjør det mulig å kvantifisere tid. Det å forbedre det materielle har som mål å sprengre grenser. Goksøyr (1988) ser på dette som en del av en sportifiseringsprosess.¹⁸ Sportifiseringen dreier seg også om ekspansjon for faste standarder. Banene er ikke bare fysiske anlegg, men også fysiske strukturer som har målekriterier for tid om rom. Regler avgrenser banen og antall utøvere. Tilrettelegging av prestasjonsmiljø for idrett krever først og fremst,

---

¹⁸ Det kan være vanskelig å begrepsfastsette endringer og utviklingstrekk i den moderne idretten. Bernett (1965) beskriver og sammenfatter den gjennomgripende rasjonaliseringen som den moderne idretten gjennomgikk i det 18. og 19. århundre ved begrepet sportifisering. En rasjonalisering som hos Bernett karakteriseres vitenskapliggjøring, systematisering, regulering, normering, teknifisering og bevegelses- rasjonalisering (Bernett 1965, s.82-98). Guttmann (1978) trakk frem mange av de samme endringene i sine analyser og hevder at jakten på rekorder gjennomstyrer den moderne idretten. Han bruker syv kjennetegn på å beskrive utvikling av den moderne idretten: sekularisering, egalisering, spesialisering, rasjonalisering, kvantifisering og streben etter rekorder. Hvorvidt jakten på rekorder kjennetegner moderne fotball kan problematiseres. Jakten på rekorder er nok fremdeles et karakteristisk trekk ved friidrett, hurtigløp på skøyte, banesykling etc. selv om andre konkurranseformer som fellesstart. I sine historiske arbeider nytter Goksøyr (1991, 2002) begrepet sportifisering og argumenter for at sportifisering er et mer fruktbart begrep enn modernisering og sivilisering for å analysere og beskrive den moderne idretten (Goksøyr 1988).

og det kan forstås bokstavelig: rette linjer, ensretting og standardisering. I idretten manifesterer dette seg i firkantete bassenger for svømming, 400 meter bane for løp, hoppbakker og skiløyper med høydeprofiler og lengde, etc. Det uregelmessige forstyrrer og må utelukkes for bedre å kunne måle prestasjoner. Tekniske nyvinninger som kunstig spilleunderlag, flombelys, lettere ball og overbygde arenaer eliminerer uregelmessigheter. Fotballanlegget kan forstås som et rom som er bygget for å fremme utvikling og læring av en rasjonell adferd som i utgangspunktet er gjenstandsløs, men som omformes til et materielt rom for å kunne registrere bevegelser etter ytre mål: resultater, mål og poeng.¹⁹ Fotballens sportifisering er ikke bare en kontinuerlig prosess med henblikk på prestasjonsforbedring via konkurranse, men også en rasjonaliserende prosess som former og utbedrer det materielle.

2.3.1 Kunnskap om anleggsbrukere

Det er lett å dokumentere at et flertall i befolkningen ikke bruker idrettsanlegg (Dølvik, Danielsen, & Hernes, 1988; Rafoss, 1993). Olsen (1996) hevder at anleggsbruk er den mest sentrale variabel i anleggsforskningen. Gjennom case-studier har vi kunnskap om anleggsbruk i utvalgte anleggstyper; elvepadling (Hapnes, 1998), svømmehaller (Olsen & Giske, 1996), idrettshaller (Olsen & Giske, 1994; Rafoss, 2005c, 2006; Thomassen, 1994), alpinanlegg (Rafoss, 2005b; Støve, 1998), ballbinger (Limstrand, 2005; A. Magnussen, 2005; Schmidt, 2004; Tangen, 2007), helsestudio (Barland, 2000; Steen-Johnsen, 2004; Ulseth, 2008), fotballanlegg (Nenseth m.fl., 2006) tursti (Tangen, 2004c) og golf (Rafoss, 2007; Tangen, 2010). På bakgrunn av disse studiene vet vi noe om bruken av spesifikke typer anlegg. Vi vet at bruksprofilene er forskjellige i ulike anleggstyper med hensyn til alder, kjønn, yrke, utdanning etc.

Anleggsdekning brukes ofte som mål på hvor god tilgang befolkningen har på anlegg (Riksrevisjonen, 2009, s. 25). En utbredt forståelse er at jo bedre anleggsdekningen er, dvs. forekomst av anlegg i forhold til antall innbyggere, jo mer fysisk aktiv er befolkningen.²⁰ Det finns begrenset med kunnskap

---

¹⁹ Slagstad (2004) har en interessant kritikk av Guttman (1978) når han legger vekt på at rommets avgrensning, dets geometrisering, er mer karakteristisk for sporten enn c(centimeter)-g(gram)-s(sekund)-orienteringen som ligger til grunn for Guttman sitt rekordperspektiv. C-G-S systemet kan sees på som et objektivt rammeverktøy som kan kvantifisere prestasjoner i både arbeid og idrett. Slagstad sin kritikk går ut på at den romlige avgrensningen er felles for all sport og dermed mer grunnleggende, mens c-g-s orienteringen kun gjelder for noen få disipliner. Et interessant trekk ved modernisering av langrennssporten er at øvelsene utskiller vinnere i større grad ved at rommet invaderes og ikke etter c-g-s mål. Anleggene ligner mer på fotball baner hvor publikum kan følge løpene og hvor rekkefølgen i rennet ikke gis ut fra passeringstider og sluttid, men om man passerer mållinjen og vinner over en konkurrent. I fotball og langrennssprint gjelder det å invadere rommet og passere mållinjen med skitupp eller ball.

²⁰ Et sentralt tema i Anthony J. Veals (2009) forskning innen idrettsplanlegging er en kritikk av bruken av faste standarder. Faste standarder har en lang rekke begrensninger. Veal er kritisk til faste standarder som

om hva forekomst av anlegg har å si for idrettsdeltakelse og fysisk aktivitet. Limstrand (2008) sin gjennom av 43 studier publisert mellom 1997- 2006 som fokuserte på de fysiske omgivelsenes betydning for fysisk aktivitet viste at det var en positiv sammenheng mellom forekomst av anlegg i lokalsamfunnene og deltakelse i fysisk aktivitet. Gjennomgangen av de ulike studiene viste også at avstand til anleggene hadde betydning for hvor ofte de ble brukt.

Hvordan sammenhengen er mellom anleggsdekning og anleggsbruk er lite undersøkt. Vil bygging av flere fotballanlegg og hoppbakker føre til at flere spiller fotball og hopper på ski?

Det finns en rekke caseundersøkelser om brukere og bruk av innendørsanlegg (Erstad, 1996; Holm, 1995; Olsen & Giske, 1994, 1996). Hallundersøkelsen fra 1994 viser at idrettshallene er jentenes arena, og da særlig jenter under 16 år som spiller håndball og turner. Blant hallbrukerne er åtte av ti under 20 år. For de som var over 20 år og brukte hallene var det en overvekt av menn (Olsen & Giske, 1994). En representativ undersøkelse av den voksne befolkningens bruk av idrettsanlegg viser at bruken av idrettshaller varierte etter kjønn, inntekt, utdanning og bosted. De med høy inntekt og utdanning trente oftere i hallene. Elever/studenter utgjorde den største gruppen brukere. Det var liten forskjell mellom kvinner og menn i befolkningen, mens i byene var det langt færre kvinner som trente i hallene. Hovedtyngden av brukerne var mellom 15 og 25 år. Andelen som brukte hallene varierte lite mellom landsdel og bosted (Rafoss & Breivik, 2005, 2012). Selv om det er gjennomført casestudier og representative undersøkelser om anleggsbruk i befolkningen, har vi liten kunnskap om bruk og brukere av store innendørshaller med kunstgress. En titt på Norgeskartet i 1998 viser at det var bygd 28 storhaller/treningshaller i Norge.²¹ Halvparten av disse hallene var plassert i Nord-Norge. I 2012 var det bygd til sammen 45 innendørshaller med kunstgress. Anleggsdekningen viser at av disse er 19 storhaller/ treningshaller lokalisert til de tre nordligste fylkene. Storhaller og treningshaller er med andre ord en ny anleggstype som er blitt fordelt de siste 20-årene.

En landsrepresentativ undersøkelse viser at det er store ulikheter i bruk av idrettsanlegg mellom kvinner og menn. Kvinner er de største brukerne av private helsestudio og svømmebasseng, mens flere menn bruker fotballbaner og lysløyper. Hovedmønsteret i befolkningen er at anleggsbruken går ned med økende alder. Bruken går tilbake med økende alder i private helsestudio/treningssenter, vekt-

---

befolkningsnivå som et fastsatt mål for antall idrettsanlegg. Et mål som ofte vil være fastsatt av nasjonale eller sentrale myndigheter. Faste standarder har en tendens til at planleggingen fokuserer i større grad på selve anlegget i stedet for på de aktivitetene som anlegget skal romme. Ifølge Veal har faste standarder vært mest utbredt i planleggingen av idrettsanlegg i Storbritannia og Australia. Lokale standarder kan til en viss grad overvinne mange av begrensningene ved faste standarder siden disse er mer behovsbaserte og kravspesifikke.

²¹ Opplysninger om antall haller er hentet fra Idrettsavdelingens anleggsregister (KRIS).

/styrketreningsrom, lysløype, gymsal i skole, idrettshall/flerbrukshall og fotballanlegg, mens turstier/turløyper og svømmehall/-basseng i større grad brukes av grupper oppover i aldersgruppene. I aldersgruppen 40-59 år trener den største andelen på private helsestudio og for gruppen over 60 år bruker den største andelen aktive svømmebasseng. Anleggene framstår dermed med svært ulike aldersprofiler og kjønnsmønstre, og vi ser at det er ulik bruk av de forskjellige anleggstypene i befolkningen (Rafoss & Breivik, 2012). Noen anleggstyper skiller seg ut i forhold til utdanningsnivå. Vi finner en stor andel høyt utdannede som trener i golfanlegg, lysløyper, vekt- og styrkerom og private helsestudio (Rafoss & Breivik, 2009). Fordeler vi anleggsbrukerne på de ulike landsdelene skiller disse seg i to grupper. For idrettshall, gymsal, fotballanlegg, lysløype og svømmehall er det liten forskjell mellom landsdelene, mens det er en betydelig høyere andel av aktive i befolkningen på Østlandet og særlig i Oslo som bruker private helsestudio og vekt- og styrkerom. Et gjennomgående mønster er at folk i byer og på tettsteder trener oftere i private helsestudio, vekt- og styrkerom, mens den prosentvise andelen som bruker svømmebasseng, idrettshall og gymsal var noe høyere i distriktene enn i byer og tettsteder (Rafoss & Breivik, 2012).

Rafoss & Breivik (2012) viser i en undersøkelse at det har funnet sted endringer i den voksne befolkningens anleggsbruk i perioden 1999-2009. De fire anleggstypene, turstier/turløyper, private helsestudio/treningscenter, vekt-/styrketreningsrom og lysløype har hatt en markant økning i perioden. Det er en økende andel i befolkningen som trener og mosjonerer regelmessig i disse anleggstypene. Dette kan forklares med at flere oppover i aldersgruppene og kvinner bruker disse anleggstypene mer regelmessig. Videre er det i samme periode en beskjeden tilbakegang i andelen av befolkningen som svarte at de bruker tradisjonelle idrettsanlegg som fotballanlegg, gymsaler og idrettshaller.

Det finns begrenset med kunnskap om hvordan kvinner og menn bruker idrettsanlegg.²² Roessler & Overbye (2006) fant i sin undersøkelse at menn og kvinner har forskjellige forventninger til bruk av idrettsanlegg og hva som oppleves som barrierer for å være idrettsaktiv. Undersøkelser viser at bruk av anlegg er bestemt av leveforhold i samfunnet. Kvinner bruker tiden annerledes enn menn. Fritiden er for mange kvinner og menn relativ og finns mellom andre ulike gjøremål. Tilgang og tilgjengelighet til anlegg forutsetter at kvinner kan bruke tiden fleksibelt. Pfister peker på dette forholdet: *“Only if sport facilities are located near the home and could be used round the clock could women use this in between time for sport activities”* (Pfister, 1993, s. 161). Det at kvinner trenger fleksible tidsbudsjetter ser vi ikke minst hvordan kommersielle treningsinstitutter legger til rette for å tiltrekke seg kvinner f.eks. ved å tilby barnepass (Johnsen, 2005). Klein (1993) fremhever dette poenget at når lokale myndigheter lokaliserer anlegg: *“actually support traditional sex roles rather than help break down*

---

²² I kartleggingen av I tar for seg kvinners deltakelse i ulike aktiviteter, trener og tillitsvalgte.

existing disadvantages suffered by women” (Klein, 1993, s. 152). Disse studiene underbygger at anlegg kan sees på som sosiale møteplasser som strukturerer bruken forskjellig for kvinner og menn.²³

2.4 Undersøkelsesopplegget

Å studere sammenhengen mellom planlegging, beslutning om å bygge og bruk av idrettsanlegg er komplekst og involverer en rekke aktører og allianser. Hvordan kan vi med denne studien få frem kunnskap gjennom en detaljert undersøkelse av en historisk kontekst, en fortelling med spesifikke aktører og forløp? Det er to måter å lære om å beslutte å bygge, planlegge og bruke en idrettshall. Man kan studere konstruksjonen til mange idrettshaller – kanskje konstruksjonene til alle de 849 hallene som fantes i Norge i 2010. En annen tilnæringsmåte er å studere konstruksjonen til et mindre antall idrettshaller. Den første tilnærmingen er en såkalt ”cross-case” metode, mens den andre tilnærmingen er en ”case-studie” metode.²⁴ Begge tilnærmingene studerer samme tema – planlegging, beslutning og bruk av idrettshall – men følger ulike veier til å koble kunnskap om planlegging, beslutning og bruk. Det samme kan sies å gjelde for studie av sosiale forhold. Forskeren kan velge å studere en rekke case i bredden eller noe få case mer intensivt og i dybden. Studien av «Hall i Nord» er avgrenset i tid og rom hvor målet er å studere en enhet ved å gå i dybden. Vi kan snakke om et case: «...det vi kan kalle en kollektiv enhet. En kollektiv enhet består av flere absolutte enheter og kan være en gruppe, en organisasjon eller et lokalsamfunn (Jacobsen, 2005, s. 91). Thomas (2011) gir følgende definisjon på et case studie: "Case studies are analyses of persons, events, decisions, periods, projects, policies, institutions, or other systems that are studied holistically by one or more methods. The case that is the subject of the inquiry will be an instance of a class of phenomena that provides an analytical frame — an object — within which the study is conducted and which the case illuminates and explicates." (s. 513). En slik definisjon vil passe for “Hall I Nord” som ble planlagt utbygd som en enhet bestående av ti delenheter i en kort periode. Dette gjorde det mulig å konstruere en analytisk ramme for studiet som kunne beskrive og forklare caset.

Forholdet mellom beslutningsprosesser og bruk av hallene studeres gjennom en kombinasjon av kvalitative og kvantitative data. Beslutningsprosessene studeres gjennom en intensiv case studie, mens oversikt over anleggsbruk og idrettsdeltakelse studeres gjennom ekstensive kvantitative studier. For å svare på de ulike problemstillingene samles data inn ved hjelp av ulike metoder og ulike teoretiske

---

²³ I rapporten ”Kjønn i endring” (2009) av Kari Fasting og Trond Svela Sand som hadde som mål å skaffe til veie ny kunnskap og bedre dokumentasjon om kvinner i norsk idrett er bruk av anlegg og arenaer ikke tematisert.

²⁴ Skillet mellom case-studier og cross-case studier handler om vektlegging av fokus. ”At the point where the emphasis of a study shift from the individual case to a sample of cases, we shall say that a study is cross-case”(Gerring, 2007, s. 20).

perspektiv. Ideen er at kunnskap fra ulike perspektiv gir et mer sammensatt bilde av forskningsproblemet.

Utfordringen å jobbe med få case og det som skiller det metodiske i et case studie fra andre studier kan defineres som: "is the reliance on evidence drawn from a single case and its attempt, at the same time, to illuminate features of a broader set of cases" (Gerring, 2007, s. 29). Andersen (1997) forklarer og avgrensner hva case-studie er:

"betegnelsen 'case' kommer av det latinske casus og understreker betydningen av det enkelte tilfelle. [...] Ofte er idealet å gå i dybden på et case og presentere en helhetlig analyse som står på egne bein. Undersøkelsesenheter ses på som et komplekst hele, der mange underenheter og deres forhold til hverandre pensles ut. (S. S. Andersen, 1997, s. 7-8)

I følge Yin (1994) er en case-studie en empirisk undersøkelse av et fenomen i sine naturlige omgivelser, hvor flere datakilder benyttes. Et trekk ved case-studier er imidlertid at de undersøker et fåtall enheter. Andersen (1997) skiller mellom tre typer case-studier; unike, implisitt comparative og comparative. Unike case-studier kan være a-teoretiske slik som undersøkelser av beslutningsprosesser hvor interesser er rettet mot sak snarere enn teori. Beslutningsstudier er vanlige innen feltet case studier; *"the central tendency among all types of case study, is that it tries to illuminate a decision or set of decisions; why they were taken, how they were implemated, and with what result"* (Schramm etter Yin, 1994, s. 22-23).

Det vanlige skillet mellom kvalitative og kvantitative undersøkelser er ikke viktig i forhold til om case-studier er en egnet forskningsstrategi (Yin, 2004). Det er ikke skillet mellom kvalitative og kvantitative undersøkelser som avgjør om jeg får tak i beslutningsrelasjoner og anleggsbruk. Det handler mer om hva slags spørsmål en ønsker å få svar på. Problemstillingene definerer med andre ord valg av metoder. Kvalitative data vil kunne si noe om relasjoner mellom individer og institusjoner. For å få kunnskap om idrettspolitikken relasjonelle karakter innebærer at jeg må få tak i data som sier noe om det relasjonelle. Jeg må få frem informasjon om anleggspolitikken relasjonelle karakter samtidig som informasjonen også må si noe om utviklingen og dynamikken i saksforholdet. Det innebærer at jeg må skaffe data som sier om relasjoner mellom aktører og saksgangen i plan- og beslutningsprosessene.

Det å studere et stort prosjekt hvor konfliktlinjer, sterke interesser og maktforhold kjennetegnet plan- og beslutningsprosessene gjør den forskningsmessige tilnærmingen enklere enn om prosjektet hadde tatt for seg realisering av et lite anlegg, som for eksempel en ballbinge. Ved å velge et nærmiljøanlegg som en ballbinge vil en kunne si noe om de sentrale relasjoner som mer eller mindre er tilstede i alle saker for denne analysekategorien. Strategien som er valgt i denne studien er motsatt ved at det er valgt en atypisk sak i forhold til å studere bygging av en typisk normalhall. En slik tilnærming vil kunne gi ny kunnskap om saksfeltet som studeres fordi det kan være uklart hvem som har konstituert idrettspolitikken. Det er ikke enkelt å studere beslutningsprosesser knyttet til realisering av enkle

idrettsanlegg i et maktperspektiv av den enkle grunn at det er åpenbart hvorfor anlegget blir realisert. Hallene representerte på mange måter en investering i store kostnadskrevende anlegg hvor konfliktlinjer og maktrelasjoner manifesterte seg og var tydelige sentralt, regionalt og lokalt. Dramkampene om fordeling av midler til "Hall i Nord" vil jeg kalle en atypisk sak.

Fordelen med store utvalg er bredden. For casestudier er situasjonen den omvendte. Prosjektet "Hall i Nord" kan avgrenses til en enkel case som handlet om politikkkutforming og politikkomplementering. Vektleggingen av kunnskap som kontaktrelatert får konsekvenser for forskningsmetode, og som vi har sett leverer Flyvbjerg gjennom sin studie et sterkt forsvar for eksempel studie, nemlig studie av et enkelte tilfelle (latin: casus). Fordelen med en slik tilnærming er mulighetene til å gå i dybden på et avgrenset emne hvor det foreligger få case-studier. Det å skaffe seg kunnskap til et konkret materiale som grunnlag til forståelse av plan og beslutningsprosesser på anleggfeltet kan bidra til en mer systematisk produksjon av paradigmer. Hvordan velge ut et kritisk case som henger sammen med de egenskaper som man ønsker å studere? Flyvbjerg (1991) identifiserer et kritisk case ved å skille mellom "det mest sannsynlige case" eller "minst sannsynlige case". Det generelle i å velge et kritisk case er å søke enten det "minst sannsynlige" case eller det "mest sannsynlige" case. "Hall i Nord" prosjektet kan i henhold til valg betegnes som det minst sannsynlige case siden det var snakk om spredning av en ny anleggstype, mens studie av en normal idrettshall ville i dette tilfelle vært et mest nærliggende sannsynlig case. Både prosjektet og politikkdannelsen var utradisjonelt. Hvorvidt det er snakk om politikkdannelse som er ulik den generelle politikkdannelsen på idrettsfeltet for finansiering, forvaltning og fordeling av spillemidler er et sentralt tema. Studiet vil kunne bekrefte/avkrefte hvorvidt fordelingen av spillemidler fulgte den etablerte forvaltningen og maktspillet.

Forskningsmessige problemstillinger søker gjerne etter et empirisk materiale der de fokuserte sammenhengene kan framtre på en særlig enkel, tydelig eller rendyrket måte (Flyvbjerg, 1991). Prosjektet «Hall i Nord» kan forstås som et ekstrem-case hvor maktforhold, konfliktlinjer og sterke interesser var særlig framtrædende i forhold til det å studere beslutningsprosesser og effekter knyttet til bygging av innendørs idrettshall. Det å gjennomføre en detaljert empirisk studie av planlegging, beslutning og iverksetting av et stort prosjekt kan få frem forholdet mellom rasjonalitet og makt. Gjennom å studere det konkrete gjennom case-beskrivelser vil jeg vektlegge det kontekstuelle fremfor det kontekstuavhengige, det partikulære fremfor det generelle og det narrative fremfor historiene til mange handlingsforløp. Det innebærer å registrere hendelser i sin singularitet og slik la detaljer som har betydning for sammenhenger komme til uttrykk i en kontekst (Flyvbjerg, 1991, s. 91). Jeg har betraktet det som fruktbart å få til en detaljert studie av prosjektets plan- og beslutningsprosess, som en historisk-sosiologisk metode, for å komme på sporet av hvordan prosjektet endres og hvordan maktbalanser skifter i løpet av prosessen.

Det å studere beslutningsprosessen ved fire observasjoner av beslutningsprosesser ”within-case” vil kunne avdekke hvilke aktører, interesser og maktforhold plan- og beslutningsprosessene var uttrykk for på kommunenivå. Det er et kjennetegn ved forskningsdesign av en case-studie at en kan ”samle inn informasjon om mange sub-enheter i en case-studie av organisasjoner eller bedrifter” (Ringdal, 2007, s. 114). Ved å gå nærmere i dybden gjennom studie av konkrete plan- og utbyggingsprosjekter vil kunne avdekke – nødvendigvis retrospektivt – sentrale faktorer ved disse fire plan- og beslutningsprosessene. Formålet med et empirisk studie av beslutningsprosesser hvor jeg rekonstruerer hendelsesforløp ved hjelp av en rekke kilder er å gi en detaljert fremstilling av beslutningsprosessene så langt kildene rekker. I analysen av prosjektet som maktspill forutsetter jeg at organisasjoner og grupper konkurrerte om ressurser innenfor et sett regler. Makt er dels situert i avhengighetsforhold mellom organisasjoner og grupper av personer som gir opphav til ulike og ofte skiftende maktbalanser. Makt må samtidig forstås som asymmetrisk fordeling av ressurser, som aktørers handlingsevne til å skape noe nytt for seg og i allianse med andre.

Et poeng hos Flyvbjerg (1991) er at generaliserbarheten i et case studie kan økes ved utvelgelse av et kritisk case. Dersom formålet med studiet er å oppnå en god, relevant og nyttig informasjonsmengde i forhold til problemstillingen, er det ikke sikkert at et representativ case er det mest hensiktsmessige valget. Et typisk eller gjennomsnittlig case er ikke alltid det mest informasjonsrike. Atypiske eller ekstreme cases gir ofte mer informasjon, fordi de *”aktiviserer flere aktører og flere grunnleggende mekanismer i den undersøgte situasjon”* (Flyvbjerg, 2009, s. 95). ”Hall i Nord” kan betegnes som et informasjonsrikt case. Konfliktfylte case produserer ofte større mengder informasjon og aktiviserer flere aktører og gir dermed bedre muligheter for å beskrive og forklare saksforholdet. Ved å gå i dybden kan vi finne ting vi ikke var klar over på forhånd. Kritiske case vil også kunne gi informasjon og forståelse om grunnleggende mekanismer som studeres. Både ut fra en forståelse av hvordan spillemidler forvaltes, og fra et handlingsorientert synspunkt, hvordan fordeling konkret fant sted vil studiet kunne peke på og klarlegge grunnleggende maktforhold.

Et sentralt element her er derfor en nærmere definisjon av undersøkelsenheten. Avgrensningen av ”Hall i Nord” prosjektet i rom – til et spesielt sted – gir oss det Andersen (1997) kaller en kollektiv enhet. Det å kombinere et mer intensivt opplegg i studiet av beslutningsprosessene og et mer ekstensivt opplegg for undersøkelse av anleggsbruk og idrettsdeltakelse er et design som kan få frem variasjoner i konteksten. Generaliseringsspørsmålet, eller problemet, hefter seg ikke mer med casemetode enn med andre kvalitative metoder. Noen forskere vil hevde at kvalitative studier er mer beskrivende enn forklarende. Ragin hevder at vitenskapelighet og gyldighet primært avhenger av analytisk ramme og begreper som gjør det mulig å systematisere og knytte mening til store datamengder som i mange tilfeller innhentes i casestudier:

Like other forms of social research, qualitative research culminates in theoretically structured representations of social life – representations that reflect the regimen of social research (Ragin, 1994, s. 91).

Case studiet som metode er blitt kritisert for at det er vanskelig å oppsummere konkrete case studier i generelle utsagn og teorier.²⁵ I mange tilfeller vil studier av beslektede case supplere den innsikt som oppnås gjennom det/de casene man studerer. Det å fremskaffe inngående og detaljert kunnskap om et individuelt case vil være vanskelig i forhold til prosessen. Problemet ved å oppsummere caset som prosess er imidlertid en egenskap ved virkeligheten mer enn ved case studiet som metode (Flyvbjerg, 1991). Studiets hensikt er derfor i detalj å undersøke ved hjelp av flere metoder hva som preget dette prosjektet og bidra til fortolkning av mer allmenne samfunnsprosesser som kan være gyldig for beslutning, planlegging, finansiering og iverksetting av andre anleggstyper. I den forbindelse trekker Flyvbjerg frem at:

”en disiplin uden et stort antal omhyggeligt gennemarbejdede casestudier er en disiplin uden systematisk produksjon av paradigmer, og at en disiplin uden paradigmer er en ineffektiv disiplin”. (Flyvbjerg, 2009, s. 105)

Avhandlingens problemstillinger og teoretiske tilnærming innvirker på valg av metodiske grep. For det første må jeg i studiet av beslutningsprosessene få fram informasjon som sier noe om utviklingen i saksforholdet som analyseres. Det innebærer at jeg må ha data som sier noe om relasjonen mellom aktørene og praksisene. Hallprosjektet studeres fra sin utforming til iverksetting og bruk. En slik tredelt studie innebærer ulike metodologiske utfordringer. Utgangspunktet for undersøkelsen er ikke eksplisitte teoretiske antakelser, men å formulere beskrivelser og fortolkninger for å analysere begivenheter, sammenhenger og endring. I analysen av beslutningsprosess har jeg brukt dokumentstudier og nøkkelinformantintervju. For å få oversikt over bruk av hallene har jeg benyttet kvantitative studier og for å analysere idrettsdeltakelse og endring har jeg brukt intervju og kvantitative studier. Det at undersøkelsen er en blanding av kvalitativ og kvantitativ metode kan

---

²⁵ Flyvbjerg argumenter mot den paradoksale misforståelsen som forstår et case studie som en forskningsmetode. Flyvbjerg (2006) peker på fem vanlige misforståelser om forskning ved hjelp av case-studie: “1.General, theoretical knowledge is more valuable than concrete, practical knowledge.2. One cannot generalize on the basis of an individual case and, therefore, the case study cannot contribute to scientific development.3. The case study is most useful for generating hypotheses, whereas other methods are more suitable for hypotheses testing and theory building.4. The case study contains a bias toward verification, i.e., a tendency to confirm the researcher’s preconceived notions.5. It is often difficult to summarize and develop general propositions and theories on the basis of specific case studies.” (Flyvbjerg, 2006, s.221)

Disse uttalelsene kan sies å representere et advarende synspunkt mot case studie i tradisjonell vitenskapsfilosofi. Flyvbjerg hevder at disse uttalelsene er for kategoriske, og argumenterer for verdien av fenomenologisk innsikt samlet sammen ved å undersøke nærmere en bestemt kontekst.

utfylle hverandre på to måter: Ved å kombinere de to metoder kan vi foreta flere delundersøkelser. Dernest kan en og samme delundersøkelse være en blanding av de to metodene.

I skjæringspunktet mellom historie og samfunnsvitenskap er spørsmål knyttet til handlingsforløpet i en fortelling hvor aktører, nettverk og organisasjoner blir analysert fra ulike synsvinkler. Det finns ulike teoretiske innfallsvinkler til hvordan slike relasjoner kan tematiseres. Står vi overfor forholdsvis stabile mønstre etablert gjennom lang tid innen anleggfeltet eller står vi overfor et saksfelt hvor aktører og nettverk var gruppert rundt et avgrenset prosjekt? Det hele kan forstås som en tvekamp mellom allierte og opponenter om å få gjennomslag for ulike interesser. Aktørene opptrer som spillere på ulike arenaer med varierende grad av myndighet og mulighet til å forme spillet. Det er snakk om hvordan aktører handler i ulike settinger, betinget av andre aktørers handlinger og relasjonene til disse. Hvordan handler aktører i ulike settinger, betinget av andre aktørers handlinger, diskurser og relasjoner som aktiviserer ressurser for å skape samarbeid og mening for de grupper de representerer. Dette kan gi prosessen en særpreget dynamikk som det kan være vanskelig å planlegge på forhånd.

Forskningsspørsmålene er styrende for hvilke metoder som er avendt i studiene. Tabellen nedenfor gir en oversikt over avhandlingens fire delområder.

Tema	1. Delområde Bakgrunn	2. Delområde Beslutningsprosess	3. Delområde Anleggsbruk	4. Delområde Effekt av utbyggingen
Problemstilling	<i>Hva er det idrettspolitiske bakteppe for prosjektet "Hall i Nord"?</i>	<i>Hvordan klarte NFF å få gjennomslag for planleggings- og beslutningsprosesser som førte frem til finansiering, lokalisering og bygging av hallene?</i>	<i>Hvilke konsekvenser fikk den nybygde anleggsmassen for anleggsbruk og anleggsbrukere?</i>	<i>Hvordan oppfyller hallene de idrettspolitiske målene for utbyggingen?</i>
Data/kilder	<ul style="list-style-type: none"> • NIFs arkiv Riksarkivet • Rolf Hofmos arkiv. Arbeiderbevegelsens arkiv (ABB) • Litteraturstudie 	<ul style="list-style-type: none"> • Nøkkelinformant • Dokument -Offentlige dokument -Idrettsorganisasjonene -Skriftlige kilder og statistikk -Aviser 	<ul style="list-style-type: none"> • Spørreskjemaundersøkelse • Statistikk 	<ul style="list-style-type: none"> • Personlig intervju • Statistikk
Metoder	Litteraturstudie Arkivarbeid	Kvalitative intervju Dokumentanalyse	Kvantitativ tilnærming	Kvalitativ Kvantitativ

2.5 Anleggshistorie og institusjonelle ordninger – kilder og data

I fremstillingen av en historisk kontekst hvor finansiering, forvaltning og fordeling av anlegg står sentralt har jeg forsøkt å rekonstruere et forløp fra den første offentlige bevilgningen til fotballanlegg og hvordan midler er blitt forvaltet og fordeling anleggsmasse og anleggstyper. Hvordan bygging av fotballanlegg har blitt finansiert, forvaltet og fordelt i det norske samfunn blir fremstilt og analysert i forhold til det institusjonelle: hvilke maktstrukturer som kjennetegner den idrettspolitiske styringsmodellen.

I forsøket på å rekonstruere en historisk kontekst har skriftlige kilder en sentral betydning. Spørsmålet om hvilke kilder vi kan nyttiggjøre oss og hvordan kildene skal behandles henger naturligvis sammen

med problemstillingen: Hva var det idrettspolitiske bakteppe for “Hall i Nord”? Jeg har valgt ut primær og sekundær kilder som på best mulig måte kan kaste lys over selve problemformuleringen.

2.5.1 Publisert materiale

I idrettshistorisk forskning har ikke anlegg vært et felt som har interessert historikere. Idrettshistorie handler for det meste om idrettspolitik, idrettens egenart og organisasjonsutvikling. Dette betyr ikke at anlegg ikke er synlig i idrettshistoriske arbeider. Både Finn Olstad og Stein Tønnesson (1986) viser begge til anleggsbygging i de to bindene om *Norsk idretts historie*. Også i Matti Goksøyr sitt oversiktsverk, *Historien om norsk idrett* (2008) blir anlegg og idrett behandlet i flere kapitler. Likevel mangler i norsk sammenheng en samlet historisk fremstilling og analyse av anleggsfeltet.

Det finns flere historiske arbeider som tar nærmere for seg utviklingen av idrettsanlegg og anleggspolitikk i en historisk kontekst. Matti Goksøyr gir i boka *Staten og idretten 1861 -1991* (1992) opplysninger om finansiering av idrettsanlegg og anleggspolitikk. I denne sammenheng gjelder dette særlig for perioden 1917 – 1940. I boka til Matti Goksøyr (1996): *Kropp, kultur og tippekamp*, er anleggsutvikling behandlet i et eget kapittel (s.67 – 126). I kapitlet finns opplysninger om utvikling av fotballanlegg og drøfting av hvilke interesser som fikk realisert sine interesser i anleggsutbyggingen i perioden 1945 – 1995. Hvordan anleggsutvikling skapte det materielle grunnlaget for utvikling av fotball i Norge ble en del av historien da forbundet fikk sin jubileumbok i 2002. Anleggsutviklingen fremstilles i et eget kapittel i boka til Finn Olstad og Matti Goksøyr (2002) *Fotball! Norges Fotballforbund 100 år* (s. 191 – 202). Dette har vært en viktig kilde for å få frem hvilken rolle NFF spilte i anleggsutviklingen og forfatterne viser hvordan anleggsutbyggingen utviklet fotballsporten i flere retninger. En utvikling som forfatterne forklarer med begrepene “sportifisering” og “vitenskapliggjøring”.

Rolf Hofmo kom til å stå i spissen for en statlig, planlagt og styrt anleggsutbygging i perioden 1947 – 1966. Rolf Hofmo (red), *Boka om idrettsanlegg* (1947) var en konkret instruksjonsmanual, en anleggsbok, som ble distribuert til landets kommuner og idrettskretser. Boka inneholdt standardtegninger for idrettsanlegg. Statens forhold til idretten var et sentralt tema i mellomkrigstiden. Dette gjelder ikke minst finansiering og bruk av idrettsanlegg. Boka til Rolf Hofmo (1937): *Folkeidrett. Arbeideridrett. Borgerlig idrett*, som er en revidert utgave av *Idrett og politikk* (1933) har vært en viktig kilde til fremstilling av politikutforming og iverksetting av anleggsutbygging etter krigen.

2.5.2 Arkiv

Idrettsbevegelsen sine sentrale organisasjoner har jevnt over vært gode arkivprodusenter. Norges Idrettsforbund sitt arkiv fra 1946 er oppbevart ved Riksarkivet. Arkivet inneholder også arkiv etter Norges Riksforbundet for Idræt (1910 – 1919) og Norges Landsforbund for Idrett (1919 – 1945), samt deler av Arbeidernes Idrettsforbund sitt arkiv (1924 -1945). Selv om noe av arkivet etter Arbeidernes

Idrettsforbund inngår i arkivet etter Norges Idrettsforbund har Rolf Hofmos saks-arkiv ved Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek vært viktig i dette arbeidet. I perioden før 1945 har særlig to primærkilder vært sentrale: protokollene til Riksforbundets Idrættspladskomite (1914 -1919) og Idrettspladskomiteen (1919 -1945). Denne kildegranskningen materialet har gjort det mulig å fremstille hvordan motsetningsforholdet mellom Arbeidernes Idrettsforbund (1924-1940) og Landsforbundet (1919 – 1940) bidro til institusjonalisere maktforholdet mellom staten og idretten før krigen. I Rolf Hofmo sitt arkiv finns et rikholdig materiale: sakspapirer, AIF- publikasjoner, foredrag, korrespondanse og private klippebøker, som har vært til verdifull hjelp for å rekonstruere kampen mellom staten og idretten om forvaltning av tippemidler til anlegg og organisasjon i perioden 1949 – 1957.

2.5.3 Anleggsregister

I fremstilling av empirien har jeg systematisert data fra anleggsregisteret, som ble etablert i 1997, for å skaffe frem data om finansiering og fordeling av fotballanlegg. Registeret inneholder informasjon om idretts- og friluftslivsanlegg i Norge, og hvilke tilskudd av tipp-/spillemidler som er gitt til forskjellige anlegg siden 1949. I fremstillingen av historiske data har jeg hentet informasjon om anleggsklasse (nasjonalanlegg, kommunale anlegg etc.), anleggskategori (fotballanlegg, skianlegg, etc.) og anleggstyper (gressbane, grusbane, kunstgressbane, treningshall, storhall etc.). I registeret finns informasjon om byggeår og lokalisering. For å få frem data om tildelte spillemidler til anleggskategorier, anleggsklasse, fylke og landsdel har jeg indeksert tildelte tipp-/spillemidler i forhold til konsumprisindeksen (kpi) brukt av Statistisk Sentralbyrå september 2010. Det gjør det mulig å fremstille historisk fordeling av fotballanlegg i forhold til andre anleggskategorier og beskrive ulike faser i anleggsutviklingen i forhold til anleggstyper og lokalisering.

2.6 Beslutningsprosesser - data og kilder

For å besvare den andre problemstillingen om hvordan NFF klarte å få gjennomslag for planleggings- og beslutningsprosesser som førte frem til finansiering, lokalisering og bygging av hallene har jeg brukt ulike kilder. Det er mulig å finne svært mye informasjon om prosjektet "Hall i Nord". Framstillingen av beslutningsprosessene bygger på flere typer kilder, både primærkilder og sekundærkilder. Jeg har benyttet kvalitative metoder: intervjuer og dokumentstudier. Jeg har gjennomført informantintervjuer med en rekke nøkkelaktører. Studien av beslutningsprosessene bygger videre på gjennomgang av relevante offentlige dokumenter knyttet til hallprosjektet, i første rekke fylkeskommunenes og kommunenes saksdokumenter. Videre bygger studien på en gjennomgang av idrettsorganisasjonens saksdokumenter. Artikler fra aviser er også en viktig kilde for denne del-studien. Jeg har bygd opp et lite klippe-arkiv med avisutklipp som er hentet fra ulike lokale og regionale aviser fra perioden før og etter byggingen.

2.6.1 Planlegging og beslutning - dokumentundersøkelse og individuelle intervju

Innsamling av kvalitative data synes mest hensiktsmessige for å kunne fange opp relasjoner mellom aktører og praksiser knyttet til de idrettspolitiske beslutningsprosessene. De to metodene jeg har benyttet for datainnsamling er (1) dokumentundersøkelse og (2) åpne, individuelle intervju. Mine informanter er primærkilder som innebærer at de sakene jeg studerer ikke er bearbeidet ut fra andre primærkilder (Holme & Solvang, 1991, s. 124). Videre har jeg gjennom studier av dokumenter og aviser brukt sekundær data.

Studien tar sikte på å undersøke hvilke instanser og aktører som bidro til at anleggene ble bygd og hvilke instanser og aktører som var motstandere på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Gjennom studier av relevante dokumenter er det mulig å fange opp politiske programerklæringer, følge argumentasjonsrekker og avdekke rasjonaliteten bak beslutningsprosessene. Dette er konkretisert ved at jeg følger plan- og beslutningsprosessene i forbindelse med byggingen av hallene i kommunene Alta, Lyngen, Lenvik og Vestvågøy. Det er relevant i denne sammenheng å klargjøre begrunnelsene for vedtakene. Det innebærer at de fire beslutningsprosessene kan leses som selvstendige analyser, samtidig som de kan knyttes til analyse av anleggsfeltet.

Et viktig arbeid blir å identifisere ulike interesser i det som ofte blir framstilt som nøytralt. For å fortolke maktforhold er det spesielt viktig å ha grep om relasjoner, fordi så mye makt utøvelse er bakt inn i annen sosial omgang og ikke uttrykkes direkte (Engelstad, 2005, s. 16). Makt eksisterer i relasjoner, samtidig som det stiller krav til fortolkning av sosiale relasjoner.²⁶ Da sentrale aktører i NFF handlet, søkte de å nå noen mål. De benyttet seg av kunnskap og oppfatninger om anleggenes betydning for en frivillig organisasjon og samfunnet. De handlet intensjonalt ved hjelp av ressurser som de fikk til disposisjon innenfor de mulighetene som omgivelsene bød (Engelstad, 2005). Dersom vi nytter Weber sin definisjon av makt kan vi si at de ulike organisasjonsleddene i NFF klarte å få gjennomslag for sine interesser i det sosiale samkvem, selv om andre aktører i det kollektive liv gjorde motstand (Weber, 1971, s. 53). De utøvde makt på en måte som gjorde at visse handlinger påvirket andre handlinger.

Steven Lukes hevder i boka *Power a Radical View* (2005) at strukturell makt kan sees på som et tredimensjonalt fenomen, som omfatter beslutninger, dagsordensetting og ideologisk makt. Makt

---

²⁶ Engelstad (2005) argumenterer for at begreper eksisterer i knipper eller nettverk, fordi de skal kaste lys over sammensatte saksforhold i samfunnsvitenskap. Saksforhold som springer direkte eller indirekte ut av sosiale handlinger. Maktbegrepet kan forstås som tredimensjonalt, som noe som er relasjonelt, intensjonalt og kausalt. "Isse elementene er bare delvis overlappende, slik at det er kombinasjonen av alle tre som utgjør det "sterke maktbegrepet" (Engelstad 2005, s.17).

uttrykkes gjennom beslutninger. Forut for beslutningsprosessene har noen satt saken på dagsorden. Noen vil hevde at en bestemt tankegang har fått hegemoni (Lukes, 2005). Hegemoni er noe som kan forvaltes og organiseres av for eksempel en ideell organisasjon som Norges Fotballforbund. Hegemoni kan betegnes som tenkemåter som bidrar til å legitimere en gruppes dominans. Satt på spissen er hegemoni et kampmiddel som en interessegruppe bruker for å befeste sin makt i forhold til en annen. Makt er knyttet til relasjoner, evnen til å kommunisere og til å nå fram med budskapet. For å få fram hvordan ulike interesser utspilte seg lokalt i planleggingen av hallene studeres fire underenheter innen caset. Formålet med å studere fire variasjoner innen caset tar sikte på å avdekke hvilke aktører, interesser og maktforhold planprosessene var uttrykk for. Hvilke aktører som målbar idrettspolitikken på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. De metodiske tilnæringsmåter som synes å være mest hensiktsmessige når det gjelder å kunne fange opp flest mulige aspekter ved de idrettspolitiske beslutningsprosessene er (1) dokumentanalyser og (2) bruk av nøkkelinformantintervjuer. Et viktig arbeid blir å identifisere ulike interesser i det som ofte blir framstilt som nøytralt. For å samle inn opplysninger om aktørenes handlingsmønster i beslutningsprosessene har jeg vektlagt ulike kilder.

Dokumentundersøkelse

Den ene hoveddelen av datamaterialet har vært studier av dokumenter (Grønmo, 2004). Ved at saken har vært gjenstand for offentlige beslutninger på ulike nivå har den produsert en rekke dokument. Dokument som jeg har analysert har vært dokument fra idretten, offentlige dokument og avisartikler. Disse er brukt for å få frem hva som faktisk ble besluttet i ulike offentlige organ og i idrettens organisasjonsledd og for å få frem ulike fortolkninger av beslutningene. Jeg har studert offentlige dokument knyttet til behandling i kommunestyre, fylkesting, Idrettsavdelingen i KKD og fylkeskommunale utvalg. Dette er dokumenter som er ganske objektive, spesielt når de antar form av referater. Gjennom møtoreferater kan vi finne hvilke beslutninger som er blitt fattet, gjennom nedtegninger er det mulig å finne – ordrett – hva som ble sagt f.eks. i kommunestyre debattene. Her skiller dokumenter seg fra intervjuene ved at de sier noe om hva mennesker faktisk har gjort (Jacobsen, 2005, s. 164) Hensikten med dokumentanalysen har vært å dokumentere og analysere forløpet og beslutningsprosessene. Dokumentgjennomgangen har hatt som siktemål å gi faktaopplysninger om prosessene, tidsrekkefølge, involverte aktører osv., og gi innsyn i ulike aktørers vurdering av saken. Offentlige dokument er nyttige for å få fram myndighetenes syn på saken og slike dokument inneholder ofte en del fakta stoff og en kort historikk om saken. Saken har også vært behandlet i idrettens organer. Jeg har studert dokument knyttet til behandling i anleggskomiteer, idrettskrets/særkrets, idrettsråd, idrettsstyret/forbundsstyre. De viktigste skriftlige kildene har derfor i hovedsak vært:

Offentlige dokument

Kommunale dokument i forbindelse med behandling av saken i kommunestyrene i Alta, Lenvik, Lyngen og Vestvågøy

Fylkeskommunale dokument i forbindelse med behandling av saken i fylkesutvalg

Dokument fra Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet

Stortingsmeldinger

Idrettsorganisasjonene - Skriftlige kilder og statistikk

Dokument fra Idrettsstyret NIF i forbindelse med behandling av prosjektet

Dokument fra Idrettsstyret Troms idrettskrets i forbindelse med behandling av prosjektet.

Dokument fra idrettsråd i kommunene

Årsmeldingene 1992-1998 for de fire nord-norske fotballkretsene; Finnmark Fotballkrets, Troms Fotballkrets, Hålogaland Fotballkrets, Nordland Fotballkrets

Policy dokument fra Norges Fotballforbund

Dokument fra Anleggskomiteen Norges Fotballforbund

Aviser

Avisutklipp har vært en relevant kilde for denne framstillingen. Avisene har med sin dekning omtalt store og små hendelser som har vært til hjelp for å belyse problemstillingene. Avisartikler bidrar til å rekonstruere ulike mønstre i beslutningsprosessene, bl.a. hvordan det er blitt argumentert for å gjennomføre de ulike tiltakene. Totalt er det et betydelig mangfold i avisdekningen med både beskrivende og positive og kritiske og negative framstillinger. Fra mitt ståsted har denne spennvidden i framstillingen vært en fordel. Avisklippene er samlet inn ved å gå gjennom avisene i perioden før og etter byggestart i et utvalg lokalaviser og regionale aviser som dekker de fire lokalsamfunnene. Avisutklipp er basert på artikler og leserinnlegg i perioden 1993-1997 fra følgende aviser; Finnmark Dagblad, Nordlys, Altaposten, Lofotposten, Midt-Troms avis, Fremtid i Nord.

Bakgrunnen for å velge aviser som kilde var at bygge sakene førte til en rekke medietekster: reportasjer, artikler og avisinnlegg som kan utdype og kaste lys over andre dokumenter. Kildekritisk har det vært viktig ved at jeg har kunnet sjekke mye av informasjonen som er hentet fra avisklippene mot dokumenter og intervju materialet. Avisene var også relevante fordi de fargela debattene og gjorde de mulig å utdype analysen. Slik fungerte på mange måter avisene som "samtidens dagbok" (Fuglestad, Aase, & Fossåskaret, 1997). Bruken av pressklipp er av supplerende karakter; de har ikke til hensikt å gi en representativ framstilling av de ulike beslutningsprosessene. Avisene har en medievinkling på saken og utvelgning av aktører og sitater kan være skjev. Ved siden av at det er viktig å fortolke journalistenes normative vurderinger har stoffet fra avisene bidradd til å få fram beskrivende

fakta om beslutningsprosessene, knytte navn og posisjon til utsagn, og for å få fram formuleringer brukt i debattene.

Individuelt intervju

Den andre hovedkilden har vært intervjuer med aktører som har spilt en viktig rolle i beslutningsprosessene. Dokumentanalyse ble i stor grad gjennomført før intervjuene. Under intervjuene ble det klart at en dokumentanalyse ikke er tilstrekkelig. Utvalget av informanter er aktører som hadde førstehåndsinformasjon om hallprosjektet og deltok i beslutningsprosessen. Intervjuene ga en bedre forståelse for hvordan den enkelte respondent fortolket beslutningsprosessene. Et annet utvalgskriterie var å finne fram til personer som representerte ulike sider ved prosessen. Siktemålet med intervjuene har da heller ikke vært å si noe om det generelle og typiske, men det unike og spesielle. Utfordringen ble å finne fram til personer som representerte både byråkratiet og det politiske på de ulike nivåene. Intervjuene ble foretatt av forfatteren.

Ansatte Idrettsavdelingen, KKD

Tillitsvalgte/ansatte fotballkretsene

Tillitsvalgte/ansatte idrettskretsene

Ansatte fylkeskommune/kommune

Kommunepolitikere

Fylkespolitikere

Jeg har gjennomført intervju med i alt ti personer som representerer fotballkretsene, Fotballforbundet, fylkespolitikere, representanter for Idrettsavdelingen i KKD. En slik øvre grense for utvalg av personer er satt fordi datainnsamlingsmetoden tar lang tid og fordi data som samles inn, er rike på detaljer og opplysninger. En slik øvre grense gjør at man klarer å analysere store mengder på en fornuftig måte (Kvale, 1997, s. 112). Utvalget er respondenter med direkte kjennskap til prosjektet og som hver for seg har deltatt direkte i saksbehandling og beslutninger (Jacobsen, 2005, s. 171). Intervjuene ble gjennomført som semi-strukturerte intervju. Jeg har benyttet en intervjuguide som inneholder de samme prinsipielle spørsmålene til informantene, samtidig som guiden er vinklet ut fra informantens ulike posisjon og ansvar. Det var viktig for meg å få fram opplysninger om temaer som informanten hadde spesiell kjennskap til (Vedlegg 1).

Informantene tilhører i større eller mindre grad en gruppe personer som er i sentrale idrettspolitiske posisjoner. Syv av dem jeg intervjuet kom fra NIF/NOK organisasjonen. Fem var tillitsvalgte ledere og to ansatte ledere. Videre intervjuet jeg en kommuneansatt og en respondent uten tilknytning til idrettsorganisasjonene eller det offentlige. Tre av respondentene var både valgte idrettsledere og politikere. Respondentens forståelse av saksforholdet blir presentert i omskrevet form og som direkte tekst. Det innebærer at navn til sitatene er knyttet til respondentens posisjon, som for eksempel

fylkespolitikker, kommune ansatt etc. I vedlegg 6b er det laget et enkelt oppsett over respondentenes posisjoner.

2.6.2 Valg av subenheter innen caset

Begrunnelsen for å velge Finnmarkshallen, Lyngenhallen, Midt-Troms hallen og Lofothallen er å undersøke om prosessene minnet om hverandre eller var svært forskjellige. Selv om beslutningene handlet om finansiering, lokalisering, anleggsbruk og valg av anleggstype fikk dette ulik tyngde i prosessene: i Alta kommune handlet beslutningene om finansiering og lokalisering, i Lyngen kommune om lokalisering, i Lenvik kommune om kommunal medvirkning og i Austvågøy kommune om lokalisering. Videre er det er lagt vekt på å ha med en hall fra hver av de tre fylkene, samt at det er lagt vekt på å ha med buehaller bygd som treningshall og storhall. Videre har jeg valgt ut Lyngen kommune med det laveste folketallet og synkende befolkningsvekst og Alta kommune med stor befolkningsvekst og et stort innbyggertall fordi det ble argumentert med at anleggsdekningen var for lav i alle kommunene.

Spillemiddelinstusjonen har utgjort størsteparten av den statlige støtten til norsk idrett i etterkrigstiden. Særskilte satser for Nord-Norge har uløst en større andel spillemidler til store kostnadskrevende anlegg i landsdelen. Nedenfor gis det en kortfattet presentasjon av de fire casene som viser hvor stor andel spillemidler og andre offentlige midler utgjorde av den enkelte hallens samlede byggekostnader.²⁷

Finnmarkshallen, Alta kommune (Finnmark fylke). Hallen åpnet i 1996. Tildelt 14 045 000 kroner i spillemidler. Det kommunale bidraget var på 3 779 00 kroner og den fylkeskommunale støtten 6 000 000 kroner. Byggekostnadene utgjorde 41 384 000 kroner i 1996. Den offentlige andelen av byggekostnadene utgjorde 58 prosent.

Valg av Finnmarkshallen er begrunnet med at dette var den eneste storhallen som ble bygd, dvs. en hall med fulle internasjonale mål, og som derfor krevde en tilslutning fra fylkeskommune og næringsliv for å kunne realiseres. Hallen erstattet planen om egen idrettshall ved Alta videregående skole noe som førte til en idrettspolitisk debatt om anleggsbehov, bruk, lokalisering og finansiering. Storhallen i Alta var navet i prosjektet og krevde en betydelig offentlig støtte utover spillemidlene for å la seg realisere. En rekke politikere jobbet front-stage og back-stage for å skaffe flertall for et fylkeskommunalt vedtak om finansiering og driftsstøtte.

Lyngenhallen, Lyngen kommune (Troms fylke). Hallen ble bygd i 1996 og fikk 6 020 000 kroner i spillemidler. Den fylkeskommunale støtten utgjorde 1 200 000 kroner og det kommunale bidraget

---

²⁷ Tall for byggekostnader er hentet fra Rafoss 2005a, s. 23.

400 000 kroner. Totalt utgjorde byggekostnadene 17 784 000 kroner. Offentlige midler utgjorde 43 prosent av byggekostnadene.

Hallen er valgt fordi Lyngen kommune er den kommunen som har færrest innbyggere i regionen. Lyngen ble prioritert framfor andre kommuner med et langt større innbyggertall. Det er derfor interessant å undersøke hvilke aktører som var sentrale for å få hallen lokalisert til Lyngseidet. Det var stor uenighet innen idrettens organisasjonsledd om hvor hallen skulle lokaliseres i Nord-Troms. Selv om lokaliseringdebatten hadde klare fronter, var det også stor motstand lokalt mot hallen. Det ble tatt initiativ til underskriftsaksjon i ytre distriktene. En rekke kommunale underutvalg fattet vedtak mot bygging av hallen.

Midt-Tromshallen, Lenvik kommune (Troms fylke). Bygd i 1997 med 6 325 000 kroner i støtte fra spillemidler og med 1 200 000 kroner i fylkeskommunal støtte. Totalt kostet hallen 17 100 000 kroner. De offentlige tilskuddene utgjorde 44 prosent av byggekostnadene.

I Lenvik kommune var det stor politisk uenighet om hallprosjektet. Denne sterke polariseringen blant politikerne førte til skiftende konstellasjoner i kommunestyret og andre kommunale organ. Hallspørsmålet ble det sentrale tema i valgkampen og førte til et politisk skifte av ordfører ved kommunevalget i 1995. Flertallet i kommunestyret ønsket ikke en kommunal hall. Dette førte til at andre aktører fikk en viktig rolle i beslutningsprosessene.

Lofothallen, Vestvågøy kommune (Nordland fylke). Hallen åpnet i 1997. Tildelt 4 966 000 kroner i spillemidler. Kommunale midler utgjorde 2 712 000 kroner. Hallen kostet 13 737 000 kroner da den stod ferdig. Byggekostnadene ble finansiert med 55 prosent offentlige midler.

I Lofoten oppstod det diskusjon og rivalisering mellom de to kommunene Vestvågøy og Vågan om hvor hallen skulle lokaliseres. En rekke sentrale politikere jobbet for å påvirke beslutningen om stedsvalg. NFF valgte å lokalisere hallen i Lofoten til Vågan kommune. Dette førte til debatt om budsjettering, lokalisering, prioritering og fordeling av spillemidler.

2.7 Hallbruk og anleggsbrukere

I det følgende diskuteres metodiske tilnærminger som er brukt for å studere den tredje problemstillingen: hvilke konsekvenser fikk den nybygde anleggsmassen for anleggsbruk og anleggsbrukere. En kvantitativ tilnærming er valgt for å få fram kunnskap om hallbruk og anleggsbrukere. For å svare på spørsmålet om hva som karakteriserer bruken av hallene har jeg samlet inn data om antall brukere, aktiviteter og utnytting av hallene til idrettsaktivitet. Hallbrukerne ble kartlagt ved hjelp av et spørreskjema. Gjennom personlig intervju ble det samlet inn data om hallbrukernes sosiale bakgrunnsvariabler, treningsvaner, idrettsdeltakelse og bruk av idrettsanlegg. Et ekstensivt opplegg sikret et representativt utvalg, slik at det var muligheter for å generalisere fra utvalg til populasjon.

2.7.1 Hallbruk – kartlegging og intervju

Et spørsmål jeg ønsket å kartlegge var hvor mange aktive som brukte hallene og hvilke aktiviteter de drev på med. For å få svar på spørsmålet har de primære kildene for informasjon vært tilgang på utleielister for den enkelte hall og intervju med daglige ledere, kroppsvingslærere og tillitsvalgte. Videre var det av interesse å måle hvor mye hallene ble utnyttet. Ved omtalen av variablene nedenfor framgår det hvordan jeg har skaffet data om hallbruk. Hallbruk og utnyttingsgrad er målt gjennom 12 måneder.

Aktive og aktiviteter

- Aktive. Antall aktive personer som bruker de enkelte hallene er kartlagt ved å registrere antall aktive som leide seg inn i hallene. Dette er målt ved å gå gjennom utleieliste for den enkelte hall gjennom et år. Data er også registrert på bakgrunn av intervju med de daglige lederne, trenere for ulike utøvergrupper og ved observasjon i hallene. En feltobservasjon av hallbrukere som innebar høy grad av standardisering siden jeg benyttet et skjema hvor jeg registrerte antall aktive, aktiviteter og utnyttingsgrad ut fra definerte kategorier.
- Aktiviteter. Treningstid i hallene fordelt på ulike idretter/aktiviteter, aldersgrupper og kjønn. Data er framskaffet ved å gå gjennom utleieliste for den enkelte hall. I enkelte haller ble disse oversiktene supplert med intervju med daglige ledere hvor det ikke gikk klart frem av utleielistene hvilke aktiviteter som ble drevet i treningstiden eller hvilke grupper som trente i hallen.

Utnyttingsgrad

For å få fram hvor mye hallen brukes i forhold til utnyttingspotensiale har jeg valgt å periodisere bruken gjennom et år i 3 perioder, totalt 46 uker.²⁸

- Utnyttingsgrad er delt i følgende perioder: 1.periode 1.1-15.5 (17 uker), 2.periode 15.5-31.09 (19 uker), 3.periode 1.10-31.12 (10 uker).

---

²⁸ Det er ikke realistisk å forutsette full utnyttning av disponibel tid gjennom alle bruksukene og det er også et spørsmål om hvor mange bruksuker en skal regne med i året. Inndelingen i denne undersøkelsen er gjort med tanke på å kunne sammenlikne utnyttingsgrad med andre undersøkelser av innendørsanlegg (Løberg 1988, Olsen & Giske 1994).

For å fram data om bruk og utnyttingsgrad på ulike tidspunkt er åpningstid oppdelt i dagtid, kveldstid og helg:

- Åpningstid dagtid 8.00-16.00 og kveldstid 16.00-23.00.
- Åpningstid helg: antall timer hallen er utleid lørdag og søndag.

Intervju

For å supplere data om hallbruk ble de elleve daglige ledere for hallene og enkelte lærere som hadde hovedansvaret for planlegging av undervisning på dagtid intervjuet. I den forbindelse ble det utarbeidet en intervjuguide som la sterke føringer på hva slags informasjon respondenten kunne gi fra seg (se vedlegg 2). Spørsmålene som ble stilt dreide seg for en stor del om fakta. Her hadde jeg kategorisert variabler og hvilke verdier som var interessante. For å kartlegge hallbruk ble de daglige lederne gjort kjent med et skjema som viste hvordan brukerne, aktiviteter og utleie skulle kategoriseres. Graden av informasjon var med andre ord lukket. Videre var skjemaet supplert med spørsmål om faktaopplysninger om brukere og aktiviteter i de ulike lokalsamfunnene gjennom samtaler med fylkesidrettskonsulentene i Finnmark, Troms og Nordland, organisasjonssjefen i Finnmark idrettskrets og de fire daglige lederne i fotballkretsene i Finnmark, Troms, Hålogaland og Nordland.

Presentasjon av den enkelte hall²⁹

I det følgende gis det en kortfattet presentasjon av hallene som inngikk i studien. Antall innbyggere og endringer i demografi i den enkelte kommune omtales i forbindelse med hallene.^{30 31}

Hallene er:

1. **Kong Øysteins hall**, Vågan kommune (Nordland fylke). I Vågan gikk folketallet noe tilbake i perioden 1989-1999 (-1.3 prosent) og i 2000 bodde det 9 229 i kommunen. Hallen stod ferdig i 1998. Hallen har sportsgulv i den ene tredjedelen av hallen. Hallen er bygd på tomten til en kunstgressbane. Det er anlagt ny kunstgressbane i tilknytning til hallen.

---

²⁹ I prosjektet "Hall i nord" inngikk 10 innendørshaller. I vårt utvalg er Kong Øisteinshall i Kabelvåg tatt med. Hallen ble bygd som en konsekvens av at det ble bygd hall på Leknes i Vestvågøy kommune.

³⁰ Goksøyr definerer anlegg. "Områder som er bearbeidet med tanke på idrettslig utfoldelse".(Goksøyr m.fl., 1996, s. 96). Felde og Thoresen har en tilsvarende definisjon av anlegg. "Et område, sted eller anlegg som på grunn av sin utforming og beliggenhet egner seg for idrettslig aktivitet" (Felde & Thoresen, 1997, s. 24).

³¹ Data er hentet fra Kjell Sørli "Kommune-Demografi". NIBR-rapport 2001:5

2. **Lofthallen**, Vestvågøy kommune (Nordland fylke). I Vestvågøy bodde det 10 750 innbyggere i 2000 som var noen flere enn ti år tidligere (1,9 prosent.). Hallen åpnet i 1997. Det finnes en løpebane langs den ene sideveggen. Hallen er plassert i tilknytning til kunstgressbane og friidrettsstadion. Anleggene befinner seg i god avstand fra skolene. Hallen har garderobeanlegg uten direkte adgang til hallen.
3. **Helgelandshallen**, Alstahaug kommune (Nordland fylke). I Alstahaug bodde det 7440 innbyggere i 2000 som var det samme folketallet som 10 år tidligere (0,3 prosent). Hallen ble bygd i 1995 og plassert på tomten til den planlagte svømmehallen. Hallen er bygd inntil samme bygning som ungdomsskole og videregående skole i sentrum av Sandnessjøen og tilknyttet eksisterende garderobeanlegg. Kunstgressbane finnes like i nærheten av hallen.
4. **Vesterålshallen**, Hadsel kommune (Nordland fylke). Befolkningsutviklingen i Hadsel var negativ i perioden 1989-1999. I 2000 bodde det 8321 noe som var 4,4 prosent færre enn ti år tidligere. Hallen ble bygd ferdig i 1998. Totalt kostet hallen 22 000 00 kroner. Hallen er plassert i et tidligere parkområde i gangavstand fra skoler. I hallen er det utlagt sportsgulv og en løpebane langs den ene veggen.
5. **Mosjøhallen**, Vefsn kommune (Nordland fylke). I perioden 1989-1999 steg folketallet med 1,5 prosent til 13 553 innbyggere. Hallen åpnet i 1996 og ligger ved siden av ungdoms- og videregående skole sentralt i byen. Det finnes løpebane for friidrett og klatrevegg i hallen. Hallen er del av Kippermoen Idrettspark som inneholder normalhall, svømmehall og treningsstudio. Utendørs finnes det fotballbaner, tennisbaner og nærmiljøanlegg for ski.
6. **Midt-Tromshallen**, Lenvik kommune (Troms fylke). I Lenvik bodde det 11039 innbyggere i 2000. I perioden 1989-1999 økte befolkningen med 1,9 prosent. Bygd i 1997. Hallen har sportsgulv i 1/3 av hallen fra 1. april til 31. desember og løpebane langs den ene veggen. Ved siden av løpebane er det hoppe grop for lengdehopp og stavhopp. Hallen er bygd ved siden av Finnfjordbotn videregående skole som ligger 6 kilometer fra Finnsnes sentrum. Hallen er plassert i nærheten av fotballbane og fridrettsanlegg.
7. **Hålogalandshallen**, Harstad kommune (Troms fylke). Harstad er kommunen med flest innbyggere i vårt utvalg med 23 025 innbyggere i 2000. I perioden 1989- 1999 vokste folketallet med 2,9 prosent. Hallen stod ferdig i 1998. Hallen er plassert ved eksisterende idrettsanlegg.

Flerbrukshall og kunstgressbane ligger i tilknytning til hallene som har felles garderobe i Harstadhallen. I hallen er det anlagt løpebane langs den ene sidelinjen.

8. **Lyngenhallen**, Lyngen kommune (Troms fylke). Blant kommunene i vårt utvalg hadde Lyngen størst negativ befolkningsutvikling i perioden 1989-1999. I 1999 bodde det 3225 innbyggere i kommunen. Kommunen fikk 9,3 prosent færre innbyggere i denne perioden. Hallen ble bygd i 1996. Hallen er bygd sammen via en gang med Eidebakken ungdomsskole. Gymsalen ble bygd om til garderober og kantine. Hallen er plassert på et område som ble benyttet til fotballspill og uteaktivitet i friminuttene. I den ene tredjedelen av hallen er det lagt ut sportsgulv.

9. **Porsangerhallen**, Porsanger kommune (Finnmark fylke). I Porsanger var folketallet 4451 i 2000. I perioden 1989-1999 var det en mindre befolkningsnedgang i kommunen (-0,5 prosent). Hallen stod ferdig i 1995. I hallen er det bygd klatrevegg i den ene gavlen og garderobeanlegg i tilknytning til hallen. I nærheten av treningshallen finnes det kunstgress-, kunststoff – og gressbane. Hallen er plassert i kort avstand til barne- og ungdomsskole.

10. **Varangerhallen**, Vadsø kommune (Finnmark fylke). I Vadsø bodde det 6130 innbyggere i 2000. I perioden 1989-1999 hadde kommunen en viss befolkningsutvikling (2,7 prosent). Hallen stod ferdig i 1997.

11. **Finnmarkshallen**, Alta kommune (Finnmark fylke). Alta er en kommune som har hatt sterkest befolkningsutvikling de siste ti årene (13,3 prosent). I 2000 bodde det 16 837 innbyggere i kommunen. Hallen åpnet i 1996. Det er bygd garderobeanlegg, kantine og undervisningsrom i tilknytning til den ene gavlen. I hallen er det lagt ut et sportsgulv og anlagt løpebane langs den ene langsiden. Hallen er plassert mellom Alta ungdomsskole og Alta videregående skole. Hallen er bygget på en fotballbane som ble brukt til trening for idrettslag og kroppsøvingundervisning for elever ved ungdoms- og videregående skole.

Reliabilitet

Det vil alltid være et spørsmål om måling av hallbruk og utnyttelsesgrad er nøyaktige nok. Hvor pålitelig var selve prosedyren ved innsamling og bearbeiding av data? Halldata over utleie på kveldstid og undervisning på dagtid er utarbeidet på grunnlag av utleielister og årsplaner. Disse ble samlet inn i forbindelse med intervjuene med de daglige lederne for hallene. For å måle bruken av hallene ble listene for ettermiddagsbruk gjennomgått for å kartlegge grupper med hensyn til antall aktive, kjønn, alder, idrettsaktivitet, utenomsportslige aktiviteter etc. Samme prosedyre ble brukt for å

kartlegge bruk på dagtid og i helgene. Dette dannet utgangspunkt for å kartlegge bruk av anlegget og hyppighet av deltakelse i ulike aktiviteter. Kan vi stole på dataene? For å sikre nøyaktigheten i disse operasjonene ble utleielister for hver hall gjennomgått av to personer. Ved å gjenta målingene for innsamling og bearbeiding av data viste at det var en høy grad av samsvar i klassifiseringen.

Validitet

Hvor gyldige er målingene av hallbruk og anleggsbruk? Måler faktisk de operasjonelle begrepene vi har konstruert og anvender for å måle hallbruk og anleggsbruk de teoretiske begrepene vi ønsker å måle. En av utfordringene ved å bruke faste kategorier for å systematisere kunnskap om utnyttelse av hallene og bruken av anleggene, er rett å slett å sikre at kategoriene faktisk måler det fenomenet vi faktisk ønsker å undersøke. Måler de indikatorene som ble valgt ut, egentlig de problemstillingene vi var interessert i? Det er mulig å teste intern validitet gjennom kontroll med andre empiriske undersøkelser. Et kriterium for å sammenligne denne empiriske undersøkelsen med andre undersøkelser er at det er blitt benyttet andre måleapparater for å studere det samme fenomenet i samme kontekst (Jacobsen, 2005, s. 351). I denne sammenheng er studiet av hallbruk sammenlignet med Drivenes (1994) sin studie av utnyttelse av idrettshaller og anleggsbruk ved studien til Morgan & Giske (1994). Målet har vært å kunne generalisere fra utvalgte enheter til en større populasjon som vi ikke har studert. Ekstern gyldighet innebærer at vi generaliserer fra et utvalgt av enheter vi har studert til en større populasjon som vi ikke har studert (Jacobsen, 2005, s. 352). I studien inngår 11 haller, mens det finnes 20 innendørshaller med kunstgress i Nord-Norge. I Norge finns det 59 innendørshaller. Utvalget utgjør dermed over halvparten av enhetene i den nord-norske populasjonen og ca. en tredjedel av hele populasjonen.³² Spørsmålet er om resultatene for dette utvalget kan generaliseres til universet. I vårt tilfelle er utvalget systematisk skjevt dvs. at enhetene ble plukket ut. Denne ikke-tilfeldige utvelgning kan resultere i at utvalget avviker systematisk fra universet når det gjelder de variablene som undersøkes. Vi må derfor spørre om hallbruken i de 11 kommuner avviker fra om vi hadde undersøkt hallbruken i alle kommunene.

Er det grunn til å tro at fordeling av hallbrukere er annerledes i de nord-norske kommunene enn i landet for øvrig? For å få fram aktivitetsprofiler til hallbrukerne gir utvalget på 4418 et høyt sikkerhetsnivå. Enhetene i utvalget ble registrert i hver enkelt hall og det var få frafall, dvs. aktive som hadde benyttet hallene i løpet av et år som ikke ble registrert. Vi vet at med økende utvalgsstørrelse blir sannsynligheten for tilfeldige feil mindre. Det er derfor mulig å sammenligne bruken av

---

³² Opplysninger hentet fra Anleggsregisteret.no 15.09. 2010.

anleggstypen med andre undersøkelser, for å se om resultatene stemte overens med bruken av andre anleggstyper.

2.7.2 Anleggsbrukere - spørreundersøkelse

Innendørsanlegg kan ikke klassifiseres som en homogen gruppe. Det brukes ulike betegnelser på innendørsanlegg som idrettshall, flerbrukshall, normalhall, volleyballhall, basketballhall, tennishall, etc. I noen tilfeller er hallene klassifisert ut fra hvilke særiderter hallene er bygd for og i andre tilfeller ut fra bruk. Det er vanlig å definere en *idrettshall* som en innendørshall med spilleflate 18 x 40 meter. Dette er den typiske flerbrukshallen. I denne studien utforskes anleggstyper som enten er en treningshall med spilleflate 40 x 70 meter med kunstgressdekke eller en storhall med spilleflate 100 x 60 meter med kunstgressdekke. Begge anleggstypene, storhall og treningshall er kategorisert som fotballanlegg.³³ I denne studien inngår brukere av 11 haller av totalt 45 haller. Det finnes 19 innendørshaller med kunstgress i Nord-Norge og registrert 45 innendørshaller med kunstgress i Norge. Utvalget utgjør dermed over halvparten av enhetene i den nord-norske populasjonen og ca. en tredjedel av hele populasjonen.³⁴

Spørreskjema

Et ferdig strukturert spørreskjema ble delt ut til anleggsbrukerne. For å oppnå høy svarprosent var det viktig at spørreskjemaet ikke var for omfattende (Vedlegg 2). Spørreskjemaet som ble benyttet overfor respondentene inneholdt 48 spørsmål fordelt på fire sider hvor en hadde operasjonalisert og strukturert variabler ut fra problemstillingen om hvilke konsekvenser den nybygde anleggsmassen fikk for anleggsbrukerne. Det ble også tatt med spørsmål som bygger på tidligere brukerundersøkelser slik at det var muligheter for å foreta sammenligninger med anleggsbrukere i andre anleggstyper.

Skjemaet inneholdt spørsmål om tradisjonelle sosiale bakgrunnsvariabler (kjønn, alder utdanning etc.) og med spørsmål om idrettsdeltakelse, organisasjonsmåte, bruk av idrettsanlegg og frivillig engasjement (Vedlegg 2). Undersøkelsen baserer seg i hovedsak på *faktaspørsmål*. Spørreskjemaet inneholdt også noen *vurderingss spørsmål* om motivasjon (spørsmål 12, 13), grunner for å trene i hallen (spørsmål 23) og holdninger til frivillig arbeid (spørsmål 33, 34, 36). Spørsmålene var i stor grad lukkede spørsmål. Respondentene ble stilt spørsmål hvor det var et klart valg mellom alternativer. Dette ble gjort for å måle om noen har gjort noe eller ikke, og som gjorde det mulig å gruppere enhetene på et nominalt målenivå. Selv om de fleste spørsmålene fikk frem om enhetene var like eller

---

³³ Inndelingen i anleggstype og anleggskategori bygger på Kulturdepartementets anleggsregister som ble operativt i 1997.

³⁴ Opplysninger hentet fra Anleggsregisteret.no 15.09. 2010.

forskjellig kunne noen spørsmål si noe om hvor forskjellige de var, dvs. vi rangerte enhetene (ordinalt nivå) i ulike kategorier (treningsomfang, treningsintensitet etc.) Skjemaet nedenfor gir en oversikt over undersøkelsens uavhengige og avhengige variabler.

Uavhengige variabler	Avhengige variabler
<p>Kommuner</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kommuner med mindre enn 5000 innbyggere (Porsanger, Lyngen) • Kommuner med 5001 – 14 999 innbyggere (Vadsø, Lenvik, Vefsn, Vestvågøy, Vågan, Alstadhaug, Hadsel) • Kommuner med flere enn 15 000 innbyggere (Alta, Harstad). <p>Sosial bakgrunn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kjønn • Alder • Utdanning • Inntekt • Sivilstand og familie <p>Arbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yrke 	<p>Idrettsdeltakelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deltakelse i ulike idrettsformer • Aktivitetsmønster • Idrettsnivå <p>Organisasjonsmåte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deltakelse i ulike treningssammenhenger • Holdninger til trening i hallen <p>Bruk av idrettsanlegg</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruk av idrettsanlegg i kommunen • Treningsnivå i hallen • Aktiviteter i hallen • Avstand mellom bosted og hall <p>Frivillig engasjement</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organisasjonsgrad • Deltakelse i idrettslagsaktiviteter • Dugnadsarbeid

Utvalg og datainnsamling

Spørreskjema egner seg best overfor målgrupper som en kan komme i kontakt med gjennom organisert virksomhet (Ringdal, 2007, s. 262). Hensikten med å samle inn data var å få en oversikt over aktive som brukte anleggene og hvilke aktiviteter som foregikk i hallene. Et utvalg av utøvere som var eldre enn 15 år ble valgt ut til å besvare spørreskjemaet. Gruppen over 15 år ble valgt ut fra evnen til å fylle ut skjemaet (Jacobsen, 2005, s. 263). Hvis vi ser på problemstillingen om hva som karakteriserer hallbrukerne i forhold til andre anleggsbrukere tar de fleste undersøkelsene for seg de som er over 15 år (Rafoss & Breivik, 2012, s. 11).

De enkelte gruppene som trente i hallen på kveldstid ble spurt om å delta i undersøkelsen etter at dette var avklart med daglig leder. Det ble engasjert en person ved den enkelte hall til å samle inn data. Disse personer fikk av prosjektleder en innføring i hvilke prosedyrer som skulle følges ved innsamling av data.

Innsamling av data foregikk ved at utøverne svarte på spørreskjemaet forut for treningen eller etter at treningen var avsluttet. Ingen fikk ta med seg spørreskjemaet ut av hallen, men måtte umiddelbart levere det inn. Respondentene fylte selv ut spørreskjemaene og vi kan tale om gruppe-enqueter. Innsamling av data foregikk i perioden 1.januar – 1.april 2003. For at undersøkelsen skulle omfatte så mange brukere som mulig ble tidspunktet for datainnsamlingen valgt i perioden hvor hallbruken var størst. Dersom gruppen ikke trente på tidspunktet hvor datainnsamlingen fant sted, ble gruppen kontaktet på et senere tidspunkt for å fylle ut skjemaet. Det ble gjennomført datainnsamling i alle hallene. Frafallet var marginalt. Fem spørreskjema måtte forkastes pga. mangelfull utfylling. Totalt svarte 1290 respondenter på spørreskjemaet. Fordelen med et så stort utvalg er at funnene i undersøkelsen kan generaliseres til også å gjelde bruk av andre innendørshaller i Nord-Norge og i resten av landet. Samtidig vil utvalget kunne brytes ned i enkle undergrupper.

Validitet og reliabilitet

Er empirien vi har samlet inn ved hjelp av spørreskjema gyldig og relevant (valid) og er den pålitelig og troverdig (reliabel)? Begrepsgyldighet og relevans går på om vi faktisk måler det vi tror vi måler. Det er helt sentralt at de spørsmål vi bruker, faktisk måler det teoretiske fenomenet anleggsbrukere vi ønsker å få kunnskap om. Undersøkelsen må være til å stole på. Ville vi fått samme resultat hvis vi hadde gjennomført den samme spørreundersøkelsen to ganger?

For å sikre den definisjonsmessige validiteten er det en forutsetning at spørsmålene i spørreskjemaet samsvarer med de teoretisk definerte variablene. En av utfordringene med å bruke et spørreskjema med faste svaralternativ, er rett å slett å sikre seg at spørsmålene måler det fenomenet vi faktisk ønsker å undersøke. Hvordan samsvarer spørsmålene i spørreskjemaet med definisjonen av anleggsbruker? I den grad det er stor overensstemmelse mellom den teoretiske og operasjonelle variabelen får vi høy definisjonsmessig intern validitet. Dette styrker muligheten for å kunne generalisere brukere av anleggstypen utover de undersøkte treningshallene.

Om utvalget skal være eksternt gyldig bør det kunne generaliseres til populasjonen, dvs. at funn i forbindelse med en undersøkelse kan generaliseres til hele eller deler av populasjonen. Dersom utvalget var trukket ut på den måten vi kaller sannsynlighetsutvalg, kunne vi vært sikrere på at utvalget ikke var systematisk skjevt. Utvalgsformen som er brukt i utvalg av haller kan kalles for ikke-sannsynlighetsutvalg og faren er stor for å ende opp med et systematisk skjevt utvalg, dvs. at relevante brukergrupper ikke kommer med. *"Cross-case reseach is always more representative of the population than case study reseach, so long as some sensible procedure of case collection is*

followed”(Gerring, 2007, s. 43). Det betyr at case studier vanligvis står svakere i forhold til ekstern validitet. I denne undersøkelsen innebærer det at man ikke uten videre kan generalisere fra studie av anleggsbrukerne i vårt case til en bredere populasjon. Det er to forhold som er avgjørende om utvalget vi skal analysere. Det første er problemer knyttet til frafall av enheter som var marginalt. Det andre forholdet er at alle utvalg vil ha et innslag av tilfeldige feil (Jacobsen, 2005, s. 353).

I studien inngår 11 haller, mens det finnes 20 innendørshaller med kunstgress i Nord-Norge. I Norge finns det 59 innendørshaller. Utvalget utgjør dermed over halvparten av enhetene i den nord-norske populasjonen og ca. en tredjedel av hele populasjonen.³⁵ Spørsmålet er om resultatene for dette utvalget kan generaliseres til universet. I vårt tilfelle er utvalget systematisk skjevt dvs. at enhetene ble plukket ut. Denne ikke-tilfeldige utvelgning kan resultere i at utvalget avviker systematisk fra universet når det gjelder de variablene som undersøkes. Vi må derfor spørre om bruken av anleggstypen i de 11 kommune avviker fra om vi hadde undersøkt anleggsbrukere i alle kommunene.

Er det grunn til å tro at anleggsbrukere og idrettsdeltakelse er annerledes i de nord-norske kommunene enn i landet for øvrig? For å få fram aktivitetsprofiler til brukerne gir utvalget på 1290 et høyt sikkerhetsnivå. Vi vet at med økende utvalgsstørrelse blir sannsynligheten for tilfeldige feil mindre. En mulighet kunne være å sammenligne materialet med andre undersøkelser, for å se om resultatene stemte overens. Dette er ikke mulig, selv om det er foretatt en landsrepresentativ undersøkelse om bruk av storhaller og treningshaller (Protinus, 2002, 2003). Protinus undersøkelsen går ikke i dybden når det gjelder informasjon om hver enkelt enhet.³⁶ Det er derfor vanskelig å konkludere med at utvalget gjenspeiler populasjonen, men i den grad det er sammenfall av sammenhenger mellom funn i de to undersøkelsene vil resultatene kunne sies å være representative.

Det vil alltid være et spørsmål om målingene er gyldige og korrekte nok. Hvor relevante og pålitelige dataene er et spørsmål om validitet og reliabilitet. For at data skal være gyldige må reliabiliteten være høy. Reliabilitet går på selve prosedyren ved innsamling og bearbeiding av data. Innsamling av primærdata om anleggsbrukere på kveldstid ble organisert som utfylling av et strukturert spørreskjema. Før spørreskjemaet ble benyttet foretok vi fem prøveintervjuer med hallbrukere i Finnmarkshallen. Disse ble spurt om å fylle ut skjemaet og påføre kommentarer dersom det var noe

---

³⁵ Opplysninger hentet fra Anleggsregisteret.no 15.09.2010.

³⁶ Dataene ble samlet inn ved hjelp av et enkelt spørreskjema om anleggsbruk som ble fylt ut av daglig leder. Protinus (2003)undersøkelsen og datainnsamlingen i Hall i Nord-prosjektet foregikk samtidig. En sammenlikning av resultater fra to av hallene viste store forskjeller i kjønnsfordeling og utnytningsgrad, noe som åpenbart handlet om reliabilitet.

som var uklart eller de ikke var fornøyd med. Denne pre-testen avdekket uklarheter og noen spørsmål ble rettet opp. Faste svaralternativ har den fordel at svarene er ferdig klassifisert og bidrar til å gjøre innholdet i spørsmålet tydeligere, slik at ulike intervjuobjekter forstår dem likt. Spørreskjemaet som ble benyttet bygger på tidligere utviklede spørreskjema som tar for seg idrettsdeltakelse og hallbruk.³⁷ Pilot-testen i forkant av innsamlingen og at spørreskjemaet bygger på tidligere undersøkelser styrke reliabiliteten.

2.8 Idrettsdeltakelse og endring

For å kunne analysere og beskrive den fjerde problemstillingen som tar for seg idrettsdeltakelse og endring som en effekt av etablering av hallene har jeg benyttet en kvalitativ tilnæringsmåte for å få frem flest mulig nyanser. Det innebærer at jeg har samlet inn data fra respondenter som kan gi et nyansert bilde av hva slags effekt hallene har hatt for idrettsdeltakelsen. Alle trenere og ledere som ble intervjuet hadde ledet og trent grupper utendørs og innendørs da hallene ble tatt i bruk. En slik tilnæringsmåte sikrer nærhet til undersøkelsesenheter og hensikten var å få informasjon om de fire analyseenheter: aktive, aktivitet, arrangement, organisering. Disse fire kategoriene er valgt for å få frem hvordan hallene fungerte. En definisjon av idrettsdeltakelse som klassifiserer materialet i fire avgrensede kategorier: aktive, aktivitet, arrangement og organisering vil være et lempelig verktøy for analyse. Teksten vil også inneholde sitater hvor stemmene til informantene kommer fram. Siktemålet med denne tilnærmingen er gjennom analyse å gi en mest mulig autentisk gjengivelse av strukturer og sosiale mønstre som har funnet sted som effekt av halletableringene. For det andre ble disse intervjupersonene valgt ut fordi de har et høyt informasjonsnivå om forholdet vi undersøker. Et problem er at denne gruppa av intervjupersoner kan være forutinntatt på enkelte områder når de gir en beskrivelse av virkeligheten. Er en klar over denne faren, vil dette være verdifulle intervjupersoner. Videre var også intervjupersonenes evne til å uttrykke seg, og vilje til å delta viktig når jeg satte sammen utvalget.

2.8.1 Enheter og utvalg

I denne delen av undersøkelsen bestod utvalget av: de 11 daglige lederne for hallene og 13 klubbtrenere og idrettsledere tilknyttet hallene. En forutsetning for å kunne beskrive og analysere endring i idrettsdeltakelse var at utvalget var sammensatt av folk som hadde tilknytning til hallen og at disse også hadde hatt funksjoner før hallene ble bygd. og at de på intervjutidspunktet hadde oppgaver

---

³⁷ Utarbeidelse av spørreskjemaet bygger på skjemaet som ble brukt til å kartlegge befolkningens idrettsdeltakelse i forbindelse med FaFo-prosjektet "Idrett, fritid og levekår". Forholdet mellom idrettsdeltakelse og anleggsbruk ble rapportert i Kolbjørn Rafoss "Et differensiert idrettsbilde – en analyse av deltakelse i aktiviteter, treningssammenhenger og anlegg" FDH-Rapport 1993:10.

som trener eller leder i lokalsamfunnet Ved å intervjuer både daglige ledere for hallene, trenere og ledere sikret dette en større variasjonsbredde i utvalget. En variasjonsbredde i utvalget som kunne øke informasjonsinnholdet. Informantene opplevde trolig situasjonen på ulik måte. En annen forutsetning var at jeg på forhånd hadde dannet kategorier slik at de opplysningene som kom fram gjennom de data jeg fikk fra intervjuene kunne tilordnes de ulike kategorier. De fire kategoriene som er valgt for å beskrive endring i idrettsdeltakelse er aktivitet, arrangement, organisering og aktive.

2.8.2 Data grunnlag – intervju og statistikk

I undersøkelsesopplegget ble det brukt ulike teknikker for å samle inn data om aktive, aktivitet, arrangement og organisering. For å svare på spørsmålet om endring i idrettsdeltakelse har jeg benyttet ulike datakilder som intervju med trenere/ledere knyttet til de ulike lokalsamfunnene og de daglige lederne i hallene for å kunnskap om aktivitet, arrangement og organisering.

Gjennom informantintervjuene med daglige ledere, trenere og ledere var målet å skaffe seg pålitelige opplysninger om aktivitet, arrangement og organisering.

- **Aktivitet.** Har hallene ført nye aktiviteter inn i lokalsamfunnene, flyttet aktiviteter innendørs eller ble aktivitetstilbudet mer omfattende? Opplysninger er hentet inn ved hjelp av intervju med ledere/trenere i de enkelte lokalsamfunn. Informantene ble valgt ut på grunnlag av at det hadde trent lag eller vært ledere før og etter at hallene ble bygd.
- **Arrangement.** En kartlegging av arrangement (turneringer, seriespill, stevner etc.) i perioden fra hallene åpnet fram til 2002. Opplysninger er hentet inn ved intervju med daglige ledere og trenere.
- **Organisering.** Har det blitt dannet klubber, lag etc. som benytter seg av hallene? Opplysninger om halldata er hentet inn ved hjelp av intervju med daglig leder, trenere og organisasjonssjefer i idrettskretsene.

For å beskrive idrettsdeltakelse før og etter at hallene ble bygd, har jeg systematisert dette med opplysninger fra de klubbene i kommunene som stilte med lag i fotballkretsens seriespill.

- **Aktive.** Deltakelse i fotball i perioden 1993-2002 i de ulike kommunene. Dataene sier noe om deltakelse fordelt på antall aktive, kjønn og alder. Dataene sier noe om endringer i deltakelse over en lengre tidsperiode. Datamateriale er framkommet på grunnlag av antall registrerte

aktive som har deltatt i fotballkretsenes seriespill.³⁸ Kilder som er brukt for å skaffe statistikk over antall aktive er Årsberetningene til Finnmark Fotballkrets, Troms Fotballkrets, Hålogaland Fotballkrets og Nordland Fotballkrets 1993 – 2002.

Intervju trenere og ledere

Personer som ble valgt ut til intervju, har god kjennskap til bruk av hallen over tid og til idretten i kommunen. De 13 informantintervjuene kunne forhåpentligvis gi oss bedre forståelse for hvilke konsekvenser bygging av hallene hadde fått for idrettsdeltakelsen.

Gjennom intervjuene med trenerne og lederne var det temaer knyttet til idrettsdeltakelse før og etter bygging av hallene. Det ble utarbeidet en intervjuguide med følgende tema (Vedlegg 5):

- Personlig bakgrunn
- Deltakelse i frivillig idrettsarbeid
- Aktive i lokalsamfunnet
- Arrangement i hallen
- aktiviteter i hallen
- Organisering av nye idrettslag/klubber
- Konsekvenser for idrettsdeltakelse

Intervjuene ble gjennomført i tidsrommet januar – april 2004. De ble gjennomført både som besøksintervju og som telefonintervju. Hvert intervju tok fra en halv til en time. Det ble skrevet et referat som bestod av ordrette gjengivelser av viktige utsagn knyttet til det enkelte tema. Respondentene fikk en kopi av dette referatet. De fikk også tilsendt et utkast til omtale av den enkelte hall hvor respondenten var sitert i teksten. Den enkelte ble bedt om å sammenlikne referat og utkast for å se om vedkommende var gjengitt på en dekkende måte.

2.8.3 Analyse av data

Innsamling og analyse av data foregikk samtidig. Dette førte til en sammenligning av gamle og nye data samtidig som jeg intervjuet trenere og idrettsledere i de ulike lokalsamfunnene. Denne sammenligningen av data gjorde det mulig å se sammenhenger og plassere dataene i forskjellige kategorier. Det var imidlertid ikke mulig å strukturere og organisere data før intervjuene var gjennomført. Med utgangspunkt i intervjuguiden ble data klassifisert etter tema, dvs. at uttalelser under intervjuene som handlet om det samme ble samlet under samme kode, for eksempel

---

³⁸ Antall aktive fotballspillere i den enkelte kommune ble målt slik: for lag som deltok i 11-fotball er hvert lag stipulert til 18 spillere, mens for 7-fotball er hvert lag stipulert til 12 spillere.

”konsekvenser for idrettsdeltakelse”. I analysen har jeg gjort bruk av sitater som kan bidra til å utdype temaet. Det har i denne sammenheng vært viktig å finne fram til sitater som er innsiktsfulle slik at de kaster lys over de problemstillingene jeg jobbet med.

Validitet og reliabilitet

Å kritisk drøfte gyldighet (validitet) og pålitelighet (reliabilitet) i kvalitative undersøkelser betyr å forholde seg kritisk til kvaliteten til de data som er samlet inn. En måte å validere funnene på er en kritisk gjennomgang av kilder. Har vi intervjuet de riktige enhetene? En styrke ved undersøkelsen er at data kommer fra førstehåndskilder, dvs. personer som referer til en hendelse de selv har vært med på (Jacobsen, 2005, s. 217). Siden kildene har vært uavhengige av hverandre har det vært mulig å tillegge informasjon stor gyldighet. Det innebærer at respondentene tolker ting ulikt, og at det å få tak i ulikheter er et hovedpoeng ved den kvalitative tilnærmingen. Summen av informasjon fra respondentene utgjør en riktig beskrivelse av fenomenet, enten disse beskrivelsene går mot enighet (konvergens) eller uenighet (divergens). Argumenter som underbygger at informasjonen er gyldig er for det første at det er samlet inn data fra flere uavhengige kilder, fra kilder med god kunnskap om emnet og data fra respondenter med nærhet til emnet.

De som undersøkes, påvirkes av intervjueren, samtidig som undersøkeren påvirkes av de relasjonene som oppstår i selve datainnsamlingsprosessen. Selve konteksten for intervjuet kan påvirke påliteligheten til de data som samles inn. Dette bygger på en forståelse av at folk endrer adferd etter hva slags omgivelser de befinner seg i (Jacobsen, 2005, s. 222). Intervjuene med de 11 lederne ble gjennomført på arbeidsstedet, som ofte var et kontor i tilknytning til hallen, og for 6 av trenerne ble intervjuene gjennomført i hallene. Konteksteffekten ble dermed mindre, enn om intervjuene hadde blitt gjennomført i sammenhenger som var uvanlige for lederne og trenerne.

2.9 Etisk avveining – rollene som forsker, trener og politiker

Ingen forsker og ingen undersøkelser fungerer i et sosialt, samfunnsmessig eller politisk vakuum. Det er ikke mulig å tenke seg en helt verdifri og nøytral forskning, fordi jeg som forsker allerede i valg av problemstilling er styrt av egne verdier. Ingen menneske, heller ikke jeg vil være i stand til å velge en problemstilling helt uavhengig av hvem jeg er som samfunnsborger og hva slags verdier jeg står for. Selv om Weber (2000) argumenterer for at gjennomføringen av samfunnsvitenskapelige studier bør innrettes mot analyser av faktiske forhold, fremhever han at valg av problemstilling og tilnæringsmåte kan påvirkes av ulike verdier og at dette kan prege samfunnsvitenskapens innretning. Ifølge Weber bør forskeren sine verdier for å delta i samfunnsdebatten. Weber ser heller ingen innvendinger mot at samfunnsforskere gir uttrykk for verdistandpunkter i sine vitenskapelige arbeider, så lenge de klargjør hva som er fakta og verdier (Fivelsdal, 2000).

Det å forske på noe betyr å se bort fra noe annet. Alle forskningsopplegg vil derfor ha en innebygd slagside. Dette kan illustreres ved at mye av idrettsforskningen har bevisst eller ubevisst oversett kvinnenes rolle i idretten, og at mye av idrettsforskningen har vært en slags mannsforskning. Kritikken fra feminister er at denne mannsforskningen er alt annet enn nøytral, uansett hvor sterkt den forsøker å gi inntrykk av det.

Kunnskapen i denne avhandlingen er posisjonell og farget av mine intensjoner og konstruksjoner slik de blir organisert og uttrykt gjennom begrep, kategorier, modeller etc. Grønmo (2004) argumenterer for at oppfatninger av sannhet i samfunnsvitenskapen er teoretisk, metodologisk og kontekstuell forankret. Et slikt epistemologisk prinsipp innebærer at jeg som forsker ikke kan nøye meg med å redegjøre for den kunnskapen som forskningen resulterer i, men må samtidig rapportere om undersøkelsens teoretiske perspektiver, metodiske opplegg og ikke minst kontekstuelle betingelser. I denne forbindelse innebærer det å redegjøre for verdier som ligger til grunn for valg av problemstillinger og betraktningmåter. Det blir derfor inkonsistent og vanskelig å argumentere for et absolutt skille mellom fakta og verdier. Det er derfor viktig at ved å eksemplifisere og tydeliggjøre denne subjektive påvirkningen blir det skapt et intersubjektivt rom som åpner opp for på hvilken måte kunnskapen kan ha gyldighet. Skjervheim (2000) argumenterer nettopp for et slikt syn for det han kaller subjektivitetsprinsippet, som går ut på at vi må beskrive og studere adferd ved hjelp av termer som hører til den handlende sin tolkning av situasjonen. Kravet om å analysere og være refleksiv er derfor svært aktuell slik at man ikke gir skinn av at kunnskapen er objektiv og universell. Flyvbjerg (1991) påpeker det når han hevder at samfunnsvitenskapelig kunnskapsproduksjon alltid er verdi- og interessebasert, og at vitenskapelige presentasjoner alltid er prega av maktforhold. Jeg vil forsøke å tydeliggjøre hvorledes personlige forutsetninger på indirekte og direkte måter er innvevd i dette avhandlingsarbeidet. Siden avhandlingen omfatter studie av beslutningsprosesser og anleggsbruk vil jeg ta opp personlige forutsetninger knyttet til disse mine roller som fotballtrener og idrettspolitiker.

Mine erfaringer er knyttet til det å være fotballtrener og idrettspolitiker. En slik posisjonering innebærer både nærhet og distanse og gir muligheter for å ha både et innenfor- og utenforblikk. Mine erfaringer fra trenerrollen spenner over en tidsperiode på ca. 20 år, og inneholder trenerfaringer med ulike kjønn, aldergrupper og flere prestasjonsnivå: fra toppfotball for begge kjønn til trening av barn og unge. Jeg har med andre ord tilbrakt mye av min tid på fotballbaner og i innendørshaller. Å være trener i Alta samfunnet og samtidig være kritisk til bygging av en stor innendørshall gjorde at jeg måtte håndtere ulike rollemodeller. Som trener og forsker. For en av mine kollegaer, som også uttalte seg kritisk lokalavisen til bygging av storhall, og som på dette tidspunkt trente det beste herrelaget, skrev tre lange kronikker i lokalavisa for å klargjøre sin egen posisjon. På bakgrunn av at vi stilte kritiske spørsmål til hallutbyggingen opplevde vi begge å bli konfrontert med våre standpunkt. For tilhengere av hall var jeg først og fremst en fagperson og ikke en som forsket på idrettsfeltet. For

tilhengere av hall var det klart at bygging av en ny fotballhall skulle plassere Alta på kartet og symbolisere lokal og regional styrke. Fotballen er en lokal maktfaktor, ikke bare mellom folk, men også i politikken. Det å angripe fotballens dominans, og med det også det ballen skulle symbolisere- Alta og Altas posisjon og selvbilde var en forgjeves oppgave. Både som forsker og kritiker ble jeg satt i offside.

En grunn til at jeg valgte å studere anleggspolitikk var, foruten at det er et viktig og et lite utforsket område, mine erfaringer med anleggsplaner og byggesaker. Da det ble et krav om at kommunene ikke kunne få tildelt spillemidler uten å ha en godkjent ”kommuneplan idrett” fikk jeg i oppdrag av Idrettens kontaktutvalg høsten 1988 om å skrive planen.³⁹ Dette innebar en viss definisjonsmakt. I planen fremgår det at prioriterte anlegg var bygging av ny idrettshall i tilknytning til videregående skole og utbygging av bygdebyens første kunstgressbane. Anleggsbehovene var basert på befolkningssammensetningen i Alta, oppslutning om trening- og mosjonsaktiviteter og idrettsdeltakelse. På begynnelsen av 90-tallet satt jeg også i et utvalg som utredet, planla og bygde den første kunstgressbanen. Anlegget ble plassert i nærheten av Bossekop skole og ble brukt som aktivitetsrom i friminuttene til ulike ballspill og islagt for skøyteaktivitet om vinteren. En slik flerbruk av en kunstgressbane er unik. Fra slutten av 90-tallet arbeidet jeg sammen med ansatte ved Komsa skole og i Alta kommune for å realisere et skilleik anlegg. Dette anlegget ble åpnet ti-år etter og er en del av skolens uteområde. Da det ble vedtatt at kommunen skulle renovere svømmebassenget i ungdomskolen, som ble bygd i 1970 stilte, jeg spørsmålstegn ved en slik prioritering. Partiet som jeg er medlem stemte for renoveringsvedtaket. Gjennom en rekke innlegg i lokalavisen og dannelse av en støttegruppe, Nordlysbadets venner, fikk vi frem annen informasjon. Argumentene for lokalisering av et nytt bad i sentrum var at anlegget ville både ha flere funksjoner og brukes av en langt større del av befolkningen. Etter hvert snudde også mine partifeller og stemte for nybygging. Et vedtak som førte til at 25-meters bassenget ble stengt i en lang periode og at svømmeopplæringen blant barn falt bort. Dette førte til en massiv kritikk, som også rammet oss som hadde gått inn for bygging av et nytt bad. Jeg ble trukket inn som medlem av en kommunal gruppe som arbeidet med romutformingen av det nye badet. Badet åpnet i 2010 og besøkstallene oversteget alle prognoser første år, noe som ikke minst skyldes at det også ble bygd et eget treningssenter inn i badet. I disse tre byggesakene har jeg markert mine politiske standpunkt enten i det partiet jeg er medlem av, gjennom deltakelse i den kommunale arbeidsgruppen og ved lobbyvirksomhet overfor andre kommunestyrerepresentanter.

De erfaringer som jeg har fremhevet som trener og politiker, har preget mine forestillinger om hva det betyr å forske på anleggfeltet. Å være situert i et felt gir mange åpninger for tilgang på kunnskap.

---

³⁹ Kolbjørn Rafoss: Kommunalplan idrett. FDH- undervisning 1991:2.

Kunnskap som det ellers ville være vanskelig å få tilgang til. Ei slik situering i anleggfeltet innebærer også ulemper. Det kan bety at vi ikke ser hva slags forutsetninger aktivitetene spinger ut av, og hva vi tar for gitt, fordi vi står aktiviteten for nær (Gilje & Grimen, 1993). En distansert posisjon kan på den andre siden bety overfladiske og avgrensede innsikter, men bedre muligheter for utsikt og oversikt. Gjennom å trekke frem erfaringer fra idretten har jeg forsøkt å vise at å være forsker på anleggfeltet innebærer å stå i en både- og posisjon. En slik symmetri betyr at refleksivitet relatert til min rolle som anleggforsker er en sentral komponent i denne kunnskapsutviklingen.

2.10 Undersøkelsens validitet, relabilitet og generaliserbarhet

Studien befinner seg i skjæringspunktet mellom historie og samfunnsvitenskap. Et viktig spørsmål er derfor betydningen av kontekst og vilkårene for å generalisere ut fra vårt case. Kan vi overføre det vi har funnet ut om beslutningsprosesser og anleggsbruk til andre sammenhenger? Hvor gode er de konklusjonene som trekkes? Kan vi stole på de metodene som er brukt?

Innsamling av empiri har i denne sammenheng vært sterkt kontekstavhengig, dvs. at resultatene er avhengige av den spesielle situasjonen. Jeg har betraktet det som fruktbart å få til en så detaljert studie av plan- og beslutningsprosessene og anleggsbruk, som en historisk-samfunnsvitenskapelig metode. Dette for å komme på sporet av hvordan prosjektet endres og maktbalanser skifter i løpet av et prosessuelt forløp. Som Yin (2004) argumenterer for er det ikke skillet mellom kvantitative og kvalitative undersøkelser som er viktig, men hva slags forskningsspørsmål som stilles. I denne studien kan forskningsspørsmålene deles i to grupper: forskningsspørsmål knyttet til beslutningsprosessene har undersøkt “hvordan” og “hvorfor”, mens spørsmål knyttet til anleggsbruk har i hovedsak undersøkt “hvor mange” og “hvor mye”. Metoder oppfattes først og fremst som teknikker for å skaffe og analysere informasjon for å besvare problemstillingene. Dette gjøres gjennom å undersøke ved hjelp av flere metoder hva som preget dette prosjektet og deretter bidra til fortolkning av mer allmenne samfunnsprosesser som kan være gyldig for beslutning, planlegging, finansiering og iverksetting av andre anleggstyper. Tidligere i kapitlet er det gjort rede for hvordan ulik empiri er blitt samlet inn. I den sammenheng har jeg formulert eksplisitt hvilke metoder som ble benyttet til å samle inn empiri og drøftet reliabilitet og validitet knyttet til de ulike forskningsspørsmålene. Utfordringen i studiet har imidlertid vært slik Ragin (1994) hevder at vitenskapelighet og gyldighet primært avhenger av analytisk ramme og begreper som gjør det mulig å systematisere og knytte mening til datamengder som innhentes.

Generaliseringsspørsmålet, eller problemet, hefter seg ikke mer med casemetode enn med andre metoder. Case studiet som metode er blitt kritisert for at det er vanskelig å oppsummere konkrete case studier i generelle utsagn og teorier. Det å fremskaffe inngående og detaljert kunnskap om et individuelt case kan være vanskelig i forhold til prosessens forløp. Problemet ved å oppsummere caset som prosess er imidlertid en egenskap ved virkeligheten, mer enn ved case studiet som metode

(Flyvbjerg, 1991). I den forbindelse argumenterer Flyvbjerg for en disiplin som ikke kan vise til et stort antall gjennomarbeidede casestudier er en disiplin uten systematisk produksjon av paradigmer (Flyvbjerg, 2009, s. 105)

Studien har vært empiridrevet, utforskning av empirisk materiale står i fokus. Rekonstruksjonen er selvfølgelig å gi en så empirisk korrekt fremstilling av “Hall i Nords” historie så langt kildene rekker, samtidig som jeg har gitt mine fortolkninger av samfunnsforhold og hendelser som vil være preget av mine valg og min faglige horisont. Å rekonstruere virkeligheten slik den var, i mest mulig korrespondanse med mest mulig kjente fakta, kan ikke reduseres til tekst, men må forstås i kontekst. I følge Weber (2000) er det vår empiriske kunnskap og den kunnskapen individene inngår i, som gjør det mulig å forstå. Forståelse blir mulig i relasjon til bestemte kontekster. Flyvbjerg (1991) sin omfattende studie av en konkret planprosess innenfor rammen av det han kaller “det konkrete vitenskap”. Vektleggingen på kunnskap som kontekstrelatert får også konsekvenser for forskningsmetode og han leverer et sterkt forsvar for studier at det enkelte tilfelle. En slik tilnærming, slik denne studien gjør med å gå i dybden på et avgrenset emne, skaffe seg kunnskap om et konkret materiale gir grunnlag for forståelse av sentrale samfunnsprosesser. Et poeng hos Flyvbjerg (1991) er at generaliserbarheten i et case studie kan økes ved utvelgelse av et kritisk case. Atypiske eller ekstreme case gir ofte mer informasjon, fordi de aktiviserer flere aktører og flere grunnleggende mekanismer i den undersøkte situasjonen (Flyvbjerg, 2009). Kritiske case vil også kunne gi informasjon og forståelse om grunnleggende mekanismer som studeres og dermed gi bedre muligheter for å beskrive og forklare saksforholdet. Både ut fra en forståelse av hvordan spillemidler forvaltes, og fra et handlingsorientert synspunkt, hvordan kamp om fordeling konkret fant sted og hva som ble resultatet av utbyggingen, vil studiet kunne peke på og forklare grunnleggende maktforhold i den norske idrettsmodellen og om anleggsbruk i befolkningen.

Oppmerksomheten om “Hall i Nord” har vært stor, og fordi mange har sterke meninger og følelser knyttet til prosjektet, vil en detaljert empirisk analyse kunne korrigere dominerende oppfatninger av det som av mange er oppfattet som en suksesshistorie. Studiens hensikt er derfor både å dokumentere i detalj og bidra til fortolkning av mer almene samfunnsprosesser. Studiet har derfor en intensjon om både å si noe om det særegne som preget “Hall i Nord”, og hva som mere allment kan sies å være gyldig for planlegging, beslutning og bruk av idrettsanlegg.

Del II

DEL II: POLITIKK OG BESLUTNINGER

3. Historie, politikk og beslutningsveier

For å kunne si noe om finansiering og forvaltning av anleggfeltet vil jeg redegjøre for hovedtrekkene i dannelse og utviklingen av den norske idrettspolitiske styringsmodellen. Et sentralt spørsmål er derfor å belyse hva slags betydning forholdet mellom idretten og staten har hatt for institusjonalisering og for institusjonelle forandring innen anleggfeltet? Den vanligste strategien for å avdekke systemegenskaper er å studere hvordan disse har utviklet seg over tid. Ved å rekonstruere historien om statens støtte til anlegg kan vi avdekke systemets innebygde forutsetninger. Sider ved systemet som tidligere var svært omstridt og kontroversielt, kan i dag være et selvfølgelig element av det samme systemet. Dette er nødvendig for å forstå bakgrunnen for institusjonaliseringen av den praktiske anleggspolitikken som dette caset inngår i.

Statlige midler har spilt en avgjørende rolle for finansiering og fordeling av fotballanlegg i Norge. Fotballanlegg er det mest utbredte idrettsanlegget som benyttes til konkurranser. I perioden før 1940 ble de fleste fotballbanene bygd av idrettslag som var medlemmer av Landsforbundet for idrett (1919 - 1940). Etter krigen er de fleste fotballanlegg blitt bygd med statlig støtte. Det at det offentlige eier 50 prosent av fotballbanene, en lav andel offentlige anlegg i forhold til idrettshall og svømmebasseng, kan forklares med at svært mange av fotballanleggene ble anlagt i tiden før bygging av idrettsanlegg var blitt offentlig anliggende (Langkaas, 1997). Fotballanlegg er den anleggskategorien som i perioden 1948 -2010 mottok den prosentvis største andelen tippe-/spillemidler (Rafoss, 2011). Dette kapitlet vil framstille og forklare hvordan det har vært mulig å få til finansiering, fordeling og oppbygging av denne infrastrukturen av fotballanlegg i Norge. Institusjonalisering av den norske idrettspolitiske styringsmodellen kan sees på som en historisk utvikling skapt gjennom konflikter og kompromisser mellom idretten og staten.⁴⁰

I dette kapitlet gis det en kort framstilling av fotballforbundets anleggspolitikk i forbindelse med tidsrommet «Hall i Nord» ble iverksatt. Deretter gis det en historisk framstilling av relasjonen mellom staten og idretten fra den første bevilgningen i 1917 ble gitt til fotballanlegg. Videre framstilles hvordan finansiering, fordeling og forvaltning av statlige midler etter krigen former politikktutforming og institusjonalisering. Avslutningsvis fremstilles den norske idrettspolitiske modellen med tanke på å få frem hvordan forvaltning og fordeling av tippe-/spillemidler har formet beslutningsveier og nettverksrelasjoner mellom idretten og det offentlige og en arbeidsdeling innen den organiserte

---

⁴⁰ Den danske forskeren Torfing definerer institusjoner bredt. En definisjon som danner grunnlag for den videre forståelsen. «Institusjoner er en samling relativt faste interaksjonsmønstre, der skyldes aktørenes tillærte handling, som er formet gjennom tilstedeværelsen af stabile rammer for handling» (Torfing, 2005, s. 55)

idretten. Mitt utgangspunkt er at institusjonaliseringen av den idrettspolitiske modellen er viktig for å kunne forstå og analysere politikkdannelse og implementeringen av «Hall i Nord» prosjektet.

3.1 Fotballforbundets anleggspolitikk og komiteer

I 1976 valgte NFFs forbundsting sin første sentrale anleggskomité. I de følgende årene ble det opprettet anleggskomiteer i de enkelte fotballkretsene. Kretskomiteer som skulle utarbeide opplegg og rutiner for å sikre offentlig støtte til bygging av anlegg. Dersom det tidligere hadde vært en utbredt oppfatning at det offentlige skjøttet fotballens interesse på anleggssektoren, endret dette synet seg. På begynnelsen av 80-tallet var det flere som begynte å bli kritiske til hvordan det offentlige ivaretok fotballens interesser på anleggssektoren (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 199). Rapporter fra en rekke kretser og klubber viste at anleggssituasjonen var prekær. I forbundets handlingsplan for 1978-80 ble anleggssektoren gitt første prioritet. Problemet var ikke først og fremst at det manglet fotballbaner, men brukstiden på gressbaner var begrenset og mange grusbaner var i dårlig forfatning. Det at det offentlige ikke skjøttet fotballens interesser på en tilfredsstillende måte ble utgangspunktet for en bevisst anleggspolitikk.

Arbeidet med å bygge store innendørsanlegg var allerede en del av forbundets anleggspolitikk før ”Hall i Nord” prosjektet. I NFF sitt handlingsprogram for 1989-92 ble det vedtatt å ta sikte på utbygging av fotballhaller med internasjonale mål og haller med mindre størrelser.⁴¹ I handlingsprogrammet ble tiltak på anleggssektoren nærmere spesifisert. Det overordnede målet var å bygge anlegg som dekket behovet for fotball som helårsidrett. Dette innebar en bevisst satsing på utbygging av kunstgressbaner og fotballhaller. Målet var en utbygging av fem storhaller med internasjonale mål slik at alle regioner fikk et tilbud til sine klubber i rimelig nærhet. Et overordnet krav fra NFF var at ved utbygging av innendørshaller ble fotballens interesser ivarettatt.

I forbundets sitt policydokument for anleggssektoren 1992 – 1995 het det at anleggsutbyggingen hadde som utgangspunkt bl.a. å kompensere for den lange vinteren. Hallene ville gjøre det mulig for klubbene å kunne utnytte vintermånedene bedre. Anleggsbehovene ble nærmere presisert i dokumentet:

*Fotballen trenger egne inne muligheter, haller, men kan og bør samarbeide med andre ballspill om både anleggsutvikling og bruk.*⁴²

---

⁴¹ Norges Fotballforbund 1992. Presentasjonsmal Fotballhall, s.6.

⁴² NFF. Policydokument for anleggssektoren 1992-1995.

I forhold til fotballkretsene ble det vektlagt at det burde arbeides for å få bygd treningshaller i kommunene og en storhall i fylket evt. kunne treningshallene bygges i samarbeid mellom flere kommuner. Fra 1995 hadde kommunene plikt til å utarbeide kommunedelplan for idrett og friluftsliv og innarbeide denne som en del av kommuneplanen. For at et anlegg i kommunen skulle få tildelt spillemidler måtte kommunen ha en godkjent plan. For at fotballen skulle få større gjennomslag for sine anleggsbehov, gav fotballforbundet sine kretser pålegg om å utarbeide egne fylkesplaner for anleggsutbygging som var i tråd med fotballforbundets anleggspolitikk. Komiteene ble dermed viktige redskaper i arbeidet for å få planlagt, bygd og lokalisert fotballanlegg i de ulike fylkene. Idrettskretsene arbeid med utbyggingsplaner gjorde at fotballforbundet hadde en policy og et politisk apparat som var forberedt da «Hall i Nord» kom på banen.

Fotballspill forutsetter tilgang til gode trenings- og kampanlegg året rundt. Spesielt i Nord-Norge ble det et mål å bygge anlegg som kompenserte for de begrensninger som klimaet setter for trening i vinterhalvåret. Anleggsbehovene ble nærmere beskrevet i kretsenes anleggsplaner. I anleggsplanen til Nordland Fotballkrets ble dette utdypet.⁴³ Kretsens anleggsplan framhevet at behovet for tilgang til anlegg er forskjellig for innendørsperioden, forberedelsesperioden og kampaviklingsperioden.

Totalt omfatter behovene tilgang til:

Innendørsanlegg

- minihaller
- treningshaller
- konkurransehaller

Treningsbaner

- kunstgressbaner
- naturgressbaner
- grusbaner
- balløkker

Kamparenaer

- Ulike krav i forhold til nivå

NFFs satsning på anlegg var resultat av en bevisst politikkdannelse og førte til opprettelse av organisasjonsledd nasjonalt, regionalt og lokalt for implementering av politikken. Det ble etablert en sentral anleggskomité og noe senere dannet anleggskomiteer i de fire fotballkretsene i Nord-Norge.

---

⁴³ Anleggsplan 1998. Nordland Fotballkrets.

Det ble også oppnevnt anleggskontakter i klubbene. Dette styrket kretsleddet regionalt og fotballen lokalt. På begynnelsen av 90-tallet var forbundet allerede kommet langt med å kartlegge anleggsbehovene, og mange av fotballkretsene hadde ferdige handlingsplaner for utbygging av fotballanlegg. Da «Hall i Nord» prosjektet ble introdusert overfor kommunene i Nord-Norge fantes det derfor allerede et operativt kretsledd, anleggsplaner og tillitsvalgte med sakskunnskap som jobbet for å forbedre anleggssituasjonen for fotball i landsdelen. Vi kan se nærmere på fotballens utbredelse, finansiering av fotballanlegg og anleggspolitikk for å forstå hvilke forhold som gjorde det mulig for NFF å igangsette «Hall i Nord» prosjektet. Hensikten med å skrive «Hall i Nord» prosjektet inn i en slik kontekst er for å klargjøre noen samfunnsmessige rammer.

3.1.1 Fotballanlegg – Utbredelse og spredning

I løpet av perioden 1900-1920 trådte det frem et nytt aktivitetsbilde hvor de mest populære foreningsaktiviteter ble fotball, ski og friidrett. For små baner og dårlig og ujevnt banedekke ble snart et problem i utviklingen av fotballspillet. Den første landskampen i 1910 mot Sverige ble spilt på grusbane. Dette til tross for at gressbaner da var blitt en del av den internasjonale fotballkulturen. De første landskampene ble spilt på Frogner stadion som ble brukt som skøytebane om vinteren. Spillere på de gjestende landslag var ofte misfornøyd med å spille internasjonale kamper på grus og det ble snart et krav om å utvikle gode gressbaner. Med konkurranseidrettens fremmarsj begynte også utbyggingen av ”spesialiserte” idrettsanlegg. Den økte oppslutningen om klubber og foreninger hadde skapt større behov for idrettsanlegg. Da Sportsklubben Branns nye stadion med gressbane stod ferdig i 1919 med plass til 15 000 - 20 000 tilskuere, ble anlegget, som kostet 500 000 kroner, finansiert ved hjelp av 150 000 kroner i gaver, ”*mens resten er laant hos interesserte mænd.*”⁴⁴ Selv om mange klubber var avhengige av gaver og støtte fra rike onkler, ble det også en kommunal oppgave å bygge idrettsanlegg. En gjennomgang av avisklipp fra 1918 viser at de økte kravene fra idrettsinteressert ungdom om idrettsplass førte til at bykommuner som Tromsø, Narvik, Kristiansand, Kirkenes, Flekkefjord, Harstad, Skien, Brevik, Notodden, Porsgrunn, Sandefjord, Kongsberg, Vestfossen, Haugesund, Halden, Sarpsborg og Fredrikstad bevilget kommunale midler til opparbeidelse av idrettsplasser. I Trondheim besluttet kommunen i 1919 å kjøpe Lerkendal til: ”*den ideale plads for ungdommens utvikling.*”⁴⁵ I Oslo la det kommunale idrettsutvalget fram en plan for opparbeidelse av 25 idrettsplasser, og i Bergen var det sannsynligvis fotballens behov for flere baner som førte til opparbeidelse av idrettsplasser på Skansemyren, i Sandviken og i Laksevåg.

---

⁴⁴ Verdens Gang nr. 136, 1919.

⁴⁵ Avisklipp 1918-1919. Riksforbundets Idrætspladskomite. NIFs arkiv 3B 074. Riksarkivet.

Den økte kontakten med utenlandske lag presset fram endringer. Arbeidet med å anlegge gressbaner i de største byene tok til og den første banen ble åpnet i Stavanger. Fotballtinget i 1917 ble avvirket i forbindelse med cupfinalen i Stavanger. Finalen mellom Sarpsborg og Brann var åpningskampen på den nye gressbanen, som for øvrig Sarpsborg vant 4-1. Fotballtinget vedtok å opprette et eget "NFFs banefond" på 10 000 kroner. Dermed var det lagt et grunnlag for baneutbyggingen. Ideen med banefondet var at pengene skulle være en hjelp til selvhjelp for klubbene, og tilskuddene var lån som skulle betales tilbake igjen (Goksøyr & Olstad, 2002). Frogner stadion ble benyttet til landskamper i perioden 1910-1918. Sommeren 1919 var gressbanen på Vestre Holmen klar for bruk og i perioden 1919-1926 ble landskampene spilt på denne banen. Krav om internasjonale standarder på baner satte fart i anleggsutbyggingen. Utviklingen av arenaer for spillet var en prosess som etter hvert førte til standardisering og normering av banen. Spillet ble flyttet inn fra løkker, skoleplasser og gressletter til oppmerkede baner. Kretsspillet fikk en bredere sosial rekruttering som skjerpet konkurransen mellom lagene.

"Gressbaner ble en nødvendighet for fotballklubber som ville henge med i den sportslige utviklingen – og de ble symbol på en moderne, fremtidsrettet holdning. Fra begynnelsen av 1920-årene kom gressbaner i flokk og følge: i Fredrikstad og Sarpsborg (1921), Storms bane i Skien og Brages bane Sorgenfri i Trondheim – den gang verdens nordligste (1922), Odd banen i Skien (1923), Marienlyst i Drammen (1924), Sandefjord Stadion og Lovisenlund i Larvik (1925), mens Eidsvoll Idrettsforening i 1926 ble eier av den 12.gressbanen innen Fotballforbundet. Kronen på verket ble satt med åpningen av Ullevål Stadion i 1926 – Ski og Fotballklubben Lyns bane og fra 1927 landskamparena." (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 194).

I perioden 1919 – 1922 nærmest eksploderte medlemsveksten i forbundet fra 13 600 til 30 700 i 1922 (Goksøyr & Olstad, 2002). Tilstømningen av spillere førte til et press på de få banene som fantes. I 1922 var 25 baner autorisert, plasser som var anerkjent til bruk ved forbundets kamper. De fleste av disse banene var lokalisert på Østlandet. I Nord-Norge fantes det ingen autoriserte fotballbaner, mens det i Trøndelag var to godkjente baner; Skøitenbanen i Trondheim og Sverres bane i Levanger (P. C. Andersen, 1922).

Den nye idrettsorganisasjonen, Norges Riksforbund for Idræt (1910-1919), ble bygd opp omkring særforbund og fikk betydelig innflytelse på norsk idrettspolitik (Goksøyr, 2008, s. 81). Riksforbundets styre fikk begrensede og klart definerte oppgaver. Det skulle bl.a. fordele statsbidraget og opptre som statens konsulent i idrettsspørsmål. Riksforbundet for Idræt (RF) var opptatt av banespørsmålet, men disponerte ikke egne midler. Det var ikke lett å få bygd anlegg. Hvor skulle fotballklubbene få penger fra? I RFs sin søknad om statsbidrag i 1913 ble anlegg trukket fram som en forutsetning for å utbre idrettsaktiviteter til større grupper i samfunnet: *"Blant de foranstaltninger, som er mest påtrengende nødvendige for at ophjælpe idrettsarbeidet i vårt land, kan nevnes: 1. Anlæg og vedlikehold av idrætspladser rundt om i landet, saavel i fri luft som i lokale til bruk i den kolde*

aarstid.”⁴⁶ Bakgrunnen var et ønske om både å fordele statlige midler til anlegg og få til et mer systematisk planarbeid, at RF i 1914 opprettet en ”Idrætspladskomite”. Komiteen var sammensatt av fem representanter fra de største særforbundene. Sekretær for komiteen var fotballforbundets sekretær Peder Chr. Andersen. På landsmøte til RF ble det diskutert hvordan stat og kommune kunne bidra til bygging av anlegg. I forbindelse med opprettelse av landsgymnas ble det trukket frem at *”man maa forlange av disse kommuner saa store og hensigtsmessige tomter, at man ved siden av kan faa en idrætsplads ogsaa”*.⁴⁷ I debatten på landsmøtet ble det fra visepresident Sverre understreket at det var viktig å arbeide for tidsriktige anlegg.

”Men i dette arbeidet for at faa idrætspladser vil jeg advare mot at man gir seg til taals med at faa lekepladser. Det er ikke det samme som idrætspladser. Man maa ha idrætspladser som virkelig gir anledning til at øve idræt i rationel form, paa den måte som vi anerkjender den; da først blir de av den nytte for os som de skal og maa være”.⁴⁸

Det første signalet om at statlige myndigheter fattet interesse for bygging av idrettsanlegg kom, da Stortinget i 1917, bevilget midler til dette formålet. I første omgang var komiteens viktigste oppgave å gi sakkyndig bistand, utarbeide en normalplan for idrettsplasser og fordele anleggsmidler. *”Man maa ha idrætspladser som virkelig gir anledning til at øve idræt i rationel form, paa den måte som vi anerkjender den; da først blir de av den nytte for os som de skal og maa være,”* het det i Riksforbundets årsberetning⁴⁹. Komiteens arbeid med å fordele økonomisk støtte til bygging av anlegg, ble videreført i Landsforbundet for idrett (LF) fra 1919: *”Der skal bl.a. tas i betraktning, at flest mulig idretter kan drives paa samme plads [...] for anlæg av idrettsplads bør om mulig søkes samarbeide med skoler samt med kommuner og fylker for at oppnaa økonomisk støtte”*.⁵⁰

Spørsmålet om utforming og prioritering i forhold til anleggstype ble overlatt til idretten. Komiteen påpekte at det var en tendens til å legge for stor vekt på å anlegge store fotballbaner. Komiteen utarbeidet derfor mål for øvelsesplasser og ”fullmodne” idrettsplasser. I 1918 diskuterte komiteen kravet om gressbevokste plasser og kom til at søknader om støtte til gressbaner: *”helt og naturlig må indpasses under de formaal hvorfor idrætspladskomiteen arbeider.»* Felles for begge anleggstypene var at de ga rom for både friidrett, fotball og skøyter. Det burde planlegges en ”fullmoden” idrettsplass i hvert fylke, og dekket på øvelsesplassene burde være grus, mens det burde anlegges gress på ”fylkesanlegget” for å følge med i fotballens utvikling. De statlige anleggsmidlene til LF ga resultater.

---

⁴⁶ Søknad fra Riksforbundet til Det kongelige Finansdepartement 1913. NIF's arkiv 3B 074. Riksarkivet.

⁴⁷ Riksforbundets årsberetning 1914. s.262.

⁴⁸ Ibid.s.263.

⁴⁹ Riksforbundets årsberetning 1914, s. 263.

⁵⁰ Landsforbundets årsberetning 1919.

I perioden 1922-1933 ble det fordelt økonomisk støtte gjennom komiteen til 460 idrettsplasser og 60 skibakker.

Arbeidernes Idrettsforbund (1924-1940) og Norges Landsforbund for Idræt (1919-1940) opplevde en voldsom medlemsvekst som økte behovet for nye idrettsanlegg. I perioden 1925-1939 økte de to forbundene oppslutningen fra 112 000 medlemmer til 304 000 medlemmer og fra 1446 idrettslag til 3448 idrettslag.⁵¹ Fotball ble i denne perioden en landsomfattende idrett med klubber i de fleste av landets kommuner. Fotballen alene organiserte over 100 000 aktive. De fleste AIF-lag og klubbene i LF drev med fotball. I 1937 drev 560 av 833 lag med fotball i AIF (Goksøyr & Olstad, 2002). I 1938 var antallet økt til 606 AIF-lag som drev med fotball. I LF var mønsteret tilsvarende. Det trengtes fotballbaner, både til trening og konkurranse.

Selv om det ble bevilget offentlige midler til bygging av anlegg var dette småbeløp i forhold til de reelle kostnadene. På slutten av 1930-årene var de fleste anlegg i privat eie. I 1939 hadde 235 av landets 747 kommuner overhodet ingen baner. Det fantes ca. 1600 fotballbaner som ble disponert av idrettslagene i AIF og LF. AIF klubbene hadde adgang til 464 baner, mens lagene i LF hadde adgang til 1129 baner i 1938.⁵² Anleggsdekningen var særlig dårlig i Nord-Norge. De 297 lagene i de to forbundene hadde tilgang på 116 idrettsplasser i Nord Norge. Da statsbidraget til idrettsanlegg ble fordelt i 1938, innstilte Rolf Hofmo på at de 16 søknadene fra Nord Norge skulle prioriteres.⁵³

Etter krigen ble etableringen av flere baner i Nord-Norge mer planmessig. Med opprettelsen av Statens Ungdoms- og Idrettskontor (STUI) i 1946 kunne det offentlige iverksette en planlagt utbygging av idrettsanlegg. Dette skyldes ikke minst at opprettelsen av et statlig tippeselskap i 1946 økte den statlige finansieringen til anlegg. Forvaltning og fordeling av tippeoverskuddet til bygging av idrettsanlegg ble det viktigste styringsverktøyet for implementering av anleggspolitikken.

I 1945 var det registrert 570 fotballanlegg i Norge. Bare i perioden 1947 -1952 ble det bygd 660 fotballanlegg, hvorav 149 var kombinerte fotball- og friidrettsanlegg (Goksøyr m.fl., 1996). Gjennom alliansen mellom STUI og den lokale idrettsbevegelse ble det bedrevet en aktiv distriktpolitikk med overføring av midler fra sentrum til periferi, ut fra en forestilling om geografisk rettferdighet (Slagstad, 1998, s. 338). I Nord-Norge var banene elendige til langt inn på 60-tallet. I 1951 ble det bestemt av Fotballforbundet at lag som spilte i hovedserien og landsdelsserien måtte ha gress og

---

⁵¹ Innstilling om behovet for fysisk fostring. Innstilling avgitt 4.juli 1969. Bergen. s.10.

Gunnar Ousland: Fagorganisasjonen i Norge. Oslo 1949.s.217.

⁵² Opplysninger om antall baner pr.1.1.1938 er hentet fra Rolf Hofmos arkiv D-0012. Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek (AAB).

⁵³ Brev fra Rolf Hofmo til Departementet for Sosiale Saker. Søknad om midler over statsbudsjettet til anlegg. Rolf Hofmos arkiv D-0012. (AAB).

dessuten en viss minstestørrelse. Den første gressbanen i Nord-Norge ble bygd på Kippermoen i 1939 i Vefsn kommune. Fra 1960-årene spredte utbyggingen av gressbaner seg nord for polarsirkelen: Narvik 1963, Nordkjosbotn 1964 og i 1965 Valhall i Tromsø og opprusting av Aspmyra i Bodø til gressbane (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 199). Finnmark fikk i 1950 sin første gressbane i Tverrelvdalen i Alta kommune. Fotballforbundets anleggsundersøkelse konkluderte med at det var stor mangel på gressbaner i Nord-Norge. Dårligst dekning var det i Vest-Finnmark med 60 lag per gressbane, Aust-Finnmark med 44 lag per bane og Lofoten og Vesterålen med 44 lag per bane.

Den prosentvise økningen i antall anlegg i perioden 1949-1995 for hvert fylke viser at den var størst i folkefattige fylker som Finnmark, Troms og Nord-Trøndelag (Felde & Thoresen, 1997, s. 37). Den distriktspolitiske profilen var særlig synlig i perioden 1946-1966, da Rolf Hofmo var kontorsjef i STUI. Dette kommer klart fram når man ser på fordelingsstallene. Frem til 1952 fikk storbyene Oslo og Bergen til sammen 14 000 kroner i samlet støtte, mens Finnmark fikk 674 750 kroner (Goksøyr m.fl., 1996, s. 91). I perioden fram til 1990 hadde de fleste kommuner i Nord-Norge bygd idrettshall, svømmehall, lysløyper og fotballbaner (Goksøyr m.fl., 1996).

Tønnesson (1986) fremhever nettopp veksten i antall anlegg som en forklaring på den økte idrettsaktiviteten i befolkningen. En trend i 1970 og 1980-årene var økt tilstrømning av nye grupper til fotballspillet. Fotballen ble organisert nedover i aldersgruppene og kvinnene kom på banen. Det økte behovet for baner kan forklares med den økte oppslutningen fra kvinner. Kvinnefotballen ble i begynnelsen av 70-tallet motarbeidet av forbundet som mente bla. at det ikke fantes nok fotballbaner. Kvinnefotballen ble i 1975 trukket inn i varmen selv om fotballen først og fremst var menns domene. Det ble opprettet en egen damekomite i NFF som også tok opp spørsmål om bruk av baner. I perioden 1975- 1985 rekrutterte fotballen jenter og kvinner og organiserte nye grupper nedover i aldersgruppene. I 1985 deltok 1600 lag og 40 000 spillere i kretserier fra småpiker til damer (Pettersen, 1985, s. 140). Det økte presset på baner og anlegg førte til diskusjoner om anleggsbruk. Ofte fikk herrefotballen prioritet i forhold til bruk av gressbanene. Den økte oppslutningen fra 1970-årene reflekterte at fotball ble et spill for begge kjønn, og at de yngste utøverne nedover i aldersgruppene ble organisert.

Medlemstallene vokste og fotballkretsene utvidet seriespillet til nye grupper. Tallet på lag for voksne som deltok i seriespill gikk imidlertid ned med en fjerdedel fra utgangen av tiåret, og var nå lavere enn noen gang siden slutten av 1970-årene (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 16). Den økte aktiviteten fikk konsekvenser for anleggsutbyggingen. I perioden 1970-1990 ble det bygd 2000 nye fotballanlegg. Det betyr at det ble bygd 100 fotballanlegg hvert år eller to nye fotballanlegg i uka i perioden. Veksten i antall fotballanlegg varierer etter anleggstype og periode. Veksten i antall grusbaner og gressbaner skjøt fart i perioden 1970-1980. I perioden 1980-1990 ble det bygd 629 nye grusbaner, mens det i samme periode ble anlagt 367 nye gressbaner. Fram til 2001 var det bevilget spillemidler til 4 329

fotballanlegg og 2 847 balløkker. På mange måter ble det bygd ut en idrettslig anleggsstruktur som gjorde det mulig å spille fotball på godkjente baner i alle landets kommuner. I 2002 fantes det 10 baner i gjennomsnitt i hver norsk kommune. Den aktuelle anleggsdekningen tilsvarte 81 aktive per bane eller 49 aktive per bane over 12 år.⁵⁴

Nord-Norge kom sent med i utbyggingen av gressbaner. Situasjonen var annerledes når det gjaldt bygging av kunstgressbaner og innendørshaller. De to første kunstgressbanene ble bygd i 1977 på Jordal i Oslo og i Harstad. De første innendørshallene i Norge kom i 1985 med Skarphallen i Tromsø, og i 1991 med Nordlandshallen i Bodø. Etableringen av kunstgressbaner og innendørshaller fulgte et annet mønster enn for gressbaner. I perioden 1990 til 2005 økte antall kunstgressbaner fra 45 til 234, mens antallet i 2011 var økt til 1010. En titt på anleggskartet viser at det var flere kunstgressbaner enn gressbaner i Nord-Norge.⁵⁵ ”Det var den nordligste landsdelen som ledet an og ga inspirasjon til resten av Fotball-Norge” (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 201). Utbygging av »Hall i Nord» førte til at halvparten av hallene i Norge var lokalisert i landsdelen i 1998. I 2011 var det bygd 45 innendørshaller med kunstgress, av disse var 14 storhaller og 31 treningshaller. I de tre nordligste fylkene er det lokalisert 5 storhaller og 14 treningshaller, noe som utgjør 42 prosent av den samlede anleggsmassen.⁵⁶

3.1.2 Statlige anleggsmidler og utarbeidelse av planer

En økende konkurransevirkosomhet, et økende antall foreninger og flere aktive tvang fram en nasjonal samordning av anleggsutbyggingen. De årlige bevilgningene fra Stortinget til RF hadde doblet seg i perioden 1910-1919 og samlet økte Stortingets bevilgninger til idretten fra 13 500 kroner til 125 000 kroner i perioden (Goksøyr, 1992, s. 80). Selv om bevilgningene til idretten var blitt mer spesifikke,

---

⁵⁴ Vi kan forstå *aktuell anleggsdekning* som antall medlemmer/aktive som anleggene står til rådighet for, eller *potensiell anleggsdekning* som angir forholdet mellom antall idrettsanlegg og innbyggertall. Et slikt skille mellom aktuell og potensiell anleggsdekning gir ulike mål på anleggsbehov. I Stortingsmeldingene er potensiell anleggsdekning brukt som mål på anleggsdekning, mens jeg bruker aktuell anleggsdekning som mål. I 2002 var det registrert 351 000 aktive fotballspillere. Dette tilsvarer 81 aktive pr. fotballbane i Norge. For aktive over 12 år tilsvarer det 49 aktive pr. bane. En kartlegging av den aktuelle anleggsdekningen i de 11 kommunene som inngår i undersøkelsen viste at anleggsdekningen for fotballbane var langt bedre enn for landsgjennomsnittet før hallene ble bygd. Antall aktive over 12 år varierte fra 16 til 33 aktive per. bane (Rafoss, 2005a, s. 21). I en dansk undersøkelse av den aktuelle dekningsgraden til fotballbaner kom fram til et gjennomsnitt på 66 aktive per. bane (Jespersen & Riiskjær, 1980).

⁵⁵ Data hentet fra Idrettsanlegg.no

⁵⁶ Data hentet fra Idrettsanlegg.no

var bare en liten andel av midlene øremerket idrettsanlegg. Det var både et ønske om å tildele midler til anlegg og få til et mer systematisk planarbeid at RF i 1914 opprettet en "Idrætspladskomite". Etter søknad fra RF bevilget Stortinget i 1917 4000 kroner til "Veiledning ved anlegg av idrætspladser", som utgjorde 8 prosent av den samlede bevilgningen til idretten. Komiteen tolket bevilgninger til idrettsplasser bokstavelig og ønsket også å yte bidrag til: "anlegg av skibakker og bidrag til oppmaaling av robaner og svømmehaller og lignende"⁵⁷. Komiteen kunne ikke bevilge midler til skibakker da den første bevilgningen var øremerket idrettsplasser. Dette førte til opprettelse av et eget fond, Fearnlys fond som skulle benyttes til anleggelse av hoppbakker. Etter hvert overførte forbundsstyret fordelingen av fondet til idrettspladskomiteen. Dette gjorde det lettere å få utvidet antallet støtteberettigede anleggstyper for de nærmeste årene ble det bevilget midler til idrettsplasser og til "spesielle plasser" som skibakker etc.

*"Der skal bla tas i betraktning, at flest mulig idretter kan drives paa samme plads (...)For anlegg av idrettsplads bør om mulig søkes samarbeide med skoler samt med kommuner og fylker for at oppnaa økonomisk støtte"*⁵⁸

Stortinget forutsatte at en andel av de voksende bevilgningene skulle gå til bygging av idrettsanlegg. Militærkomiteen i Stortinget, som bevilget midlene, fulgte opp Stortinget som ønsket en lokalisering av anlegg til kommuner som manglet idrettsplasser. Innstillingen til idrettspladskomiteen la vekt på ved deling av statsbidraget til anlegg å:

*"tilgodese de mindre distrikter, mindre land- og bykommuner, der ikke er således stillet, at de kan avse de fornødne midler, samt tætbeliggende industriområder, hvor anlegg av idrætspladser er påtrængende nødvendig"*⁵⁹

De årlige bevilgningene skulle fordeles likt på de forskjellige fylkene. Arbeidsdelingen gikk ut på at den organiserte idretten stod for fordelingen til anleggstyper, mens Forsvarsdepartementet gav føringer for hvordan midlene skulle fordeles geografisk og prioriteres overfor kommuner. Hva som var støtteberettigede anleggstyper og prioriteringer ble overlatt til idretten.⁶⁰

"Siden planen for anlegg av idrettsplasser (centralplasser, mindre baner og treningsbaner) blev vedtatt, har idrettspladskomiteen søkt å følge den linje å få centralplassene i ferdig stand så snart som mulig for ved stevnearrangement å få fart i distriktets idrett".⁶¹

---

⁵⁷ Brev fra Riksforbundet til militærkomiteen i stortinget 14.03.1918. NIF's arkiv DB 0005 Riksarkivet.

⁵⁸ Landsforbundets årsberetning 1919.

⁵⁹ Landsforbundets årsberetning 1920/21.

⁶⁰ Avisklipp 1918-1919. Riksforbundets Idrætspladskomite. NIFs arkiv 3B 074. Riksarkivet.

⁶¹ Protokoll fra møte i Idrettspladskomiteen 7.12.1930. NIFs arkiv. Pb 0005. Riksarkivet i Oslo.

Etter hvert som antall søknader fra lagene økte ble prioriteringene vanskeligere og komiteen ønsket at det ble utarbeidet planer for idrettsanlegg som ville gjøre det enklere å prioritere midler. Komiteen tok dette opp i 1922 og påla det enkelte distriktslag å utarbeide anleggsplaner. I perioden 1924-1926 ble det utarbeidet anleggsplaner for samtlige distriktslag i Landsforbundet. Det fantes med andre ord en oversikt over anleggsbehov som dekket hele landet og som idrettsplasskomiteen forholdt seg til i sine prioriteringer. Dette var mulig takket være den nye desentraliserte organisasjonsformen i LF (1919-1940) med distriktslag. Et nytt organisasjonsledd som var nyttig i planleggingen og utbyggingen av idrettsanlegg. Det fremgår av årsberetningene i perioden 1917-1928 at halvparten av de offentlige midlene ble brukt til å støtte bygging av anlegg. I perioden 1922-1933 bevilget idrettsplasskomiteen økonomisk støtte til bygging av 460 idrettsplasser og 60 skibakker. LF søkte for perioden 1933-1937 om å få disponere en like stor andel av lotterimidlene fra Pengeotteriet. Stortingets bevilgninger til LF var imidlertid mindre i perioden 1934-1937, og den sentrale fordelingen av anleggsstøtten til lagene ble redusert til mellom 15 000 – 20 000 kroner. En forklaring på de reduserte bevilgningene fra Stortinget til LF var for det første AIFs krav om å få andel i statsbidraget og at Stortinget ønsket et samarbeid mellom de to forbundene.

Bruk og finansiering av idrettsanlegg ble et viktig idrettspolitisk spørsmål etter dannelsen av AIF i 1924. Fotballkretsene brukte ofte mangel på baner som begrunnelse for å ta opp nye klubber, særlig arbeiderklubber. Fotballforbundet skapte splid innen idretten ved å stenge dørene for nye klubber og lag som ville inn. Mangelen på baner fikk de etablerte klubbene til å forsøke seg og være seg selv nok (Goksøyr & Olstad, 2002, s.50-51). Det var særlig AIF som opplevde problemer med å skaffe adgang til anlegg for sine aktive og da særlig til fotballanlegg og skibakker. Fra 1925 stilte AIF krav overfor Stortinget om å få andel i statsbidraget og overfor kommunale myndigheter om at begge forbundene skulle stilles likt når det gjaldt adgang til kommunale baner. I stortingsforhandlingene i 1928 ble det fra representanten Kjøelseth pekt på at det var viktig å finne en utvei til et samarbeid: *”så alle landets idrettsfolk kan få nytte av de bevilgninger staten gir”*.(kilde) Forsvarsdepartementet henstilte til LF om å innlede forhandlinger med AIF. Posisjonene var imidlertid såpass fastlåste og henvendelsen fra LF om et samarbeid ble avvist av AIF. I 1926 kunngjorde styret i Landsforbundet: *”at idrettsplasser, skibakker og idrettsmateriell ikke må utleies eller utlânes til idrettsorganisasjoner eller idrettslag som ikke står tilsluttet Landsforbundet”* (Nordahl & Tyrihjel, 1961, s. 146). Da spørsmålet om bevilgninger av overskuddet fra Pengeotteriet ble behandlet i Stortinget 1926, 1928 og 1933 stemte det borgerlige flertallet i Stortinget mot å bevilge anleggsmidler til AIF. I 1933 avslo LF å støtte AIFs søknad til Stortinget om en bevilgning på 400 000 kroner til begge forbundene, hvorav 250 000 kroner til LF og 150 000 kroner til AIF. Dersom LFs styre hadde støttet søknaden ville Stortinget sannsynligvis ha innvilget den (Hofmo, 1937, s. 44).

LF stod for en systematisk og etter hvert planlagt spredning av idrettsanlegg gjennom klubber og lag. Trenden i mellomkrigstiden fram til 1935 var at balansen mellom offentlig og privat ble forskjøvet mot større vekt på det private (Olstad, 1987, s. 257). Det fremgår av AIFs årsberetninger i perioden 1931-1938 at bidrag til finansiering av anlegg var beskjedne. I perioden 1935-1938 bevilget forbundet 53 000 kroner til anlegg.⁶² Dette forklarer mye hvorfor de fleste fotballbaner ble bygd av idrettslag tilsluttet LF.

3.1.3 Institusjonalisering av korporativt samvirke

Selv om bevilgningene til anlegg samlet gikk ned i perioden 1933-1938 var tiden etter 1935 viktig for utviklingen av en statlig anleggspolitikk. Sosialdemokratiet kom til å prege samfunnsutviklingen. På anleggfeltet fikk dette stor betydning. Ved dannelsen av regjeringen kom nye menn inn i regjeringen. AIF og LO, som representerte massebevegelser, fikk representanter inn i regjeringen. Trygve Lie som hadde vært formann i AIF (1931-1933), satt i Nygaardsvolds regjering, bla. Trygve Lie som justisminister. (Furre, 1972, s. 314). Innen idrettspolitikken skulle større likestilling og velferd oppnås gjennom samarbeid med begge idrettsorganisasjonene på tvers av politiske barrierer. Samfunnsutviklingen i 1930-årene gikk fra klassekamp til klassesamarbeid – fra konflikt til konsensus og anleggspolitikken kan leses som et forvarsel på det som skulle bli utviklingen etter krigen. Dette bidro til at de statlige bevilgninger økte fra 1936, og i 1938 og 1939 ble det gitt særskilte bevilgninger til idrettsanlegg.

Spørsmålet om økonomisk støtte til idrettsforbundene hadde skapt skarpe partipolitiske skillelinjer. Konfliktene på en rekke samfunnsområder inn mot andre verdenskrig virket paradoksalt nok også til å veve samfunnet sammen. Mellomkrigstidens økonomiske og sosiale kriser førte til at organisasjonene fikk en rolle i statlig reguleringspolitikk (Nordby, 1994, s. 10). De ulike partiene og bevegelsene måtte forholde seg til hverandre; de lærte av hverandre og kopierte arbeidsmåter; de inngikk i ulike allianser og måtte lage kompromisser. Gjennom disse prosessene fant de stridende partene fram til en sameksistens. I 1935 kom dette til uttrykk i et dobbelt kompromiss, mellom fagorganiserte og arbeidsgivere i form av Hovedavtalen for arbeidslivet, og mellom by og land gjennom det som ble kalt kriseforliket. Dette forliket innebar at Bondepartiet åpnet for å slippe Arbeiderpartiet inn i regjeringsposisjon. Etter stortingsvedtaket i 1936 (idrettsforliket) måtte de to store idrettsforbundene anerkjenne hverandre og samarbeide om iverksetting av statlig idrettspolitikk. Konflikten mellom idrettsforbundene og mellom AIF og staten virket med andre ord samlende.

---

⁶² Arbeidernes Idrettsforbund. Organisasjon og virksomhet. 01.01. 1935-15.05. 1938. NIF-arkiv. DB 0042. Riksarkivet i Oslo.

I kjølvannet av idrettsforliket begynte Stortinget å bevilge mer penger til idretten, og særlig var Stortinget blitt oppmerksom på det økte behovet for idrettsanlegg, og øremerket midler til dette (Goksøyr, 2008, s. 105). Statens Idrettsråd (1936-40) hadde en korporativ funksjon, de to forbundene skulle samarbeide og fordeling av anleggsmidler skulle bygges på en felles politikk. Fra 1938 bevilget rådet en prosentvis andel av de statlige midler til kommuner slik at det offentlige kunne bygge idrettsanlegg. Dette var et klart signal om at det også var et offentlig ansvar å bygge opp en idrettslig infrastruktur (Rafoss, 2012, s. 193). Vi kan si at da Statens Idrettsråd fordelte de første midlene til anlegg var det innført ”en korporativ kanal” hvor politikktutforming var et resultat av forhandlinger mellom idrettsorganisasjonens og statsforvaltningens representanter.⁶³ Prioritering og bruk av anleggsmidler ble en sak mellom departementet og de to idrettsorganisasjonene.⁶⁴ Denne «kollegiale forvaltning» gav de to idrettsforbundene i forhold til andre frivillige organisasjoner en privilegert adgang til å forhandle med staten innenfor en voksende samfunnssektor (Moren, 1974)

Den form for korporativ samvirke som preget relasjonen mellom staten og idrettsbevegelsen etter 1936, er et godt eksempel på den konsensus og kompromisskultur mellom stat og ideelle organisasjoner som kjennetegner norsk velferdspolitik. På mange måter innebar politikkt utforming strukturelle dannelse av elementer som inngår i oppbyggingen av velferdsstaten. Staten skulle planlegge og tildele idrettsanlegg som et velferdsgode til kommuner hvor befolkningen manglet eller ikke hadde tilgang til idrettsanlegg, mens idretten skulle tilrettelegge for aktivitet. Dette er senere blitt betegnet som ”den nordiske idrettsmodellen”: denne implisitte kontrakten bygger på en arbeidsdeling mellom offentlig og privat sektor og at implementering av politikk skjer ved hjelp av frivillig arbeid på lokalt nivå (Norberg, 1998). En viktig forutsetning for denne implementeringen er at det er en ”enhetlig” idrettsorganisasjon som er mottaker av støtten. Det at AIF og LF var likestilte etter 1936 og måtte opptre samlet over for statens representanter i Statens Idrettsråd innebar økt innflytelse og ansvarliggjøring i forvaltning og fordeling av den statlige støtten til idrettsanlegg. Statens Idrettsråd ga politiske beslutninger større legitimitet. Idretten styrket sin formidlende rolle mellom det offentlig og det private. Etablering av organisasjonskanalen styrket tillitsvalgte muligheter for politikktutforming (Rokkan, 1987). Vi kan si at organiserte interesser i sivilsamfunnet ble sterkere bundet til offentlige beslutningsstrukturer etter 1935 (Schmitter, 1979, s. 12). Beslutninger kunne iverksettes mer effektivt ved fordeling av anleggsmidler og bygging av idrettsanlegg. Fordeling av statlige midler til idretten

---

⁶³ Statens Idrettsråd (1936-1940) bestod av 3 representanter fra statsforvaltningen, 3 representanter fra LF og 3 representanter fra AIF:

⁶⁴ Rokkan (1987) hevder at utforming og iverksetting av politikken til ulike områder ble overlatt til råd og utvalg og at organisasjonskanalen ble viktigere enn den numerisk-demokratiske kanalen hvor velgerne og Stortinget har makten..

endret seg fra konkurranse mellom de to idrettsforbundene til samarbeid i forhold til offentlige myndigheter. På mange måter innebar institusjonaliseringen av forholdet mellom stat og sivilsamfunn at staten kunne kontrollere idretten gjennom finansieringsordningen allerede før krigen (Egeberg, Olsen, & Sætren, 1978, s. 257-272). Idretten var kommet i en monopolistisk relasjon overfor staten.

3.2 Finansiering, forvaltning og fordeling av anlegg

Begge idrettsorganisasjonene tok initiativ til å bedre banesituasjonen gjennom opprettelse av kommunale idrettsutvalg, en geografisk prioritering av anlegg og differensiering i anleggstyper. Problemet var finansiering. For å bedre finansieringen av idretten foreslo AIF i 1935 opprettelsen av et eget tippeselskap. Forslaget falt i Stortinget i 1937, men da saken kom opp i 1946 ble det vedtatt å opprette et statlig tippeselskap hvor deler av overskuddet skulle gå til idrettsanlegg (Rafoss, 2011, s. 434). I 1937 foreslo Rolf Hofmo at det skulle opprettes et eget «Statens Idrettskontor» som skulle ta seg av alt som hadde med statens forhold til idretten å gjøre. Det ble opprettet et eget interimsstyre i det nye idrettsforbundet i september 1940, men pga. krigshandlingene lot det seg ikke gjøre å innkalle til konstituerende landsmøte. Frode Rinnan, som både var medlem av interimsstyre og idrettsplasskomiteens formann, foreslo at det burde opprettes et «Statens kontor for idrettsanlegg». I mai 1946 vedtok Stortinget opprettelsen av kontoret (Slagstad, 2008, s. 349). Det var først med opprettelsen av Statens Ungdoms- og Idrettskontor (STUI) etter krigen at det offentlige fikk en sentral oppgave i utbygging av idrettsanlegg. Opprettelsen av et eget tippeselskap utviklet og styrket idrett som et eget politikkområde. Idretten ble en del av det sosialdemokratiske velferdsprosjektet (Slagstad, 1998). Det ble utviklet en politikk for fordeling av tippemidlene til idrett og andre virksomheter.

Det ble flere offentlige midler å fordele ettersom inntektene til Norsk Tipping økte. Det ble laget en tippenøkkel som fordelte overskuddet mellom idrett og forskning. Ved etablering av Norsk Tipping AS i 1946 ble det vedtatt at idrettens andel av overskuddet skulle fordeles av Kongen i statsråd, dvs. at regjeringen ved det aktuelle fagdepartement skulle fordele midlene bla til idretten. Selv om Stortinget vedtok tippemiddelordningen og nøkkelen for hovedfordelingen, har Stortinget samtidig satt seg på sidelinjen når det gjelder den konkrete fordelingen av overskuddet. På den måten unngikk man at Stortinget kunne ha innvendinger mot fordelingen av tippemidlene. I realiteten tar departementet beslutningene om fordeling av anleggsmidler. Strategien skulle vise seg å være lønnsom for idretten. Fordeling av overskuddet som ble skapt ved at folk tippet utfallet av fotballkamper skulle snart vise seg å bli et viktig bidrag til utvikling og spredning av fotballanlegg.

Dette kan langt på vei forklare den særstilling idretten fikk i forhold til andre frivillige organisasjoner. Det som gav strategen Rolf Hofmo stor handlefrihet som sjef for kontoret skyldes ikke minst denne finansieringsordningen. I lovs form var det slått fast at Statens Idrettskontor fikk beholde overskuddet. Dette førte til at anleggsfordeling ble en sak mellom idrettens organer og departementet (Goksøy m.fl., 1996), men ikke minst en sak mellom Rolf Hofmo og Norges Idrettsforbund. Sosialdepartementet hadde stått fast på at reisning av idrettsanlegg var hovedformålet med det nye

tippeselskapet (Goksøyr m.fl., 1996, s. 48). Forvaltningen av statlige midler ble lagt til et offentlig organ, mens det før 1936 ble forvaltet og fordelt av idrettsplasskomiteen i LF. Dette førte til at idretten fikk konkurranse på et område hvor idretten tidligere hadde fått fordele offentlige midler.

Utformingen av den praktiske anleggspolitikken kunne gjennomføres med større kraft ettersom andelen av tippemidlene økte og at overskuddet i all hovedsak skulle gå til bygging av anlegg. Den offentlige innsatsen kunne trappes opp, noe som hadde vært begge idretsorganisasjonenes mål i mellomkrigstiden. Hofmo gikk straks i gang med å skape lokale samarbeidsorganer mellom idretten og det offentlige. Selv om det første kommunale idrettsutvalget ble dannet i Oslo i 1911, var det bare 45 av landets 747 kommuner som hadde eget utvalg før krigen (Larsen, 1985). Opprettelse av kommunale idrettsutvalg og kretsutvalg var et ledd i planen. I 1952 var det opprettet kommunale idrettsutvalg i 682 av landets 743 kommuner som hadde til oppgave å planlegge utbygging av idrettsanlegg.⁶⁵ Organisasjonskanalen kunne styrkes gjennom å støtte seg på idrettskretsene for implementeringen av anleggspolitikken. I hvert av Norges Idrettsforbunds 31 kretser var det på dette tidspunkt nedsatt utvalg for idrettsanlegg som fikk uttale seg når det gjaldt fordeling av tippemidler til konkurranse- og treningsanlegg overfor Statens Idrettskontor og fylkenes idrettsnemnder. Det å trekke idretten inn i beslutningsprosessen regionalt og lokalt fulgte et mønster fra andre samfunnsområder hvor en sterk stat skulle styre og planlegge samfunnsutviklingen i samarbeid med frivillige organisasjoner.

I den første etterkrigstiden var anleggssituasjonen så prekær at det ikke var noen motstand fra Norges Idrettsforbund om statens satsning på anleggssektoren. Hofmo ønsket fra første stund at idretten skulle få statsstøtte over statsbudsjettet. Idretten måtte leve av sine egne inntekter som andre frivillige organisasjoner dersom det var behov for midler utover statsstøtten. Tippemidlene skulle uavkortet gå til det de trengtes mest til, nemlig til anleggssektoren. Hofmo var uenig i at idrettens statsbidrag ble erstattet med tippemidler. Det var staten som hadde den formelle makten til å fordele anleggsmidlene, mens NIF spilte en passiv rolle (Goksøyr m.fl., 1996, s. 253). Norges Idrettsforbund, og særlig Arthur Rud, som var formann i NIF, argumenterte for at en større del av tippeoverskuddet skulle fordeles til idrettsaktivitet og administrasjon. Idrettsstyret ønsket utover på 1950-tallet å overføre deler av tippemidlenes overskudd til NIF. Dette hadde sammenheng med at regjeringen Gerhardsen reduserte statsbidraget. Selv om NIF ønsket større innflytelse over fordelingen var man fornøyd med samarbeidsformen for fordeling av anleggsmidler. STUIs behandling av søknader vedrørende

---

⁶⁵ I 1971 ble Idrettens Kontaktutvalg (IKU) lovfestet som nytt organisasjonsledd i NIF. I 1994 ble navnet endret til idrettsråd. I 1998 ble den første idrettsrådskonferansen avholdt. Fra 2000 fikk idrettsrådene en mer sentral rolle i implementering av den statlige idrettspolitikken. Etter at Stortinget vedtok at 10 prosent av spillemidlene til lag og foreninger skulle fordeles av idrettsrådene i henhold til departementets retningslinjer og ivareta behovet til barn og unge i alderen 6-19 år (Waldahl, 2009, s. 15-16).

idrettsanlegg fulgte en innarbeidet praksis: *”hvored NIFs lokale instanser (idrettskretsene) på et tidlig tidspunkt kan gjøre sin innflytelse gjeldende.”*⁶⁶ Idrettsstyret krevde at det ble utarbeidet en instruks for STUIs virksomhet og kritikken gikk ut på at det: *”ikke finnes retningslinjer for idrettens andel av tippemidler til noe annet område enn for idrettsanlegg. Alle de andre poster fordeles etter skjønn, og i den forbindelse er det altså STUIs skjønn at det ikke skal bevilges tippemidler til hjelp for konkurranseidretten i form av landstrenere og representasjon.”*⁶⁷ Det ble en konkurranse mellom ulike politiske målsettinger, og etter hvert klare fronter mellom Hofmo og Rud om hvordan makt til å innstille og fordele tippemidler skulle fordeles mellom anlegg og organisasjon. Det at staten førte en aktiv politikk på idrettens område og hadde den formelle makten til å fordele midlene høynet konfliktnivået.

Det å opprette et korporativt organ var en måte å redusere Hofmos innflytelse på og samtidig la en frivillig organisasjon få større medinnflytelse på utforming av politikken. NIF lyktes både med å få formell innstillingsrett da Statens Idrettsråd (1957-1988) ble opprettet og ompostere tippemidlene. Det partssammensatte rådet reduserte makten til et statlig kontor til fordel for en privat, frivillig organisasjon. Rådets mandat skulle være å gi en uttalelse om fordeling av tippemidlene før innstillingen ble behandlet i regjeringen. Forskrift til fordeling av idrettens andel av tippeoverskuddet inneholdt i korte trekk det som hadde vært retningslinjene, men med en viktig presisering, nemlig at bidrag også kunne gis til NIFs administrasjon. Bevilgningene til NIF ble fordelt på flere underposter og hvert eneste år fra 1958 og fremover innstilte Statens Idrettsråd på høyere summer til administrasjon og instruksjonsarbeid enn STUI foreslo (Tønnesson, 1986, s. 115). Ved fordelingen i 1969 var forbundets andel av tippeoverskuddet for første gang større enn andelen som ble gitt til anlegg (Goksøyr m.fl., 1996, s. 256). NIF ønsket å endre andelsnøkkelen slik at det på forhånd var bestemt hvor stor andel av tippemidlene som skulle gå til anlegg og NIF. Et mindretall i «Sandanekomiteen» hadde forslått en slik ordning.⁶⁸ Departementet gikk ikke med på en slik ordning og det ble slått fast at bevilgningene til anlegg skulle vurderes fra år til år på grunnlag av søknader. En slik fast fordelingsnøkkel ville åpenbart være til stor fordel for NIF (Goksøyr m.fl., 1996, s. 259). Selv om NIFs andel av spillemidlene ble større enn andelen til anlegg, var bygging av nye idrettsanlegg sentralt. Fra og med 1976 har andelen av tippe-/spillemidler som går til anlegg vært den største posten på hovedfordelingen.

---

⁶⁶ Norges Idrettsforbunds forslag til fordeling av tippemidlenes overskudd for 1953 til idrettslige formål. Brev fra Norges Idrettsforbund til Kirke og undervisningsdepartementet 3.april 1954. Rolf Hofmos arkiv D-0043. (AAB).

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Innstilling om behov for idrett og fysisk fostring, Oslo 1969.

3.2.1 Økt tippenøkkel og større overskudd til fordeling

Ved oppstart av tippingen i 1946 hadde bevilgningen til idretten over statsbudsjettet et omfang på ca. 20 prosent av de samlede bevilgninger til idretten. Fra 1980 utgjorde bevilgningen til idretten over statsbudsjettet rundt 1-2 prosent og i 1999 forsvant disse midlene helt fra statsbudsjettet (Bergsgard, 2005). På den andre siden kan det se ut som om denne fordelingsordningen utenfor skatteseddelen har ført til at det er blitt utviklet tettere bånd mellom idretten og den offentlige forvaltningen. Denne ordningen har vært med på å institusjonalisere idrettspolitikfeltet. Politikk handler i stor grad om å fordele økonomiske ressurser. Stortinget bevilger ikke midler direkte til idretten og stortingspolitikere har derfor mindre innflytelse over politikken som føres på idrettsområdet, enn over politikken på andre områder, siden politikk i stor grad handler om å fordele økonomiske midler.⁶⁹ I motsetning til landbruk, kultur og forskning finns det ingen stortingskomité som behandler idrettssaker. Selv om bevilgningene over statsbudsjettet til idretten gikk ned, økte idretten sine inntekter. Siden 1967 har Stortinget endret nøkkelen for fordeling en rekke ganger. Endringer som har vært fordelaktige for idretten. De første årene gikk idrettens andel av overskuddet ned og var i 1965 kommet ned i ca. 24 prosent. Dette aktualiserte spørsmålet om endring av tippenøkkel (Goksøyr, 1992, s. 48). Stagnasjon i overføringer til bygging av idrettsanlegg og til NIF førte til et politisk spill om endring av nøkkelen. I 1967 ble idretten tildelt 35 prosent av overskuddet, mens nøkkelen ble endret til 50 prosent i 1977 og ytterligere til 67,5 prosent i 1987. Alle gangene gikk endringene i idrettens favør. Tønnesson (1986) knytter endringene av tippenøkkel til de hyppige regjeringsskiftene etter 1965. Den politiske striden mellom høyre- og venstresiden i norsk politikk gav idretten et større spillerom. Endringer av tippenøkkel ble lovet av politikere i opposisjon og gjennomført i posisjon (Goksøyr, 1992, s. 55; Olstad, 1987, s. 287). Innføring av nye statlige pengespill, som V6 og etter hvert Lotto i 1986, rakk ved tippeomsetningen. Nye spill og spillemåter førte igjen til en stagnasjon i idrettens inntekter i perioden 1987 til 1990. Overskuddet til fordeling til idretten gikk ned, noe som førte til misnøye innen den frivillige idretten. Opposisjonen på Stortinget ønsket derfor en opptrappingsplan med sikte på å overføre hele tippeoverskuddet til idrettsformål. Regjeringen Willoch var avhengig av støtte fra idretten for å overbevise stortingspolitikere om at innføring av Lotto skulle styrke landets økonomi og ikke øremerkes nye utgifter. Willoch foreslo som et kompromiss at innføring av Lotto kunne kombineres med en økning av tippeoverskuddet. Leder i NIF, Hans B. Skaset (1984–1990), var ubøyelig og ville ha hele tippeoverskuddet til idretten dersom Lotto ble innført (Willoch, 2005). Da saken var oppe til behandling i Stortinget, stilte Willoch kabinettsspørsmål to ganger, men Skaset fikk det som han ville. Tippenøkkel ble endret i 1987 av regjeringen Brundtland, som overtok etter regjeringen Willoch i 1986.

---

⁶⁹ Idrettsfeltet er et er fattig lovområde. Det samme er tilfelle innen svensk idrettspolitik, mens en i Danmark i større grad har styrt idrettsfeltet ut fra lovverket (Ibsen & Eichberg, 2012; Norberg, 2012)

I 1992 kom Lov om pengespill som bestemte at spillemidlene skulle deles likt mellom idrett, kultur og forskning. I 1993 ble Lotto slått sammen med Norsk Tipping. Flere spill gav idretten en sikrere inntektskilde. Endring av tippeneøkkelen ble et sentralt tema fram mot stortingsvalget 2001. NIF mobiliserte store deler av organisasjonen og gjennomførte hyppige møter med stortingspolitikere og andre politikere. Lobbyvirksomheten ga resultat. Da Stortinget endret tippeneøkkelen i 2002 ble overskuddet likt fordelt mellom idrett og kultur, noe som medførte at idrettens andel av spillemiddeloverskuddet økte fra 33 prosent til 50 prosent.⁷⁰ Dette var et resultat av en intens lobbyvirksomhet fra tillitsvalgte overfor stortingspolitikere (Bergsgard, 2002; Waldahl, 2005). Fra 2009 ble det innført ny tippeneøkkel som fordelte spilleoverskuddet slik: 45,5 prosent idrettsformål, 36,5 prosent til kulturformål og 18 prosent til humanitære organisasjoner. I statsbudsjettet for 2013 ble tippeneøkkelen økt med 2,4 prosent til 47,9 prosent. Målet er å øke idrettens andel av spilleoverskuddet til 64 prosent i 2015.

3.2.2 Midler til idrettsanlegg og fotballanlegg

Fordelingen av spillemidler på ulike poster er viktig for å forstå innhold og utformingen av idrettspolitikken. Det er egne forskrifter for fordeling av overskuddet i Norsk Tipping A/S til idrettsformål. I § 3 i hovedretningslinjene heter det at *"a) at midlene i første rekke skal brukes til utbygging av idrettsanlegg, b) at det ytes midler til NIFs administrasjon og viktige arbeidsoppgaver, c) at det ytes midler til andre idrettsoppgaver og formål som departementet finner berettiget til stønad"*.⁷¹

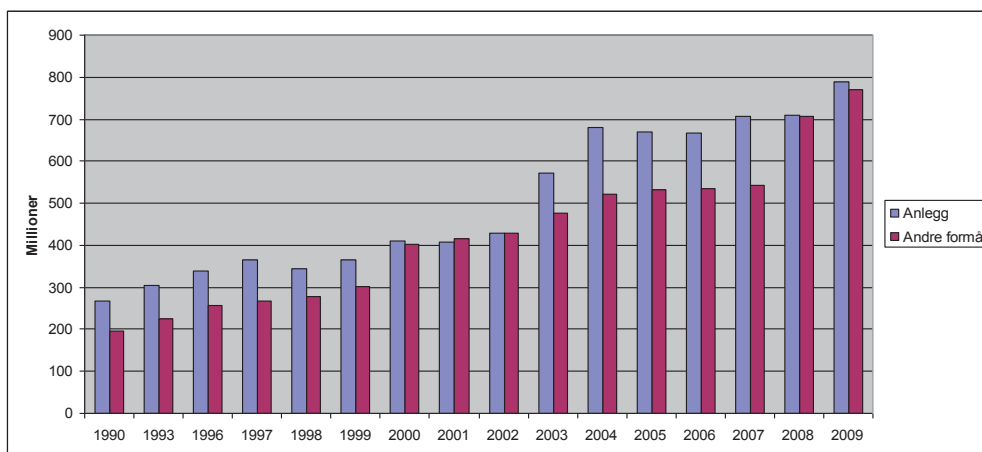
---

⁷⁰ Stortinget vedtok lov av 21. juni 2002 nr. 37 om endring i lov av 28. august 1992 nr. 103 om pengespill mv., jf. Besl. O. nr. 52 (2001-2002), jf. Innst. O. nr. 44 (2001-2002). Endringen innebærer at den andel av spilleoverskuddet som går til idrettsformål og kulturformål, skal fordeles i 2005 med en halvdel til idrettsformål og en halvdel til kulturformål. Midlene til idrettsformål skal fordeles av Kongen. Av midlene til kulturformål skal 2/3 fordeles av Stortinget og 1/3 av Kongen. Det økt prosentvise økningen på andre tiltak skyldes at det fra 2000 ble iverksatt en ordning ved at 10 prosent av spillemiddeloverskuddet skulle øremerkes den lokale idretten. Idrettsrådet fordeler beløpet på idrettslagene i kommunen ut fra sentrale retningslinjer og lokale vurderinger. Fra 2009 ble det innført ny tippeneøkkel som fordeler spilleoverskuddet slik: 45,5 % til idrettsformål, 36,5 % til kulturformål og 18 % til humanitære organisasjoner. Fordeling av spillemidler til humanitære organisasjoner må sees på bakgrunn av at Norsk Tipping har overtatt automatmarkedet og skaffet seg økte inntekter, samtidig som staten har styrket sitt monopol på det innenlandske spillemarkedet.

⁷¹ Forskriften trådte i kraft 1.januar 1993.

Spillemidler til anleggsformål har økt jevnt siden 1990, mens inntektene fra idrettsrelaterte spill utgjør en synkende andel av overskuddet til fordeling (Bergsgard, 2005). Hvordan var fordelingen av midler til idrettsformål i perioden hallene ble bygd?

Figur 1: Fordeling av tipp-/spillemidler⁷² til idrettsformål 1990-2009 på hovedpostene. Millioner kroner.

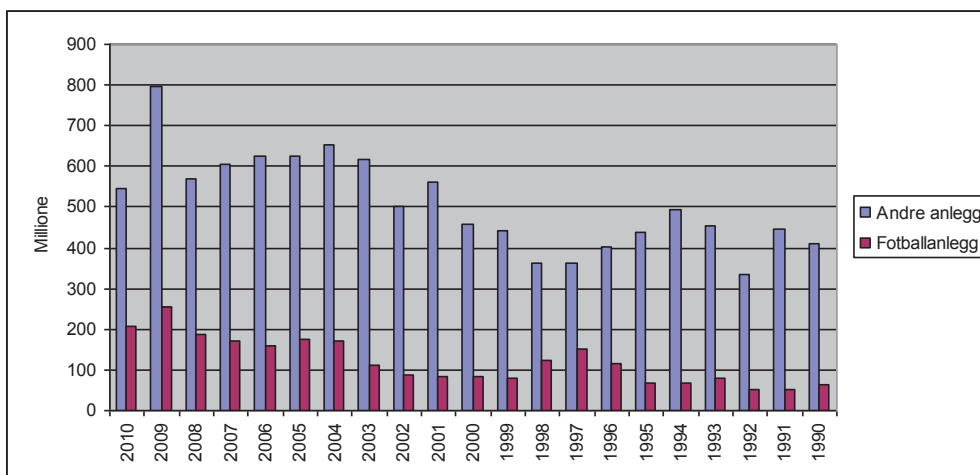

Oversikten over fordelingen av spillemidler til anleggsformål på underposter viser at det i hovedsak er tildelt midler til kommuneanlegg og nærmiljøanlegg. For perioden 2000 – 2009 ble 96 prosent av de samlede anleggsmidlene fordelt til idrettsanlegg i kommunene og 4 prosent til nasjonalanlegg/spesialanlegg. Spillemidlene har derfor i liten grad finansiert utbyggingen av store kostnadskrevenende arenaer for toppidrett, med unntak av de olympiske anleggene på Lillehammer (Lesjø, 2003).

I perioden 1948 til 1990 fikk fotballbaner, til dels i kombinasjon med friidrettsbaner, om lag en tredjedel av tippemidlene (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 201). Figuren nedenfor viser hvor store andeler av overskuddet som ble fordelt til fotballanlegg og andre anlegg etter 1990.

⁷² Jeg skiller mellom tippemidler og spillemidler perioden før og etter sammenslåing av de statlige spill i 1992.

Figur 2: Fordeling av spillemidler til fotballanlegg og andre anleggstyper 1990-2010. Prisjustert i 2010 kroner. Millioner kroner.

Det fremgår av figur 2 at i perioden 1996-1998, som er det tidsrommet hallene ble realisert, ble det fordelt en prosentvis høyere andel av spillemidlene til fotballanlegg enn foregående år. I perioden 1949 – 2010 er det fordelt 20 624 millioner kroner til bygging av anlegg i Norge. Det er særlig fotball og flerbrukshaller som har hatt et stort investeringsvolum. Fordelingen av anleggsmidler til disse to anleggskategoriene utgjorde i perioden 39 prosent. I perioden 1949-2010 ble det fordelt 4160 millioner kroner til bygging av fotballanlegg noe som totalt utgjorde 20 prosent av tippe-/spillemidler til anlegg. Fotballanlegg er den anleggskategori som har fått tildelt den største andelen tippe-/spillemidler (Rafoss m.fl., 2010).

3.3 Et avpolitisert politikkområde

Denne statlige finansieringsordningen utenfor skatteseddelen har ført til at stortingspolitikere har mindre direkte innflytelse over politikken på idrettsfeltet i forhold til andre områder i samfunnet. I diskusjoner om endringer i tippeneøkkelen, dvs. om hvor stor prosentvis andel av tippemidlene som skal gå til idretten og utarbeidelse av stortingsmeldinger om idrett, har idretten stått sentralt i den politiske debatten. Noe forenklet kan vi si at i den grad politikere blir trukket inn på idrettsfeltet handler det i liten grad om fordelinger til anlegg og aktivitet, men om hvor stor andel idretten skal motta fra det offentlige. I motsetning til kultur og vitenskap hvor det er løpende politiske diskusjoner blant politikere om fordeling til ulike formål befinner idrettsfeltet seg i et slags reservat. NIFs organisasjonsmonopol, de tette relasjonene mellom NIF og Kulturdepartementet, samtidig som Stortinget ikke har noen rolle når det gjelder å bevilge penger til idretten kan sees på som uttrykk for korporatisme (Bergsgard & Rommetvedt, 2006a, s. 12). Ordningen med fordeling av tippemidler og dannelsen av en enhetlig idrettsorganisasjon siden 1946 og opprettelsen av Statens Ungdoms og

Idrettskontor (STUI) har institusjonalisert båndene mellom idrettsorganisasjonen og staten. Forholdet mellom staten og idretten fremstår i et slikt perspektiv som relativt varige strukturer. En institusjonalisering som innebærer at vi kan snakke om et idrettspolitikkfelt (Bergsgard m.fl., 2007, s. 60-61; DiMaggio & Powell, 1991). Staten kunne kontrollere idretten gjennom finansieringsordningen, mens idretten gjennom opprettelse av Statens Idrettsråd i 1957 kunne forhandle og hevde sine interesser. overfor embets- og tjenestemenn, eksperter og organisasjonsrepresentanter. Denne generelle utviklingen kalte Stein Rokkan (1987) senere for den ”korporative kanal”. Utforming og iverksetting av politikk ble i realiteten i ”arbeiderpartistaten” overlatt til slike råd og utvalg.⁷³ Statens Idrettsråd formaliserte på mange måter et system som ligner på et samfunnskorporativt system, selv om rådet ikke hadde representanter fra Statens Ungdoms og Idrettskontor (Schmitter, 1979). Rådets viktigste oppgave var å innstille fordelingen av tippemidler til anlegg og organisasjon. Selznick (1968) har beskrevet lignende prosesser for kooptasjon. Behov for kooptasjon oppstår ofte når en organisasjon er i utakt med sine institusjonelle omgivelser. Selznick skiller mellom formell og uformell kooptasjon. Formell kooptasjon innebærer deling av makt. Det at NIF ble representert i Statens Idrettsråd (1957-1988) og dermed ble en del av beslutningsstrukturen innebar og at de ble ansvarlige for forvaltning og fordeling av spillemidler. Idrettsrådet var et klassisk korporativt organ som skulle overvinne motsetningene mellom offentlige myndigheter og sivil samfunnet. Selv om Statens Idrettsråd ble nedlagt i 1988 svekket dette ikke nettverkene mellom staten og idretten. NIF var av den oppfatning at Statens Idrettsråd var et unødvendig og forsinkende ledd. Kontakten mellom departementet og NIF var så god at behovet for et statens idrettsråd ikke var til stede (Goksøyr m.fl., 1996, s. 264). Selle (1995) betegner denne formelle og uformelle kontakten mellom staten og NIF som en ”familierelasjon”. Han viser til at etter etableringen av STUI i 1946 har sentrale personer skiftet i de relativt få formaliserte posisjoner innen det offentlige og idretten.⁷⁴ Familierelasjonen viser også til at partene er enige om sentrale punkter, selv om det er diskusjoner om andeler. Selle (1995) mener at vi har å gjøre med en særegen type nærhet, og en dybde i denne nærheten som en ellers ikke

---

⁷³ Mens det i 1936 var 81 statlige råd med organisasjonsrepresentanter fantes det i 1979 490 korporative råd, styrever og komiteer i Norge. I 1997 var antallet korporative arrangement redusert til 226 (Bergsgard & Rommetvedt, 2006b, s. 18; Bergsgard & Rommetvedt 2006a, s. 6).

⁷⁴ Rolf Hofmo var leder for AIF, nestleder i NIF og kontorsjef i Statens idrettskontor (STUI). Carl E. Wang har vært medlem i NIF styret, leder av særforbund og ekspedisjonssjef i KDs ungdoms- og idrettsavdeling. Svein Erik Jensen har vært leder for Statens Idrettsråd og ekspedisjonssjef i KDs Idrettsavdeling, fylkesidrettskonsulent og fylkeskultursjef. Han har også vært fungerende generalsekretær i NIF. Hans B. Skaset har vært leder i NIF, leder av Norges Friidrettsforbund og ekspedisjonssjef i KDs Idrettsavdeling. Ivar Egeberg har vært statssekretær i Kulturdepartementet, generalsekretær i NIF og generalsekretær i Norges Fotballforbund. Paul Glomsaker har vært ekspedisjonssjef i KDs Idrettsavdeling og generalsekretær i Norges Fotballforbund. Ekspedisjonssjef Marit Wiig har tidligere vært styremedlem i idrettsstyret.

finner i forhold mellom det offentlige og frivillige. Det karakteristiske for denne intimiteten i relasjonen mellom idretten og det offentlige er at man kan:

”flytte seg uproblematisk fra organisasjon/institusjon uavhengig av om dei er offentlige eller frivillige, og utan at det blir opplevd som eit problem”.

En konsekvens at det nære forholdet er at: *”det vært lite behov for å oppretta råd og utval som handlar isolert om idrettsspørsmål”* (Selle, 1995, s. 348). Selle (1991) mener at ei institusjonell forklaring kan ta oss et stykke på vei for å forstå politikkdannelsen. Vi har å gjøre med et integrert og organisk system, hvor det ikke er noe skarpt skille mellom idrett og stat.⁷⁵ Ikke bare er det vanskelig å dra dette skillet empirisk, men det offentlige og det frivillige flyter over i hverandre slik at det er problematisk å trekke grenser mellom hva som er offentlig og hva som er frivillig.

Goksøyr (2008) betegner makten i denne relasjonen og hevder at etter Hans B. Skaset (1985-1991) i rollen som idrettspresident hadde bygd opp NIF som et maktsenter endret maktbalansen seg da Skaset tiltrådte som ekspedisjonssjef (1991 – 2000) i Kulturdepartementet. *”Nå var det fra departementet initiativet og viljen til styring kom, gjennom stortingsmeldinger og øremerkede bevilgninger til blant annet forskning og dopingkontroller”* (Goksøyr, 2008, s. 172). En forklaring er at det er blitt slik kan ha noe å gjøre med den offentlige politikken overfor idretten, ikke minst at idretten har innstillingsrett til spillemidlene.

Goksøyr m.fl. (1996) trekker frem dette korporative trekket ved spillemiddel fordelingen:

”Selv om idrettsforbundet ikke hadde noe lovmessig monopol på tippemidlene, var de i praktisk politikk lite interessert i at pengene skulle gå til formål utenfor deres domene. Skulle søkere få del i idrettens tippinntekter måtte en tilslutte seg NIF-systemet” (Goksøyr m.fl., 1996, s. 126).

Selv om lobbyismen har overtatt noe av den korporative ordningen innen idrettsfeltet fungerer hovedfordelingen av spillemidler som et lim som holder relasjonen sammen siden NIF har en monopolstilling (Bergsgard & Rommetvedt, 2006b). I den norske styringsmodellen er idrettsorganisasjonene avhengig av statlige overføringer til bygging av idrettsanlegg. I følge Bergsgard

---

⁷⁵ Forholdet mellom staten og idretten kan studeres institusjonelt, hvor ulike former for interessereprestasjon mellom organiserte interesser og staten er i fokus. Et politikkfelt som kjennetegnes ved konstellasjoner på tvers av organisasjonstilknytning: en slags koalisjon av makthavere som samhandler for å bestemme over viktige saksforhold. Hernes bruker betegnelsen ”jerntriangler” for å beskrive institusjonelle forhold og styringssystemer som bidrar til sektorisering og fragmentering av offentlig politikk. Sterke trippelallianser mellom interesseorganisasjoner, departementer og stortingskomiteer gjorde det umulig for andre å trenge seg inn på saksfeltet. (Hernes, 1983, s. 291)

og Rommetvedt (2006a) har vi fått et mer mangfoldig og motsetningsfylt idrettsfelt og endrede beslutningsveier. Rommetvedt (2005) knytter endringer til overgangen fra korporativistisk representasjon til parlamentarisk og administrativ lobbyisme. Bergsgard (2005) konkluderer i sin studie med at:

Analysen har imidlertid vist at de tette båndene mellom idrettsorganisasjonene og staten ikke er splittet, men består. (...) Samtidig ser det foreløpig ut som NIFs alliansebygging utover idrettssegmentet i mindre grad har ført til at det er blitt etablert stabile og dype relasjoner til andre aktører. Alliansebygging har derfor ikke medført forrykking av maktposisjonene innen styringsmodellen (Bergsgard, 2005, s. 279).

Studien til Bergsgard (2005) tok for seg fordeling av spillemidler til organisasjon og aktivitet. En konklusjon er at Kulturdepartementets makt er basert på fordelingen på hovedposten og en økende grad av øremerking av spillemidler. Spørsmålet er hvorvidt politikkdannelsen på anleggsfeltet i vårt case kan beskrives ved hjelp av en slik gjensidig avhengighet eller en maktstruktur med korporative trekk eller andre selvstendige aktører med myndighet til å handle. Spørsmålet er om politikkdannelsen i vår studie kan beskrives ved hjelp av aktører i "familierelasjonen" og at maktbalansen avhang i stor grad av de enkelte aktører i disse relasjonene?

3.3.1 Anlegg som samfunnsformende kraft

I arbeiderpartistaten, under Hofmo ble det politiske tyngdepunktet ved fordeling og forvaltning av statlige midler til idretten overført fra Stortinget til et korporativt apparat. Goksøyr ser denne satsningen først og fremst som plantenkning innenfor den generelle velferdspolitikken, mer enn et eget idrettspolitisk felt (Goksøyr, 1999). Slagstads (1998) framstilling av Rolf Hofmo som en nasjonal strateg kan leses som en fortelling om lederskap og regimeform som utviklet et administrasjonsstyre som institusjonaliserte ulike former for interesserepresentasjon mellom den organiserte idretten og staten. Modernitetens sentrale prosjekt var en oppdeling av samfunnslivet i ulike felt, som mer eller mindre ble styrt av sin egen faglogikk. Idretten ble et sentralt felt i det sektorspesialiserte samfunn. Rolf Hofmo (1898-1966) ble en av arbeiderpartistatens fremste sektorspesialiserte ideologer. Den spesielle handlefriheten tippeloven gav Hofmo sitt kontor gjorde det mulig i perioden 1947-1966 å mobilisere idrettsbevegelsen lokalt og samtidig integrere den voksende idrettsbevegelsen nasjonalt. Hofmos ambisjoner om å skape en demokratisk folkeidrett handlet ikke minst om å virkeliggjøre anlegg som en samfunnsformende kraft, hvor idrettsungdommen skulle få de samme rettigheter til å drive med idrett uavhengig av bosted. "En demokratisk anleggsvirksomhet ville føre nye tusener til idrettslivet" (Slagstad, 1998, s. 338). Idrettens anleggsmasse ble skapt ut fra en intensjon om nasjonal integrasjon. Etterkrigstidens integrasjon av den organiserte idretten i styringsapparatet, det korporative demokratiet, forente sentralisert statlig styring med sterk lokal deltakelse. Anleggene, gjerne utformet som kombinerte fellesanlegg, skulle bidra til ungdommens fysikk fostring og befolkningens helse. Målet var et stort idrettsanlegg i hver kommune.

Et nytt fritidssamfunn førte til sterk vekst i barne- og ungdomsarbeidet – noe som gjorde NIF til landets største frivillige organisasjon. Innføring av ungdomsskole, utbygging av videregående skoler og distriktshøgskoler fra slutten av 1960-tallet sluset store andeler av årskullene inn i utdanningssystemet. På 1960-tallet vokste det frem et nytt organisasjonssamfunn hvor de folkelige bevegelsene fikk en sterkere forankring i det offentlige byråkrati. Slagstad viser hvordan dette forrykket den gamle balansen mellom medlemsdemokrati og nasjonal integrasjon.⁷⁶ Denne utviklingen avideologiserte og underminerte Hofmos dannelsesprosjekt. *”Derved tydeliggjorde en et markant mentalitetsskifte fra arbeiderstatens «velferdskultur» til den nye stats «idrettskultur»*” (Slagstad, 1998, s. 344).

Goksøyr hevder at konfliktpotensialet mellom stat og idrettsorganisasjoner ser ut til å være større på 1990-tallet enn i periodene før (Goksøyr m.fl., 1996). Goksøyr hevder at det på 1990-tallet handlet det sentrale konflikttema om styring og kontroll med offentlige midler. Fra det offentlige handlet det om å sikre en effektiv og målstyrt bruk av spillemidler som Idrettsavdelingen forvaltet. Det oppstod en politisk kamp om Stortingsmelding nr. 41 (1991-92) *”Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse”*. Idrettsstyret var opptatt av å hevde sin rett til selvbestemmelse når det gjaldt organisering og aktivitet, mens anleggspolitikken mer ble oppfattet som et offentlig anliggende. Ifølge Goksøyr m.fl. (1996) hadde dette sammenheng med den tradisjonelle arbeidsdelingen som begge parter hadde akseptert: Det offentlige hadde erkjent sitt ansvar som tilrettelegger og anleggsbygger. Hva som skulle skje på anleggene, ville idretten ha mest mulig frihet til å bestemme og retten til å definere og klassifisere hva som var stønadsberettigede anlegg.⁷⁷ Skaset ønsket å øremerke midler til idretten og innføre nærmiljøanlegg som ny søknadsgruppe.

---

⁷⁶ Idretten sorterte under Forsvarsdepartementet fra 1861 til 1929. I 1929 ble idretten lagt til Sosialdepartementet og fra 1949 flyttet til Kirke- og undervisningsdepartementet. På 1980-tallet ble STUI integrert som avdeling i Kirke- og undervisningsdepartementet. I 1991 ble idretten igjen i Kulturdepartementet og ungdommen flyttet over i det nyopprettede Barne- og familiedepartementet.

⁷⁷ Makt handler om retten til å definere og klassifisere hva som faller innenfor og utenfor av anlegg. Hvilke anlegg som er støtteberettigede har selvfølgelig betydning for spredning av idrettsaktivitet. Fordeling av anleggsmidler kan knyttes til klassifisering av søknadsgruppe, anleggskategori og anleggstype. Standarder for anleggstyper ble klargjort av Rolf Hofmo (1947) i “Boka om idrettsanlegg”, en slags instruksjonsmanual som inneholdt standardtegninger for passende idrettsanlegg. Det var disse anleggstypene som var søknadsberettiget til tippemidler. Anlegg for friluftsliv hørte ikke til i søknadsgruppen. I St.meld. nr.41(1991-92) ble søknadsgrupper klassifisert på følgende måte; nærmiljøanlegg, kommuneanlegg, fylkesanlegg og riksanlegg. Her ble ”nærmiljøanlegg” en prioritert anleggsgruppe. I idrettsmeldingen (St. meld. nr. 14, 1999-2000, s.42) ble klassifiseringen redusert fra fire til tre søknadsgrupper; nærmiljøanlegg, ordinære anlegg og nasjonal anlegg. I 1952 ble anlegg klassifisert i 22 anleggs kategorier.⁷⁷ Det er blitt noen flere anleggs kategorier, men ikke minst

Utbyggingen av den idrettslige infrastrukturen i perioden 1970-1990, som er et av kjennetegnene ved idrettsrevolusjonen, fordelte anlegg geografisk og gav tilgang til flere typer konkurranseanlegg for nye grupper i befolkningen (Tønnesson, 1986). For kommuner og idrettslag var det lett å få utløst spillemidler til bygging av idrettsanlegg. I perioden 1967-1987 ble det bygget et nytt idrettsanlegg hver dag, dvs. 7000 idrettsanlegg. I idrettslagene var det lett å trekke med nye aktive grupper fordi idrettslagene disponerte nye anleggstyper som idrettshaller, alpinbakker, svømmebasseng som var attraktive. Idrettsorganisasjonene ble sertifisert som legitim monopolist av offentlig støtte og det var uproblematisk at idrettslagene disponerte anleggsmassen enten den var offentlig eller privat eid. På denne andre siden kunne idrettsforvaltningen hentet symbolsk kapital fra idrettsorganisasjonene; idrettsorganisasjonen var den beste garantien for at det statlige målet ”idrett for alle” ble realisert. Vi kan si at i perioden frem til 1990 ble Rolf Hofmo sitt statlige og planlagte kultiveringsprosjekt fullført (Slagstad, 1998, s. 336-344; 2008, s. 345-357). De fleste kommuner hadde bygd idrettshall og svømmebasseng og fotballbaner. Hofmo sin sterke tro på materialitetens politiske og sosiale funksjon bygget på en forståelse av at bare staten og kommunene la forholdene riktig og teknisk til rette gjennom idrettsanlegg, ville idretten bli samfunnsnyttig og helsebringende. Desto bedre anleggsdekning i en kommune, jo flere idrettsaktive i befolkningen.

I St.meld. nr.14 (1999-2000) (s.31) pekes det på at det er kommet til få nye anleggstyper i løpet av perioden 1988-1998.⁷⁸ Det er de tradisjonelle idrettsanleggene utformet for trenings- og konkurranseidrett som har mottatt mesteparten av spillemidlene. Selv om det etter 1979 har vært tildelt midler til turstier i fjellet er dette småbeløp i forhold til hva som går til idrettsanlegg. Det er klart at rasjonaliteten i anleggsutbyggingen ikke bare har vært styrt av hvilke anlegg som er ”teknisk forsvarlig og sunne ” (Goksøyr m.fl., 1996, s. 287), men av konkurranseidrettens behov og krav til

---

har differensiering innen den enkelte anleggskategori økt i takt med idrettens utvikling. Ved siden av tre søknadsgrupper er anleggene klassifisert i 24 anleggs kategorier (fotballanlegg etc.) og 166 anleggstyper (gressbane, grusbane, kunstgressbane, minihall, treningshall, storhall etc.). Ingen direkte politiske beslutninger om hvilke anlegg som er støtteberettiget har vært fattet siden 1979 etter at Den Norske Turistforening klarte å mobilisere politisk støtte for anlegg til friluftsliv i fjellet.

⁷⁸ I sin masteravhandling undersøkte Øverkil (2011) den prosentvise innvilgelse av søknader i forhold til søknadssum i forhold til anleggs kategorier. Et sentralt funn i avhandlingen var at de anleggstypene som søker om minst summer og mindre kostnadskrevende anlegg får en større andel av søknadssummen innvilget (turstier, aktivitetsanlegg, kart og nærmiljøanlegg). Fotballanlegg og flerbrukshaller som fikk tildelt en mindre prosentandel av søknadssummen fikk tildelt det største totalbeløpet. Denne ulikheten skyldes særlig at idretten som organisasjon fremmer særlig mange søknader om fotballanlegg. Konklusjonen er at denne ulikheten ikke oppstår i saksbehandlingen i Idrettsavdelingen, men at de politiske prosedyrene tillater ulikhet i den totale tildelingen. En tildeling som fører til manglende samsvar mellom befolkningens aktivitetsprofil og behov for anlegg. Ressurser og innflytelse fremstår som viktigere enn reelle behov (Øverkil, 2011, s. 76-77).

standardiserte anlegg. Tangen (2011) utdyper ytterligere denne kritikken av Hofmo sin ideologi. Kritikken går ut på at anleggsutbyggingen ikke har vært tilpasset befolkningens ønske ved at den organiserte idrettens anleggsinteresser har fått forrang. Denne utviklingen forklarer Tangen ved å vise til en fjerde maktform, ved siden av autorativ, legal og karismatisk makt slik de er fremstilt hos Weber, nemlig makt som en materiell basis. Det grunnleggende forholdet mellom makt og materiell får konsekvenser både for deltakelse og utelukkelse. «Det finns en fjerde maktform, nemlig det å utøve makt på grunnlag av andres makt, formidlet ved materiellstrukturene. «Noen» har hatt makt til å bestemme hvordan et idrettsanlegg skal utformes. Derigjennom får «noen» makt til å få «andre» til å bevege seg på bestemte måte»(Tangen 2011, s.450). En manglende forståelse mellom idrettens egenart og materielle basis har skapt grobunn for dette misforholdet mellom hvordan idrettsanleggene finansieres og bygges og anleggsbehov tilpasset befolkningens behov for fysisk aktivitet.

3.3.2 En organisasjon med to organisasjonsmodeller

I Norge har staten brukt idretten til å fremme politiske mål innen anleggsområdet siden 1917. Dagens statlig idrettspolitik er manifestert i stortingsmeldinger om idrett, og forvaltes av Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet. Norges Idrettsforbunds politikk er manifestert i idrettspolitiske dokumenter som vedtas på idrettstinget, og forvaltes av administrasjonen i NIF. På sentralt nivå handler derfor idrettspolitikken om staten og NIFs politikk. Det er etablert en styringsmodell for at idretten skal kunne implementere politisk vedtatte målsettinger (Bergsgard, 2005; Goksøyr m.fl., 1996). En sentral statlig målsetting har vært utbygging og spredning av idrettsanlegg.⁷⁹

Den historiske sammenslåingen av AIF og LF formaliserte seg i en organisasjonsmodell med to parallelle linjer. En organisasjonsmodell Rolf Hofmo, som en av arbeiderpartistatens strateger, styrte

---

⁷⁹ Et felles kjennetegn ved mellom idrettsmodellene i de skandinaviske landene er prioritering av den frivillige idretten og sterke nasjonale idrettsorganisasjoner. En nærmere analyse av finansiering og drift av idrettsanlegg viser at det er relativt store forskjeller (Seippel, Ibsen, & Nordberg, 2010, s. 563-566). Den mest iøynefallende forskjellen mellom Sverige/Norge og Danmark er at en dominerende paraplyorganisasjon fungerer som «gatekeeper» for de statlige tilskuddene til toppidrett, særforbund og til de regionale kretsene/forbundene – og i mindre grad for statlige tilskuddsordninger direkte til foreningene (Ibsen & Eichberg, 2006). Den norske og svenske idrettsmodellen er i langt større grad sentralt styrt i forhold til fordeling av midler enn den danske modellen. I forhold til i Danmark hvor samspillet mellom staten og den organiserte idretten bærer preg av en høy grad av desentralisering og en relativt begrenset politisk styring. Med innføring av fritidsloven i 1968 ble kommunene lovpålagt å stille anlegg til rådighet for barne- og ungdomsarbeid og yte tilskudd til foreningens leie av idrettsanlegg. Folkeopplysningsloven, som ble vedtatt i 1991, formaliserte at det var en offentlig oppgave å støtte fritidsaktiviteter så vel lokalt som på sentralt nivå gjennom den foreningsorganiserte idretten. I Danmark står kommune for ca. 80 prosent av de samlede utgifter til idretten. Dette er midler som primært går til å støtte bygging og drift av idrettsanlegg, mens det er fritt opp til idretten å fylle anleggene med aktiviteter. Den danske idrettsmodellen kjennetegnes av to parallelle økonomiske kretsløp: Den statlige støtte som kommer via tipping- og utlodningsmidler og går primært til de tre landsdekkende idrettsorganisasjonene, mens kommunene støtter de lokale idrettsforeningene og ivaretar planlegging, drift og bygging av idrettsanlegg (Ibsen & Eichberg, 2012).

sitt moderniseringsprosjekt gjennom (Slagstad, 1998, s. 191). Ifølge Slagstad (1996, 1998) Rolf Hofmo gjennomførte, som fristilt sosialdemokrat, det nye moderniseringsprosjektet med en universell fordeling av anlegg uten de store visjoner om politisk fornying, men som administrativ reform. I denne maktutøvelsen ble nye grupper og profesjoner involvert. Det er ikke tilstrekkelig, slik vi har redegjort for, å ha fokus på hvordan nettverk oppstår og fungerer i den norske idrettsmodellen, men også ha fokus på hvordan aktører velger ulike strategier og hvordan interne maktforhold preger nettverkene. En fremstilling av den norske idrettsmodellen kan derfor beskrive styringsnettverk i den norske idrettsmodellen og samtidig si noe om maktforholdene i nettverk.

For å forstå hvordan politikk utspiller seg mellom staten og idrettens ulike ledd kan vi derfor snakke om en organisasjon med to organisasjonsmodeller.⁸⁰ En organisasjonsmodell som følger en særforbunds linje (SF-linja) og en som følger Norges Idrettsforbund/Norges Olympiske komités linje (NIF-linja). Den frivillige organiseringen av idrett i Norge følger den politiske organiseringen, med et nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. NIF som organiserer tilnærma all idrett består av to linjer: den ene linja (NIF-linja) som skal ivareta det politiske og til dels det administrative arbeidet, består av Idrettsstyret, idrettskrets og idrettsråd. Den andre linja, SF-linja, som skal ivareta den idrettslige aktiviteten består av særforbund, særkrets og idrettslag/klubb. Organisasjonsleddene er organisert i en pyramidal struktur, der toppen av pyramiden samler og representerer medlemsmassen. Forholdet mellom det sentrale leddet og de øvrige organisasjonsleddene er hierarkisk. De institusjonaliserte relasjonene mellom staten og idretten har tre nivåer: idrettsråd (kommunalt), idrettskrets (regionalt) og idrettsstyre (nasjonalt). Denne strukturen finner man også igjen innenfor det enkelte særforbund (forbundsstyre, særkrets, klubb). Idrettskretsene skal ivareta oppgaver i henhold til NIFs lov og arbeide med saker av felles interesser for idretten. En av idrettskretsenes oppgave er å styrke idrettslagenes rammebetingelser i kommunene. Kretsene arbeider med planlegging av anlegg på fylkesnivå og bidrar til å styrke idrettsrådenes arbeid med anleggsutvikling.

Etter at fylkeskommunen ble opprettet i 1976 ble etter hvert fylkesidrettskonsulentene overført til fylkeskommunens kulturorgan. Det fantes med andre ord byråkrater som kunne ivareta Idrettsavdelingens interesser og som ville være lojale mot departementet da godkjenning av søknader ble overført til fylkeskommunen. Fra 1988 ble anleggsmidler til kommunene fordelt av fylkeskommunen basert på godkjent søknadssum, anleggsdekning og befolkning. Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet fordeler rammebeløp til fylkeskommunene etter søknad. Det enkelte fylke har ansvar for fordeling til kommuner og enkelt anlegg (Langkaas, 1997). Et vilkår for stønad fra spillemidlene, som ble fastsatt av Kulturdepartementet i 1988, var at anlegget var prioritert i en kommunal delplan. Dette må sees i sammenheng med et ønske om en sterkere kommunal planstyring.

---

⁸⁰ Selle sier det slik: "Idrettsrørsla byggjer på to ulike organisasjonsmodellar bygde inn i ein og same organisasjon"1995, s.331

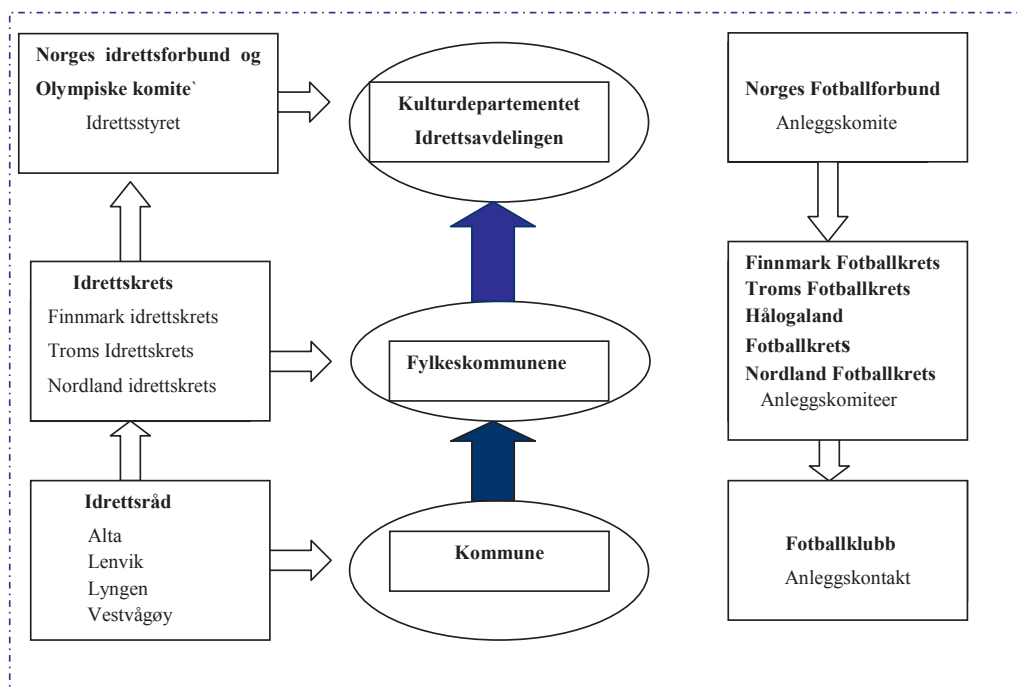
Det første steget i planprosessen er å få et anlegg teknisk og politisk godkjent. På lokalt nivå innebærer det at anlegget kommer med i den kommunale delplanen over prioriterte idrettsanlegg. For å sikre planprosessen skal anleggene i planen underlegges en reell behovsvurdering. Dersom det allerede finnes en rekke fotballanlegg i kommunen ville for eksempel prioritering av ytterligere en fotballbane kunne føre til overkapasitet. Spørsmålet om behov for et nytt anlegg behandles når kommunedelplanen for idrett og fysisk aktivitet skal godkjennes av den politiske ledelsen i den enkelte kommune. For å sikre den regionale planleggingen av idrettsanlegg skal det kommunale anlegget innarbeides i fylkesplanen for idrettsanlegg. Bruken av spillemidler til anlegg fastsettes i hovedsak gjennom et samspill mellom Idrettsavdelingen og fylkeskommunen. Idrettsavdelingen legger politiske føringer ved den prosentvise fordelingen til ulike søknadsgrupper, mens fylkespolitikere prioriterer og fordeler midler til de ulike anleggstyper innen søknadsgruppene. I dette arbeidet er idrettskretsene en viktig partner for fylkeskommunene siden de har oversikt over idrettslagenes anleggsbehov i kommunene.

Bergsgard utdypet i sin studie av organisasjonsmodellen betydningen av denne relasjonen.

Det har vært vektlagt at NIF-linjen skal fokusere på administrative oppgaver, og ikke minst det strategiske og politiske arbeidet overfor offentligheten, mens SF-linjen skal ha hovedansvaret på det taktiske og operative nivået i forhold til idrettslig aktivitet på topp- og lagsnivå. Disse forholdene, bl.a. spørsmålet om hvem som har det operative ansvaret, hvem som "representerer" den idrettslige aktiviteten og lignende, har vært sentrale i motsetningen mellom de to linjene og de to kulturene. (Bergsgard, 2005, s. 120).

Det har vært en slags arbeidsfordeling som har bestått i at overfor det offentlige skal NIF-linja behandle anleggsplaner og prioritere fordeling av spillemidler til anlegg. På det fylkeskommunale nivå blir idrettskretsene tatt med på råd av fylkeskommunen før fylkesutvalget foretar den endelige spesifikke fordeling av spillemidler. Vi kan si at det har vært vanlig at idrettsstyret, idrettskretsene og idrettsrådene har ivaretatt det administrative og politiske arbeidet med idrettsanlegg overfor det offentlige. De to linjene kan settes opp i forhold til det offentlige som vist i figur 3. nedenfor.

Figur.3: Institusjonell ramme for tildeling og fordeling av spillemidler til idrettsanlegg

Denne organisasjonsmodellen med to parallelle linjer gjør at en og samme organisasjon kan ha ulike interesser i forvaltning av organisasjonsmakt og fordeling av spillemidler. Idrettsrådene, idrettskretsene og idrettsstyret representerer den allmenne idretten og utaler seg om prioriteringer av anleggstyper og spillemiddeltildelinger overfor kommune, fylke og Kulturdepartementet. Idrettsrådene og idrettskretsene representerer den allmenne idretten og er høringsinstans overfor innstillinger og prioriteringer av idrettsanlegg i forhold til kommunale og fylkeskommunale planer. Idrettsrådene og idrettskretsene rolle overfor politikere lokalt og regionalt vil kunne være en styrke for idretter som har svake kretsledd. Store idretter med sterke kretsledd, som for eksempel fotball og ski, som er opptatt av å skape gode rammebetingelser for sin konkurranseidrett vil ha større makt til å realisere sine interesser og mål. Denne dobbeltheten i styringsmodellen kan styrke organisasjonsmakt gjennom nettverk som kan støtte seg på en sentralistisk linje, samtidig som den norske idrettsmodellen åpner opp for at mer fragmenterte og desentralisert nettverk kan forvalte organisasjonsmakt i fordeling av

offentlig støtte til den organiserte idretten.⁸¹ I begge tilfellene står sterke og svake særforbund overfor en formal organisering med administrative rutiner lagt til et annet hierarkisk ledd i organisasjonen.⁸²

Den ”formelle” organisasjonsmodellen med idrettsråd, krets og idrettsstyre står for idrettens politiske og strategisk arbeid i anleggspolitikken. Det jeg vil betegne som den ”uformelle” organisasjonsmodellen med forbundsstyre, fotballkrets og klubb har også politiske interesser og strategier for å bygge ut anlegg. Det er neppe slik at særforbundenes virksomhet bare er rettet mot aktivitetsutvikling. Dette til tross for at ifølge NIFs interne retningslinjer skal hvert organisasjonsledd ha en oppgave som ikke er sammenfallende med andre organisasjonsledds oppgaver (Enjolras m.fl., 2005, s. 115). Idretter som har svake kretsledd vil i mindre grad kunne svekke organisasjonsmakten til NIF-linja, mens særforbund med sterke organisasjonsledd vil kunne spille en annen rolle overfor politikere lokalt, regionalt og sentralt.⁸³ Fotball er en idrett som krever anlegg og mangel på anlegg vil oppfattes som en hoved begrensning for virksomheten. Idrettens doble organisasjonsmodell handler etter min mening for det første om formelle beslutningsprosesser, men det kan også i stor grad handle om uformelle beslutningsprosesser. Planlegging og utforming av idrettsanlegg kan med andre ord også handle om uformell beslutningsmakt på tvers av organisasjonsgrenser. En analyse av beslutningsprosessene knyttet til fordeling av spillemidlene til hallene vil kunne avdekke hva som gav og hvem som hadde makt i politikkdannelsen. Utfordret «Hall i Nord»- prosjektet den institusjonelle

---

⁸¹ Danmark har den mest fragmenterte idrettsmodellen i forhold til Norge og Sverige (Bergsgard & Norberg 2010, s. 577). I Danmark fordeles sentralt den statlige støtten til flere idrettsforbund, flere selvstendige institusjoner som Lokale og Anlægsfonden etc.. Lokale og Anlægsfonden, som ble etablert i 1994, fordeler en mindre andel av de statlige midlene til bygging av anlegg. I 2013 var den samlet offentlige støtten til Lokale og anlægsfonden 87 millioner danske kroner. På kommunalt nivå støttes idrettslagene indirekte gjennom støtte til bygging og drift av anlegg. I Norge, som har den mest sentralistiske idrettsmodellen, går den statlige støtten til idrettsanlegg via spillemidlene. En slik fremstilling av den norske idrettsmodellen bygger etter min mening på at det finnes få studier av anleggspolitikk på regionalt og lokalt nivå.

⁸² De enkelte idrettene er organisert i 56 særforbund. De 7 500 klubber som utgjør Norges Idrettsforbund er organisert langs to parallelle linjer. En organisasjonslinje følger en idrettslinje slik at alle klubber som driver med fotball er tilknyttet fotballkretser og nasjonalt Norges Fotballforbund. Fotballforbundet organiserte i 2007 1840 klubber og av disse var 286 tilsluttet de fire nordligste fotballkretsene; Finnmark fotballkrets 45 lag, Troms fotballkrets 86 lag, Hålogaland fotballkrets 86 lag og Nordland fotballkrets 88 lag. Den andre organisasjonslinjen er regional slik at alle klubbene er medlemmer av idrettskretser. Det er 19 idrettskretser. I kommuner hvor det finnes mer enn tre klubber er det dannet idrettsråd. I 2008 var det organisert 360 idrettsråd i norske kommuner. Denne todelte ordningen er et resultat av sammenslåingen av Arbeidernes Idrettsforbund som organiserte klubbene i kretser, mens Landsforbundet for idrett organiserte klubbene i særforbund.

⁸³ I 2007 brukte NFF 5,7 millioner til lønn og drift av regionale anleggskonsulenter og rådgivning Forbundsstyrets beretning 2007, s.64.

rollefordelingen i den formelle linja i forvaltning og fordeling av spillemidler? Hvordan utfordret fotballforbundets arbeid organisasjonsmakten til NIF-linja? Hvilke aktører og nettverk var involvert i beslutningsprosessene i idrettens ulike organisasjonsledd lokalt, regionalt og nasjonalt?

Den norske idrettsmodellen, som vi har beskrevet historisk og redegjort for organisatorisk, er en sentral faktor for å forstå styring av anleggfeltet. Det å involvere organisasjoner i offentlige beslutninger er ikke noe nytt. Den nordiske styringstradisjonen har vært kjennetegnet ved samfunnskorporatismen. Det motsetningsfylte forholdet mellom de to idrettsforbundene i mellomkrigstiden la grunnlaget for en forvaltning av midler til anlegg hvor idretten fikk en monopolstilling. Finansiering av anleggsutbyggingen utenfor skatteseddelen var ikke bare lønnsom, men også avpolitiserende. For tillitsvalgte og byråkrater har det vært uproblematisk å flytte fra organisasjon til institusjon og fra opposisjon til posisjon. Siden 1946 har «sjefen» med få unntak kommet fra idretten eller gått til idretten.⁸⁴ Selv om offentlige midler til aktivitet i NFF utgjør en liten del av forbundets virksomhet er offentlig midler helt avgjørende for iverksetting av anleggsutbygging. Samordningen av forbundets banefond og den første bevilgningen til anlegg i 1917 la grunnlaget for en planlagt utbygging og spredning av fotballbaner. Et arbeid som ble mer systematisert ettersom fotballen vokste til å bli landets største organiserte idrett. Fotballanlegg er da også den anleggs-kategorien som har mottatt den største andelen tippe-/spillemidler siden 1948.

Mens det korporative samarbeidet skjer innenfor rammene av en hierarkisk og i en statlig dominert styringsmodell, så representerer governance pluralisme en mer samfunnsbasert styrings og beslutningsmodell (Kersbergen & Waarden, 2004, s. 151). Jeg har framstilt organisasjonsmodellen med to parallelle linjer som gjør at en og samme organisasjon kan ha ulike interesser i forvaltning av organisasjonsmakt og fordeling av spillemidler til anlegg. Det finnes ikke noen enkelt teori om governance/samstyring. Det kan argumenteres for at en slik teori heller ikke nødvendigvis er noe mål, siden de empiriske formene for governance/samstyring som kommer til uttrykk, er såpass forskjellige (Røiseland & Vabo, 2008, s. 103). Dette er viktig for den empiriske reisen bakover i tid for å avdekke hvilke styringsstrategier innen denne institusjonelle kontekst som førte fram til realisering og iverksetting av «Hall i Nord» prosjektet.

---

⁸⁴ Wollebæk og Seegard (2011) påpeker at de frivillige organisasjonene er sivilsamfunnets infrastruktur. Frivillige organisasjoner er nettverk som bevarer og institusjonaliserer sosial kapital. De kritiserer Putnam (2000) for å legge for stor vekt på skillet mellom hierarki og horisontale nettverk. Putnam hevder at i horisontale nettverk er maktrelasjonene mellom individene jevnbyrdige og symmetriske og i et hierarki asymmetriske. Forfatterne argumenterer for at også vertikale og asymmetriske nettverk kan være tillitsbaserte og at dermed ikke er en klar dikotomi mellom horisontale og vertikale nettverk. NIF, som de fleste andre frivillige organisasjoner er hierarkisk og vertikalt organisert, i både geografisk og maktmessig forstand.

4 Hall i Nord – prosjekt, prosedyrer og penger

Innledningsvis i dette kapitlet gjøres det rede for NFFs prosjekt, prosess og implementering overfor kommuner og politiske miljø. Deretter beskrives hvorledes Idrettsavdelingen, Idrettsstyret og Troms Idrettskrets behandlet prosjektet. Realisering av anleggsutbyggingen forutsatte at prosjektet ”Hall i Nord” ble solgt ut til kommuner, at idrettsorganisasjonene støttet prosjektet politisk, at den offentlige forvaltningen tildelte spillemidler til hallene og politikere bevilget ekstraordinære midler. En nærmere redegjørelse for prosjektet, behandling av anleggssøknadene i Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet og i Idrettsstyret og Troms idrettskrets kan få frem beslutningsgrunnlagene for vedtak. Hvordan ble «Hall i Nord» prosjektet realisert i forhold til formelle krav? Hvordan forløp søknadsprosessene i forhold til prioritering, tildeling og overføring av spillemidler til anleggene?

4.1 Fotballhall i Nord – En utradisjonell fremgangsmåte

Spillemiddelordningen forutsetter at kommunene fremmer søknader til idrettsanlegg overfor fylkeskommunen som deretter samordner og prioriterer søknadene overfor Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet. Bygging av kommunale fotballanlegg følger en slik fremgangsmåte som en del av den kommunale anleggspolitikken. Denne formelle beslutningsvei er en innarbeidet fremgangsmåte. Slike planer og enkeltprosjekter er det vanlig å fremme i samarbeid med idrettens ulike ledd (NIF, idrettskretsene og idrettsrådene) som har et overordnet ansvar for planleggingen på de ulike nivåene. ”Hall i Nord” hadde en utradisjonell form som ikke fulgte ”vanlige prosedyrer”. Kommunene i Nord-Norge ble invitert av NFF til å delta i prosjektet. Denne såkalte NIF-linja ble i oppstarten ikke brukt for å implementere prosjektet ”Fotballhall i Nord”. For å få beskrive den utradisjonelle fremgangsmåten vil jeg innledningsvis presentere prosjektet som først fikk navnet ”Fotballhall i Nord”.

4.1.1 Fotballforbundets prosjekt ”Fotballhall i Nord”

En forutsetning for prosjektet ”Fotballhall i Nord” var at utbyggingen ble gjennomført som en enhet. Dette utbyggingsprogrammet innebar økt statlig finansiering og medvirkning og at det ble dannet en eiersammenslutning som hadde et driftsopplegg med driftsfond. I NFF’s presentasjon for den enkelte kommune ble dette understreket. *For at kommuner og lokalsamfunn skal ha økonomisk mulighet til å investere i og drive denne type haller, legger NFF opp til et byggekonsept som skulle gjøre denne type*

investering og drift overkommelig for kommunene. Dette forutsetter statlig medvirkning utover tippemidler.⁸⁵

NFF forbundsstyre bevilget i 1992 og 1993 henholdsvis 200 000 kroner og 300 000 kroner til prosjektet. I tillegg hadde 15 kommuner innbetalt 30 000 kroner til utredning og forprosjektering. I et brev av 25/10-93 fra NFF til KD heter det videre:

- A. Prosjektet er til nå drevet og finansiert av Norges Fotballforbund (NFF) samt et bidrag (depositum) fra 15 interesserte kommuner.*
- B. Prosjektet har vært ute på ordinær tilbudsrunde med hovedvekt på entreprenører fra Nord-Norge.*
- C. Prosjektet bygger på bruk av norske materialer (unntatt kunstgress).*
- D. Prosjektene skal bygges ved bruk av lokale entreprenører og gi en vesentlig sysselsettingseffekt; ca. 25 årsverk pr. hall.*
- E. Kommunene skal stå som byggherrer og skal på alle måter garantere for prosjektet.*
- F. NFF deltar i samarbeid med kommunene om garanti for driften.*
- G. Det opprettes et driftsfond som skal finansiere kapitalkostnadene i prosjektet.*
- H. Prosjektet er en flerbrukshall som utvider begrepet flerbrukshall i forhold til ordinære idrettshaller; en robust og nøktern hall, lokalsamfunnets storstue for idrett, kultur og næringsliv.*
- I. Prosjektet søker om tippemidler på ordinær måte gjennom lokal prioritering.*
- J. Prosjektet søker i tillegg om 32,5 mill.kr av ekstra statlige midler.*
- K. Prosjektet omfatter 10 haller.⁸⁶*

Prosjektet tok sikte på å skape arbeidsplasser og aktivitet i Nord-Norge og kan forstås som et distriktspolitisk argument som støttet opp statens distriktspolitikk. Konseptet var bygd opp slik at det i første omgang var snakk om arbeidsplasser for lokalsamfunnet i byggeperioden. I henhold til NFFs beregninger ville prosjektet samlet innebære 250 årsverk. Et bidrag til en landsdel som hadde stor arbeidsledighet innen byggebransjen. En annen effekt av hallutbyggingen ville være at det også ble skapt noen faste arbeidsplasser knyttet til driften av hallene.

Et annet mål med prosjektet var å øke kontakten mellom fotballen og samfunnet. I orienteringen til Kulturdepartementet ble dette understreket.

---

⁸⁵ Fotballhall i Nord. Informasjon om NFF's anleggssatsing i Nord-Norge. Notat NFF 1992. KKD's arkiv.

⁸⁶ Brev fra Norges Fotballforbund til Kulturdepartementet 25. oktober 1993.

Vi tror hallene kan bli noe mer enn et idrettsbygg for kommunene. Tilgjengeligheten for bruk til messer, utstillinger, kulturarrangement etc. er tilstede, og dermed vil hallene kunne fungere som lokalsamfunnets "storstue".⁸⁷

Nord-Norge var forbundets viktigste satsing på hallutbygging. Begrunnelsen var at de klimatiske forholdene i landsdelen var vanskelig og hemmet tilgjengeligheten for de aktive i forhold til andre landsdeler. Samtidig ble det understreket at fotballanleggene var tilpasset annen idrett og kultur slik at dette økte samarbeidet med fotballen.

Finansiering av prosjektet hadde en ramme på 163 millioner kroner.

Kostnader:

Liten hall		
Kr. 14.000.000,-	x 9	kr. 126.000.000,-
Stor Hall		" 37.000.000,-
Totale kostnader		kr. 163.000.000,-

Finansiering:

Fra UI ca.		kr. 54.000.000,-
Fra staten		" 32.500.000,-
Lån (KLP)		" 33.000.000,-
Sponsormidler NFF		" 11.000.000,-
Fra kommunene		" 32.500.000,-

		Kr. 163.000.000,-

I oversikten fra NFFs projektskisse gikk det fram at storhallen skulle finansieres med 10 millioner kroner av statlige midler og 8,755 millioner kroner i spillemidler. Kommunen som ville bygge storhall måtte gå inn med 2 millioner kroner i driftsfondet og det kommunale bidraget utgjorde 27 prosent av finansieringskostnadene. De mindre hallene skulle finansieres med 2,5 millioner kroner i statlige midler og 5 millioner kroner i spillemidler. I tillegg måtte kommunene som valgte å bygge en liten hall gå inn med 1 million kroner i driftsfondet og 2,5 millioner til utstyr i hallen. For kommunene som ville bygge en liten hall utgjorde kommunens finansieringsandel medregnet utstyr til hallen 39 prosent av byggekostnadene.

De ti hallene skulle organiseres som en eiersammenslutning hvor kommunene eide 51 prosent og Kommunenes Landspensjonskasse (KLP) eide 49 prosent. Målet var at KLP skulle ha en forrentning

⁸⁷ Orientering til Kulturdepartementet fotballforbundets prosjekt "Hall i Nord". 25. oktober 1993. KKDs arkiv.

av investerte midler i prosjektet. Driftsfondet skulle med andre ord betjene kapitalkostnadene til KLPs investeringer i prosjektet. Driftsfondet skulle disponere 25 millioner hvor bla staten skulle bidra med 5 millioner. Selv om fondet skulle dekke finanskostnader var det forventet at renter fra driftsfondet og overskuddet på drift fra hallene ville gi driftsfondet et overskudd på 700 000 kroner. Et overskudd som kunne bidra til å dekke halvparten av eventuelle lokale driftsunderskudd.

I forlaget til driftsbudsjett for hallene var det forventet et overskudd på 200 000 kroner for hver hall som skulle overføres til driftsfondet for å betjene kapitalkostnader. Den enkelte kommune måtte garantere for at det ble kjøpt treningstid i hallen for 200 000 kroner- og for halvparten av det nødvendige driftsoverskuddet. Fikk den enkelte hall et større overskudd enn 200 000 kroner skulle halvparten gå til det lokale hallstyret, mens den andre halvparten skulle gå til driftsfondet. Dersom hallen gikk med underskudd skulle det enkelte hallstyret dekke halvparten og den andre halvparten av underskuddet fra driftsfondet.

Det var lagt opp til en plan- og beslutningsprosess med korte tidsfrister.

- Høsten 1992 ble hele prosjektet og de ulike halltypene presentert overfor 25 interesserte kommuner i Nord-Norge.
- Det ble avholdt felles informasjonsmøte i Tromsø for alle interesserte kommuner i Nord Norge hvor prosjektet ble gjennomgått og den videre fremdrift skissert. Innen 15.april 1993 bekreftet 15 kommuner videre deltakelse ved å betale inn et depositum på kr. 30.000,-.
- NFF regnet med at de statlige midler til prosjektet var avklart innen 1.juni 1993.
- Forbundsstyret skulle innen 1.september 1993 velge ut de 10 kommuner som fikk tildelt hall. De kommunene som ble tildelt hall måtte fatte vedtak om bygging av hall innen 1.desember 1993. Kommunen som byggherre må skrive kontrakt med entreprenør.
- Søknadene måtte teknisk godkjennes før 15.januar 1994. Dette for å avklare finansieringssiden slik at anlegget kunne innarbeides i kommunes langtidsbudsjett i desember 1993 slik at søknad om tippemidler formelt var i orden før 15.januar 1994. En slik fremgangsmåte ville medføre at prosjektet ble med ved fordeling av tippemiddeloverskuddet for 1993. En forsinkelse på et år ville kunne medføre 3-5 millioner i ekstra byggelånsrenter for hele prosjektet.
- Byggestart første hall var planlagt våren 1994. Det ble antatt at utbyggingen av de 10 hallene ville ta opp til 5 år.

Informanten som hadde en ledende posisjon i anleggskomiteen trakk fram i intervju hvordan representanter jobbet med å selge inn prosjektet regionalt og lokalt overfor politikere i landsdelen.

Jeg var til stede på en rekke møter i kommunene da vi introduserte prosjektet i Nord-Norge og presenterte det også for landsdelsutvalget. Jeg vil si at fremgangsmåten hadde mye til felles med Rolf Hofmo sitt kultiveringsarbeid da han reiste rundt i Nord-Norge på 50- og 60-tallet for å få kommunene til å bygge svømmebasseng. Gjennom å informere og skape entusiasme for prosjektet lokalt gikk vår strategi ut på at det ville bli lettere å få til positive vedtak i kommuner og fylkesting da beslutningene skulle tas. Jeg syntes vi lyktes godt med å informere og skape politisk støtte for prosjektet når vi ser på hvor mange kommuner som var interessert i å delta.(IP3)

Det at sentrale aktører i NFF lyktes med strategien med å henvende seg til den enkelte kommune og forankre prosjektet i den politiske og administrative ledelsen skapte en solid “bunn” for gjennomføring av hele utbyggingsprogrammet.

4.1.2 Aktive anleggskomiteer og anleggsplaner

Utarbeidelse av anleggsplaner ble et viktig satsningsområde for NFF for å sikre økt offentlig støtte til bygging av nye fotballanlegg. Dette foregikk på et tidspunkt da antallet jenter økte og barn som meldte seg inn i klubbene. I forbundets handlingsplan for 1978-80 ble anleggssektoren gitt første prioritet (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 201). Etter hvert ble arbeidet i kretsene systematisert. For at fotballen skulle få gjennomslag for sine anleggsbehov ble det arbeidet med egne anleggsplaner i kretsene. Arbeidet med fotballens anleggsplan i kretsene ble etter hvert systematisert, og NFF ga kretsene pålegg om å utarbeide egne planer for anleggsutbygging som var i tråd med NFFs anleggspolitikk. Arbeidet med anleggssektoren ble bedre organisert innen de fire nordligste fotballkretsene da det ble innført plankrav i kommunene i 1991. Det som tidligere hadde vært et anleggsutvalg i kretsene, ble utvidet til anleggskomité. En viktig oppgave for anleggskomiteene var å utarbeide fylkeskommunale anleggsplaner. I de fire nordligste kretsene fantes det da ”Hall i Nord” ble introdusert egne anleggskomiteer som var i gang med arbeidet med systematisk å kartlegge anleggsbehov og fremme forslag til fotballanlegg i den enkelte kommune.

I intervju trakk et sentralt medlem av anleggskomiteen i NFF fram hvordan kretsapparatet ble aktivisert tidlig i prosessen.

Jeg var tillitsvalgt i forbundet og hadde en ledende posisjon i anleggskomiteen da vi startet arbeidet med ”Hall i Nord” prosjektet. Det hele begynte som en visjon i anleggskomiteen. Dette skyldes ikke minst at N.N som satt som forbundsstyrets representant i anleggskomiteen ønsket å få til utvikling for fotballen i den nordligste landsdelen . Målet vårt var å få til et samlet løft for fotballen i Nord-Norge. Etter at forbundsstyret gikk inn for prosjektet politisk og ville bidra økonomisk, samlet vi anleggskomiteene og lederne i de tre nordligste fylkene til et møte i Lakseelv for å arbeide videre med prosjektet. Det var viktig at prosjektet var forankret lokalt og at anleggene kom inn i de ferske kommunale anleggsplanene.(IP3)

I 1993 vedtok Finnmark Fotballkrets på tinget ”Fotballens anleggsplan for Finnmark 1993-1997”.

Vår anleggsplan må sees i sammenheng med de kommunale planene og også med Finnmark Fylkeskommunes ”Plan for idrettsanlegg i fylket”, samtidig som FFKs selvstendige

*holdninger og prioriteringer av anleggsvirksomheten, må komme til uttrykk og brukes aktivt for å påvirke kommunene ved rullering av deres planer. Her må klubbene gjennom idrettsrådene være aktive støttespillere i prosessen.*⁸⁸

Anleggsplaner hvor det ble kartlagt behov for fotballanlegg i den enkelte kommune i Nord-Norge, var en del av forbundets anleggspolitikk da ”Hall i Nord” ble introdusert. Et resultat av denne strategien var at anleggskomiteene i de fire fotballkretsene hadde utarbeidet anleggsplaner. Komiteene drev til en viss grad med anleggspolitikk overfor klubber som ønsket å få sine byggeprosjekter innrullert i de kommunale delplanene i kommuner hvor disse fantes.

I Hålogaland Fotballkrets ble anleggsarbeidet i kretsen omorganisert i 1995 for at komiteen i større grad kunne engasjere seg i anleggspolitikk. Dette skyldtes ikke minst at ”Hall i Nord” hadde endret premissene. Dette framgår av kretsens årsberetninger.

Anleggskomiteen vil i 1996 prøve å ta i bruk det apparat som er kommet på plass med anleggsansvarlig i hver klubb med jevnlig informasjon.

*Hall i Nord prosjektet har fått en ikke udelte positiv behandling i Nordland fylke og vi håper situasjonen bedrer seg til de aktuelle prosjektene i vår krets skal opp til behandling.*⁸⁹

Arbeidet i komiteen kom inn i en ny og aktiv fase og komiteen oppsummerte arbeidet året etter.

*Anleggsutvalget har engasjert seg i den politiske debatten rundt hallene og i samarbeid med journalister framskaffet opplysninger om driften av eksisterende haller.*⁹⁰

I anleggskomiteens årsrapport fra Nordland Fotballkrets heter det at:

*Anleggskomiteen har fulgt opp NFFs satsningsområde med prosjektet ”Hall i Nord”. Alstadhaug kommune åpnet Helgelandshallen i november; en treningshall med spilleflate på 40X60 m. Vefsn kommune vil trolig bygge treningshall i 1996.*⁹¹

Komiteene fulgte opp prosjektet overfor politikere og drev aktiv påvirkning overfor media. Gjennomgangen av avisene i dette tidsrommet viser at fotballkretsens ledere deltok aktivt i debattene. Da hallen i Lenvik var oppe til behandling, ble aktører i fotballkretsen direkte involvert i den kommunale beslutningsprosessen.

*Komiteen har også i 1995 deltatt i utviklingen av prosjektet. Hallen i Lyngen er påbegynt i 1995, med ferdigstillelse av arbeidene i 1996. Hall i Lenvik har møtt politisk motstand, men næringslivet i Lenvik har ”tatt tak” i prosjektet, med tanke på å finne fram til en løsning. Anleggskomiteen vil delta i det videre arbeidet med sikte på å få hallen i Lenvik realisert.*⁹²

---

⁸⁸ Rapport anleggskomiteen Årbok Finnmark fotballkrets 1995/1996.

⁸⁹ Rapport anleggskomiteen. Årsberetning Hålogaland fotballkrets 1995.

⁹⁰ Rapport anleggskomiteen. Årsberetning Hålogaland fotballkrets 1996.

⁹¹ Rapport anleggskomiteen. Årsberetning Nordland Fotballkrets 1995.

⁹² Rapport anleggskomiteen. Årbok Troms fotballkrets 1995

I sin rapport fra anleggskomiteen til kretstinget i Troms Fotballkrets i 1996 ble dette arbeidet sammenfattet på følgende måte:

*Komiteen har også i år deltatt i og gjennomføringen av Hall i Nord i TFK, da ved gjennomføringen av Lyngenhallen og Midt-Tromshallen. Knut Wilhelmsen (Leder av anleggskomiteen TFK og medlem av NFFs anleggskomite forfatterens merknad) er også oppnevnt av NFF til styret i Midt-Tromshallen A.S. Gjennomføringen av hallene har skjedd i.h.h. til målsettinger med ferdigstillelse av Lyngenhallen i sommer og Midt-Tromshallen som ferdigstilles i januar/februar 1996.*⁹³

NFF hadde et apparat regionalt og lokalt som arbeidet med anleggspolitikk. I de fire fotballkretsene var det prosesser på gang med å utarbeide fotballens anleggsplaner. Anleggskomiteene var alle operative da prosjektet ble introdusert. Komiteenes arbeid med anleggssektoren endret seg fra kartlegging av behovet av fotballanlegg til en mer aktiv politikk i forbindelse med beslutningsprosessene knyttet til bygging av hallene. En forklaring på det økte og synlige politiske engasjementet var at prosjektet møtte motstand regionalt og lokalt, og at det var nødvendig å utvikle politikk i forhold til aktører som var involvert i beslutningsprosessene. Prosjektet førte til at ledere i komiteene ble sentrale aktører i beslutningsprosessene og i enkelte kommuner direkte premissleverandører for omgjøring av vedtak i kommunestyret slik som i Lenvik kommune.

4.1.3 Legitimering av prosjektet hos andre aktører

Kravet om at idrettsanlegg innarbeides i kommunale planer skal sikre en bedre planprosess, større grad av reell behovsvurdering og bedre regional planlegging. Kravet om at idrettsanlegg skal innarbeides i kommunale planer er med andre ord med på å sikre at de politiske vedtakene følger en prioritert plan for utbygging i den enkelte kommune. Videre må anlegg gis en prioritet i forbindelse med at fylkeskommunen skal utarbeide en innstilling om hvilke anlegg som skal motta spillemidler.

Kommunene i de tre nordligste fylkene ble invitert til å delta i prosjektet. NFF gjennomførte en besøksrunde til de fleste kommunene som meldte sin interesse. I utgangspunkt meldte 25 kommuner av totalt 89 kommuner i Nord Norge at de var interessert i prosjektet. Hele 15 av kommunene søkte om å få være med i prosjektet og betalte inn depositumet på 30.000 kroner før 15.april 1993. NFF regnet med at det ville bli gitt statlige midler til prosjektet innen 1.juni 1993. Prosessen videre var at forbundsstyret skulle velge ut 10 kommuner og at den enkelte kommunen måtte fatte vedtak om bygging innen 1.desember 1993. Prosjektet forutsatte byggestart for den første hallen våren 1994.

I informasjonen til kommunene ble det informert om at prosjektet baserte seg på ekstra statlige midler. Dette gjorde det nødvendig å søke støtte i det politiske miljøet siden det lå utenfor den innarbeidede fremgangsmåten for å søke om spillemidler til kommunale idrettsanlegg. Det var derfor nærliggende å

---

⁹³ Rapport anleggskomiteen. Årbok Troms fotballkrets 1996/1997.

søke allianse hos det største partiet. Allerede i prosjektets startfase tok anleggssjefen i NFF initiativ til et møte våren 1993 med Det Norske Arbeiderparti. I brevet går det klar fram hva som var hovedmålet med møtet.

Vi har tidligere informert sentrale politikere og idrettens organisasjoner, men ønsker herved å be om et informasjonsmøte med regjeringspartiet. Hensikten med møtet er å gi informasjon om prosjektet for å oppnå statlige tillegsmidler.⁹⁴

I en orientering til Kulturdepartementet fra generalsekretæren i NFF går det fram at prosjektet søker om en statlig ekstrebevilgning på 32,5 millioner kroner ved siden av at prosjektet søker om tippemidler på ordinær måte gjennom lokal prioritering.⁹⁵ Selv om det var et mål å få politisk støtte for ekstra tildeling av statlige midler, var det også et mål å få politisk støtte for prosjektet. Det at NFF ønsket statsminister Gro Harlem Brundtland på banen i hallsaken må vel også kunne betegnes som ekstraordinært. I brev fra fotballforbundet til Statsministeren ble den brede politiske støtten fra venstresiden i politikken understreket.

Landsdelsutvalget, KS – sammenslutninger, Arbeiderpartiets fylkespartier og AUF i Norge har videre støttet prosjektet.⁹⁶

Informanten som hadde en ledende posisjon i anleggskomiteen trakk fram i intervjuet hvordan man drev lobbyvirksomhet for å få politisk støtte for prosjektet.

I forbindelse med AP sitt landsmøte inviterte vi en rekke politikere fra Nord-Norge til et møte på Ullevål Stadion hvor vi orienterte om prosjektet. Det var også naturlig å orientere fylkespartiene siden arbeiderpartiet hadde regjeringsmakten (IP3).

Det har vært vanskelig å finne kilder som underbygger den politiske forankringen i Arbeiderpartiets organisasjoner. På spørsmål om hvordan sentrale politikere i Arbeiderpartiet ble involvert i arbeidet med prosjektet "Hall i Nord" ga informanten denne beskrivelsen av den politiske prosessen på sentralt nivå og om partiets deltakelse i prosjektet regionalt.

En representant fra anleggskomiteen i NFF var i Alta og tok kontakt med meg fordi vi kjente hverandre fra politikken. Han hadde vært partisekretær i et av våre fylkesparti. I forbindelse med landsmøte i Arbeiderpartiet 5.-8 november 1992 ble jeg invitert ned på Ullevål Stadion hvor jeg ble presentert for prosjektet "Hall i Nord". Leder for Finnmark AUF var også med på møtet og vi tre ble enige om å lage et forslag på prosjektet "Hall i Nord" og fremme dette overfor landsmøtet.

Under landsmøtet tok jeg kontakt med kulturminister Åse Kleveland og sa at NFF ville komme med en søknad om spillemidler til prosjektet. Jeg presset på og oppfordret henne til å positivt på saken og at jeg ville komme tilbake til den.

---

⁹⁴ Brev fra NFF til Det Norske Arbeiderparti 29.april 1993.

⁹⁵ Brev fra NFF til Det Kongelige Kulturdepartement 25.oktober 1993.

⁹⁶ Brev til statsministeren fra Norges Fotballforbund 7.februar 1994.

Lederen for AUF la dette fram for landsmøtet. Det var viktig at ungdommen slapp til med en slik sak. Saken ble oversendt sentralstyre uten realitetsbehandling. Saken var ikke meldt inn på forhånd og derfor ikke kjent blant landsmøtedelegatene og det ville kanskje ha blitt vanskelig å få flertall for prosjektet. Saken ble dermed oversendt sentralstyret i partiet hvor jeg kunne følge opp saken. Jeg hadde dermed ryggdekning til å ta saken opp i sentralstyret, men jeg anså det ikke som nødvendig. Saken kom aldri opp i sentralstyret og det ble aldri fattet noe formelt vedtak i mitt fylkesparti eller i de to andre nordnorske fylkespartiene. Etter det jeg erfarer finnes det ingen formelle beslutninger regionalt eller sentralt. Et vedtak om støtte til "Hall i Nord" prosjektet ville kunne ha medført at andre kunne ha satt fram krav.(IP4)

Prosjektet hadde dermed fått politisk støtte fra det største partiet ved at prosjektet var kjent for landsmøtet, selv om det ikke fantes formelle vedtak i partiorganisasjonen som støttet prosjektet. Imidlertid ville representanter i de tre nordligste fylkene få anleggsprosjektet til behandling i forbindelse med tildeling av statlige midler i fylkesutvalg og fylkesting. Fylkeskulturutvalgene som vanligvis behandler spillemiddeltildelingen ville måtte forholde seg til en ny anleggstype som hverken var innarbeidet i de kommunale anleggsplanene og de fylkeskommunale planene, men som allikevel var en sak som sentrale politikere i Arbeiderpartiet bidro til å få gjennomført.

4.1.4 Norges Fotballforbund ønsker statlig medvirkning og finansiering

For å oppnå en større offentlig støtte til prosjektet ønsket NFF å involvere andre aktører. De to institusjonelle aktørene NIF og Idrettsavdelingen er avhengig av hverandre. NIF er avhengig av økonomisk støtte fra staten for å drive organisasjonen og aktiviteter, mens Idrettsavdelingen er avhengig av NIF for å implementere den statlige idrettspolitikken. NFF som særforbund kan derimot spille en mer uavhengig rolle fordi organisasjonen i liten grad er avhengig av spillemidler for å drive organisasjonen og aktivitetene. Statlige midler betyr svært lite for å administrere og organisere fotballaktiviteten, mens statlige midler er helt avgjørende for utbyggingen av den idrettslige infrastrukturen.

I prosjektets første fase var det ikke Idrettsavdelingen og Idrettsstyret som ble forsøkt mobilisert til støtte for prosjektet, noe som ville vært å følge ordinær prosedyre i slike saker. Både sentralledet og andre organisasjonsledd i NFF kan drive sin virksomhet uavhengig av om det tildeles spillemidler til organisasjon og aktivitet. Forbundet er imidlertid avhengig av at det tildeles spillemidler til fotballanlegg. Strategien til NFF var åpenbart å mobilisere aktører i det politiske miljøet og da i første rekke regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter fra Nord-Norge. Det ble derfor tatt initiativ overfor politikere som satt i sentrale maktposisjoner utenfor idretten.

Statsråder og politikere fra Nord-Norge var særlig aktive for å få til en økt statlig bevilgning. Fiskeriminister Jan Henry T. Olsen ønsket medvirkning fra både statsråd Åse Kleveland og Gunnar Berge da han inviterte til en orientering i mars 1993 om prosjektet sammen med Ivar Ekeberg fra

NFF.⁹⁷ I forbindelse med finansieringen av prosjektet tok daværende finanspolitisk talsmann for AP , Karl Erik Schjøtt-Pedersen, etter samtale med Åge Tovan initiativ til at det ble arrangert et møte med finansminister Sigbjørn Johnsen og kommunalminister Gunnar Berge.⁹⁸

En av informantene som var sentral i NFFs anleggskomité gir denne begrunnelsen for å mobilisere aktører utenfor den statlige forvaltningen.

Vi hadde kontakt med medlemmer av regjeringen. Vi ønsket å finne fram til en gunstig finansieringsordning for prosjektet og det var derfor viktig at regjeringen bidro med midler. En gunstig finansieringsordning ville medføre at prosjektet ikke tok så lang tid å gjennomføre. En ekstra tildeling fra regjeringen ville også føre til at prosjektet ikke ble for kostbart for kommunene. En rekke av statsrådene som vi kontaktet var positive til prosjektet. Det sentrale Østlandsområdet hadde fått en rekke nye anlegg i forbindelse med de olympiske leker på Lillehammer og det var en politisk vilje blant medlemmer av regjeringen til å støtte et prosjekt som ville bedre forholdene for idretten i Nord-Norge. Særlig var statsrådene fra Nord-Norge positive til denne satsningen.(IP3)

Presidenten i NFF ønsket å drøfte ”Hall i Nord” med statsminister Gro Harlem Brundtland og tok initiativ, som tidligere nevnt til et ekstraordinært møte. I brevet som ble sendt i februar 1994 til Statsministeren ble det argumentert med at fotball i fremtiden ville få en stadig større betydning for trivsel og bosetting i landsdelen. Hallene ville bidra til å gjøre lokalsamfunnene mer bærekraftige. For å fortsette den positive utviklingen av fotball i Nord-Norge ville fotballhallene kompensere for de klimatiske ulempene. Et siste argument som ble vektlagt var at det ville være et fint signal fra den politiske ledelsen dersom de viste vilje til å satse på anlegg i distriktene og breddeidrett siden dette var et år hvor det var mest fokus på olympiske leker på Lillehammer.

For at kommuner og lokalsamfunn skal ha økonomisk mulighet til å investere i og drive denne type haller, legger NFF opp til et byggekonsept som skulle gjøre denne type investering og drift overkommelig for kommunen.

Dette forutsetter statlig medvirkning utover tippemidler.

Vi har gjennom møter med statsrådene Åse Kleveland og Gunnar Berge forsøkt å få til en ekstra statlig bevilgning på 32,5 millioner. Statsråd Gunner Berge har søkt å få dette til gjennom sysselsettingsmidler, men har meldt tilbake at han ikke har hjemler for sitt budsjett for å finne en slik løsning. Statsråd Jan Henry Olsen er også orientert om prosjektet.

Statsrådene er positive til prosjektet. Problemet er altså det å finne penger til prosjektet.⁹⁹

Forbundet hadde åpenbart problemer med å få gjennomslag for sin strategi. Statsministeren var orientert om at forbundet hadde hatt kontakt med Kommunal- og arbeidsdepartementet om et mulig

---

⁹⁷ Brev fra Statsråden 4. mai 1993.

⁹⁸ Notat fra Karl Erik Schjøtt Pedersen 11.mars 1994.

⁹⁹ Brev fra NFF til Statsminister Gro Harlem Brundtland 7.februar 1994.

bidrag til prosjektet ved hjelp av sysselsettingsmidler og at departementet hadde meddelt at sysselsettingsmidler ikke kunne anvendes til formålet.

Svaret fra Statsministeren kan tolkes som en korreks i forhold til tjenestevei.

Det er kulturministeren som behandler saker av denne art på vegne av Regjeringen. Hvis det er elementer i slike saker som angår andre departementer, tar søkeren kontakt med disse – enten direkte – eller i samråd med Kulturdepartementet.

Vi kan ikke se at det er naturlig med et møte mellom statsministeren og Fotballforbundet om denne saken nå. Dersom Norges Fotballforbund fortsatt mener å ha behov for å drøfte prosjektet med sentrale myndigheter, ber vi forbundet ta kontakt med Kulturdepartementet.¹⁰⁰

Den politiske prosessen ble dermed flyttet over til Kulturdepartementet. For å få gjennomslag for prosjektet var forbundet avhengig av økonomisk støtten fra andre budsjettposter. Kulturminister Åse Kleveland fikk et prosjekt på bordet som trengte betydelig finansiering utover ordinære spillemidler for å bli realisert. I prosjektet var det som tidligere nevnt lagt inn en premiss om 32,5 millioner kroner i statlig støtte utover ordinære spillemidler.

Prosjektet var solgt ut til kommunene med den forutsetningen om at de mindre hallene skulle finansieres med 2,5 millioner kroner og storhallen med 10 millioner kroner i ekstraordinære statlige midler. Da den ekstraordinære tildelingen uteble og det ikke var klart om departementene ville støtte prosjektet, førte dette til kritikk. I en artikkel i ”Næring i Nord” ble planene for finansieringen av hallene tatt opp.

NFF innrømmer nå selv å ha unnlatt og sende noen formell søknad om 25 millioner kroner til Kommunaldepartementet, penger som skulle ha subsidiert investeringskostnadene for bygging av 10 fotballhaller i vår landsdel. Hvorfor, kan man bare spekulere på – men sannsynligvis har forbundet fått klare signaler om at departementet ville si blankt nei til en slik søknad. Da inntreer det verste i denne saken, nemlig at NFF ikke da straks underretter de 17 kommunene om at prosjektet må legges på is. I stedet blir kommunene foret med optimistiske og urealistiske forestillinger om at dette skal gå bra. Faren for at noen da virkelig satte i gang bygging ville dermed være betydelig, og de ville raskt få den overraskelse at de selv måtte dekke det lovede statlige mellomlegget.¹⁰¹

Hvorvidt NFF hadde presentert en prosjektbeskrivelse som skjønnet de økonomiske forutsetningene for bygging og drift av hallene var det tydeligvis delte meninger om. Det som imidlertid var klart på dette tidspunkt var at Kommunaldepartementet ikke hadde bevilget støtte og at det ikke var klart om Kommunenes Landspensjonskasse (KLP) gikk inn på eiersiden i prosjektet.

---

¹⁰⁰ Brev fra Statsministerens kontor til Norges Fotballforbund 5.april 1994.

¹⁰¹ Artikkel ”Skjønnet fotballhaller” og leder i Næring i Nord nr.11/1992.

4.1.5 Oppsummering

Det var en bevisst strategi fra NFF å få tildelt ekstra statlige midler for å kunne bygge hallene. For å få til dette var NFF opptatt av å skaffe politisk støtte og legitimitet for prosjektet utenfor idrettens egne organer. Ved å presentere prosjektet overfor statsråder og sentrale politikere i Arbeiderpartiet med tilknytning til Nord-Norge fikk prosjektet en viss politisk støtte. Hallene skulle ved siden av å forbedre treningsforholdene for den lokale idretten også være et sysselsettingstiltak for landsdelen. Utbyggingen skulle tilføre landsdelen 250 årsverk i byggeperioden. Et annet argument overfor politikerne handlet om distriktspolitikk og anleggsfordeling. Det sentrale østlandsområdet hadde fått tildelt en rekke anlegg for vinteridrett i forbindelse med olympiske leker på Lillehammer i 1994. Finansieringen av anleggene innebar at nær 80 prosent av byggekostnadene måtte dekkes over statsbudsjettet. Det å tilføre ekstra statsmidler til prosjektet ville bidra til å styrke breddeidretten i den nordligste landsdelen. Selv om Gunnar Berge ikke hadde mulighet til å hente penger til idrettsanlegg fra sitt departement fikk argumentene likevel gjennomslag da Regjeringen foreslo å omdisponere midler fra etterbruksfondet. Dette innebar en støtte til prosjektet med halvparten av det beløpet som NFF hadde lagt inn i finansieringsplanen. Lobbyvirksomheten som ble utøvd i forbindelse med Arbeiderpartiets landsmøte hvor politikere ble invitert og orientert om prosjektet var strategisk viktig for den videre saksgangen i det politiske apparatet. Det at saken ble tatt opp på landsmøtet og oversendt sentralstyret i partiet uten realitetsbehandling åpnet partikanalen. Selv om det aldri ble fattet formelle vedtak om støtte til prosjektet i partiets organer, ble det enklere for sentrale politikere til å jobbe videre med prosjektet.

NFF hadde på et tidlig tidspunkt i prosessen, like etter at forbundsstyret hadde gitt sin tilslutning til prosjektet, informert og skolert sine tillitsvalgte i de fire nordlige fotballkretsene. De enkelte kretsene i Nord-Norge jobbet i det samme tidsrommet med å utarbeide fotballens anleggsplaner. Arbeidet i komiteene endret fokus fra å utrede delplaner for fotballanlegg i den enkelte kommune til politisk arbeid med å realisere hallene da saken ble satt på den politiske dagsorden i kommune- og fylkespolitikken. Arbeidet med hallene førte til en politisering av arbeidet i komiteene og i kretsen. Regionalt og lokalt jobbet de tillitsvalgte for å få realisert vedtak om bygging. De tillitsvalgte hadde en fordel overfor motstanderne; de hadde inngående sakkunnskap om prosjektet og var klar til å entre banen da ballen kom i spill.

Å tildele ekstraordinære midler uten at anleggene var prioritert eller innarbeidet i kommunale- og fylkeskommunale planer utfordret det formelle forvaltningsapparatet. Hallene kunne ikke tildeles ordinære spillemidler før hallene var teknisk godkjent, innarbeidet i de kommunale anleggsplanene og prioritert av fylkeskommunen overfor Idrettsavdelingen. Dette innebar at den formelle beslutningsvei måtte følges for å få tildelt ordinære spillemidler.

4.2 Idrettsavdelingen og NFF

Forholdet mellom Idrettsavdelingen og NFF handlet i utgangspunktet om informasjon om prosjektet og etter hvert i prosessen prosedyre for teknisk godkjenning av søknadene, mellomfinansiering og tildeling av spillemidler. Prosjektet var allerede igangsatt da Idrettsavdelingen ble orientert første gang høsten 1993 om statusen for prosjektet. Det første møtet fant sted i mai 1994 mellom ledelsen i NFF og Idrettsavdelingen. Fra ekspedisjonssjef Hans B Skasets side var det ønskelig at ledelsen i fotballforbundet deltok. Idrettsavdelingen hadde ikke mottatt noe skriftlig materiale om prosjektet fra NFF, men var delvis kjent med prosjektet gjennom andre som var involvert. På møtet ble det understreket fra NFFs side at hallene ble langt rimeligere når man benyttet limtrekonstruksjoner enn tradisjonelle stålkonstruksjoner. Det ble også argumentert med at den vanskelige økonomiske og arbeidsmessige situasjonen i Nord Norge gjorde at NFF hadde forsøkt å finne kreative løsninger på hvordan man kunne finansiere prosjektet på en utradisjonell måte. Ved siden av de ordinære spillemidler og en beskjeden investeringsramme fra kommunens side hadde man arbeidet med å få NFF sentralt til å gå inn med midler, staten med arbeidsmarkedstiltak og få med Kommunens Landspensjonskasse (KLP). KLPs rolle var å være långiver til «Hall i Nord» prosjektet.

4.2.1 Manglende teknisk godkjenning innen tidsfristen og uenighet om kategorisering av anleggstype

NFF fremmet høsten 1993 en forespørsel om å sende en samlet søknad for teknisk godkjenning for alle de 15 kommunene som hadde meldt sin interesse for prosjektet. Idrettsavdelingen hadde ingen innvendinger mot at alle de 15 prosjektene ble sendt inn til vurdering under forutsetning om at ordinær saksgang ble fulgt. Det innebar at kommunene sendte søknadene til Idrettsavdelingen via fylkeskommunen. Troms Fylkeskommune hadde ingen merknader til de tekniske planene for de fire hallene i Nordreisa, Lyngen, Målselv og Sørreisa kommune. Fylkesidrettskonsulenten i Troms hadde imidlertid kommentarer til fremgangsmåten.

At planene gis teknisk godkjenning, betyr ikke at vi er enige i lokaliseringen av hallene. Dette vil vi imidlertid komme tilbake til ved en eventuell søknad om tippemidler.¹⁰²

Søknadene fra Nordland og Finnmark ble etter avtale med fylkeskommune sendt direkte til departementet. Dette skapte problemer for den tekniske godkjenningen pga. tidsfristen.

---

¹⁰² Vedr. teknisk godkjenning av fotballhaller i prosjekt "Hall i Nord". Brev fra Troms fylkeskommune til Kulturdepartementet 6.januar 1994. KKDs arkiv.

Alle søknader om teknisk godkjenning ble overlevert KdI den 21. desember 1993. Kopi av søknadene ble sendt de respektive kommuner den 29. desember 1993. Samme dag ble kopi av søknader for de respektive fylker sendt til idrettskonsulentene i henholdsvis Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommune. (...) Bare Troms fylke behandler søknadene innen den formelle fristen. Nordland og Finnmark reagerte noe senere, og besvarte saken den 17. januar 1994. Når fristen for teknisk godkjenning (15. januar) faller på en lørdag, bør det kunne aksepteres at uttalelsen skrives etterfølgende mandag, selv om dette er den 17. januar. Vi forutsetter at disse formelle tingene ikke vil forhindre at søknadene blir godkjent innværende år...¹⁰³

Idrettsavdelingen hadde en annen oppfatning av saksgangen.

I vårt brev til Norges Fotballforbund 5. november 1993 åpnet departementet for at alle 15 prosjekter ble sent inn til teknisk vurdering. Det ble spesielt presisert at ordinær saksgang skulle følges. Dette innbar at planene skulle sendes fra kommunen via fylkeskommunen. I forbindelse med den tekniske godkjenning i departementet blir fylkeskommunens uttalelser lagt inn i vurderingen.

Når det gjelder tidsfrister med hensyn til teknisk godkjenning er dette omtalt bl.a. i rundskriv (V-0732). Der heter det at "tegninger som følger søknad om tippemidler til idrettsanlegg og/eller statsstøtte til lokale/regionale kulturhus må senest være stemplet 15. januar". Det innebærer at det ikke er tilstrekkelig at departementet mottar planene innen 15. januar, men planene skal være ferdig behandlet i departementet innen fristen.¹⁰⁴

I henhold til fremdriftsplanen kom ikke prosjektet med i tildeling av spillemiddel overskuddet for 1993 siden hallene ikke ble teknisk godkjent før på våren 1994. Dette innebar at prosjektet først kunne få tildelt spillemidler av tippemiddeloverskuddet for 1994 dersom anleggene ble prioritert i de kommunale og fylkeskommunale anleggsplanene. En annen premiss som lå inne i prosjektet var at NFF kategoriserte hallene som flerbrukshaller. Idrettsavdelingen var uenig i denne definisjonen av anleggstype og kategoriserte anlegget som fotballhall.

4.2.2 Dragkamp om å definere og kategorisere anleggstypen

Under møtet som ble arrangert mellom NFF og Kulturdepartementet argumenterte NFF for at hallene ville fungere som flerbrukshaller. Departementet presiserte at de hallprosjektene som var behandlet var gitt teknisk godkjenning som fotballhaller. Det ble videre presisert at en flerbrukshall var en hall som *kan brukes vekselvis til ulike idrettsaktiviteter uten klargjøring med tap av brukstid*. Den store arbeidsinnsatsen det kreves for å gjøre hallene klar for annen aktivitet enn fotball, gjorde at departementet ikke kunne kategorisere hallene som flerbrukshaller.

Vi ber om at Norges Fotballforbund registrerer de begrensninger som ligger i mulighetene for flerbruk av disse hallene, og at NFF tar hensyn til dette i sitt videre arbeid.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Teknisk godkjenning fotballhaller. Brev fra Sven Aune til Kulturdepartementet 1. mars 1994.

¹⁰⁴ Vedrørende teknisk godkjenning av idrettsanlegg. Brev fra Kulturdepartementet til Sven Aune 4. mars 1994.

¹⁰⁵ "Hall i Nord"-Teknisk godkjenning. Brev fra Kulturdepartementet til Norges Fotballforbund 8. juni 1994.

KKDs arkiv.

Det å endre navnet på prosjektet fra "Fotballhall i Nord" til "Hall i Nord" var ikke bare en symbolsk markering, men handlet også om makt til å definere og klassifisere anlegg. Dette kan ha sin bakgrunn i at det ikke fantes en anleggstype som var godkjent som fotballhall i departementets anleggsregister, og dermed støtteberettiget. Et annet argument var at slike store kostnadskrevende anlegg vanligvis var basert på flerbruk. I følge NFF skulle "Hall i Nord" følge samme flerbruksprinsipp som Nordlandshallen med et nært samarbeid med andre hallidretter og det lokale næringsliv. Hallene skulle utstyres med store porter og et robust slitesterkt dekke slik at store kjøretøyer kunne komme inn i hallen. Visjonen var at dette skulle gjøre hallen til *lokalsamfunnets storstue for idrett, kultur og næringsliv*. Det ble trukket frem at erfaringer med Nordlandshallen hadde gitt nyttig erfaring i hvordan halltypen kunne utnyttes og hva slags betydning hallen hadde for næringslivet. I tillegg til avvikling av fotballkamper ble Nordlandshallen benyttet til en rekke andre formål.

Nordlandshallen er oppdelt med skillevegger og 2 hallenheter har mobilt parkettgulv hvor det utøves ulike ballspillidretter. Til daglig er derfor ca. 100 utøvere i aktivitet samtidig i hallen (fotball, volleyball, badminton, håndball, basketball og friidrett). Håndball-VM, med en av Norges kamper i mellomrunden skal avvikles i hallen 30.november – 3.desember hvor det legges opp til en tribunekapasitet for 6.500 tilskuere.¹⁰⁶

NHF var av en annen oppfatning når det gjaldt erfaringene med Nordlandshallen. Bodø Håndballklubb's erfaringer var at hallen ga muligheter for store arrangementer, men at kostnadene ved tilrigging var så store at et overskudd ville bli minimalt.

BHK er ikke alene om å ha dårlige erfaringer med denne typen hallkonsept. Fotballfolket er vel like irritert som oss når det gjelder hvor tungvint det er å arrangere kamper. Først må 2 parkett dekker tas bort for deretter å legges på plass igjen. Dette krever 15 mann i 10-12 timer. For å lage en "intim" håndballbane med tribuner, krever dette 6-7 mann i 2-3 timer. Tenk da problemene med midtukekamper som skal spilles kl.18.00 og banen skal være ferdig kl.17.00.

BHKs konklusjon er klar: Storhaller med krøllgress (med sand) for flerbruk burde forbys. Som rene fotballhaller muligens o.k., uten at vi vet konsekvensene p.g.a. støvplagen på sikt.¹⁰⁷

Beskrivelsen av flerbruk og erfaringene med bruk av halltypen var svært ulike i de to særforbundene. Siden flerbruk var en viktig forutsetning for bruken av hallene, førte dette til at NHF gikk ut med informasjon vedrørende "Hall i Nord" prosjektet til håndballkretsene.

NHF mener at hallkonseptene fungerer best som rene fotballhaller, og kun eventuelt kan være et supplement med treningsmuligheter for regulære innendørsidretter. Fotballhallene kan ikke

---

¹⁰⁶ Brev fra Norges Fotballforbund til Vadsø kommune Vedr. Hall i Nord 14.september 1994.

¹⁰⁷ BHKs erfaringer med Nordlandshallen. Brev fra Kjell T. Jakobsen Bodø Håndballklubb til Per Moksnes Norges Håndballforbund 23.mars 1994. KKDs arkiv.

betraktes som egnede faste kamparenaer for håndball til erstatning for spesialhaller og flerbrukshaller.¹⁰⁸

Håndballidretten var avhengig av at mål og utforming var tilpasset idretten i fotballhallkonseptet. NHF støttet seg på departementets vurdering av mobile gulvløsninger. Slike gulvløsninger ble betraktet som noe midlertidig og dermed lite egnet for flerbruk.

Imidlertid tyder erfaringene på at dette i utgangspunktet må betraktes som nødløsninger. Spesielt i haller der det er brukere av anlegget som har ansvaret for arbeidsoperasjonene på frivillig basis, fremkommer det tidlig trethetssignaler på grunn av den relativt store arbeidsoppgaven, dersom den gjentas ofte i arrangementssammenheng.¹⁰⁹

Den foreslåtte gulvløsningen ble dermed verken fra det andre store ballspillforbundet vurdert som fordelaktig i forhold til kravene i en flerbrukshall, mens Kulturdepartementet på sin side var kritisk til omkostningene ved legging/fjerning av gulvet. En operasjon som var vanskelig å få gjort dersom den ble basert på dugnadsarbeid og ville være svært kostnadskrevenende siden 10-12 mann måtte jobbe mellom 35 - 60 arbeidstimer både for å legge ut gulvet i hallen og fjerne det.

4.2.3 Ekstraordinært tilskudd fra tippemidlene

I salderingsdebatten i Stortinget fremmet regjeringen et forslag om å gi 16,25 millioner kroner til prosjektet.

Hall i Nord - prosjektet

Norges fotballforbund vil, i samarbeid med aktuelle kommuner i de tre nordligste fylkene, realisere et hallidrettsprosjekt i Nord-Norge ("Hall i Nord"-prosjektet). I Gul bok 1995 er det foreslått å bidra med 86,4 mill. kroner fra spilleoverskuddet til idrettsformål(tippemidlene) til del finansiering av OL-anleggene ved en inntektsbevilgning over kap.3390, OL-inntekter, post 75 tilskudd fra tippemidler. Regjeringen foreslår at staten bidrar med et ekstraordinært tilskudd på 16,25 mill. kroner til "Hall i Nord" – prosjektet, og at dette bidraget dekkes ved at kap. 3390 OL-inntekter, post 75 Tilskudd fra tippemidler, reduseres med 16,25 mill. kroner fra 84,6 mill. kroner til 68,35 mill. kroner.¹¹⁰

En forutsetning for tildelingen var at Norges Fotballforbund garanterte for at hele prosjektet ble realisert. Vedtaket innebar en avklaring i forhold til et ekstraordinært tilskudd, men endret samtidig de økonomiske forutsetningene for hele prosjektet. For den enkelte kommune som var blitt ned videre i prosjektets andre fase hadde man trodd at det ekstraordinære tilskuddet var det dobbelte.

På den annen side har man stilt NFF i en situasjon hvor man har fått dramatisk forandrede forutsetninger for NFF. Disse forandringene er så gjennomgripende at for NFF er det en utenkelig tanke å kunne bidra med hele restbeløpet. Vi har imidlertid arbeidet aktivt med dette

---

¹⁰⁸ Norges Fotballforbunds Hall i Nord-konsept og gulvløsning. Brev fra Norges Håndballforbund til håndballkretsene 27. juni 1996.

¹⁰⁹ Gulv i idrettsbygg. KKD 1995.

¹¹⁰ St.prp. nr.1. Tillegg nr.9.1994-95.

*og forbundsstyret har sagt seg villig til å bidra med noe investeringsmidler til prosjektet forutsatt at man unngår driftsgaranti.*¹¹¹

Forutsetningen om ekstra støtte fra staten som et "Nord-Norge bidrag" for samfunnsutvikling og idrettsutvikling var med andre ord bare delvis realisert. Siden finansieringspakken fra NFF ikke var avklart på et tidligere tidspunkt i forhold til lokale myndigheter i kommunene endret vedtaket det finansielle grunnlaget for den videre deltakelse i prosjektet. De endrete økonomiske betingelsene for å delta i prosjektet skapte heftige debatter i lokalsamfunnene, og særlig da spørsmålet om å være med videre i prosjektet kom opp til ny behandling i en rekke kommuner.

4.2.4 NFF ønsker å redusere antall haller og utløse spillemidler til mellomfinansiering

På møtet mellom NFF og Idrettsavdelingen ble det understreket fra statens side at man ville dele 50/50 med NFF av de resterende 32.5 millioner i finansieringspakken. Dette innbar at det statlige tilskuddet som var lagt inn i prosjektet var redusert i forhold til ønsket beløp med 50 prosent og at NFF måtte skaffe finansiering for ytterligere 16,25 millioner kroner til prosjektet. Et annet poeng var at i forhold til fremdriftsplanen skulle det statlige bidraget vært avklart før 1. juni 1993, mens det først kom til en avklaring et år senere. Det reduserte bidraget stilte NFF overfor nye utfordringer.

*Hvilket betyr at NFF etter at man har benyttet alle sine sponsormidler inn i prosjektet ytterligere må skaffe kr 16,25 mill. Dette er slik NFF ser det en urealistisk sum i form av direkte kontantstøtte fra NFF.*¹¹²

En mulighet for NFF var å få til løsninger i forhold til den enkelte kommune i form av økte driftsinntekter, redusere driftskostnadene eller få kommunene til å øke investeringstilskuddet. Det var med andre ord opp til NFF og kommunene å finne løsninger. Det gjenstod et betydelig beløp som måtte finansieres av NFF, evt. i samarbeid med de aktuelle kommuner.

Generalsekretæren i NFF kom med et utspill, overfor ekspedisjonssjefen i Idrettsavdelingen, Hans B. Skaset, med forslag til en løsning for å realisere prosjektet. NFF ønsket å kjøre prosjektet med den nye finansieringen i to etapper og dermed øke andelen av den offentlige støtten. I stedet for å fordele 16,25 millioner på 10 haller, skulle den statlige støtten brukes til å finansiere 8 haller.

Med f.eks. 8 haller i første prosjekt og to haller som står på "venteliste", og som ikke blir realisert før man har fått en evt. tilleggsfinansiering på annen måte, eller at man via driften av de 8 første hallene kan få finansiert de to siste.

Det andre forslaget gjaldt mellomfinansiering.

---

¹¹¹ Brev fra Norges Fotballforbund til Vadsø kommune Vedr. Hall i Nord 14.september 1994.

¹¹² Vedr. Hall i Nord. Brev fra NFF til Kulturdepartementet 3.juni 1994. KKDs arkiv.

Hvis Kulturdepartementet ut fra sine retningslinjer kan se på disse hallene som et spesialprosjekt hvor UI-midlene overføres til prosjektet parallelt med byggeprosessen, eventuelt i et samarbeid med vår finansieringskilde KLP. Dette vil kunne redusere finansieringskostnadene fra kommunene så kraftig at man bare ved en slik løsning vil være kommet langt på vei i retning av å få finansiert de to siste hallene.¹¹³

NFF ønsket et samarbeid med Idrettsavdelingen for den videre fremdrift av prosjektet. Et samarbeid som for det førte innebar en reduksjon av antall haller, men at prosjektet beholdt den totale rammen på 16,25 mill. Dersom Idrettsavdelingen aksepterte løsningen kunne NFF tenke seg å starte byggingen av storhallen i Alta umiddelbart innen de nye økonomiske rammene og at man benyttet 5 millioner av de 16,25 millioner til storhallen i Finnmark. For NFF var det åpenbart viktig å få til en gunstig finansiering og tidlig byggestart i Alta siden storhallen utgjorde selve ”navet” i prosjektet.

Forslagene ble ikke drøftet og Idrettsavdelingen fastholdt sitt standpunkt fra møte i mai mellom ledelsen i NFF og departementet.

Under henvisning til Norges Fotballforbunds brev av 01.08.94 til Kulturdepartementet, opplyste ekspedisjonssjef Skaset at departementet fastholdt det standpunkt som ble meddelt i møte 31.mai d.å.: Regjeringen er innstilt på å delta med 16,25 mill. kroner i statlig støtte til prosjektet ”Hall i Nord”, under forutsetning av at Norges Fotballforbund tar sin andel av finansieringen, samt at Forbundet garanterer for at prosjektet blir realisert i sin helhet, dvs. at samtlige 10 haller blir bygd.¹¹⁴

Forbundet fikk ikke gjennomslag for å redusere omfanget på prosjektet og utløse spillemidler som kunne ha redusert utgiftene for kommunene til mellomfinansiering. Vedtaket i salderingspreposisjonen innebar at den statlige støtten var gitt under forutsetning om at hele prosjektet ble gjennomført og at NFF garanterte for prosjektet. En endring av disse premissene slik NFF ønsket ville ha endret forutsetningene for Stortingets vedtak.

Saken kom opp i NFFs forbundsstyre høsten 1994 som besluttet at man ville garantere for gjennomføringen av prosjektet i det øyeblikk 10 kommuner sa ja til å delta. NFF gjennomførte en ny besøksrunde til de nord-norske kommunene og presenterte en ny finansieringspakke. Kommunene måtte fatte et nytt vedtak innen 15.november 1994 om å delta med det nye finansieringsopplegget. Forbundsstyret behandlet saken og tildelte hallene til kommunene Alstadhaug, Vefsn, Vestvågøy, Hadsel, Harstad, Lyngen, Lenvik, Alta, Vadsø og Porsanger.

Den manglende statlige finansieringen førte til at kommunene måtte fatte vedtak under endrede forutsetninger.

På den annen side har man stilt NFF i en situasjon hvor man har fått dramatiske forandrede forutsetninger for NFF. Disse forandringene er så gjennomgripende at for NFF er det en

---

¹¹³ Vedr. Hall i Nord. Brev fra NFF til Kulturdepartementet 1.august 1994.

¹¹⁴ ”Hall i Nord”. Brev fra Kulturdepartementet til Norges Fotballforbund 14.september 1994.

utenkelig tanke å kunne bidra med hele restbeløpet. Vi har imidlertid arbeidet aktivt med dette og forbundsstyret har sagt seg villig til å bidra med noe investeringsmidler til prosjektet forutsatt at man unngår driftsgaranti.

I tillegg har man fått et helt annet finansieringstilbud med et helt annet rentenivå enn det som var forutsetningen innledningsvis.¹¹⁵

Kommunene fikk endret forutsetningene for å delta i prosjektet. Det planlagte driftsfondet utgikk, noe som innebar at kommunene slapp å investere 1 million kroner i et eget driftsfond. De statlige midlene utgjorde dermed 1,250 millioner kroner for hver treningshall. Norges Fotballforbund gav et rammetilskudd på 350 000 kroner til hver av treningshallene. Hver hall ble sponset med 1 million kroner fra entreprenøren Lønnheim, som NFF hadde inngått avtale med, dvs. at en million kroner ble fratrukket i totalregningen til kommunen.

4.2.5 Utløsning av ordinære spillemidler til hallene

Under forutsetning av at søknadene ble godkjent ville prosjektet samlet utløse en andel av spillemiddelpotten til de tre nordnorske fylkene. Den vanskelige delen for NFF var å finne en løsning på mellomfinansieringen i forhold til når spillemidlene ville bli tildelt den enkelte hall. Det var åpenbart behov for en avklaringsprosess mellom NFF og Kulturdepartementet. Et annet forhold gjaldt også forholdet mellom NIF og idrettskretsene og fylkeskommunene i Nordland, Troms og Finnmark. NFF understreket i sitt brev at disse rammebetingelsene ennå ikke var avklart. Den enkelte hall måtte inn i de kommunale delplanene og gis teknisk godkjenning og deretter gis prioritet i fylkesplanen.

På den annen side er det så vidt mye uklarheter rundt dette i øyeblikket at en endelig avklaring ikke kan skje før kommunal behandling skjer, slik at her må kommunene forvente en viss kostnad.¹¹⁶

I november 1995 ble Helgelandshallen i Sandnessjøen åpnet som den første hallen. I forbindelse med åpningen ble det arrangert et seminar hvor tildeling av spillemidler til hallene ble diskutert. Dette var bakgrunnen for å NFF tok opp spørsmålet om spillemiddeltildeling til hallene overfor Idrettsavdelingen.

Norges fotballforbund har forstått det slik at fylkeskommunen vil bli gitt rammer som gjør det mulig å utbetale 50 % av spillemidler i henholdsvis 1996 og 1997 hvis hallene blir prioritert fra fylket vedkommende år.¹¹⁷

Det ble understreket at Idrettsavdelingen ikke bidro med ekstraordinære spillemidler til hallene, på siden av eller i tillegg til ordinære spillemidler.

---

¹¹⁵ Vedr. Hall i nord. Brev fra NFF til Vadsø kommune 14.september 1994. Finnmark fylkeskommunes arkiv.

¹¹⁶ Vedr. Hall i nord. Brev fra NFF til Vadsø kommune 14.september 1994. Finnmark fylkeskommunes arkiv

¹¹⁷ Hall i Nord – Tildeling av spillemidler. Brev fra NFF til kulturdepartementet 29.november 1995.

Under forutsetning av at de to aktuelle fylkeskommunene gir "Hall i Nord"- anleggene klar prioritet, vil Kulturdepartementet i overføringene til fylkeskommunene, dekke opp behovet for spillemidler til disse anleggene med 50 % hvert av de to aktuelle år.¹¹⁸

Idrettsavdelingen ville tildele spillemidler til hallene de to følgende årene dersom den enkelte fylkeskommunen valgte å prioritere hallene fremfor andre idrettsanlegg. Dette ville innebære så store overføringer de aktuelle år til de tre fylkeskommunene at andre ordinære idrettsanlegg ikke ville bli tildelt spillemidler selv om de var ferdigbygd eller under bygging. En omprioritering som ville øke kostnadene til kommunene/idrettslagene. Mellomfinansiering av en rekke kommunale anlegg ville øke kostnadene ved finansiering dersom idrettskrets og fylkeskommunen gikk inn for å prioritere hallene. En konsekvens av et slikt vedtak ville føre til at anleggspotten i 1996 og 1997 i hovedsak ville bli tildelt "Hall i Nord".

4.2.6 Oppsummering

Historikere hevder at «Hall i Nord» prosjektet: *"ble gjennomført med betydelig statstilskudd"* (Goksøyr & Olstad, 2002, s. 201). Studien viser at dette ikke var tilfelle: en del av spillemidlene til etterbruksfondet til ol anleggene på Lillehammer ble omprioritert. Det som imidlertid var gunstig for hallbyggerne var at anleggene ble prioritert i spillemiddelkøen ved at ekspedisjonssjefen i Idrettsavdelingen satte den prioriterte køordningen i fylkeskommunenes anleggsplaner under et politisk press. Et press som førte til omprioriteringer av rekkefølgen i de tre fylkeskommunale anleggsplanene. Hallene kunne få tildelt spillemidler over to år dersom fylkeskommunen prioriterte hallene i sine anleggsplaner. Dette kan forstås som en form for strukturell makt knyttet til en instituert posisjon, som viser at ekspedisjonssjefen hadde nokså stort spillerom (Engelstad, 1999, s. 311).

For mange ble det sett på som en kulturell og politisk selvfølge: at fotballen fikk gjennom sine prioriteringer, selv om det var motstand fra NIF-linja og idrettsbyråkrater mot å prioritere spillemidler til hallene fremfor andre idrettsanlegg. I de tilfeller det forelå forslag til vedtak fra fylkesbyråkratene i disfavør av hallene endret fylkespolitikere disse. En konsekvens av disse vedtakene var at en rekke kommunale idrettsanlegg måtte mellomfinansieres med ekstra lånopptak i påvente av ordinær spillemiddeltildeling. I noen kommuner, for eksempel i Alta, førte dette til at kommunestyret bevilget ekstra kommunale midler til idrettslag som hadde bygd idrettsanlegg som kompensasjon for at de ble skjøvet bakover i spillemiddelkøen.

---

¹¹⁸ Hall i Nord – Tildeling av spillemidler. Brev fra Kulturdepartementet til NFF 7. desember 1995.

I henhold til fremdriften i prosjektet ble ikke hallene teknisk godkjent før 15.januar 1994 slik at de kunne være spillemiddelberettiget for 1994 overskuddet. I henhold til NFF ville dette kunne medføre 3-5 millioner kroner i ekstra byggelånsrenter for prosjektet.

NFF og Idrettsavdelingen hadde ulike syn på kategoriseringen av hallene. Hallene ble av Idrettsavdelingen gitt teknisk godkjenning som fotballhaller og ikke flerbrukshaller. En flerbrukshall var en hall som kunne brukes vekselvis til ulike idretter uten tap av brukstid. Idrettsavdelingen var av den oppfatning at anleggstypen hadde flere begrensninger når det gjaldt å benytte den til ulike formål. NFF aksepterte ikke kategoriseringen av anleggstypen som fotballhall og definerte anleggstypen som flerbrukshall.

Etter den ekstraordinære bevilgningen av spillemidler fra regjeringen til prosjektet på 16,25 millioner kroner drøftet NFF mulighetene for å redusere antall haller, men samtidig bruke hele ekstrabevilgningen. NFF fremstilte prosjektet som et spesialprosjekt og ønsket å få til en løsning hvor spillemidlene ble overført samtidig som byggeprosessen startet for å unngå store låneopptak til mellomfinansiering. Særlig var det viktig å få til en gunstig mellomfinansiering for storhallen i Alta som var et slags nav i prosjektet.

Forbundet fikk ikke gjennomslag for å redusere omfanget på prosjektet eller utløst spillemidler som kunne ha redusert låneopptakene for den enkelte kommune. Idrettsavdelingen ville ikke bidra med ekstra midler, men kunne utbetale 50 prosent av spillemidlene til hallene i 1996 og 1997 innenfor ordinær tildeling, under forutsetning at fylkeskommune prioriterte hallene foran andre ferdigstilte eller påbegynte anlegg.

4.3 NIFs behandling av prosjektet

Anleggene ble nærmest ”auksjonert” bort til kommuner i de tre nordligste fylkene uten at Idrettsstyret eller idrettskretsene var informert om prosjektet annet enn gjennom aviser og media. Dette førte til at NIF-leddet tok opp saken med Fotballforbundet på høsten 1992.

4.3.1 NIF kritisk til NFFs fremgangsmåte

På høsten 1992 ble det arrangert et møte mellom NIF og NFF i Oslo. Bakgrunnen for møtet var henvendelser fra de tre nordligste idrettskretsene som etterlyste en avklaring av prosjektinnhold og fremdrift for prosjektet. Det var fra NIF sin side behov for avklaringer. NIF orienterte om de betenkeligheter vedrørende innhold og fremgangsmåte som NIF og idrettskretsene hadde. I fellesmøtet ble følgende presisert fra NIFs side:

- 1. Det er helt legalt, og også ønskelig at særforbundene (SF) legger planer for utbredelse/utbygging av anlegg.*

2. NIF ønsker å være orientert om slike planer. Idrettskretsene/fylkesadm. må inn på et tidlig tidspunkt, spesielt i forbindelse med større kostnadskrevende anlegg og planer/prioritering i forbindelse med tippemiddel-prosessen.
3. Kommunale bidrag skal vurderes innen kommunes egne planer (planlov og KDs pålegg vedr. tippemiddel –tildeling(TM), og berørte IKUer prioriterer anlegg gjennom Idrettens anleggsplan i hver kommune som er en innstilling fra den samlede idrett i kommunen.
4. SFer må ikke starte realisering av prosjekter eller programmer uten at man følger de retningslinjer som departement, fylket og NIF har anvist for planer og fremdrift. Slike prosjekter kan ikke få noen særbehandling gjennom TM-ordningen slik forholdene er nå.
5. I det aktuelle prosjekt har man ikke sikret nødvendig informasjon og kommunikasjon og uheldige forhold kan ha oppstått som greit kunne vært unngått. At departementer og lokale kontakter involveres før NIF og Idrettskretsene er orientert er ikke ønskelig. Vi bør unngå at presseoppslag er den første informasjon berørte parter får.
6. NIF ber nå NFF ta initiativ til å innkalle de berørte IKer (event. IKUer) sammen med idrettskonsulentene i fylkene, til et møte snarest mulig.¹¹⁹

Kritikken fra administrasjonen i NIF gikk først og fremst på at departementer og lokale kontakter i kommunene var involvert før den lokale idretten og idrettskretsene var informert. Idrettskretsene og fylkesadministrasjonene skulle jo prioritere i forhold anleggsplanene og prioritere spillemidler. NIF håpet at det videre arbeidet ville komme over i ”et positivt spor til beste både for fotballen i Nord-Norge og idretten som helhet innenfor landsdelen”. Møtet understreket også at det var ulike synspunkter på prosessen videre. NIF linja gikk ut på at NFF måtte holde seg innenfor fastlagte rammer og retningslinjer som ville kreve en langt større involvering av NIF, krets, og fylkesadministrasjoner, mens det fra NFF ble argumentert med at forbundet ville prøve nye veier og involvere politikere, fotballkretsene og flere departement.

NIF purret i november 1994 NFF pga. manglende kontakt/oppfølging i forhold til idrettens ledd. NIF hadde sporadisk kontakt med idrettskretsene og idrettskonsulentene, men mottok lite ny informasjon fra NFF. I forbindelse med stedsvalg i Troms ble dette igjen aktualisert. NIF arbeidet med planer om å få til en fotballhall på Rustadhøgda i Målselv. NIF var blitt kjent med gjennom media og lokale ledd at det var foretatt en innstilling vedrørende stedsvalg og at det derfor var nødvendig med et møte med NFF for å drøfte status for prosjektet på Rustadhøgda.¹²⁰

---

¹¹⁹ Norges Fotballforbunds program ”Fotballhall i Nord” innenfor regional og lokal planlegging. Brev fra NIF til idrettskretsene i Nord Norge og NFF. 17 september 1992.

¹²⁰ ”Hall i Nord”- prosjektet og den videre utvikling av konseptet for Bardufosstun. Brev fra NIF til NFF 4.november 1994.

4.3.2 Informasjon om prosjektet til NIF leddet

Først i januar 1995 ble det i Tromsø avholdt et orienteringsmøte hvor byråkrater fra sentrale og regionale myndigheter og tillitsvalgte fra idrettens ulike ledd deltok. Fra det forrige møtet som fant sted høsten 1992 hadde det skjedd en endring i ledelse og organisering. NIF og NOK var blitt slått sammen til en organisasjon og Arne Myrvold var blitt valgt til president etter William Engseth. Arne Myrvold orienterte om NIFs syn på prosjektet. NIF støttet prosjektet fullt ut og mente at prosjektet var en mulighet til å realisere et anleggsprogram med et stort potensial for nord-norsk idrett.

Det er en utfordring for idretten i Nord-Norge å løse denne oppgaven. NIF er kjent med at prosjektet har en utradisjonell form og at NFF ikke har fulgt vanlig prosedyrer for saksgang.

Lederen av Troms Idrettskrets tok opp saksgangen i prosjektet:

Bjørn Abelsen kritiserte sterkt fotballforbundets saksgang og mente prosjektene var svært mangelfulle når det gjelder forhåndsgodkjenning, idrettsanleggsplaner, kommunal finansiering, idrettens forpliktelser og behov. Dette ble sterkt tilbakevist av Terje Rørby og Tor Inge Holm som mente at få prosjekter i landsdelen har vært så grundig behandlet som dette prosjektet. Troms Idrettskrets støtter likevel prosjektet men er kritisk til lokaliseringen av hallene.¹²¹

Paul Glomsaker fra Idrettsavdelingen presiserte på møtet at hallene var forhåndsgodkjent som fotballhaller med flerbruksmuligheter, og at ved årets tildeling ville trolig store deler av midlene gå til restutbetaling til anlegg som tidligere var blitt tildelt midler. En annen representant fra Idrettsavdelingen, Ole Fredriksen, opplyste at det ikke er noen automatikk i at godkjente spillemiddelsøknader ble tildelt spillemidler. Han understreket videre at den fylkeskommunale prioriteringen skulle gjøres på grunnlag av behovsvurdering i de kommunale anleggsplanene.

Arne Myrvoll avsluttet møtet med å henstille til Troms Idrettskrets, Troms Fotballkrets og Troms Fylkeskommune om å komme fram til enighet vedrørende lokalisering av hallene i fylket.

4.3.3 Idrettsstyret støtter prosjektet under bestemte premisser

«Hall i Nord»- saken ble tatt opp til behandling i NIF i mars 1995. Det ble i saksfremlegget pekt på problemer knyttet til prosjektet. Prosjektet var ikke innarbeidet i kommunale – og fylkeskommunale planer og idretten var i liten grad trukket inn i forbindelse med lokalisering og prioritering. Idrettsstyret mente at den betydelige mellomfinansieringen av ”Hall i Nord” ikke var tilstrekkelig kvalitetssikret. Videre ble det pekt på problemer knyttet klassifisering av anleggstypen, jfr. uenigheten mellom NFF og Idrettsavdelingen. Idrettsstyret var kritisk til at det var fattet kommunale vedtak uten at alle forutsetninger for prosjektet var kjent.

---

¹²¹ Hall i Nord –orienteringsmøte. Referat fra møte Tromsø 16.januar 1995. KKDs arkiv.

Idrettsstyret var positiv til at særforbund utarbeidet regionale planer for sin idrett.

Slike planer , og enkeltprosjekter innenfor disse, må imidlertid fremmes i forståelse og samarbeid med de ledd som har et overordnet ansvar for planleggingen på de tre nivåer (NIF, kretsene, idrettsråd) og fastsatte retningslinjer følges.

Også i forhold til NIF har NFF fulgt uvanlige prosedyrer, bla. gjennom manglende informasjon/kommunikasjon, og ved å gå direkte til sentrale politikere med saker som NIF har det overordnede ansvaret for.

De forskjellige utspill fra NFF overfor myndighetene for å sikre ekstraordinær statlig finansiering har ført til en del turbulens, og måtte til slutt løses gjennom det "kunstgrep" som ble fremmet i salderingsdebatten om å ta 16.25 mill. kroner fra tippemiddeltilskuddet til OL-anleggene.¹²²

Idrettsstyret fattet vedtak i sak 58 "NFFs prosjekt – Hall i Nord under forutsetning av at følgende premisser ble oppfylt.

- 1. Alle 10 haller, som en helhetlig pakke, må realiseres for å få utløst de 16,25 mill.kr. i ekstraordinær statlig støtte (krav fra Kd).*
- 2. Prosjektene må innpasses i de vedtatt ordinære kommunedelplaner for idrettsanlegg og i fylkesplanene i de tre fylker, og gis prioritet i disse planer innenfor ordinær prosedyre under medvirkning fra idrettens ledd.*
- 3. Alle berørte kommuner må fatte bindende vedtak (også hva gjelder økonomien) uten forbehold eller basis i forutsetninger som ikke er gitt i vilkårene for prosjektet (krav fra NFF).*
- 4. De enkelte fylker behandler søknadene og prioriterer disse på basis av en behovsvurdering innenfor en helhet, og med støtte i de kommunale delplaner. De tre fylkene tilstreber å behandle søknadene likt hva gjelder krav til "kvalitetssikring" av søknadene m/finansierings- og driftsplaner.*

En gjennomgang av status for kommunene viser at i januar 1995 hadde 8 av 10 kommune utarbeidet kommunedelplan for idrett og friluftsliv. Hadsel og Vadsø hadde ennå ikke utarbeidet kommunedelplan for idrett og friluftsliv innen fristen. Blant de kommunene som hadde utarbeidet kommunedelplaner, hadde Lenvik ikke prioritert hallen i sin kommunedelplan. Situasjonen var altså den at tre av kommune i prosjektet av formelle grunner ikke var inne i TM-ordningen da det i 1995 skulle legges fram nye fylkesplaner overfor Idrettsavdelingen.

4.3.4 Oppsummering

Prosjektet var sannsynlig den mest kostnadskrevende anleggsutbyggingen som noen gang var planlagt i Nord-Norge. Fra NIFs ståsted var det uvanlig at Idrettsstyret ikke var trukket inn i prosessen på et

---

¹²² Norges Idrettsforbunds arkiver. Styreprotokoll 1994 -1996. IS Sak nr.58, møte 7.mars 1995.

langt tidligere tidspunkt. De tre nordligste idrettskretsene etterlyste informasjon da saken ble kjent i media. Ledende tillitsvalgte mente de var satt på sidelinjen og at det var andre aktører som drev fram anleggspolitikken. Idrettsstyret etterlyste informasjon fra NFF. NIF påpekte at NFF måtte følge de retningslinjer som Kulturdepartementet, fylket og NIF hadde anvist for planer og framdrift. NIF var ikke innstilt på at prosjektet skulle få noen særbehandling gjennom spillemiddelordningen.

Informasjonsflyten ble ikke bedre etter at saken ble tatt opp på et fellesmøte. Da NFF bestemte stedsvalget for hallene i Troms, kom informasjon til idretten fra lokale kontakter og media. På møtet i Tromsø hvor representanter fra Forbundsstyre, Idrettsstyre, idrettskretsene og fotballkretsene møttes, ble det understreket av representanter fra Idrettsavdelingen at prosjektet ikke ville bli gitt noen særbehandling. Særlig var de tillitsvalgte i Troms Idrettskrets kritisk til NFFs sin fremgangsmåte. Idrettsavdelingen var av samme oppfatning som NIF. Det var lite sannsynlig at hallene ville bli tildelt spillemidler siden utbetalingen i 1995 ville gå til anlegg som allerede var bygd. Idrettsstyret kritiserte NFF for at anleggene ikke var innarbeidet i de kommunale og fylkeskommunale anleggsplaner og at idrettsrådene og idrettskretsene i liten grad var trukket inn i beslutningen om lokalisering og prioritering av hallene. Idrettsstyret støttet prosjektet under forutsetning av at den ekstraordinære tildelingen førte til at alle hallene ble realisert. Anleggene kunne gis prioritert innen ordinære prosedyrer for prioritering og tildeling av spillemidler under medvirkning fra idrettsrådene i de involverte kommunene og etter innstilling fra de tre nordligste idrettskretsene. Dette skulle vise seg å bli høyst problematisk ved behandling i Troms Idrettskrets.

4.4 Troms Idrettskrets vurdering av prosjektet

I de tre nordligste idrettskretsene førte hallene til idrettspolitiske debatter om prioritering, finansiering, lokalisering etc. Jeg har valgt å studere plan- og beslutningsprosessen i Troms Idrettskrets hvor konfliktlinjer, ulike interesser og maktforhold ble svært tydelig mellom ulike aktører. I Troms Idrettskrets ble de ulike skillelinjene med NIF-linja og SF-linja trukket opp i den politiske debatten og det ble tydelig hvem som fikk gjennomslag og konstituerte idrettspolitikken. Politikken mellom de to linjene handlet særlig om lokalisering av hallene til ulike kommuner, tildeling av spillemidler og omprioriteringer i fylkesanleggsplanen. Mens administrasjonen i fylkeskommunen fulgte opp Troms Idrettskrets sine anbefalinger førte intens lobbyvirksomhet til at politikerne endret innstillingen til fordel for fotballkretsen.

4.4.1 Kulturutvalget i fylket negativ til søknad og prosedyre

Fotballforbundets initiativ aktualiserte spørsmålet om bevilgninger av midler til hallene. I 1993 behandlet Kulturutvalget i Troms fylkeskommune søknader om støtte til tre haller. Summen på stønadene utgjorde for de tre anleggene 19.380.000 kroner-. Et betydelig beløp i forhold til hva som var tildelt kommunale anlegg i Troms året før. I 1993 var det bevilget 8.230.00 kroner i spillemidler til ordinære anlegg i Troms til et godkjent stønadsbehov på 33.601.00 kroner. Det var kommet inn

søknader om haller i kommunene Lyngen, Målselv og Nordreisa. Kulturutvalget pekte på at hallene manglet teknisk godkjenning og at det ikke forelå dokumentasjon på statlig medvirkning til finansiering. Kulturutvalget gjorde følgende vedtak da saken(Sak 48/93) ble behandlet:

1. *Kulturutvalget tar Norges Fotballforbunds prosjekt "Fotballhall i Nord" til orientering.*
2. *Kulturutvalget vil følge opp den videre utvikling i prosjektet og ønsker å bli orientert om fremdriften av prosjektet.*
3. *Eventuelle konkrete byggeplaner må følge de prosedyrer som gjelder for utbygging av idretts- og friluftsanlegg for øvrig hva angår arealplanlegging.*
4. *Vedrørende stedsvalg må tilgjengelighet for fylkets fotballklubber søkes dekt best mulig.*
5. *Det store antall prosjekter gjør at medvirkning av fylkeskommunalt investeringstilskott ikke er aktuelt.*

Kulturutvalget mente at hallene burde lokaliseres til kommuner hvor antall senior- og juniorlag var så stort at hallens anleggskapasitet ble utnyttet på en god måte. Det store innhugget i stønadsrammen til ordinære anlegg aktualiserte etter kulturutvalgets mening krav om en regional vurdering av stedsvalg. Utvalget ønsket i første rekke at Troms Idrettskrets og Troms fotballkrets tok opp spørsmålet om stedsvalg til vurdering.

Kulturutvalget i fylkeskommunen vurderte spørsmålet slik da de ba idrettens organer uttale seg:

1. *Av eksisterende spesialhaller for fotball har vi Skarphallen. Eventuelle ytterligere stønad til Skarphallen vil måtte belaste rammebeløpet til rehabilitering av idrettsanlegg.*
2. *De 3 eventuelle nye fotballhaller bør lokaliseres til Nord-Troms, Midt-Troms og Sør-Troms. I Nord-Troms peker regionsenteret Storslett seg ut som det mest sentrale både kommunikasjonsmessig og bruksmessig i tilknytning til videregående skole for Nord-Troms.*
I Midt-Troms peker Bardufoss med tilknytning til Bardufosstun seg ut. Innenfor en sirkel på en liten times kjøring har en indre Sør-Troms, Senja, Balsfjord og Storfjord. Hallen vil kunne fungere som et delanlegg for Bardufosstun med mulighet for forlegning ved kurs, trening og turneringer.
I Sør-Troms ville plassering i rimelig nærhet av Tjeldsundbrua kunne betjene ikke bare Sør-Troms godt, men også behovet i hele Hålogaland fotballkrets.
3. *Det kan være at en på bakgrunn av belastningen på rammebevilgningen til ordinære nyanlegg, må velge i hvilken rekkefølge hallene skal bygges eller i verste fall bare gi midler til en hall. I så fall bør planlagt storhall på Bardufosstun prioriteres.¹²³*

Kulturutvalget ønsket en uttalelse fra idrettens organer innen utgangen av 1994.

---

¹²³ Brev fra Troms Fylkeskommune til Troms Idrettskrets 5 mai 1994.

4.4.2 Behandling i eget utvalg i Troms Idrettskrets

Styret i idrettskretsen nedsatte et utvalg til å vurdere prosjektet på bakgrunn av henvendelsen fra Troms Fylkeskommune. Utvalget tok sikte på å gå gjennom de faktiske forhold og involvere de parter som ville bli berørt av beslutningsprosessen. Utvalget la vekt på å belyse to forhold i utredningen; (1) Vurdere stedsvalget for fotballhallene og (2) vurdere hva slags konsekvenser prosjektet ville få for den samlede anleggsutbyggingen i Troms, spesielt for bruk av spillemidler. Troms Idrettskrets var i utgangspunktet positiv til prosjektet, men stilte spørsmål med oppfølgingsprosedyrer som f.eks. innarbeiding av prosjektet i de kommunale delplaner for idrett og friluftsliv. I utredningen ble det pekt på at "Hall i Nord" prosjektet måtte finne sin løsning innen følgende punkter:¹²⁴

1. *Det forutsettes at vanlig prosedyre følges m.h.t. planlegging, prioritering og søknad om spillemidler.*
2. *At alle forhold blir tilstrekkelig belyst slik at alle som skal være med å håndtere utbyggingsplanene har best mulig oversikt over sakens innhold og konsekvenser, også for idretten i Troms i et helhetsperspektiv.*
3. *At prosjektet gir uttrykk for reelle idrettslige behov, herunder at man også kan sammenligne med annen tilrettelegging og forebyggende barne- og ungdomsarbeid samt andre positive lokale/regionale virkninger.*

Den relative korte utbyggingsperioden for prosjektet ville få store konsekvenser for prioritering av spillemidler til allerede ferdigstilte og prioriterte anlegg i kommunene i fylket. Det var derfor viktig for utvalget å lage en utredning som hadde legitimitet innen idretten og som inngav tillit hos offentlige myndigheter.

Et uavklart punkt i finansieringen av anleggene var at det var fattet kommunale vedtak som baserte seg på at det ville bli gitt ekstraordinære spillemidler til prosjektet. Utvalget pekte på at det fremgikk av departementets skriv av 22.11.94 at dette ikke var aktuelt. Utvalget pekte på at prosjektet ville gå ut over finansieringen av annen anleggsutbygging i fylket. En rekke kommuner ville bli berørt av den ordinære spillemiddeltildelingen fordi «Hall i Nord» - prosjektet hadde tre års bindingstid. En omprioritering av spillemidler til ordinære anlegg ville øke behovet for mellomfinansiering for ferdige, påbegynte og prioriterte kommunale anlegg.

Realisering av "Hall i Nord – prosjektet" som forutsatt vil derfor være avhengig av en betydelig mellom finansiering. Det er ikke tatt tilstrekkelig høyde for dette i finansieringen av det enkelte anlegg. Idrettskretsen bør forutsette at "Hall i Nord – prosjektet" ikke skal gå på bekostning av noen av de prosjekter som har fått begynnerstønad, eller andre allerede godkjente søknader for ferdige/påbegynte anlegg, eller i hovedsak også for evt. anlegg som

---

¹²⁴ TIK's utredningskomite: Hall i Nord – prosjektet.10.01.95.s.2-3.

godkjennes/påbegynnes før "Hall i Nord" anlegg på linje med at andre søknader blir godkjent.¹²⁵

Forutsetningen til utvalget om at prosjektet ikke skulle gå på bekostning av allerede godkjente søknader, innebar at første utbetaling av spillemidler til de tre hallene først kunne skje i 1997.

Utvalget påpekte at hallene ville utvide treningsmulighetene for fotball og treningsmulighetene for andre idretter. Hallene ville også avlaste idrettshaller hvor det ble drevet med fotball. Andre idretter ga uttrykk for bekymring fordi de mente at prosjektet ville legge beslag på en stor andel av spillemidlene som ellers ville gå til utbygging av anlegg til andre idretter. Hallene ville også kunne føre til større konkurranse om rekruttering til andre idretter. Dersom hallene førte til at fotball som aktivitet for barn i vintersesongen, ville dette føre til en direkte konkurranse om aktive og arrangement med de tradisjonelle vinteridrettene og håndball.

Utvalget var kritisk til beregning av driftsgrunnlaget for hallene. Det finnes kriterier for utbyggingstetthet for ulike typer anlegg ut fra befolkningsmessig og geografisk vektning og reiseavstand, men utvalget påpekte at det ikke fantes kriterier for fotballhaller siden en ikke hadde erfaringer med denne type anlegg.

Spørsmålet som er stilt er om det finnes kriterier, i så fall hvilke, for beregning av behovsdekning med utgangspunkt i befolkningsmengde, reiseavstand, reisetid og antall lag/aktive i det området som anlegget normalt vil søke til/hente sine brukere fra. Det vises i denne sammenheng til at det forekommer at ulike søkere (anlegg) operer til dels med samme nedslagsfelt for behovsdokumentasjon.¹²⁶

TIK påpekte at behovet for anleggene ikke var tilstrekkelig utredet. Utvalget mente at det nærmeste en kom en behovsvurdering var knyttet til befolkningsgrunnlaget som burde være av betydning for lokaliseringsspørsmålet.

Det var ulike lokaliseringalternativ. I Nord-Troms var både Lyngen og Nordreisa kommune interessert i prosjektet. I Midt-Troms var kommunene Målselv og Lenvik interessert slik at det oppstod en slags konkurranse om lokalisering. Bardufosstun i Målselv kommune, som var NIFs kurs- og treningssenter, hadde utarbeidet planer for en utvidelse av anlegget. I Målselv forelå det allerede plan om å bygge en hall over kunstgressbanen på Rustadhøgda før «Hall i Nord»-prosjektet ble lansert. I sin behandling hadde Troms Fotballkrets gått inn for å lokalisere hallene til Lenvik, Lyngen og Harstad.

Under hensyntagen til konsekvensene av spillemidlene og en helhetlig vurdering for idrettens behov og betydning, antydes at over tid, avhengig av kommunal prioritering og særkretsenes medvirkning til behovsmessige avklaringer, bør fotballhaller i Troms kunne vurderes for

---

¹²⁵ Ibid, s.1.

¹²⁶ Ibid.s.6.

lokalisering til Målselv (storhall), Harstad (treningshall "Hall i Nord") og muligens til Nord-Troms (treningshall "Hall i Nord") i tillegg til Skarphallen. En slik lokalisering "matcher" også den beste virkningen for spillemidlene/generering av andre investeringsmidler. Overnevnte betraktning gjelder spørsmålene om storhall og "Hall i Nord"-haller.¹²⁷

For det første innebar utredningen et forslag om en annen lokalisering enn Troms Fotballkrets gikk inn for, og for det andre en reduksjon i antall haller i prosjektet. Hallen i Målselv var allerede planlagt og prioritert av kommunen uavhengig av "Hall i Nord"- prosjektet.

I kommunene rådet det en betydelig vilje til å starte bygging av hallene. Lenvik kommune hadde gjort et betinget vedtak, nemlig at anlegget fikk ekstraordinære spillemidler, for å gå inn i prosjektet. Lyngen kommunestyre hadde vedtatt å satse på prosjektet. Nordreisa kommune vedtok å ikke gå videre i prosjektet, selv om kommunen i utgangspunktet var en av kommunene som meldte sin interesse etter NFFs første presentasjon. Begrunnelsen for å trekke seg ut var økonomi. I Harstad ble det på dette tidspunktet arbeidet med å få til en driftsgaranti fra byens næringsliv. Da denne garantien var på plass, vedtok kommunen å gå inn for prosjektet. I Målselv var en storhall over den eksisterende kunstgressbanen en del av kommunenes utvikling av Kultur – og næringsparken.

Utvalget pekte på at kommunens prioritet ville ha betydning for når prosjektene kunne realiseres. Ut fra kommunens anleggsplaner var hallene prioritert et stykke ned på listene og var i noen tilfeller gitt prioritet bak andre store kostnadskrevene anlegg. I utredningen ble det pekt på at prosjektet i utgangspunktet ikke var tilpasset gjeldende prosedyrer, plankrav og tekniske bestemmelser.

Anleggsutviklingen generelt har tradisjonelt vært basert på initiativ ut fra lokale behov. Dette burde også ha vært tilfellet for "Hall i Nord"-prosjektet, men for dette prosjektet er det et særforbund som står som initiativtaker. Som en generell betraktning kan man stille spørsmål om prosjekter med et slikt utgangspunkt får tilstrekkelig lokal forankring. I stedet for er det innarbeidet i prosjektet en tidsbegrensning og andre forutsetninger som skaper press på prioriteringsmessige vurderinger og beslutninger. I praksis har dette resultert i kommunale vedtak som kan synes å preges av at prosjektet til dels håndteres utenom vanlig planprosedyre lokalt og med nye forutsetninger innarbeidet.¹²⁸

Utredningen kan leses som en kritikk av prosjektet hvor den lokale idrettens medvirkning var redusert. Prosjektet hadde andre bindinger og forpliktelser som ville få konsekvenser for realisering og finansiering av andre idrettsanlegg i Troms. Behovsanalysene som var lagt til grunn for lokaliseringen ble sett på som mangelfulle. Det var ulik oppfatning mellom kretsen og fotballkretsene om hvor hallene skulle lokaliseres. Utredningen støttet langt på vei fylkesutvalgets forslag til lokalisering.

Reaksjonen lot ikke vente på seg. Lyngen kommunes hallkomité kom på vegne av Lyngen kommune med en uttalelse vedrørende TIKs utredning.

---

¹²⁷ Ibid. s.20.

¹²⁸ Ibid. s.19.

”Fotballforbundets hallprosjekt kommer de fleste idretter til gode. Dette har vært et viktig moment for våre vedtak i Lyngen. Det er skuffende at TIK, med dette som utgangspunkt ikke er mer positiv til ”Hall i Nord”- prosjektet. Det virker for oss som at NFF bidrar mer enn idrettskretsen til å få en ”storstue” for all idrett i Nord-Troms. TIK er med sin holdning med på å hemme utviklingen av andre idretter lokalt og regionalt og er i tillegg i tvil om vi i Nord-Troms, ut fra befolkningsgrunnlaget, i det hele tatt skal få et slikt anlegg.(.....) TIKs rapport og vurderinger bærer preg av region- og sentralstedstenkningen. Vi kan ikke tro at TIK, som burde vært det fremste talsrør for idretten på grasrotplan, vil frata Lyngen muligheten til å realisere en egen hall kommunen har behov for. Det strider mot ideen om et ”likhetsprinsipp” – Lyngen som lokalsamfunn bør ha like muligheter som andre til å få hall.”¹²⁹

Hallkomiteen i Lyngen kommune oppfattet vurderingene fra TIK som langt mer overfladiske enn det utredningsarbeidet kommunen hadde utført i samarbeid med NFF. Komiteen ga uttrykk for at rapporten til TIK bar preg av at en ikke hadde satt seg inn i hallprosjektet og stilte spørsmål om hvilke motiv som lå bak rapporten.

4.4.3 Fylkesutvalget endrer administrasjonens innstilling til stedsvalg og spillemiddelstøtte

Den politiske debatten i fylkeskulturutvalget viste at det var ulike synspunkter da «Hall i Nord» ble behandlet i møte 23.januar 1995. Innstilling utarbeidet av administrasjonen til vedtak fulgte på mange måter opp Troms Idrettskrets kritiske merknader til prosedyrer, anleggsplanlegging, lokalisering og finansiering.

Innstilling til vedtak sak nr.4/95 «Hall i Nord» :

- 1. Kulturutvalget beklager stedsvalg for de tre fotballhallene i Troms i Hall i Nord-prosjektet er gjort uten at regionale offentlige administrasjoner og politiske organer er gitt høve til uttalelse.*
- 2. Kulturutvalget mener fortsatt at fotballhallene må plasseres slik at de best mulig dekker de behov fotballklubbene i fylket har for trening i vinterhalvåret.*
- 3. Kulturutvalget vil ikke kunne motsette seg bygging av fotballhaller, men fordi hallene vil legge beslag på så stor del av de begrensede spillemidler og utvalget ønsker en best mulig regional dekning, vil utvalget måtte vurdere bruk av spillemidlene til de enkelte prosjekter.*

Fylkeskulturutvalget fulgte ikke opp innstillingen fra administrasjonen. Den politiske behandlingen i utvalget førte til at innstillingen ble forkastet og utvalget gikk inn for et forslag som var langt mer positiv til selve prosjektet. Leder for fylkesutvalget fremsatte et nytt forslag til vedtak:

- 1. Kulturutvalget er positiv til Hall i Nord prosjektet. De tre planlagte fotballhallene med flerbruksmuligheter vil være en styrke for idrettsmiljøet i Troms.*

---

¹²⁹ Norges Fotballforbunds prosjekt ”Hall i Nord” – Uttalelse. Brev fra Lyngen kommune til Troms Idrettskrets 30.januar 1996.

2. *Kulturutvalget støtter forslag til stedsvalg for de tre fotballhallene i Troms i Hall i Nord prosjektet, under forutsetning av at de enkelte kommuner prioriterer hallene innenfor sine anleggsplaner.*
3. *Kulturutvalget ber om at fylkeskommunen holdes orientert om prosjektets videre fremdrift.*

Det nye forslaget ble vedtatt og innebar at fotballkretsens forslag til stedsvalg fikk støtte fra et flertall av fylkespolitikerne. Vedtaket innbar videre at kommunene måtte prioritere hallene innenfor sine anleggsplaner og dermed være berettiget til spillemidler på lik linje med andre ordinære søknader.

Etter at fylkeskulturutvalget fattet det prinsipielle vedtaket ble saken styrebehandlet i Troms Idrettskrets. Etter styrebehandling ble følgende vedtak fattet av et flertall i sak K-20/94-97;

1. *Troms Idrettskrets ser positivt på Hall i Nord prosjektet og støtter Norges Fotballforbunds, Hålogaland og Troms fotballkretsers stedsvalg for tre haller med flerbruksmuligheter i Troms. Dette, dersom de utvalgte kommuner finner det riktig å prioritere hallene innenfor sine anleggsplaner og i samråd med idrettsrådene i den enkelte kommune.*
2. *Troms Idrettskrets forutsetter at de igangsatte og ferdigutbygde idrettsanlegg får prioritet med hensyn til spillemidler før Hall i Nord prosjektet.*
3. *Troms Idrettskrets forutsetter at driftsutgiftene for Hall i Nord prosjektene er et kommunalt ansvar.*

Styret stod samlet bak de to siste punktene, mens et mindretall ville at det skulle foretas en markedsundersøkelse for å dokumentere behovet for idrettsanlegg i de aktuelle kommunene som igjen kunne danne grunnlag for lokaliseringen. Det ble også pekt på at det var nødvendig å utarbeide en fylkesplan for idrettsanlegg som var et krav fra departementet.

4.4.4 Prioritering av spillemidler til anlegg

Troms Idrettskrets forutsatte i sitt vedtak at igangsatte og ferdigutbygde idrettsanlegg fikk prioritet med hensyn til spillemidler foran ”Hall i Nord” prosjektet. Da styret i idrettskretsen behandlet det foreløpige utkastet fra fylkeskultursjefen var det ikke tatt med tilskudd til ”Hall i Nord” prosjektet, i første omgang til hallen i Lyngen kommune. Det foreløpige utkastet fra fylkeskultursjefen var med andre ord i samsvar med idrettskretsens forutsetning i sitt styrevedtak.

Departementet gikk i sitt skriv 7.12.95 inn for at under forutsetning av at de aktuelle fylkeskommune prioriterte ”Hall i Nord” prosjektet ville hallene få dekket opp behovet for spillemidlene over to år. Departementet forutsatte at de aktuelle fotballhallene ble finansiert over to år med 1996 som første år. Dette innebar at departementet overstyrte den fylkeskommunale prioriteringen. Det fremgikk klart at departementet ikke la inn ekstraordinære spillemidler til hallene. Dersom fylkeskommunen valgte å prioritere hallene på topp, innebar det så store overføringer til denne anleggstypen at andre prioriterte ordinære idrettsanlegg ikke ville komme i betraktning ved tildeling av spillemidler..

Da Lyngenhallen ble prioritert på topp fikk dette betydning for fordeling av spillemidlene for 1995. Siden spillemidlene skulle fordeles over to år la Lyngenhallen i 1996 beslag på 3 034 000 kroner av spillemidlene, noe som utgjorde 34 prosent av de spillemidlene som var tildelt Troms. Organisasjonssjefen i Troms Idrettskrets redegjorde for konsekvensen av omprioriteringen i et notat til kretsstyret:

Konsekvensen er at andre anlegg må "avgi" kr.1 237 000,- for at Lyngen-hallen i 1995 skal motta det bebudede tilskudd.¹³⁰

For styret i idrettskretsen var det klart at Kulturdepartementet hadde lagt sterke føringer på tildelingen av spillemiddelpotten til fordel for hallene på en slik måte at det gikk på bekostning av andre søkere, både idrettslag og kommuner.

Det vekker derfor sterk bekymring at Departementet dermed går imot egne retningslinjer om fylkeskommunal prioritering. Det vekker også stor bekymring om hvilke presiderende virkninger for den kommunale og fylkeskommunale saksbehandling og oppfyllelse av Departementets plankrav vil få når tildeling til anlegg skjer til anlegg som faglig sett ikke burde vært godkjent.¹³¹

Det var særlig tre forhold ved søknaden til hallen i Lyngen som ble kommentert i brevet.

- 1. Det er ikke framlagt tilfredsstillende dokumentasjon for behovet. Riktignok er det beskrevet et potensial, men det kan ikke sies å være tilstrekkelig i forhold til Departementets kvalitetssikringskrav på dette punktet, særlig på kostnadskrevende anlegg.*
- 2. Det er ikke framlagt dokumentasjon for oppfylling av låneopptak i finansieringsplanen. Så vidt en har brakt i erfaring foreligger det ikke godkjenning fra fylkesmannen om opptak av lån på grunnlag av kommunens økonomiplan i samsvar med kommunelovens bestemmelser om dette.*
- 3. Det framlagte driftsbudsjett er urealistisk. I driftsbudsjettet er finansieringskostnadene (renter og avdrag) oppført med kr.200 000, mens det i virkeligheten vil utgjøre ca kr. 600 000,- det 1.året for et 20 års serielån på 5,85 mill. kr. (5,25 % rente), synkende med ca.kr.15.000,- pr. år i 20 år.*

Hallen i Lyngen burde ikke ha kommet med ved tildelingen av spillemidlene fra 1995. Imidlertid hadde byggingen av hallen allerede begynt. En start som sannsynligvis var gjort på bakgrunn av føringer fra forskjellige hold om at finansieringen kom til å ordne seg. Dersom hallen ikke ble tilført spillemidler, ville det åpenbart føre noen av de sentrale aktørene og kommunen inn i en vanskelig finansiell "klemme".

Idrettskretsen ønsket at regelen om å dekke spillemidlene over to år skulle fravikes. For "Hall i Nord" prosjektet innbar dette at andre søkerne fikk en tilsvarende andel som prosjektet var med på å høyne

---

¹³⁰ Notat fra Organisasjonssjef Ingar Selstad til styret i Troms Idrettskrets 26.04.96.

¹³¹ Brev fra Troms Idrettskrets til Troms fylkeskommune 2.5.96.

den årlige tilskuddsrammen til det enkelte fylket. En større søknadssum fra Troms fylke ville økt spillemiddeltildelingen og gitt den enkelte hall ordinær prioritering. En slik øremerking ville ikke gå ut over andre søkere som hadde fulgt spillereglene. Det å følge byråkratiets spilleregler ville medføre at det tok lenger tid å utløse spillemidler til hallutbyggingen. Det var bedre å komme fram til en løsning enn at idretten: ”måtte leve med indre stridigheter og i utakt med samfunnet for øvrig, fordi sterke særinteresser har fått kjøre sitt eget løp på bekostning av andre”.

4.4.5 Fylkeskommunen og Troms Idrettskrets kritisk til fremgangsmåte og prosedyrer

Troms Idrettskrets var ikke mot hallene, men hadde en annen oppfatning om lokalisering, hvilke spilleregler som gjaldt ved tildeling av spillemidler, finansiering og drift og behovsanalyse. Idrettskretsens engasjement vedrørende spillemidler til hallene førte til intense debatter med sentrale aktører i de enkelte kommunene og Troms Fotballkrets. Idrettskretsen engasjerte seg på anleggsfeltet og tok sin politiske oppgave alvorlig. Det førte til konfrontasjoner fordi det handlet om fordeling av ressurser hvor det var ulike interesser som kjempet om hegemoniet.

I denne situasjonen har man fra Troms Idrettskrets forsøkt å følge opp sitt ansvar for det helhetsperspektiv som idrettskretsen som organisasjonsledd innenfor idretten skal ivareta innenfor sitt geografiske virkeområde. Dette har dessverre ikke vært like populært hos alle, med det til følge at saklig informasjon, rettferdighet og realisme har kommet i skyggen for bl.a. en utidig og aggressiv lobbyvirksomhet som i neste omgang, når man blir kjent med konsekvensene, dessverre kan medvirke til at idrettens anseelse blir skadelidende.¹³²

Styret i idrettskretsen brukte mye tid til å behandle ”Hall i Nord”- prosjektet. Kommunene hadde fattet forpliktende vedtak om bygging av idrettsanlegg uten at disse var prioritert i de kommunale anleggsplanene eller hadde fått godkjent spillemiddelsøknaden. Dette førte til at saksbehandlere i fylkeskommunen som skulle vurdere å innstille på spillemidler til hallene fremmet kritikk av prosedyrer og prosessen.

Vi er ikke gitt noen mulighet for regional vurdering av behov i forhold til andre idretter og i stedsvalg for å få best mulig regional dekning.

Jeg kjenner ingen saker som til de grader har gått over hodet på kommunale og fylkeskommunale administrasjoner og idrettskrets som koordinerende organ for idretten på fylkesnivå.¹³³

---

¹³² Brev fra Troms Idrettskrets til Troms fylkeskommune 2.5.96.

¹³³ Fotballhallsaka. Notat fra fylkesidrettskonsulent Troms fylkeskommune Helge Lunde til Kulturdepartementet. 28.oktober 1994.

4.4.6 Oppsummering

Utvalget i Troms Idrettskrets som behandlet saken var kritisk til prosjektet siden det ikke var basert på lokale behov og forankret lokalt. Prosjektet presset fram beslutninger utenom vanlig planprosedyre. Behovsanalysene som var lagt fram ble sett på som mangelfulle. Troms Idrettskrets ønsket å lokalisere hallene til andre kommuner enn fotballkretsen. Utvalget som behandlet prosjektet ønsket ikke at fylkeskommunen skulle omprioritere spillemidler i forhold til allerede ferdigstilte og påbegynte anlegg. Fylkesidrettskonsulenten ga uttrykk for at forvaltningen og idretten ikke hadde hatt noen mulighet til å komme med en regional vurdering av hallene i forhold til andre idretter og stedsvalg. Fylkesadministrasjonen følte at beslutningene ble tatt over hodene på dem. Administrasjonen fulgte opp idrettskretsens synspunkter da saken ble lagt fram for politisk behandling i kulturutvalget i fylkeskommunen. Den politiske behandlingen i kulturutvalget endret innstillingen og prioriterte hallene og gikk også inn for fotballkretsens stedsvalg.

I det empiriske materialet som er presentert i dette kapitlet knyttes makten til planlegging og beslutning til relasjoner og institusjoner på nasjonalt og regionalt nivå. Et gjennomgående trekk er at behandlingen innen idrettens egne organer, mellom NFF og Idrettsavdelingen og idretten og det offentlige i Troms var konfliktfylte. Den empiriske fremstillingen viser tydelig en asymmetrisk relasjon mellom aktører som støttet NIF-linjen og SF-linjen da “Hall i Nord” saken ble behandlet i Troms idrettskrets og fylkeskommunen. Makten var særlig konfliktfylt på denne arenaen og beskrivelse av konteksten viser at makten var dynamisk ettersom beslutningene endret maktrelasjonene eller asymmetrien mellom aktører. Innen anleggfeltet er formen for strukturell makt knyttet til instituerte posisjoner noe ikke minst aktører for NIF-linjen representerer.

Idrettskretsenes rolle har generelt vært å styrke idrettens rolle ved å involvere seg i kommunens planlegging av idrettsanlegg. Den tradisjonelle funksjonsdelingen i forvaltningen av anleggsmidlene gjorde at styret i Troms idrettskrets forholdt seg til hierarki og tradisjonell funksjonsdeling, men ble utfordret av både åpne nettverk (brigding) og lukkede nettverk (bonding). Studien viser at Troms idrettskrets sin rolle som nettverksaktør i forhold til fylkeskommunens administrasjon og politikere førte sjelden til endring av SIF-linjes beslutningene om lokalisering, prioritering og finansiering, men derimot ofte til forlengelse av saksbehandlingstiden. Selv om det var sterke forbindelseslinjer linjer innad i NIF-linjen og SF-linjen hadde SF-linjen sin styrke i overskridende nettverk som styrket samarbeidsrelasjonene. Troms Idrettskrets hadde andre forslag til lokalisering, finansiering og prioritering, men begrenset styringsmuligheter, fordi kretsstyret manglet styrken i de “svake nettverk” til å få gjennomslag for sine vedtak.

For å kunne lese “Hall i nord” prosjektet enda mer konkret og for å kunne analysere hvordan makten utspilte seg på lokalt nivå går jeg i neste kapittel nærmere inn på plan og beslutningsprosessene i fire kommuner. Dette er fire kommuner hvor beslutningsprosessene på ulike måter var konfliktfylte. Ved å

foreta 'dypdykk' i fire anlegg og fire anleggsprosesser kan ting som er uavklart, mulige mekanismer i prosessene forhåpentligvis dokumenteres mer i detalj.

5 Fire anlegg – fire lokale beslutningsprosesser

Hensikten med å velge ut fire kommuner er for å kunne gjennomføre en detaljert studie av fire beslutningsprosesser. Det innebærer å utforske det substansielle, dvs. hvilke aktører som hadde makt til å påvirke politiske forhold som formet hall-løsningen lokalt. Beslutningsprosessene lokalt studeres fra hallene ble planlagt til de var bygd. Felles for de fire kommunene var at prosjektet var gjenstand for betydelig politisk interesse både fra politiske partier, idrettsorganisasjoner, næringsliv og den allmenne offentlighet. Studier av prestisjetunge arenaprosjekter har vist at det etableres sentrale nettverk og partnerskap mellom idrett og næringsliv for å realisere store anleggsprosjekter (Heinzerling & Rommetvedt, 2002). Analysene av beslutningsprosessene tar derfor sikte på å avdekke hvilke aktører som spilte med og hvilke aktører som var tilhengere og motstandere av forslaget om at det skulle bygges en hall.

5.1 Finnmarkshallen – Alta kommune

Allerede i 1986 ble det nedsatt et interimsstyre bestående av representanter fra de ulike klubbene og kommunen for å planlegge bygging av en kunstgressbane ved skolesenteret i Alta. Det var den gang ikke snakk om å bygge en hall over banen. I mellomtiden hadde en av klubbene, Bossekop UL bygd sin egen kunstgressbane som ble brukt av fotballag fra de fleste klubbene i byen. Etter at den første kunstgressbanen ble tatt i bruk i 1991 ble det diskutert å bygge en mindre hall i sentrumsområdet. Det forelå allerede planer om en innendørshall før NFF introduserte sitt prosjekt overfor kommunen. I forbindelse med åpning av valgkampen høsten 1993 foretok Trond Giske og lederen for Finnmark AP Gunnar Mathiesen et symbolsk spadestik på sentrumstomta. Valgløftet var at hallen skulle bygges på Sentrumsbanen.¹³⁴ Det var en rekke tillitsvalgte innen idretten som arbeidet for å bygge en ny idrettshall i byen før kommunen gikk inn i prosjektet. Diskusjonen dreide seg blant annet om hvilken halltype som var mest hensiktsmessig. I ”Hall i Nord” prosjektet inngikk en storhall. Det var allerede bygd storhaller i Troms og Nordland, mens det ikke fantes noen storhall i Finnmark. Forbundsstyret i NFF bestemte tidlig at storhallen skulle lokaliseres til Finnmark og at Alta pekte seg ut som det mest naturlige stedet å lokalisere hallen. Fotballforbundet hadde allerede inngått en intensjonsavtale med Lønnheim, som var hovedentreprenør i ”Hall i Nord”, om å bygge en storhall. Hallen var kostnadsberegnet til 40 millioner kroner. Høsten 1994 vedtok kommunestyret at hallen skulle bygges og i januar 1996 ble hallen åpnet.

---

¹³⁴ Altaposten, nr.146 1995.

5.1.1 Altafotballen

Fotball var i 1994 den største organiserte idretten i kommunen. Det var også fra denne kommunen hvor flest lag deltok i Finnmark fotballkrets seriespill. Sentrumsbanen ble særlig brukt i vinterhalvåret av klubber som holdt til i eller var lokalisert i nærheten av sentrum; Alta IF, Bossekop UIL, Rafsbotn IL, Tverrelvdalen IL, Frea IL, Nerskogen IL og Hjemmeluft FK. De fleste spillerne som deltok i kretsens seriespill kom fra de to største klubbene Alta IF og Bossekop UL som rekrutterer sine aktive fra tettstedene Elvebakken og Bossekop.

5.1.2 Kommunestyret går inn for hall under bestemte forutsetninger

Da saken kom opp i formannskapet og hovedutvalget for oppvekst, utdanning og kultur var det et klart flertall som gikk inn for bygging av storhall. En viktig premiss for kommunepolitikerne for å gå inn for hallen var at fylkeskommunen skulle bidra med midler til bygge finansiering og drift av hallen.

I kommunestyremøtet foreslo RV å utsette saken til januar 1995. Dette ville gi Alta mulighet for å gjøre vedtak på grunnlag av vedtak i fylkestinget. Forslaget fikk bare tilslutning fra 14 av 45 representanter. Et forslag fra KRF om at kommunen ikke ønsket å delta i "Hall i Nord" prosjektet falt med 7 mot 38 stemmer.

Kommunestyret fattet i sak 149/95 følgende vedtak:

Alta kommune deltar i prosjektet "Hall i Nord" med lokalisering av en storhall i kommunen. Det fremlagte skisseforslaget godkjennes med de bygningsmessige endringer som er foreslått av skolene og plankomiteen. Innenfor rammen av det benevnte kostnadsoverslag og finansieringsplan som fremkommer i alternativ 3 i saksfremlegget yter kommunen et tilskudd til prosjektet på kr. 9.883.500,- som dekkes slik:

<i>Innskudd i form av tomt, tilknytningsavgift og frikjøp av tilfluktsrom</i>	<i>kr. 935.000,-</i>
<i>Over driftsbudsjettet 1996</i>	<i>" 48.500,-</i>
	<i>Sum kr. 983.500,-</i>
<i>Restbeløpet dekkes med låneopptak</i>	<i>kr.8.900.000,-</i>
	<i>Kr. 3.900.000,- i 1995</i>
	<i>Kr. 5.000.000 i 1996</i>

Formannskapet får fullmakt til å avtale lånevilkårene. Mellomfinansieringsspørsmålet må avklares så snart som mulig å forelegges formannskapet.

Avtaleforslaget vedr. utbygging, samarbeid m/bl.a. fylkeskommunen og event. andre, driftsopplegg m.v. forelegges formannskapet.

Forslaget ble vedtatt med 35 stemmer mot 10 stemmer som støttet SVs forslag om at kommunen ikke skulle delta i prosjektet. Videre vedtok kommunestyret enstemmig at hallen forutsatte

fylkeskommunal deltakelse i prosjektet. Dette innebar at endelig vedtak om bygging av hall ble flyttet over fra kommunen til fylkeskommunen.

Vedtaket er gjort under forutsetning av fylkeskommunal deltakelse med kr. 7.907.000,- i tilskudd og under forutsetning av inngåelse av bruks- og driftsavtale slik som praktisk og økonomisk skissert i saksfremlegget m/vedlegg.

Selv om hallen ble vedtatt med to tredjedels flertall ble kommunestyredebatten preget av store følelser og harde oppgjør mellom halltilhengerne og motstanderne. I oppsummeringen av debatten i lokalavisen ble det konstatert at ”stemmetallet var flatterende for halltilhengerne”.

Mange som stemte for hallen kom i debatten med klare motforestillinger til plassering, mens andre advarte mot en råttan økonomi i prosjektet. Både valg av formuleringer og engasjement i innleggene var av en slik karakter at spørsmålet henger igjen hvordan de likevel kunne stemme for prosjektet da saken ble tatt opp til votering.¹³⁵

5.1.3 Finnmark fylkesting støtter hallutbygging med knappest margin

Bygging av storhall var imidlertid avhengig av at Finnmark fylkesting gikk inn med et betydelig tilskudd og som leietaker i storhallen. Et viktig premiss for vedtaket i fylkestinget var at de videregående skoler brukte hallen til undervisning. Dette skapte debatt om lokalisering av hallen. Politikere kom i et dilemma da saken skulle opp i fylkestinget, nemlig om hallen burde plasseres i skolens umiddelbare nærhet. En av fylkestingets AP medlemmer Anne Karin Saus, som var nærmeste nabo til den planlagte hallen, ville kreve erstatning dersom hallen ble bygd i sentrum. SVs gruppeleder i fylkestinget mente at skolene i kommunen var mest tjent med at eksisterende anlegg ble bygd ut.¹³⁶

Det avgjørende punktet var at da saken kom opp til behandling i fylkestinget var det ikke flertall for flertallsinnstillingen til AP, SP og Samefolkets Liste (SL) forslag til økonomiplan. Etter at Ragnhild Nystad fra (SL) ble syk og Anne Karin Saus (AP) måtte forlate fylkestingets plenumsal grunnet inhabilitet var det ikke flertall for innstillingen. Det manglet en stemme. Det var imidlertid uklart hva Øyvind Finne (V) ville stemme.

Da hadde Venstres Finne sagt at han ville støtte SVs forslag. Falt det ville han gå sammen med Ap og Sp. Det uvanlige var at Høyre og SV etter denne opplysningen gikk sammen i gruppemøte. Disse to partiene ville ikke på noen måter støtte hallprosjektet. Det synet ble da også gitt klart uttrykk for, både av Høyres Eva Johansen, Per Martin Gjæver Pedersen og Tormod Bartholdsen (Hammerfest) mente dette prosjektet var et ledd i Aps kommende valgkamp. Rune Lødemel var SVs fremste talsmann for nei til en storhall i Alta.¹³⁷

---

¹³⁵ Finnmark Dagblad nr.291, 1994.

¹³⁶ Finnmark Dagblad nr.266, 1994.

¹³⁷ Finnmark Dagblad nr.291,1994.

Representanten fra Venstre snudde med den begrunnelse at en hall også kunne ses på som et forebyggende helsetiltak. Venstre hadde tidligere argumentert med at en storhall ville forringe miljøet, men la ikke lenger vekt på dette synspunktet. SV og Høyre ville ikke støtte storhallprosjektet og mente det var et ledd i Aps kommende valgkamp. Flere fylkespolitikere hadde stor tro på anleggsutbygging som distriktpolitisk virkemiddel og for nestleder i Oppvekst-, utdannings- og kulturstyret var dette avgjørende da han gikk inn for å støtte byggingen av to nye treningshaller i Hammerfest og Kirkenes. ”Vi må sørge for at ungdommen blir i landsdelen, og det kan flere idrettshaller bidra med”.¹³⁸

Det ble tidlig gitt signaler fra fylkesvaraordfører Evy Ann Midtun, som representerte Arbeiderpartiet, at fylkeskommunen ville støtte prosjektet. Bjørg Larsson (SV) var kritisk til at fylkesvaraordføreren i et møte med Alta kommune hadde lovet bort penger uten at budsjettet verken var behandlet eller vedtatt i fylkestinget.

Da hovedutvalget for Oppvekst, utdanning og kultur i Finnmark fylke hadde møte gikk fylkesrådmannen inn for å støtte prosjektet med 3 millioner.

*Fylket bygger ikke fotballhall. Vi går inn med den summen det koster ekstra å dekke skolens behov. I tillegg går vi inn på en leieavtaleordning ut fra de areal og timebehov som er nødvendig for å drive kroppsøvingundervisning.*¹³⁹

Dette var langt mindre enn forutsetningen på 7.9 millioner kroner som Alta kommunestyre hadde lagt inn i sitt vedtak 12.12. 1994. Leder av Utdanning og kulturstyret, Arne Pedersen, var imidlertid av en annen oppfatning og mente at Arbeiderpartiet var innstilt på å finne en løsning. Etter at det var flertall for økonomiplanen ble det avsatt 6 millioner til storhall i Alta. Alta kommunestyrets forutsetning for å bygge hall var dermed ikke oppfylt.

Da saken kom opp igjen i kommunestyret i januar 1995, fikk RVs sitt forslag om at kommunen ikke skulle delta i prosjektet pga. usikre kostnadsoverslag og usikker finansieringsplan liten støtte. Selv om fylkestinget ville bidra med mindre midler enn det var søkt om, innebar kommunestyrets vedtak at det ble inngått en bruks- og driftsavtale med fylkeskommunen. I saksfremlegget var det forutsatt at avtalen dekket en tredjedel av inntektene dvs. 919.000 kroner i forslaget til driftsbudsjett.

*”Vi har grunn til å være fornøyd med fylkets andel på driftssiden. Det årlige beløpet vil ligge på knapt 1,2 millioner... ”.*¹⁴⁰

---

¹³⁸ Intervju med nestleder i Utdannings- og kulturstyret i Finnmark fylke Ulf Tore Isaksen.

Finnmark Dagblad nr. 226,1994.

¹³⁹ Finnmark Dagblad nr.285, 1994.

¹⁴⁰ Altaposten nr.134, 1995.

Storhallen ble i løpet av debatten i Fylkestinget omdøpt til folkehallen og hetende Finnmarkshallen. Det at fylket gikk inn for bygging og sikre finansiering av driften gjorde at det symbolske navnet på hallen, Finnmarkshallen, på mange måter var dekkende for flertallet i fylkestinget som gikk inn for å realisere hallen.

Vedtaket om å bevilge 6 millioner til storhallen og senere 3 millioner til treningshallene i Vadsø og Porsanger sikret en stor andel offentlige midler i prosjektet som på mange måter kompenserte for den manglende ”statlige” bevilgningen som NFF har lagt inn i «Hall i Nord»- prosjektet. Hvordan var det mulig å få til en så stor fylkeskommunal bevilgning til hallen i Alta? En av informantene som var en del av det uformelle og ad hoc preget nettverket gir sin forklaring på hvordan det var mulig å få til et slikt politisk utbytte:

Jeg hadde kontaktnett på alle nivå og jobbet uformelt med disse for at NFF skulle få spillemiddelbevilgning og for å sikre at storhallen i Alta skulle få bevilgninger via fylkeskommunen. Representanten fra anleggskomiteen i NFF gav beskjed når jeg skulle begynne å jobbe regionalt for å få finansiert hallen i Alta. Det var viktig å få til en positiv løsning fordi hallen i Alta skulle bære fram resten hallene i prosjektet. Jeg jobbet med et medlem av fylkesutvalget og senere fylkesvaraordføreren. Han ble sterkt engasjert og gjorde en kjempejobb på sitt område for å få gjennom beslutningene. Vi presset hardt på for å få vedtakene raskt gjennom i fylkesutvalget. Ved siden av å sikre finansieringen var det viktig å få på plass en leieavtale som sikret driften. Vi hadde regnet ut hvor mye fylkeskommunen måtte støtte prosjektet med. Disse tallene hadde jeg fått fra ham som jobbet med prosjektet for Alta kommune. De jeg jobbet mot i ledelsen i fylkeskommunen var de positive til prosjektet. Det at næringslivet i Alta støttet prosjektet var bare ”pynt på kaka”.(IP4)

I utgangspunktet var motstandere av å bygge en hall i flertall da fylkestinget behandlet støtten og leieavtalen til storhallen i Alta. Det var klart at Venstre’s representant ville støtte SVs forslag. Hvordan var det mulig å endre et mindretall til et flertall for å bygge en hall? På spørsmål om hvilket klima som preget arbeidet med å få til et positivt vedtak gav informanten denne beskrivelsen:

Brukbart klima, motstanden i fylkestinget skyldes at dette var en sak hvor de kunne danne en opposisjon. Det så ut til at vi ikke fikk flertall for vårt forslag. Motstanden på fylkestinget og i Alta kom fra SV. Vi fikk imidlertid snudd representanten fra Venstre etter intens lobbyvirksomhet slik at det ble flertall for finansiering og etter hvert kom leieavtalen også på plass.(IP4)

Kommunen fikk et prisoverslag fra Lønnheim på under 40 millioner kroner i november 1994. Da det kom et nytt prisoverslag våren 1995, var byggekostnadene økt til 49 millioner kroner. For å ha noe å gå på hadde kommunen lagt inn 1.3 millioner kroner som ekstra sikkerhet, men det nye prisoverslaget rystet kommuneledelsen.

Rådmann Krane har hatt mest å gjøre med Finnmarkshallen. Han er svært skuffet over det nye prisoverslaget. Ordfører Eva Nielsen er rystet. Begge føler at hallen er i ferd med å miste ankerfeste i Alta. Byggestarten var like om hjørnet. Det kan man bare glemme. Slik det ser ut i dag, er det uaktuelt med byggestart denne sommeren. Kanskje må man begrave hallen for

*alltid, sier en skuffet Krane. Også ordføreren er redd for at dette var siste spadestikk før begravelse.*¹⁴¹

Rådmannen mente at Lønnheim var mye bedre til å selge enn å informere. Det var særlig grunnarbeidene som hadde ført til ekstra kostnader. Forutsetningene var at hallen skulle bygges på fundamenter som var fastlåst i fjell, mens det på tomten bare var løs masse. Saken ble behandlet i NFFs forbundsstyre. Budsjettsprekken ble her fastsatt til 2,5 millioner kroner. NFF forhandlet med Lønnheim og fikk entreprenøren til å ta ansvar for 1.4 millioner kroner. Flere av styremedlemmene bemerket at Forbundsstyret aldri skulle dekke merkostnader ved økte transportutgifter i forbindelse med bygging av hallene. Etter diskusjon fattet Forbundsstyre følgende vedtak:

*Storhallen i Alta gis en kontantstøtte på kr. 350 000 på lik linje med de andre hallene. Hvis kontantstøtten til de tre andre treningshallene som er budsjettert til utbetaling for 1995 kommer til anvendelse, utbetales kontantstøtten til Alta først i 1996. Styret ber administrasjonen og Gunnar Wilhelmsen om å arbeide videre med et sponsoropplegg med et båtselskap for å dekke utgiftene til frakt av elementene til lett tak og Moelven Industrier A/S.*¹⁴²

Forbundsstyret hadde bevilget 5 millioner kroner til «Hall i Nord»-prosjektet og ville ikke øke rammen selv om kostnadene i Alta ble langt høyere. Gunnar Wilhelmsen, som var en sentral aktør i ”Hall i Nord”-prosjektet, fikk i oppgave å mobilisere nettverk i næringslivet for å sikre nødvendig finansiering som kunne redusert Alta kommunes kostnader. Situasjonen var at da Alta kommune og Lønnheim satte seg ved forhandlingsbordet, arbeidet NFF i kulissene for å sponse transporten av byggematerialer til Alta.

5.1.4 Motstand mot lokalisering

Lokalisering av hallen kom til å skape en heftig debatt etter at kommunen fattet vedtak om bygging og særlig kom det protester fra naboene som ble berørt av plasseringen. Hallen ville føre til verdiforringelse av eiendommene som lå nærmest hallen. Valget stod mellom å plassere hallen på Sentrumsbanen, som lå mellom ungdomsskolen og de to videregående skolene, eller flytte hallen til Aronnes Idrettspark hvor det var et langt større tilgjengelig areal. I et møte mellom fylkesvaraordfører og ordfører i Alta kommune ble det slått fast at fylkeskommunen bare var med på hallprosjektet dersom hallen ble plassert i sentrum.¹⁴³ Bygningsrådet gikk imidlertid mot å plassere hallen på Sentrumsbanen. I møtet i bygningsrådet fikk alliansen Krf, SV, Venstre og SP med seg to utbrytere fra AP slik at det bare var tre av ni representanter som var enig med flertallet i kommunestyret om å plassere hallen på Sentrumsbanen.

Det fantes også skeptikere innen AP, for eksempel leder av teknisk utvalg som:

---

¹⁴¹ Finnmark Dagblad nr.98, 1995.

¹⁴² Referat fra forbundsstyremøte Norges Fotballforbund sak 60/95.

¹⁴³ Finnmark Dagblad nr.260, 1994.

” ..innrømmet at han var sterkt skeptisk til plasseringen av hallen på Sentrumsbanen. Han mente at lokaliseringen av hallen ville bli et tema i lang tid etter at den var bygd – og han var personlig overbevist om at politikerne som nå sa ja til hallen på Sentrum ville få kritikk for plasseringen”¹⁴⁴

Hallen ble presset ned på en tomt som mange mente var liten og ville bli en koloss midt i tettbebyggelsen. En av naboene mente at byggingen av hallen fungerte som et grovt brudd på de planer som lå bak gjenreisningen av Alta. Lokalisering av hallen i sentrum betegnet hun som et estetisk overgrep mot omgivelsene.¹⁴⁵ En annen av hallmotstanderne mente at hallen ville gå løs på liv og helse. Argumentasjonen var at det kunne gå snøras fra taket opptil 10 meter fra hallen. Et ras ville dekke gangveien som var tegnet inn langs hallen. Da saken ble debattert i kommunestyret, avviste plansjefen i kommunen i sin redegjørelse at snøen ville falle over gangveien og visste til erfaringene med takras fra Telemarkshallen.

Da kommunestyret fattet sitt vedtak om bygging av hall i sentrum ble vedtaket anket inn overfor fylkesmannen av fire av naboene. Anken fra naboene førte til at byggestarten som skulle starte 19.august 1995 måtte utsettes. Anken fra beboerne ble behandlet i Planutvalget som avviste klagen som dermed ikke fikk oppsettende virkning.

I et innlegg i lokalavisen ble plasseringen karakterisert som et grovt brudd mot den helhetlige og langsiktige tanken som lå bak gjenreisningen og nyreisningen av Alta etter krigen.

Avisene har skrevet side opp og side ned om hallen, men ingen har klart å mobilisere skikkelig motstand mot plasseringen. Det skeptiske planutvalget var gjenstridig til det siste og naboene innklaget saken for Fylkesmannen, men opinionen forble taus. Kravet om at hallen skulle ligge i ”den umiddelbare” nærhet gjorde at det meste av kritikken har forstummet.

Østlyngen tror folk generelt har resignert mot de mange politiske overgrepene, og trekker inn Aronneskjosen som en parallell.¹⁴⁶

Selv om kommunes egne fagfolk var kritiske til plasseringen av hallen og naboer protesterte ble hallen plassert på et område som de fleste mente ikke egnet seg for lokalisering av en slik stor buhall.

Det var kravet fra Finnmark Fylke om at hallen måtte plasseres i umiddelbar nærhet av den videregående skolen som fikk kommunepolitikerne til å gå inn for sentrumsalternativet. Uten denne lokaliseringen hadde Finnmark fylkesting ikke bevilget midler til byggekostnadene og inngått en leieavtale.

---

¹⁴⁴ Altaposten nr.80, 1995.

¹⁴⁵ Altaposten, nr.236, 1995.

¹⁴⁶ Altaposten nr.236, 1995.

5.1.5 Debatt om anleggstype

Hvordan hallen skulle kategoriseres ble heftig debattert. Lederen av Alta Idrettsråd og Anleggskomiteen i Finnmark Fotballkrets mente at hallen burde kalles en folkehall.

I denne hallen skal det ligge et parkettgulv på størrelse med en håndballhall. Det blir skillevegger så man ikke kommer over i hverandres områder. For skolene er det ingen problemer på dagtid. Hallen er stor og skal inneholde mange aktivitetsområder (.....). Fotball, håndball, handicappidrett, tennis, badminton, vektrom og turn pluss at det i tillegg vil være muligheter for andre grupper.¹⁴⁷

I et eget notat utarbeidet av Alta idrettsråd i forbindelse med at Alta kommune hadde satt i gang planarbeidet med kommunedelplanen, ble behovet for anlegg fremmet. I notatet ble det pekt på at hallen kunne brukes av flere utøvergrupper. Hallen ville fordoble hallkapasiteten i kommunen.

Det kommer klart frem av undersøkelsene at det blant lagene/klubbene i sentral-Alta er et sterkt ønske om å få bygd en "folkehall". Denne hallen vil dekke anleggsbehovet for flere idretter.(Friidrett, håndball, judo, fotball, volleyball, basket, vektløfting m.v.). I tillegg vil denne kunne brukes til større konserter, varemesser, utstillinger m.m.

Et tilbakevendende problem er fordelingen av halltimer i de eksisterende hallene. Søknadsmassen tyder på at vi har en så stor underdekning at "Folkehallen" vil være fylt fra første stund, selv om realiseringen fører til en fordobling av dagens kapasitet. Vi har også oppfattet signaler om at man i dagens situasjon lar være å søke, eller søker om mindre tid enn det reelle behovet, ut fra holdningen "det nytter ikke likevel".¹⁴⁸

Folkehallen ville være den beste investeringen med tanke på den sportslige utviklingen på høyt nivå selv om toppidrettsutøverne ikke ville legge beslag på mer en 10 prosent av treningstiden. Hallen ville først og fremst bedre forholdene for den allsidige breddeidretten i kommunen.

Fylkesrådmannen var klar i sine krav til halltype:

Fylket bygger ikke fotballhall. Vi går inn med den summen vi mener det koster ekstra for å dekke skolens behov. I tillegg går vi inn på en leieavtaleordning ut fra de areal og timebehov som er nødvendig for å drive kroppsøvningsundervisning.¹⁴⁹

Tidligere rådmann i Alta kommune, Simon Henriksen, som hadde som oppgave å utrede hallprosjektet, mente at hallen ville bli en folkehall som favnet mangfoldet i Alta-idretten.

Hallen vil få en flerbruksprofil som vil romme de fleste muligheter. Når det gjelder ballspill er mulighetene ubegrenset. I tillegg kommer også løpebane, lengdegrep, turnapparater og styrketreningsrom.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ Finnmark Dagblad nr.266, 1994.

¹⁴⁸ Alta Idrettsråd. Bygging og drift av idrettsanlegg i Alta. Notat utarbeidet av Jan Harry Hansen. Juni 1994.

¹⁴⁹ Finnmark Dagblad nr.285, 1994.

¹⁵⁰ Altaposten nr.265, 1994.

Tilhengerne av hallen argumenterte med flerbruksperspektivet. Det ble presisert i avisdebatten at dette ikke var en fotballhall, men en flerbrukshall som gav muligheter for de fleste idrettene til å drive innendørs.

I et notat fra kulturetaten tidlig i prosessen, da det ble klart at kommunen ville gå inn i prosjektet og ønsket å bygge en storhall, ble det understreket at hallen var en flerbrukshall.

Hallen skal benyttes som flerbrukshall og behovet for garderober i bygget vil være tilstede (...). Slik som parkettgulv, skillevegger for å dele inn hallen i flere små enheter, samt gulvfester for basket volleyball og turn.¹⁵¹

For kritikerne av halltypen ble det argumentert med at hallen ikke ville ivareta innholdet i kroppsøvingsfaget. En av de ansatte ved Høgskolen i Finnmark argumenterte for at innføringen av Reform 94 stilte nye krav til kroppsøvingsrommet som skulle legge til rette for dans, friluftsliv, grunntrening, individuelle idretter og lagspill. Selv om det ble arbeidet med å tilpasse hallen til kroppsøvingsfagets behov, var hallen primært bygd for fotballens behov.

Jeg ser på hallen som et spesialanlegg for de få, og ikke en flerbrukshall for de mange, og det er heller ikke en god kroppsøvingshall.¹⁵²

Et annet innlegg fra en som hadde jobbet ved Alta videregående skole i en årrekke, stilte spørsmål om dette var anlegget som ville bedre undervisningssituasjonen.

Begge de videregående skolene i Alta har slitt med små og utilfredsstillende anlegg i mange år, og må absolutt ha bedre undervisningsforhold. Skolene har imidlertid flere anlegg som med visse justeringer fortsatt vil kunne brukes både i vanlig kroppsøvingstimer og til idrettslinje. Om skolene har behov for en hall av den størrelse som nå er foreslått, 12 håndballbaner, er en annen sak. Totalt er et skoleår på ca. 1200 timer. Kun en liten del av undervisning i kroppsøving må nødvendigvis foregå i et anlegg av nevnte størrelse.

Å få et diskursivt hegemoni i å definere anleggstype var åpenbart viktig i den offentlige debatten. En flerbrukshall representerte dermed det allsidige mot den spesialiserte, dvs. at tilhengerne av storhallen argumenterte med det allsidige og kunne dermed tale på vegne av flere idretter. Det å representere bare fotball gav liten legitimitet og den symbolske retorikken i definisjon av anleggstype kan vi forstå som en symbolsk maktform. En maktform hvor det allsidige og allmenne gav mest anerkjennelse.

5.1.6 Debatt om idrettsanlegg generelt og om Hall i Nord spesielt

Vanligvis dreier den idrettspolitiske debatten i forbindelse med bygging av anlegg seg i hovedsak om penger. At den idrettspolitiske debatten berørte en rekke andre forhold har nok sammenheng med at idrettsledere ble utfordret av debattanter innenfor idrettens egne organisasjoner. Selv om en av idrettslederne mente at det var *"helt horribelt å ha en slik innstilling til et anlegg"* og argumenterte for

---

¹⁵¹ Notat ang. Fremdriften "Fotball i Nord". Alta kommune. Kulturetaten. U-datert.

¹⁵² Altaposten nr.264, 1994.

at det var *"mer fruktbart å diskutere økonomien i prosjektet"*.¹⁵³ I et oppslag i avisen stilte ansatte ved Høgskolen i Finnmark, som arbeidet med idrettsfag, en rekke kritiske spørsmål til plassering av en storhall. Dette startet en idrettspolitisk debatt.¹⁵⁴ De ansatte hevdet at byggingen av anlegg måtte sees i sammenheng med hvilke grupper i befolkningen som man ønsket å aktivisere. Det ble reist spørsmål i hvilken grad det var foretatt en utredning av behovet for et så stort anlegg. Debatten kom til å dreie seg om en rekke motsetningsforhold: nærmiljøanlegg versus kommuneanlegg, spesialhall versus flerbrukshall, innendørsanlegg versus utendørsanlegg, spillemidler versus kommunale midler, toppidrett versus breddeidrett og forholdet mellom Finnmark og Syd-Norge.

Ansatte ved HIF hevdet at en storhall ville flytte *"en større del av idrettsaktiviteten innendørs"*.¹⁵⁵ En storhall ville ikke føre *"til større idrettsaktivitet i bygda"* og hallen ville *"ikke aktivisere nye grupper i befolkningen"*.¹⁵⁶ I stedet for å bygge en storhall tilsvarende 12 håndballbaner, burde det satses på nærmiljøanlegg og rehabilitering av eksisterende anlegg. En viktig premis var at storhallen skulle dekke behovet for kroppøvingssrom for den videregående skolen. Det ble reist tvil om byggingen av en spesialhall for fotball dekket mer enn de 10-timene til ballspill per klasse i året.¹⁵⁷

Et annet argument som ble trukket fram var at driften av hallen ville bli så kostbar at leieprisen per time ville hindre idrettslag i å leie hallen. Selve plasseringen ble også trukket fram, nemlig *"det estetiske ved å plassere hallen midt i et boligområde"*. Det ble også trukket fram at storhallen ville legge beslag på et område som skolene hadde brukt til uteaktiviteter og undervisning.

Reaksjonene på utspillene lar seg dele inn i to grupper, idrettsledere og folk med tilknytning til kommuneadministrasjonen. Lederen av Alta idrettsråd og Fotballkretsens anleggskomite` hevdet at behovet for en storhall i Alta var enormt. Tall som ble presentert viste at ved bygging av en storhall ville behovet for Alta være dekket. Lederen av Idrettsrådet argumenterte med at hallen er stor og skal inneholde mange aktivitetsområder som fotball, håndball, handicappidrett, tennis, badminton, vekttrom og turn.¹⁵⁸ Lederen for et av de største fleridrettslagene i bygda mente at det dreide seg om byggingen av *"en folkehall med flerbruksprofil"*. Han understreket at behovet var meget stort, ikke minst i fotball

---

¹⁵³ Intervju med leder av Alta IF. Altaposten nr.264, 1994.

¹⁵⁴ Oppslaget "Ekspert kritisk til storhall" som startet den idrettspolitiske debatten stod i Finnmark Dagblad nr.265, 1994.

¹⁵⁵ Finnmark Dagblad nr. 268, 1994.

¹⁵⁶ Finnmark Dagblad nr.265, 1994.

¹⁵⁷ Altaposten nr.264, 1994.

¹⁵⁸ Finnmark Dagblad nr.266,1994.

og for håndball. I tillegg kom friidrettsgruppa og volleyballgruppa i Alta IF som hadde behov for treningsarena.¹⁵⁹ Det ble også trukket fram i intervju med en annen idrettsleder i bygda at for aldersbestemt fotball ville hallen være en drøm.¹⁶⁰ Tidligere rådmann i kommunen, som var aktiv med i planleggingen av hallen, mente at hallen, ville bli en folkehall i ordets rette betydning. En hall som ville favne over mangfoldet i idretten.¹⁶¹

Noe av debatten dreide seg om forholdet mellom anleggsbygging og utøvergrupper. Et argument fra kritikerne var at prioritering av en storhall ville føre til en vektlegging av en utøvergruppe som allerede hadde gode rammebetingelser for sin idrett. Det ble trukket fram at barneidretten og kvinneidretten ville bli taperne dersom kommunen satset på en slik anleggstype.

Mange idrettsledere er av den oppfatning at det er en naturlig sammenheng mellom toppidrett og breddeidrett. Det ble argumentert mot kritikken fra en sentral idrettsleder som mente at *"det er forunderlig at disse ekspertene ikke ser sammenhengene mellom elite- og masseidrett"*.¹⁶²

Et mye brukt argument for bygging av hallen var forholdet mellom Finnmark og "de andre". Hallen skulle ikke bare være et tilbud til idretten i Alta og hallen burde derfor få navnet Finnmarkshallen. En idrettsleder hevdet at blir ikke hallen realisert, vil Finnmark *"tilhøre det mørke fastlandet på det norske fotballkartet. «Hall i Nord»-prosjektet vil fungere som et betydelig distriktpolitisk virkemiddel etter at det sentrale østlandsområdet har stukket av med det meste."*¹⁶³ Enkelte idrettsledere tok hardt i og hevdet at mens det er *"mulig å legge forholdene til rette for idrettslig utvikling ellers i verden, mener denne gjengen at vi skal leke ute i snøen."*

Et annet argument som ble brukt av kritikerne, var at hallen ville føre til redusert utbygging av andre idrettsanlegg. Tilhengerne mente at desto mer penger vi søker om, dvs. jo større søknadssum, desto mer penger får vi fra staten. Dette ville også komme småanleggene til gode. Dette ble også forsterket av at det ble gitt signaler om at Kulturdepartementet ville trå til med ekstraordinære overføringer til Nord-Norge med tanke på den dyre mellomfinansieringen ved byggingen av de 10 hallene.¹⁶⁴

---

¹⁵⁹ Altaposten nr.264,1994.

¹⁶⁰ Altaposten nr.270,1994.

¹⁶¹ Altaposten nr.265,1994.

¹⁶² Altaposten nr. 264, 1994.

¹⁶³ Finnmark Dagblad nr. 265, 1994.

¹⁶⁴ Altaposten nr. 265, 1994.

5.2 Midt-Tromshallen – Lenvik kommune

De fleste idrettsanleggene i kommunen var privateid i 1995. Idrettslag eide og drev de fleste idrettsanleggene. Kommunen eide og driftet noen store kostnadskrevende anlegg som Silsandhallen. En flerbrukshall som var bygd i forbindelse med at kommunen åpnet en ny skole i 1987. Intensjonen med å bygge ny storhall var at den skulle fungere som en flerbrukshall og som kroppsøvningslokale for elever som gikk på Finnfjordbotn videregående skole.¹⁶⁵ Ved vurdering av inntekspotensialet var det viktig at hallen var en flerbrukshall som ville bli benyttet til flere formål enn fotball. Det ble lagt vekt på at hallen ville kunne gi rom for mange andre idretts- og kulturaktiviteter som også ville ha betydning for store deler av befolkningen ellers i regionen.

5.2.1 Kommunen går med i «Hall i Nord» prosjektet

Lenvik var en av i alt 15 kommuner som var interessert i prosjektet. I Troms var foruten Lenvik også kommunene Sørreisa, Harstad, Lyngen og Målselv med videre i prosjektet. Det var med andre ord flere kommuner som var interessert i å bygge hall enn det antall haller som var planlagt lokalisert til fylket. Ordfører og rådmann var positiv til å lokalisere en hall til kommunen da de ble presentert for ”Hall i Nord” -prosjektet. Det var bestemt at en av hallene skulle lokaliseres til Midt-Troms og at det kunne være aktuelt å plassere en av de tre hallene på Finnsnes i Lenvik eller i nabokommunen Målselv.

Lenvik formannskap behandlet prosjektet ”Fotballhall i Nord” første gang i september 1992 og fattet et enstemmig vedtak i sak 239/92.

- 1. Lenvik kommune ser svært positivt på Norges Fotballforbunds prosjekt ”Fotballhall i Nord”, og vil arbeide for å få anlegget lagt til Finnfjordbotn.*
- 2. Ut fra sportslige og næringsmessige forhold synes storhallkonseptet å være mest interessant for Lenvik kommune.*
- 3. Lenvik kommune vil vurdere budsjettmessige konsekvenser når Norges Fotballforbund har fått godkjent det finansieringsmessige opplegg for fotballhallprosjektet.*

Vedtaket innebar at kommunen gikk inn for prosjektet. Det kommunale vedtaket innebar en forpliktelse til å inngå en byggeavtale med entreprenøren. Formannskapet vedtok i møte i mars 1993 å betale inn depositumet på 30 000 kroner til Norges Fotballforbund for å bli med videre i prosjektet. I vedtaket ble det presisert hvilke rammebetingelser som ble lagt til grunn for gjennomføring av prosjektet. Da NFF besluttet å tildele Lenvik kommune en av hallene ble det forventet at saken ble raskt behandlet i kommunestyret og at det kunne fattes et bindende vedtak innen 15. november 1994.

---

¹⁶⁵ Hall-Nord – Endelig fra arbeidsgruppa. Finnsnes 12.02.96.

Den knappe tidsrammen førte til at saken ikke ble forelagt Hovedutvalget for kultur før den ble fremmet for formannskapet og kommunestyret.

NFF ønsket at kommunen skulle binde seg til følgende vedtak:

- a) *Den fremlagte finansieringsplan må godkjennes med de kommunale andelene som er oppgitt.*
- b) *Man må godkjenne det mellomfinansieringsopplegget som er beskrevet.*
- c) *De andre forholdene rundt selve hallutbyggingen må aksepteres.*
- d) *Kommunen må bestemme seg for en naturlig byggestart for sitt prosjekt. NFF foretrekker å bygge to haller i 1995, 4 haller i 1996 og 4 haller i 1997. Denne fordelingen kan imidlertid diskuteres hvis kommunens ønsker går i strid med denne fremdriften.*
- e) *Det kommunale vedtaket må inneholde en forpliktelse til å underskrive en byggeavtale med entreprenøren på det nåværende tidspunkt, selv om byggestarten skal være i 1996 eller 1997.*

I forbindelse med valg av halltype ble to halltyper vurdert. Forskjellen mellom en treningshall og den andre halltypen var at kommunen også kunne velge en såkalt påbygningshall, dvs. en halltype som ville gi muligheter til å utvide bygningsmassen til en storhall. Bygging av en slik hall ville føre til at kommunen måtte gå inn med en egenandel på 4 millioner kroner. Det fremgikk av brevet fra NFF at kostnadene for den billigste hallen beløp seg til kr. 14.811.000 kroner. Rådmannen framholdt i sin innstilling at *"tidligere orienteringer om driftsopplegg for fotballhallen gir grunn til å anta at kommunen ikke blir påført vesentlige utgifter utenom kapitalutgifter ved realisering av hallen."* Det fremgikk imidlertid av finansieringsplanen at det var usikkerhet knyttet til tidspunktet for når spillemidlene kunne bli stilt til disposisjon og at det derfor kunne være aktuelt med alternativ mellomfinansiering. Videre ble det forutsatt i rådmannens innstilling at hallen ikke skulle påføre kommunen ytterligere driftsutgifter.

Til tross for at kommunestyret fikk kort tidsfrist til å fatte vedtak viste kommunestyrets behandling at det var stor interesse for å få realisert prosjektet. Avstemmingen viste at et stort flertall gikk inn for hallen. Et flertall på 25 representanter fulgte rådmannens innstilling, mens 11 representanter stemte mot innstillingen.

1. *Kommunestyret vedtar å bygge fotballhall alt.4 i Finnjordbotn som et ledd i prosjektet "Hall i Nord" og på de vilkår som fremgår av brev fra NFF av 14.09.94 og med en kostnadsramme på kr.14.811.000 for hallen og kr.4.000.000 for andre kostnader.*
2. *Kommunestyret slutter seg til forslag til finansiering av fotballhall slik det fremgår av brev fra NFF av 14.09.94 og rådmannens forslag i økonomisammenheng. Kommunens andel av kostnadene kr.8.136.000 dekkes ved låneopptak kr. 7.625.000 og kr.5.111.000 i egenkapital. Det forutsettes låneopptak til mellomfinansiering av byggekostnader.*
3. *Kommunestyret vedtar byggestart med grunnarbeider i 1996 og oppføring av hallen i 1997. Grunnlagsinvesteringer m.m. gjennomføres i samsvar med rådmannens forslag til*

plan for investering og finansiering. Kommunestyrets vedtak innebærer at tiltakets driftskonsekvenser legges inn i basis ved rullering av økonomiplanen i 1995.

- 4. Kommunestyret gir formannskapet fullmakt til å godkjenne kontraktsforslag med entreprenøren innenfor en kostnadsramme på kr.14.811.000.*

I kommunestyredebatten fremmet ordfører Einar Bergland (A) et forslag om at *kommunestyrets vedtak er fattet under forutsetning av at ekstraordinære spillemidler stilles til disposisjon*. Da Odd Fredriksen (SV) fremmet et nytt forslag til pkt. fem trakk Bergland sitt forslag.

- 5. Kommunestyret sitt vedtak er fattet under forutsetning av at de spillemidler som stilles til disposisjon, er en ekstraordinær bevilgning, slik at de anlegg som er prioritert i den kommunale anleggsplan ikke blir skadelidende.*

Forslag til nytt pkt.5. ble vedtatt mot en stemme.

Selv om det var stort flertall for hallen var det lagt inn en premiss som ennå ikke var avklart. Vedtaket innebar at andre idrettsanlegg i den kommunale delplanen for idrett og friluftsliv ikke ble skjøvet ned på prioriteringslista. Det ble lagt til grunn at hallen ville bli finansiert ved hjelp av en ekstraordinær spillemiddeltildeling.

5.2.2 Hallen blir dyrere

Da prosjektet ble lansert ble det framstilt som en rimelig løsning fordi kommunen ville få en gunstig statlig finansiering. Dette baserte seg på at NFF hadde søkt om et tillegg på 32,5 millioner i ekstra statlige midler. NFF skulle i samarbeid med kommunene garantere driften av hallene og det skulle opprettes et driftsfond som skulle finansiere kapitalkostnadene i prosjektet. Det viste seg at den kommunale egenandelen ble høyere enn mange hadde forstilt seg. Ordfører Arne Bergland (A) bekrefter at den kommunale egenandelen blir større. Det vil også bli et tillegg på 4 millioner for å opparbeide tomtområdet i nærheten av Finnfjordbotn videregående skole.¹⁶⁶ Formannskapet behandlet saken i forkant av kommunestyremøtet og gikk inn for å bygge hallen i 1996/97 til 14,8 millioner og 4 millioner til andre kostnader slik at hallen totalt ville komme på nesten 19 millioner kroner.

Da hallprosjektet ble presentert for politikerne var det snakk om en kommunal egenandel på mellom 5 og 8 millioner kroner. Nå ser det ut til at de kommunale utgiftene kan bli dobbelt så høye som forutsatt. I tillegg får vi en dårligere hall enn det vi først trodde. På denne bakgrunn føler jeg meg lurt. Og jeg ville aldri ha stemt for at kommunen skulle få denne hallen, dersom jeg hadde vist at den kommunale andelen ville bli så høy, sier Konradsen.¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ Intervju med ordfører Arne Bergland Troms Folkeblad 26.10.94.

¹⁶⁷ Åge Konradsen intervjuet i Troms Folkeblad 26.10.94.

Da saken ble debattert i kommunestyret dreide debatten seg om den totale økonomiske belastningen for kommunen. Opposisjonen hadde fått en sak som samlet.

5.2.3 Kommunestyre sier nei til bygging av kommunal hall

Kommunevalget høsten 1995 førte til ordførerskifte. Arbeiderpartiet som hadde ordføreren gikk tilbake ved valget, mens høyresiden gikk frem. Høyre gikk mest fram ved valget og ble det største borgerlige partiet og fikk ordføreren. Det kommunestyret som var styrt av AP hadde gått inn for bygging av hall. Høyre hadde programfestet at partiet var imot hallen. En av informantene som fulgte valgkampen mente spørsmålet om bygging av hall var den viktigste saken i valgkampen. Byggesaken var en typisk valgkamp sak hvor Høyre hadde en sak hvor partiet kunne konfronterte Arbeiderpartiet. Tidligere hadde store byggesaken skapt debatt men denne gangen forelå det et vedtak som velgerne i valg kunne endre. Resultatet av valget var at den politiske sammensetningen av kommunestyret var endret da hallsaken igjen kom på dagsorden. Det var skapt uvisshet om utfallet av en ny behandling. Høyresiden vant valget og hadde programfestet at de var mot hallen. Et viktig argument for å ta opp saken på nytt til behandling i kommunestyret var at hallen ville bli dyrere enn antatt. Hvordan ville partiet gjennomføre programerklæringen i posisjon?

Lenvik kommune gjorde i møte 14.12.95 sak 173/95 ”Hall i Nord” prosjektet følgende vedtak:

Kommunestyret er kjent med initiativet fra PROFIL-gruppa hvor en ønsker å etablere et eget eier og driftsselskap for ”Hall i Nord”. Dersom dette lar seg realisere, vil Lenvik kommune kunne delta som partner i prosjektet.

Forslaget som ble vedtatt med stort flertall ble framsatt av Jan E. Solheim på vegne av Kr.F, Høyre og SP. Vedtaket innebar et nei til hall i kommunal regi, men at kommunen kunne gå inn som partner i et eget eier- og driftsselskap. Dersom næringslivet etablerte et privat selskap som stod som utbygger, ville kommunene kjøpe aksjer i selskapet. For halltilhengerne kom vedtaket overraskende og det var klart at det var umulig å bygge hallen uten at den var kommunalt forankret. Vedtaket kan også forstås slik at kommunen hadde brutt avtalen med entreprenøren Lønnheim. Opposisjonen hadde holdt sitt valgkamplofte.

Fra debatten i kommunestyret ble det brukt ulike argumenter for og imot at kommunen skulle stå som byggherre. Fra den borgerlige siden ble det argumentert med at kommunen ikke hadde råd til hall og burde prioritere annerledes. De ulike synspunktene kan vi få et inntrykk av slik disse er referert i lokalavisen.¹⁶⁸

Jon Kvikstad(H)

---

¹⁶⁸ Framtid i Nord, 16. desember 1995.

Vi vil ha mer aktivitet, men jeg føler ikke at kommunen i dag har råd til å kjøpe seg mer aktivitet. Vi har jobba hardt for å finne løsnings for å få realisert hallen likevel. Hvis de andre er med på den, skal ikke Høyre være sidrompa.

Jan Solheim (Kr.F)

Vi sier ikke nei fordi vi er imot hall, men fordi vi vil prioritere noe annet.

Jack Jensen (SV)

Jeg synes vi er godt forsynt med idrettsanlegg i kommunen. Kommunen skal ta seg av det de egentlig skal gjøre, og ikke bygge idrettshall for fylkets skole.

Arne Bergland (AP)

Det overrasker meg at Høyre er så lite villig til å diskutere hvilken betydning hallen vil ha. Vi må bygge hall for å befeste Lenviks posisjon som regionsenter og for å få folk til å komme tilbake til kommunen.

Dagfinn Stenvold (V)

Jeg er redd Bardufoss VGS vil vinne kampen om elevene, og at det vil skje på bekostning all de andre videregående skolene i vår kommune.

Harald Jakobsen (SP)

Jeg har pendlet fra å være motstander til å være tilhenger. Husk at fotballforbundet ikke gav oss denne hallen for å plage oss, men fordi de synes kommunen er verdifull.

Debatten og avstemningen viste at kommunestyret var delt. Flertallet ønsket ikke en kommunal hall samtidig som de ikke sa nei til en fremtidig hall i kommunen. Debatten dreide seg om kommunale prioriteringer og flertallet var mot byggingen av et kostnadskrevende kommunalt idrettsanlegg.

Vedtaket sådde imidlertid tvil om hallen ville bli bygd i kommunen. Knut Wilhelmsen i anleggskomiteen for ”Hall i Nord” var skeptisk til om hallen ville bli bygd i Lenvik og mente at Målselv ville få hallen. I et intervju like etter trakk han fram at vedtaket innbar at kommunen hadde brutt avtalen med entreprenøren. Wilhelmsen var av den oppfatning at vedtaket var gjort i strid med idretten lokalt, regionalt og nasjonalt. Politikerne hadde ikke fulgt opp det tidligere vedtaket, hvor man hadde gått inn for at kommunen skulle bygge hallen.¹⁶⁹

Lederen for Profil-gruppa, Per Inge Søreng, trodde det kunne bli vanskelig å få bygd hall dersom det var opp til næringslivet. Gruppas initiativ var ment som en ustrakt hånd til kommunen som var i en vanskelig økonomisk situasjon. Profil-gruppa hadde med sitt forslag om et eget selskap som skulle stå for bygging av hallen, sett for seg et kommunalt eid selskap.

Hvilken rolle kommunen skulle ha i det framtidige prosjektet var fortsatt uklart. Formannskapet behandlet saken allerede 21. desember 1995. Rådmannen foreslo at det ble opprettet en arbeidsgruppe

¹⁶⁹ Intervju med Knut Wilhelmsen. Framtid i Nord 16. desember 1995.

ledet av kulturkonsulentene hvor også to representanter fra Profil-gruppa var representert. Gruppa fikk som mandat å gå gjennom investeringskostnadene og driftsbudsjettet. For å styrke driftsbudsjettet ble det spesielt lagt vekt på hvordan næringsliv og idretten skulle kunne bidra mer. Gruppen skulle også utrede selskapsmodellen i forhold til eierskap og drift. Et siste punkt var at arbeidsgruppa skulle synliggjøre en strategi for det utenom sportslige, dvs. hvordan hallen kunne utnyttes i næringsøyemed. Rådmannen ba om at arbeidet måtte prioriteres med sikte på en rask kommunal avklaring.

Sammensetningen av arbeidsgruppa gjenspeilte på ingen måte flertallet i kommunestyret. Foruten kulturkonsulentene bestod gruppa av to representanter fra Profil-gruppa, lederen for anleggskomiteen "Hall i Nord", leder Troms Fotballkrets og leder for Idrettsrådet i Lenvik. Her fikk både næringslivet og den frivillige idretten være med på å saksutrede et framtidig idrettsanlegg selv om rådmannen hadde lagt premisser for arbeidsgruppas mandat.

5.2.4 Kommunestyret vedtar hallutbygging med minste mulig margin

Arbeidsgruppe som foretok en gjennomgang av prosjektet med tanke på å komme fram til en alternativ finansieringsmodell arbeidet hurtig og la frem sin innstilling i januar 1996. Det var flere årsaker til at saken kom tilbake til kommunestyret forholdsvis raskt. Det fantes en næringslivsgruppe som ønsket at det skulle bygges en hall. Leder av anleggskomiteen for "Hall i Nord" og leder i Troms fotballkrets som arbeidet for realisering av hall ble direkte involvert i planprosessen. Den hurtige saksbehandlingen kan også forstås på bakgrunn av at sentrale politikere ønsket saken satt på dagsorden igjen i kommunestyret. Formannskapet behandlet i møte 8.02. 1996 notatet fra arbeidsgruppa og fattet et enstemmig vedtak:

Formannskapet viser til notat av 07.02.96 fra arbeidsgruppa for "Hall i Nord-prosjektet" og ser positivt på det arbeidet som hittil er utført. Formannskapet ber arbeidsgruppa legge fram et endelig forslag så snart som mulig slik at sak kan legges frem for kommunestyret i møte 22.02.96.

Arbeidsgruppas innstilling innebar økonomiske konsekvenser for kommunen. Finansieringsandelen til kommunen og driftskostnadene var redusert. Fotballforbundet og Fotballkretsen ga tilsagn om 50.000 kroner i aksjekapital dersom det ble opprettet et eget driftsselskap. Arbeidsgruppa foreslo at driftsselskapet betjente en gjeld på 4.150.00 kroner ved selv å forestå låneopptak. Leiesummen til kommunen ville da kunne reduseres med kapitalkostnadene som måtte gå til å betale lån.

Gruppen la også vekt på hvordan det utenomsportslige ville styrke hallens økonomi.

Ved vurdering av inntekspotensialet er det viktig å ha for øye at en hall i Finnjordbotn vil bli en flerbrukshall som i tillegg til fotball vil gi rom for mange andre idretts- og kulturaktiviteter som vil ha stor bruksbetydning for store deler av befolkningen i regionen. Det er også viktig å merke seg at Norges Fotballforbund har lagt fram en skisse for framtidig samarbeid mellom de 10-11 kommunene i landsdelen med sikte på å samordne markedsaktiviteter som skal tilføre den kommersielle delen av drifta positive bidrag.

Rådmannen innstilte overfor kommunestyret på bygging av kommunal hall med forbehold om momskompensasjon og at det var mulig å finansiere kommunale tilskudd. Videre gikk rådmannen inn for at det ble dannet et eget driftsselskap hvor kommunen hadde aksjemajoriteten.

Da saken kom opp satte Birger Kaspersen på vegne av H/Kr.F/SP fram et forslag mot bygging av hall:

Kommunenes økonomiske situasjon samt kommunestyrets prioritering av helse-, sosial- og skolesektoren gir ikke rom for finansiering av "Hall i Nord"- prosjektet i økonomiplanperioden 1996-99.

Det forelå dermed to innstillinger kommunestyret skulle stemme over. Kommunestyret var delt i en venstrefløy bestående av AP/SV og borgerlig fløy bestående av H/Kr.F/SP.

Kommunestyret i Lenvik fattet følgende vedtak om hallutbygging i sak 44/96.¹⁷⁰

1. Kommunestyret vedtar å gjennomføre "Hall i Nord" – prosjektet innenfor en kostnadsramme på kr 17.500.00. Utgiftene finansieres slik:

<i>Spillemidler</i>	<i>kr.</i>	<i>5.075.000</i>
<i>Ekstraord. Tilskudd</i>	<i>kr.</i>	<i>1.250.000</i>
<i>Tilleggsmidler NFF</i>	<i>kr.</i>	<i>350.000</i>
<i>Tilskott/forskuddsleie</i>	<i>kr.</i>	<i>5.825.000</i>
<i>Låneopptak</i>	<i>kr.</i>	<i>5.000.000</i>

Endrete driftskonsekvenser innarbeides ved neste rullering av økonomiplanen.

2. Kommunestyret forutsetter at drift av hallen skjer i regi av et eget driftsselskap og gir formannskapet fullmakt til å organisere og opprette selskapet slik at dette er operativt i god tid før hallen settes i drift. Kommunens aksjekapital skal være kr. 500.000.

3. Kommunestyret legger til grunn for sitt vedtak at driftsselskapet bidrag (husleie) vil utgjøre ca kr. 220.00 pr år.

4. Lenvik kommune gir kommunal driftsgaranti i hht. Regelverket for å oppnå spillemidler til prosjektet.

5. Lenvik kommune ber administrasjonen arbeide videre med å redusere investerings- og driftskostnader. En bør spesielt vurdere hvorvidt dugnadsinnsats kan være med på å redusere investerings- og driftskostnader.

6. Lenvik kommunestyre pålegger rådmannen og ordfører å ta kontakt med fylkesordfører for å få fylket til å bidra med finansiering av garderobeanlegget.

---

¹⁷⁰ Møtebok Lenvik kommune k. sak. 44/96 Hall i Nord.

Det tre første punktene i rådmannens innstilling ble vedtatt med 19 mot 18 stemmer. De tre siste punktene enstemmig.

Hvordan var det mulig at kommunestyret endret oppfatning på så kort tid?

Informanten i Troms Fotballkrets påpeker at vedtaket i kommunestyret mot kommunal hall førte til mobilisering.

Det ble mye styr etter vedtaket. Ordføreren ble utsatt for politisk press fra idretten og næringslivet. Det fant sted en rekke møter mellom idrettsledere og ordfører. Ordføreren gikk etter hvert bort fra sin programerklæring og støttet hallen. Høyre sprakk og noen representanter ved siden av ordføreren gikk inn for hall slik at det var flertall for å endre vedtaket og gå inn for hallen.(IP2)

Det gikk altså bare 10 uker fra det nyvalgte kommunestyret sa nei til kommunal hall til det samme kommunestyre med knappest mulig margin gikk inn for å bygge kommunal hall.

5.2.5 Politikken formes utenfra

Fremstillingen av historikken avdekker ulike fortellinger om beslutningsprosessen i kommunen. Det var stor motstand mot bygging av kommunal hall gjennom hele beslutningsprosessen. Kommunevalget høsten 1995 bidro til å styrke opposisjonen mot hall. Høyresiden kom i posisjon, men greide ikke å gjennomføre sitt valgkamplofte. Resultatet ble at kommunen stod som eier av hallen og et eget selskap for driften.

Argumentasjonen til den borgerlige fløyen i kommunestyret gikk ut på at anlegget kunne bygges, men som et privateid anlegg. Debatten dreide seg også om arbeidet med idrett og friluftsliv som på mange måter er et av kommunens viktigste virkeområde. I St.meld. nr.41 (1991-1992) *Om idretten. Folkebevegelse og folkeforlystelse* ble det understreket at det offentlige skal ta seg av å tilrettelegge for anlegg, mens organisasjonene skal ha ansvaret for aktivitetene. Dette utelukket ikke at andre kunne stå som eiere av anlegg. I meldingen ble det videre presisert at ”*det offentlige har et særlig ansvar i tilfeller der det skal bygges store anlegg som krever store kostnader både i investeringer og drift*”. Hvordan et slikt stort kostnadskrevende anlegg kunne blitt realisert av private investorer var ikke fremme som et alternativ i debatten da kommunestyret i Lenvik besluttet å gå med i prosjektet. Opposisjonens argumentasjon for å overlate byggingen til private kan også forstås som en kritikk mot planprosessen. Anlegget var solgt inn av NFF til kommunen. På den andre siden hadde kommunen gjennom sin kommuneplanlegging og investeringsprogram ikke prioritert anlegget. Nettverket av aktører fra fotball og lokalt næringsliv kom på mange måter inn og planstyrte utbyggingen på det kommunale nivå ved valg av finansieringsmodell og anleggstype.

En argumentasjon fra den borgerlige fløyen var at kommunen måtte prioritere målgrupper annerledes. Debatten handlet i liten grad om hvilke anleggstyper som skulle prioriteres for å få flere i aktivitet, men hvilke andre målgrupper kommunen skulle bruke ressurser på. Opposisjonen ønsket å prioritere

helse-, sosial- og skolesektoren framfor kultursektoren. Halltilhengerne argumenterte for at utbyggingen måtte settes inn i en bredere sammenheng hvor sektorer som skole og idrett ble sett i sammenheng.

Sentrale aktører utenfor kommunestyret benyttet de ressurser de hadde til disposisjon til å påvirke kommunestyrets beslutning. En annen finansieringsmodell ble solgt inn og fikk støtte fra kommunens øverste leder. Det var flere gunstige faktorer som gikk i favør av halltilhengerne. En rekke lobbyister og frivillige idrettsledere talte hallens sak. Organisasjonsstrukturen innen fotball kan også bidra til å forklare at tillitsvalgte ble involvert i prosessen. Da sentrale aktører ble invitert til å delta i arbeidsgruppa hadde disse sakkunnskap og effektive nettverk mot næringsliv og korte linjer til ledelsen i Fotballforbundet. Det ad hoc pregete arbeidet endret de økonomiske forutsetningene og la de endelige premissene for vedtaket om kommunal hall. Fotballens representanter lyktes med å få til et slags ”diskursivt” hegemoni, det vil si å få egne argumenter til å framstå som mer gyldige enn motstandernes. Det er kanskje et paradoks at argumentasjonen mot hall som fikk støtte ved valgte høsten 1995 ikke nådde fram. Vedtaket innebar at kommunestyret i realiteten gikk mot «folkeviljen». Som informanten fra idretten påpekte var dette et prosjekt som ble solgt inn i kommunen utenfra og hadde dermed ikke sitt utspring i den lokale idretten.

5.3 Lyngenhallen- Lyngen kommune

Nabokommunen Nordreisa i Nord-Troms var interessert i å få tildelt en av treningshallene. Det oppstod dermed en slags konkurranse mellom de to kommunene om lokalisering av idrettsanlegget. Anleggskomiteen i NFF hadde innstilt på at hallen i Nord-Troms skulle lokaliseres til Nordreisa. Da saken ble behandlet av styret i Troms Fotballkrets snudde styret på innstillingen og gikk inn for at hallen skulle lokaliseres til Lyngen.¹⁷¹ Siden det bare var aktuelt å bygge en hall i Nord-Troms ble resultatet at hallen ble lokalisert på Lyngseidet. Hallen stod ferdig i 1996 og ble bygd i tilknytning til skolen på Lyngseidet. En gang fra hallen knyttet anlegget sammen med Eidebakken ungdomsskole.

5.3.1 Lyngenfotballen

Fotballklubbene organiserte flest medlemmer på tettstedet men det var det ikke lagt kunstgress i kommunen. Fotballaktiviteten i kommunen ble i hovedsak drevet av klubbene Lyngen Karnes og Furuflaten. På grunn av lange reiseavstander var det vanskelig å trekke med ungdom på trening fra klubbene Lenangsøyra II og Lyngstuva SK.

Det fantes ingen store kommunale idrettsanlegg i kommunen før hallen ble bygd. Lyngen var den eneste kommunen i vår studie uten idrettshall. Det fantes med andre ord verken idrettshall eller

---

¹⁷¹ Opplysning gitt av leder Troms Fotballkrets i samtale 26.01.06.

kunstgressbane i kommunen da det kom en invitasjon til kommunen om å delta i ”Hall i Nord”.. Idretten i Lyngen hadde siden begynnelsen av 70-tallet arbeidet for bygging av hall, lokalisert til Eidebakken. Det hadde vært en målsetting for den videre anleggsutbygging i kommunen å legge til rette for innendørsaktiviteter.

5.3.2 Kommunen tidlig inn i planleggingen

Lyngen kommune ga på et tidlig tidspunkt uttrykk for at man var interessert i å bygge hall. I et brev fra Norges Fotballforbund ble hallkonseptet skissert og kommunestyret fattet et positivt vedtak om deltakelse.¹⁷² Ledere og tillitsvalgte i det største idrettslaget i kommunen, Lyngen Karnes, viste interesse for prosjektet. Ordfører og leder av idrettslaget engasjerte seg i tidlig i arbeidet. Mangel på innendørs anlegg og behovet for kunstgressbane knyttet to interesser sammen. Den politiske situasjonen i kommunen var at Arbeiderpartiet hadde flertall i kommunestyret og mange representanter var i utgangspunktet positive til hallprosjektet.

”Hall i Nord”-prosjektet kom inn i kommunes handlingsplan for perioden 1994-1997 som et uprioritert tiltak utenfor rammene. Under kommunestyrets behandling av rammeplanen for 1995-1998 ble det vedtatt å videreføre urealiserte tiltak for forrige periode. Anlegget var dermed ikke ført opp som et prioritert tiltak da kommunestyret skulle behandle saken i 1994.

Hallen var innarbeidet i den kommunale delplanen for idrettsanlegg og friluftsliv. Slik hallkonseptet framstod mente kulturkonsulenten i kommunen at hallen tilfredstilte de behov kommunen hadde for en flerbrukshall. Hovedutvalget for Kultur og fritid hadde arbeidet for å legge forholdene bedre til rette for innendørsaktiviteter. I sin innstilling til hovedutvalget stilte kulturkonsulenten seg positiv til bygging av hall, men at etableringen ikke måtte gå på bekostning av budsjettet til idrett og friluftsliv i kommunen.¹⁷³ Selv om hovedutvalget vedtok innstillingen mot to stemmer ble ikke prosjektet høyt prioritert av kulturutvalget i sitt handlingsprogram. Utvalget gikk ikke inn for å prioritere midler til prosjektet. En omprioritering av midler ville føre til mindre aktivitet i en rekke andre frivillige lag og foreninger som var avhengig av en årlig bevilgning av kulturmidler for å drive sin virksomhet.

5.3.3 Rådmannen innstiller på at prosjektet ikke gjennomføres

I rådmannens innstilling overfor kommunestyret gikk det fram at hallen ville bli for kostbar for kommunen:

Prosjektet ”Fotballhall i Nord” vil bety en betraktelig økning på kommunens totale driftsutgifter. Kommunes overordna målsetting for programperioden om å forbedre kommunes

---

¹⁷² Brev fra NFF til Lyngen kommune 30.03.1993.

¹⁷³ Saksutredning fra kulturkonsulenten til hovedutvalget for fritid og kultur

driftsresultat gjennom bl.a. fastfrysing av kommunens totale driftsutgifter vil ikke nåes – med mindre eksisterende driftsutgifter fjernes. Prosjektet vil også føre til økte rente- og avdragsutgifter – noe som i handlingsprogrammet er forutsatt holdt på dagens nivå.

Prosjektet er også ført opp på uprioritert plass i kommunens handlingsprogram forutsatt et "eksklusivt tilbud". Tilbudet kan nok for så vidt sies å være "eksklusivt" i den forstand at kommunens andel av byggekostnadene vil bli på ca. 40 prosent og at vi neppe vil få et slikt tilbud igjen i overskuelig framtid.

Nå er realiteten den at de merkostnader disse 40 prosentene medfører – sammen med de økte driftsutgifter for øvrig – er mer enn Lyngen kommune kan make innenfor de framtidige gitte rammene. Rådmannen kan derfor ikke – uten å evt. begi seg inn på omprioriteringer som det tilligger politikerne – å tilrå at prosjektet gjennomføres.¹⁷⁴

Innstillingen fra rådmannen utfordret den politiske ledelsen i kommunen. En av informantene uttrykker det slik;

Ordføreren var egentlig i utgangspunktet mot bygging av hallen, men fikk et stort press innad i gruppa slik at han ikke hadde annet valg enn å gå inn for prosjektet.

Politikerne ble stilt overfor et vanskelig valg da saken ble behandlet i kommunestyret.

5.3.4 Kommunestyret vedtar hallutbygging

På formannskapsmøte 10. november 1994 ble saken behandlet. Det ble fremmet et felles forslag fra Johnny Hansen (AP), Sølvi Jensen (AP) og Odd Larsen (AP) som ble vedtatt mot en stemme. Da saken kom opp til behandling i kommunestyret ble det fremmet et motforslag fra Torstein Karlsen (SV) om å støtte seg til rådmannens innstilling. Det var dermed skapt to blokker i kommunestyret om Lyngen kommune skulle gå inn for hall eller ikke. I den endelige avstemmingen i kommunestyret ble forslaget om å bygge hall vedtatt med 21 mot 7 stemmer.

Innstillingen fra formannskapet som ble vedtatt inneholdt en rekke punkter.

- 1. Lyngen kommune takker ja til tilbudet fra Norges Fotballforbund om bygging av hall i Lyngen.*
- 2. Det tas sikte på byggestart våren 1996.*
- 3. Bygging av hall skal ikke skje på bekostning av helse- eller sosialbudsjettet.*
- 4. Hallens investerings- og driftskostnader innarbeides i Handlingsprogrammet /LTB umiddelbart.*
- 5. Finansieringsplan som fremgår av kulturutvalgets saksframlegg godkjennes.*
- 6. Ordføreren gis fullmakt til å undertegne endelig byggekontrakt med totalentreprenør.*
- 7. Formannskapet gis fullmakt til å oppnevne byggekomité` og til å oppta nødvendig lån i KLP.*

---

¹⁷⁴ Rådmannens innstilling til Lyngen kommunestyre sak 62/94: Fotballhall i Nord.

8. *Kommunens merutgift skal i hovedsak dekkes over kulturbudsjettet.*
9. *Pkt.5 på prioriteringslista over tiltak i vedtatt handlingsprogram/LTB, ny stilling som prosjektmedarbeider kr.130.000,- i 95 og 96 samt stipend ungdom kr.100.000,- blir vurdert nærmere før realisering blir foretatt i 1995. Evt. besparelse avsetts fond Fotballhall, og vil i tillegg gi delvis dekning av fremtidige driftsutgifter.*

Debatten i kommunestyret dreide seg om økonomi og tjenestetilbud i kommunen. Da formannskapet behandlet saken ble det opprinnelige forslaget utvidet med to punkter som begge tok for seg økonomien. Forslaget fra Bjarne Larsen (AP) som fikk tilslutning under formannskapets behandling, innebar at merutgiftene til hall skulle dekkes over kulturbudsjettet. Dette forslaget innebar sammen med forslaget fra Eilif Simonsen hvilke poster i budsjettet som det var aktuelt å omdisponere fra, en presisering av budsjett og budsjettposter. Blant en rekke representanter var det åpenbart bekymring for at hallprosjektet ville gå utover kommunes tjenestetilbud til eldre. Debatten dreide seg i hovedsak om økonomi og budsjett og det var på dette grunnlaget noen av representantene stemte for rådmannens innstilling.

Bruk av hallen ble også debattert. Parketten som skulle plasseres oppå kunstgresset ble trukket fram som et hinder for annen aktivitet. For å fjerne eller legge på parkettgulvet var det beregnet at 9 mann måtte jobbe i seks timer hver gang dekket skulle legges på eller tas av, og det ble stilt spørsmål med hva slags hall man egentlig bygde. Torstein Karlsen (SV) hevdet sterkt at det selvsagt var snakk om en fotballhall, noe som var helt i tråd med Norges Fotballforbunds. Dette var ikke ordfører Odd Larsen (AP) enig i. Han hevdet at det var snakk om en idrettshall i ordets videste forstand. *"Har skal det kunne arrangeres større turneringer i for eksempel håndball, volleyball og friidrett. Det er til og med aktuelt å bygge en skikkelig grop for lengdehopping"*.¹⁷⁵ Enkelte representanter var også bekymret for at hallprosjektet ville gå utover drift av desentraliserte skoletilbud. Et slikt synspunkt fikk liten tilslutning.

5.3.5 Nye vedtak og underskriftskampanje mot hall

Motstanden mot hallen fikk en ny dimensjon da Hovedutvalget for Oppvekst på møte 11. januar 1996 vedtok med seks mot en stemme at de ønsket at kommunestyret skulle ta opp hallsaken på neste møte. Begrunnelse var at utvalget mente kommunestyret måtte få fremlagt "oppdaterte og realistiske kostnadsoverslag. Videre heter det at driftsutgiftene for hallen syntes å være satt for lavt".¹⁷⁶ Kritikken gikk videre på at grunnarbeidet hadde startet uten at finansieringen var i orden. Kritikerne mente det rimte dårlig at Lyngen kommune kunne bygge hallen fem-seks millioner billigere enn

---

¹⁷⁵ Nordlys 29.september 1994.

¹⁷⁶ Framtid i Nord 13. januar 1996.

nabokommunen Lenvik. Kulturkonsulenten påpekte at hallen var godkjent av Fylkeskulturutvalget og Kulturdepartementet.

Det ble tatt et initiativ til en underskriftskampanje mot hallen. I oppropet som folk ble bedt om å støtte stod det bla.:

Vi oppfordrer Lyngens politikere til å ta til fornuft. Stopp byggingen! Allerede nå har en budsjettoverskridelse (gjelder grunnarbeidene). Både bygging og drift av hallen vil bli et pengesluk Lyngen kommune ikke har råd til!!

Initiativtakeren til aksjonen begrunnet aksjonen med at hallen kunne ha sine fordeler for idretten i sentrum, men blant de som bodde i utkanten ble anlegget oppfattet som råflott. Hun regnet med at det ble store overskridelser på budsjettet og at dette ville rammet kulturlivet og helse- og skoletilbudet.¹⁷⁷

I følge en av informantene som gikk mot hallen var det mange av innbyggerne som var mot hallen og dette måtte kommunen ta hensyn til. I løpet av kort tid ble det samlet inn over 500 underskrifter som ble forelagt kommunestyret. Det var 3 300 innbyggere i kommunen, inkludert barn og ungdom. Underskriftskampanjen oppstod nærmest spontant. Det ble laget underskriftslistor og man gikk fra gård til gård for å samle inn underskrifter. En av informantene som var aktiv motstander av hallen, forteller at det ikke var vanskelig å få folk til å skrive under på listene. I Ytre-Lyngen var det bare en som nektet å skrive under, men forøvrig så sluttet folk opp om kravet om at hallen ikke skulle bygges. En av informantene gav uttrykk for at:

Dette gikk utover skole og gamle. Dessuten ville dette være en hall som ikke kunne brukes av andre som bodde i Indre-Lyngen.(IP10)

Da underskriftskampanjen ble satt i gang i januar 1997 hadde kommunestyret allerede fattet vedtak om å starte prosjektet. Saken var ferdig utredet fra kommunens side. Høsten 1996 var allerede byggearbeidene satt i gang. I følge en av informantene som jobbet for hallen var det motstandere i Ytre-Lyngen som tok initiativ til underskriftskampanjen mot hallen.

Motstanderne vektla det økonomiske. Driftskostnadene ville bli en belastning for kommunen, og særlig ville forbruket av strøm føre til store kostnader.(IP1)

Selv om folk i Ytre-Lyngen sluttet opp om kravet om å stanse byggingen var det ingen som tok initiativ til en underskriftskampanje i Indre-Lyngen. Underskriftene ble overlevert ordfører. Kommunestyret behandlet saken 29. februar 1997. I møtet ble det ikke fremmet forslag om å stoppe byggingen.

---

¹⁷⁷ Initiativtaker til underskriftsaksjonen intervjuet i Framtid i Nord 16. januar.

Motstanderne startet også en avisdebatt. I et innlegg pekte innsenderen på at kommunestyret hadde fått en ny sammensetning etter kommunevalget høsten 1995 og at det derfor var nødvendig å ta saken opp på nytt.

Jeg er ikke så sikker på, selv om det var et stort flertall i kommunestyret som stemte for bygging av Lyngenhallen at det dermed var et klokt vedtak ,..... At dette vedtaket også var en medvirkende årsak til at 17 av kommunestyrets 29 representanter ble sparket ved valget i høst, kan vel ikke benektes. Dette bekreftes jo med at byggingen av Lyngenhallen ble satt i gang hals over hode, både uten penger og beregninger, før det nye kommunestyret fikk anledning til å tre i funksjon.¹⁷⁸

Det kom en rekke aktører på banen for å stoppe hallen. Vedtaket i Hovedutvalget for Oppvekst reiste en ny debatt om det var forsvarlig å fullføre byggingen av hallen, og var på mange måter oppsiktsvekkende på bakgrunn av at kommunen allerede hadde inngått en forpliktende avtale med entreprenøren og grunnarbeidet allerede var påbegynt. Hvorvidt det nye kommunestyret, som var valgt høsten 1995, hadde gått inn for hallprosjektet ble brukt mot tilhengerne for å svekke beslutningsgrunnlaget. Avisdebatten som fulgte viste at de lokale partene stod hardt mot hverandre.

Da hallen offisielt ble åpnet høsten 1996 sa ordføreren i sin åpningstale at en stopp ville ha kostet kommunen fire-fem millioner kroner i form av erstatningssøksmål fra entreprenøren og til dekning av utgifter som var løpt. Resultatet ville blitt Nord- Norges dyreste hull i bakken. Ordføreren takket også i sin tale hallskeptikerne som satte økonomien i fokus.¹⁷⁹

5.3.6 Fylkesmannen kritisk til kommunens kapitalutgifter

Fylkesmannen i Troms underkjente kommunestyrets budsjettvedtak. Når det gjaldt kapitalbudsjettet påpekte fylkesmannen at kommunen manglet en økonomiplan som kunne forsvare det planlagte låneopptaket på lang sikt. I 1996 var det budsjettet med betydelige låneopptak.

<i>Lyngenhallen (k-sak 40/96)</i>	<i>kr. 5.948 000</i>
<i>Lyngenhallen, forskottering av tippemidler (k-sak 40/96)</i>	<i>kr. 3 000 000</i>
<i>Diverse prosjekter budsjett 1996 og tidligere</i>	<i><u>kr 3 646 000</u></i>
<i>Sum låneopptak 1996</i>	<i><u>kr. 12 594 000</u></i>

Når finansieringen i stor grad skjer ved bruk av lån, er denne ikke å anse som sikret før godkjenning foreligger fra fylkesmannen. I dette tilfelle har kommunen ikke innhentet de nødvendige godkjenninger på forhånd. Vi er heller ikke blitt orientert om kommunens planer om realisering av Lyngenhallen.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ Framtid i Nord 20.januar 1996.

¹⁷⁹ Framtid i Nord 1.oktober 1996.

¹⁸⁰ Brev fra Fylkesmannen i Troms til Lyngen kommune 27.mars 1996.

Begrunnelsen for vedtaket fra fylkesmannen var at så lenge økonomiplanen var i reell ubalanse manglet en vesentlig forutsetning for å godkjenne låneopptaket. Fylkesmannen påpekte videre at kommunen allerede hadde igangsatt prosjekter som var vedtatt lånefinansiert. Dersom fylkesmannen nektet låneopptak ville dette ytterligere belaste kommunens likviditetsreserver, med den konsekvens at kommunen måtte ha åpnet kassakreditt for å ha midler til lønnsutbetaling. Som en følge av fylkesmannens underkjennelse av budsjettvedtaket, ble spillemidlene på 3 millioner kroner holdt tilbake fra Kulturdepartementet.

Fylkesmannen beklager at kommunen ikke har fulgt gjeldende bestemmelser i denne sak, og at fylkesmannen pga. dette settes i en tvangssituasjon mht. godkjenning av låneopptak. Dette skader det tillitsforhold som er nødvendig mellom kommunen og fylkesmann i forhold til håndtering og behandling av spørsmål regulert i kommuneloven.¹⁸¹

Kommunestyret behandlet budsjettet på nytt i juli 1996 og fylkesmannen godkjente kommunes årsbudsjett under sterk tvil. Dette innbar at Kulturdepartementet og fylkeskommunen kunne utbetale spillemidlene til kommunen, om enn noe forsinket.

5.3.7 Strid om innstillingen om spillemidler

De statlige midlene utgjorde 1, 25 millioner kroner for hver treningshall. Norges Fotballforbund ga et rammetilskudd på 350.000 kroner til hver av treningshallene. Hver hall ble sponset med 1 million kroner dvs. at en million ble fratrukket i totalregningen til kommunen fra entreprenøren Lønnheim. Den vanskelige delen av mellomfinansieringen var spillemidler.

Kommunen sendte inn spillemiddelsøknaden til Troms Fylke som ikke innstilte hallen på tildeling av årets spillemidler. Lyngen kommune var helt avhengig av at anlegget ble prioritert. I intervjuet trakk informanten fra NFFs anleggskomité fram dette.

Særlig husker jeg at det politiske miljøet i Lyngen jobbet aktivt for å få lagt en hall til kommunen. Både ordfører og rådmann var konstruktive i prosessen sammen med dyktige tillitsvalgte i Lyngen/Karnes. De var selyfølgelig skuffet da hallen ikke ble tildelt spillemidler og reagerte med å sende et brev. De lyktes til slutt med å få hallen lokalisert til bygda selv om idrettskretsen hadde et annet valg. Jeg var selv til stede på åpningen av hallen på Lyngseidet som var en storslått begivenhet.(IP3)

På spørsmål om hvilket klima som preget arbeidet med «Hall i Nord» prosjektet trakk informanten fra NFFs anleggskomité særlig fram arbeidet med å realisere hallene i Troms fylke.

Prosjektet ble positivt mottatt ute i kommunene og det var en rekke politikere og lokale tillitsvalgte som engasjerte seg i arbeidet for hallene. De politikerne som jeg hadde kontakt

¹⁸¹ Brev fra Fylkesmannen i Troms til Lyngen kommune 2. juni 1996.

med var positive til prosjektet. Prosjektet møtte også politisk motstand og særlig var idrettskretsen i Troms kritisk til prosjektet. Da fylkeskulturutvalget skulle fatte vedtak om prosjektet endret det politiske flertallet innstillingen fra administrasjonen, ikke minst på grunn av at lederen av utvalget hadde en annen oppfatning. I møtene som jeg hadde med henne hadde hun hele tiden vært positiv og konstruktiv i forhold til prosjektet. Det er jo en del av demokratiet å være mot og det var naturlig at prosjektet møtte motstand da det ble introdusert. All forandringer er konfliktfylte og det tar tid i informasjonsprosesser for at folk skal få et eierforhold til prosjektet.(IP3)

Lobbyvirksomheten fra NFFs tillitsvalgte mot leder av fylkesutvalget førte åpenbart fram. Utvalget endret innstillingen og gikk med knappst mulig flertall inn for å prioritere og tildele hallen i Lyngen spillemidler.

5.3.8 Hva var de rådende argumentene?

Hallprosjektet førte til at det utspilte seg diskursive kamper mellom ulike samfunnsinteresser der det ikke var opplagt at noen bestemte interesser skulle prioriteres foran andre. I et slikt perspektiv ble idrettsfeltet en arena for heftige debatter som på ulike måter handlet om prioriteringer av ressurser og anleggsbruk. Blant tilhengere og motstandere var det ulike situasjonsbeskrivelser av prosjektet. Kunnskapen om hallen ble formidlet og fikk feste gjennom nettverk av kunnskapsprodusenter, kunnskapsformidlere og kunnskapsbrukere. Det kan pekes på tre ulike posisjoner i diskusjonen. For å få en bedre forståelse av hvilke interesser, argumenter og oppfatninger som fikk gjennomslag har jeg betegnet tre diskursive posisjoner i debatten; det eksklusive tilbudet, anleggsbruk, distriktsopprøret. Deltakelsen fra engasjerte innbyggere dreide seg om innsikt i økonomi, forståelse av anleggsbruk, idrettens legitimitet og distriktpolitiske interesser.

En sentral aktør fylte rollen som kunnskapsprodusent og kunnskapsformidler. Gjennom posisjoner i kommunestyret, leder av byggekomiteen og leder av driftsstyret ble han en viktig premissleverandør fra ideen om hallen ble kastet fram til prosjektet var realisert. Videre var han aktiv når kunnskapen om prosjektet ble formidlet slik at dette skapte en koalisjon som gikk inn for prosjektet. Da debattene ble institusjonalisert i de politiske organene fikk diskursene en strukturerende kraft. Han hadde god kjennskap til det lokale idrettsmiljøet i bygda. Gjennom en årrekke hadde han hatt sentrale verv som trener og leder.

Motstandere av hallen ønsket å få omgjort vedtaket. Dette var mulig ettersom kommunestyret hadde fått mange nye representanter. En heftig avisdebatt, som varte fra desember 1995 til mars 1996, viste at det var motstand mot byggingen. Det går klart frem av avisinnleggene at målet var å stoppe byggeprosessen. Motstanden ble kanalisert ved at en stor gruppe av kommunens innbyggere som bodde i ytterdistriktene, skrev under på listen som krevde stopp i byggingen.

En situasjonsbeskrivelse handlet utelukkende om kostnader. Selv om rådmannen var negativ i sin innstilling trakk han fram den gode økonomien i prosjektet. ”Tilbudet kan for så vidt sies å være

eksklusivt..... og at vi neppe får et slikt tilbud igjen i overskuelig fremtid".¹⁸² Dette var for tilhengerne det tungtveiende argumentet som førte fram til et positivt vedtak. Debatten og uenigheten blant tilhengerne dreide seg mer om budsjettposter. Argumentasjonen fra motstanderne var at Lyngen kommune hadde et altfor lite befolkningsgrunnlag til at en slik investering kunne forsvares, og at kommunen hadde andre viktigere oppgaver for befolkningen som burde prioriteres.

Kritikerne beskrev hallen som en fotballhall. Formannen i byggekomiteen var sterkt uenig i dette. *"Lyngen hallen er ingen fotballhall, slik mange hevder. Når hallen står ferdig vil denne romme tilbud til mange idretter.."*¹⁸³ Da kommunen inngikk kontrakt med Lønnheim Entreprenører ble dette kommentert. *"Vi ønsker at ordet "fotballhall" utgår og erstattes med "Lyngnehallen" eller "idrettshall" i kontrakten og i fremtidige dokumenter"*.¹⁸⁴ Det ble videre pekt på at fotballen var flinkest til å skape tilbud til barn og unge i bygda.

Kritikerne mente at siden kommunen ikke hadde råd til å ta vare på eksisterende svømmebasseng burde kommunen ikke påta seg driftsansvaret for nye kostnadskrevende anlegg. Kritikerne mente at det var en overinvestering i anlegg da det allerede fantes en rekke fotballanlegg og driften av den lokale klubben hadde opparbeidet seg underskudd. Det ble også argumentert med at skigruppa i det lokale idrettslaget aktiviserte store grupper barn og unge. Anlegg var ikke den begrensende faktoren, men tilgangen på folk som hadde tid til å påta seg frivillig arbeid.

Tilhengerne la vekt på at Lyngen hadde vunnet lokaliseringskampen mot andre nabokommuner. Konkurransen om hallene var stor og det var ingen selvfølge at det ble hall i Lyngen. En ny hall ville bety mye for de som bor i Lyngen. Selv om det var fødselsoverskudd i kommunen gikk folketallet ned. Ungdom og yrkesaktive flyttet fra bygda. Hallen ville være en viktig trivselsfaktor for befolkningen.¹⁸⁵ En gruppe som bodde i ytre Lyngen hadde motforestillinger som gikk nettopp på bruk. Avstanden til hallen ville bli for stor til å innbyggerne på Leangsøyra kunne bruke anlegget.

Det var sterk debatt om hallen, og da i begynnelsen hovedsak om økonomi. Etter hvert ble andre forhold debattert i det offentlige rom. Debatten flyttet seg fra de folkevalgte organene ut i mediene først etter at byggearbeidet var startet opp. Opposisjonen i kommune var representert med politikere fra KrF. og SP. Det var denne grupperingen som krevde stans i byggingen, mens de valgte politikere deltok lite i den offentlige debatten. Flertallet ble drevet fram av politikere fra AP og pådrivere i prosessen kom fra dette partiet. Noen sentrale aktører fylte flere roller som kommunestyrerepresentant,

---

¹⁸² Rådmannens innstilling til Lyngen kommunestyre sak 62/94: Fotballhall i Nord.

¹⁸³ Framtid i Nord 23. desember 1995.

¹⁸⁴ Brev fra Lyngen kommune til Lønnheim Entreprenør A/S 28. februar 1996.

¹⁸⁵ Innlegg fra leder for byggekomiteen. Framtid i Nord, 23. desember 1995.

formannskapsmedlem og medlem av byggekomité. Ved siden av sentrale politiske verv var disse også aktive innen den frivillige idretten som ledere og trenere.

Leder av fylkeskulturutvalget, som gikk inn for å prioritere søknaden om spillemidler og støttet Lyngen i lokaliseringsspørsmålet, oppsummerte halldebatten på denne måten i et avisintervju:

Dersom dagens type halldebatt hadde funnet sted i Lyngen for halvannet til to år siden, føler Anne Dalheim seg slett ikke sikker på at en hall ville havnet på Lyngseidet. Mest sannsynlig ville Norges Fotballforbund, departementet og fylkesutvalget ikke gitt Lyngen sjansen i "Hall i Nord" prosjektet.¹⁸⁶

Hvorvidt en debatt om hallprosjektet som hadde kommet tidligere ville stoppet prosjektet er et åpent spørsmål. Det som imidlertid står som et resultat er at motstandene mot hall kom sent på banen mot hall var for sent ute i forhold til behandlingen i kommunestyre. Selv om det var valgt nytt kommunestyre, kom ikke saken opp til ny behandling. Det er uvisst om et forslag om ikke å bygge hall ville fått flertall selv om et underutvalg i kommunen ønsket dette. Et vedtak om byggestopp vill vært dramatisk, selv om det var målet for de som støttet underskriftsaksjonen. Motstanderne av hall hevdet at vedtaket svekket troen på demokratiske prosesser. Dette synspunktet kan imidlertid også oppfattes som et forsøk på å svekke tilhengers argument og legitimitet.

5.4 Lofothallen – Vestvågøy kommune

Anleggsdekningen i kommunen varierte for utendørs og innendørs anlegg. Det fantes seks grusbaner og en kunstgressbane. For utendørsanlegg hadde kommunen en lavere dekningsgrad, dvs. at antall innbyggere var høyere enn landsgjennomsnittet pr. fotballanlegg, mens for idrettshaller hadde kommunen en bedre dekningsgrad dvs. et lavere antall innbyggere pr. anlegg enn landsgjennomsnittet.¹⁸⁷ I 1993 utarbeidet anleggskomiteen i Hålogaland Fotballkrets en ny anleggsplan. I fotballkretsen fantes det 56 grusbaner, 29 gressbaner og 7 kunstgressbaner. Anleggsplanen viste til områder hvor det var behov for nye fotballanlegg. Einar Botnmark som var medlem av anleggskomiteen uttalte følgende om banesituasjonen i Lofoten til lokalavisa. *Verst stilt er Harstad-området, der det i forhold til antall lag og aktivitet er stor underdekning. Deretter følger Vestvågøy og Vågan.*¹⁸⁸ Begge kommunene som ønsket å bygge hall, hadde med andre ord en underdekning når det gjelder utendørsanlegg. For en rekke klubber i Leknes kommune ville en ny hall bedre treningsmulighetene innendørs. Det fantes ved siden av Leknes Fotballklubb, som hadde den største medlemsmassen, en rekke andre klubber i kommunen som Gravidal UIL, Ballstad UIL og Blest II som drev med aldersbestemt idrett. 5.4.1 Kommunen går med i «Hall i Nord» prosjektet

---

¹⁸⁶ Intervju med Anne Dalheim (SV). Framtid i Nord, januar 1995.

¹⁸⁷ Data fra anleggsregisteret.

¹⁸⁸ Lofotposten 10.november 1993.

I Lofoten og Vesterålen var det foruten Vestvågøy kommune også interesse for prosjektet i Vågan og Hadsel kommune. Både ordfører og rådmann var positiv til å lokalisere en hall til kommunen da de ble presentert for ”Hall i Nord” -prosjektet. NFF hadde i utgangspunktet fordelt hallene i ulike regioner i Nord-Norge og hadde bestemt at en av hallene skulle lokaliseres til Lofoten. Det var med andre ord flere kommuner som i utgangspunktet måtte konkurrere om stedsvalg. Situasjonen hadde mye til felles med Troms hvor det også var flere kommuner som ønsket å bygge hall i den samme regionen.

5.4.2 Kommunestyret vedtar enstemmig å bygge hall

Et spørsmål som ble mye diskutert i oktober 1994, var hvor i kommunen hallen skulle lokaliseres. Stedsvalg ville ha stor betydning for kostnadsnivået. Det fantes to aktuelle alternativ, enten å legge hallen på den gamle grusbanen ved siden av Vestvågøy videregående skole, eller plassere hallen i tilknytning til Leknes Idrettspark. Dersom hallen ble lagt på den gamle grusbanen ville det spare kommunen for 1 million kroner i grunnlagsinvesteringer. På dette tidspunkt var hallen kostnadsberegnet til 13 millioner kroner. I et intervju med lokalavisa understreket kulturkonsulenten at:

Beløpene er foreløpige, og at fordelingen avhenger om næringsliv og idrettslag investerer i hallen. Blant andre skal kommunen ha møte med IL Blest for å diskutere om det velbeslåtte idrettslaget vil bidra med penger.¹⁸⁹

Hallsaken kom opp til behandling i kommunestyret allerede i november 1994. Generalsekretær Ivar Ekeberg i NFF var invitert av ordfører og rådmann til å orienterte om prosjektet. Under behandling av saken forslø Inger Lise Rist (FRP) at kommunestyret først måtte få forelagt et budsjett før kommunestyret tok stilling til spørsmålet om bygging av hall. Begrunnelsen for å utsette var at kommunene hadde andre og mer pressede oppgaver som burde prioriteres foran bygging av hallen.

Det er fullstendig meningsløst å bygge en giganthall samtidig som kommunen må bygge ned barneskolen. Det er bare ikke rett bruk av pengene. Hvis vi tilførte skolebudsjettene de pengene det her er snakk om ville vi kunne ruste opp alle skolene i kommunen.(.....) Vi er i en situasjon der behovet for midler til pleietrengende vil øke i årene som kommer. Dersom man skulle bygge en hall – vi har to fra før – burde de som ønsker det og som skal bruke den se seg om etter midler til et slikt prosjekt et annet sted.¹⁹⁰

Hun karakteriserte prosjektet som et uttrykk for stormannsgalskap og mente videre at kommunestyrerepresentantene var delvis apatiske da saken ble behandlet. Åge Rist (H), som var gruppeleder for Høyre, tok sterk avstand fra disse påstandene.

---

¹⁸⁹ Lofotposten 21.oktober 1994.

¹⁹⁰ Lofotposten 9.desember 1994.

Dette kunne vi ikke si nei til. Mange vil få glede av fotballhallen, samtidig som den vil være med på å høyne nivået på idretten i kommunen. Og driftsmessig vil den jo gå i balanse med engasjement fra næringslivet. Fotballhallen må heller ikke sammenliknes med andre typer haller vi har i kommunen. Denne har et helt annet bruksområde enn f.eks. Gravdalshallen og Lekneshallen.¹⁹¹

Ut fra de kildene som har vært tilgjengelige ble det ingen opphetet debatt hvor ulike partier frontet hverandre. Kommunestyret i Vestvågøy fattet følgende enstemmige vedtak om bygging av hall på Leknes i sak 100/94.

Finansiering, mellomfinansiering og øvrige forhold vedrørende hallutbyggingen godtas. Ordføreren får fullmakt til å inngå byggeavtale med entreprenøren. Kommunestyret godtar budsjettet for bygging, finansiering og drift av fotballhallen. Kostnadsrammen for prosjektet er kr.13.000.000, med en maksimal kostnad for Vestvågøy kommune på kr.5.420.000. Lånet opptatt gjennom kommunens ordinære låneopptak forutsettes betjent gjennom inntekter av Fotballhallen.

Fotballhallen skal hete Lofoten fotballhall.

Etter at vedtaket ble fattet inngikk kommunen en avtale med entreprenøren med en kostnadsramme på 13 millioner kroner. NFF ønsket at hallen skulle bygges allerede i 1996, men kommunen fant ikke rom i finansieringsplanen til å bygge hallen før i 1997.

Det ble fra administrasjonen i kommunen arbeidet med å få med idrettslag til å drive dugnad, investere i og drifte hallen. Et av idrettslagene, Blest ble invitert av kommunen til å bidra med midler til byggekostnadene. Det var et ønske fra kommunen at idrettslaget skulle bruke en million kroner på hallprosjektet. Saken ble behandlet på årsmøtet i idrettslaget i desember 1994, like etter at kommunestyret hadde fattet sitt vedtak. Invitten fra kommunen ble ikke særlig godt mottatt ifølge deknningen i lokalavisen.

Det var en tydelig vred forsamling som møtte til årsmøte i IL Blest forleden. Den kommunale invitten til laget om at Blest skulle gå inn med en million kroner i hallprosjektet fikk folk til å reagere. Tilbudet fra kommunen er at laget skal få leie hallen gratis i ti dager pr. år i en periode på ti år fremover. Og dette fikk årsmøtet til å reagere. Kommunens sjenerøsitet betyr at IL Blest må betale en dagleie på kr.10 000 eller 100 000 kroner pr år.. I tillegg til dette taper laget renteinntekter på 70.000,- -80.000 kroner pr. år. Dette er et skammelig tilbud og vi forstår rett og slett ikke hvilke tanker kulturkontoret har gjort seg om ledelsen i idrettslaget ble det uttalt.¹⁹²

I stedet for å støtte opp om hallen på Leknes fattet årsmøtet et enstemmig vedtak om at idrettslaget skulle engasjere konsulent for å planlegge egen idrettshall/kulturhus. Idrettslaget ønsket et bygg etter modell fra nabobygda Gravdal som hadde bygd en kombinert idrettshall/grendehus. Selv om idrettslaget ikke ville bidra med en million tegnet næringslivet aksjer for kr. 375 000 kroner og de andre idrettslagene i kommunen tegnet aksjer for 365 000 kroner.

---

¹⁹¹ Lofotposten 10.desember 1994.

¹⁹² Lofotposten 3.desember 1994.

5.4.3 Lokald Derby om lokalisering

I avslutningsfasen var det 13 kommuner som ønsket å være med videre på prosjektet som hadde en ramme på 10 haller. Hvilke kommuner som fikk tildelt hall ble offentliggjort på en pressekonferanse i Alta 18. september 1994. det forelå med andre ord en situasjon hvor det var tre kommuner som ikke ville få tildelt hall. I forkant av pressekonferansen i Alta hadde de ulike kommunene møte med representanter fra NFF. Det var kjent i forkant av møtet i Tromsø at Vågan og Hadsel var innstilt som nr. 1 og 2 fra Hålogaland fotballkrets. Vestvågøy kommune forsøkte å få til et møte med presidenten i fotballforbundet Odd Flattum, for å diskutere lokaliseringen. Kommunen følte seg forbigått i lokaliseringsspørsmålet og ønsket å få fram sine synspunkter i et direkte møte med Flattum. Dette ble avist av Flattum og kommunen ble som de andre aktuelle søkerkommunene invitert til Tromsø. Kommunen stilte mannsterkt på møtet i Tromsø med ordfører, kultursjef, representanter fra idrettsrådet og representanter fra videregående skole. Vågan kommune deltok på et tilsvarende møte med NFF i Bodø. Etter at representanter fra de to kommunene hadde hatt møte med NFF var begge ordførerne fornøyde selv om sjansene for at det ble lagt to haller til Lofoten var minimale fordi de to hallene lå for nærme hverandre. Til lokalavisen ga ordfører Frank Rist i Vestvågøy uttrykk for at han var styrket i sin: *tro på at en fotballhall blir lagt til Vestvågøy. Møtet med NFF var veldig positivt. Ordfører i Vågan, Steinar Molvik oppsummerte møtet: Det var en nyttig samtale med NFF, vi fikk de svar vi var ute etter. Dette går vår vei.*¹⁹³

Lokaliseringsspørsmålet ble behandlet som en intern sak i fotballens organisasjoner. Etter at NFF hadde gjennomført møtene med kommunene bestemte 14 personer, den såkalte "Hallkomiteen", hvordan hallene skulle fordeles regionalt og hvilke kommuner som skulle få tildelt hallen. Hallkomiteen skulle fatte beslutningen uten at NFF sentralt skulle overprøve beslutningen. Gruppen som tok beslutningene om tildeling og fordeling av hallene bestod utelukkende av personer med tilknytning til NFF eller en fotballkrets: Ivar Ekeberg, Gunnar Wilhelmsen, Åge Tovan, Terje Rørby, Svein Aune og Per Ulseth fra NFF og Leiv Johansen og Mary Nyheim fra Hålogaland Fotballkrets, Terje Hansen og Fred Eliassen fra Nordland Fotballkrets, Tor Inge Holm og Knut Wilhelmsen fra Troms Fotballkrets og Johannes Henriksen og Hauk Johnsen fra Finnmark Fotballkrets..

De fire fotballkretsene i Nord-Norge la fram sine innstillinger til fordeling av hallene i prosjektet. I følge Gunnar Wilhelmsen ville utvalget følge kretsenes innstilling: *Jeg tror ikke det blir aktuelt å gå utenom prioriteringslisten til fotballkretsene.*¹⁹⁴

---

¹⁹³ Lofotposten 17.september 1994.

¹⁹⁴ Lofotposten 15.september 1994.

Etter pressekonferansen i Alta hvor kommunene ble presentert ble det klart at Hadsel og Vestvågøy ble tildelt hallene.

Vi mener likevel at Leknes egner seg best, blant annet på grunn av at prosjektet er innarbeidet i et regionalt plankonsept. Videre har vi tatt hensyn til at det er et studiested med fotball som spesialområde forklarte Ivar Egeberg i Norges Fotballforbund.¹⁹⁵

Senere da Wilhelmsen ble spurt av en representant fra Kabelvåg IL om hvorfor Leknes ble valgt framfor Vågan gav han følgende svar: *Wilhelmsen innrømmet at det hadde vært en uhyre vanskelig å hårfin avgjørelse å ta, men at de etter lange og grundige avgjørelser fant det mest hensiktsmessig å legge hallen til Leknes.¹⁹⁶*

Hallen ble lagt til Vestvågøy kommune som hadde færre aktive og idrettslag enn Vågan. Dette kan tyde på at andre forhold enn idrettslige har hatt betydning for lokaliseringen. Et argument for å velge Vestvågøy var at den videregående skolen hadde idrettslinje og at halvparten av elevene hadde valgt fotball som fordypningsfag. En av informantene som deltok på møtet som utarbeidet den regionale anleggsplanen, gav følgende forklaring på hvorfor prioriterte fotballhall i Vestvågøy fremfor Vågan:

Da jeg som drev med kultur og idrett i kommunen deltok i forumet som utarbeidet den regionale anleggsplanen opplevde jeg for første og siste gang at det ble stemt i gruppen som bestod av kultursjefene fra de ulike kommunene i Lofoten. Avstemningen gjaldt prioriteringen og lokaliseringen av en fremtidig fotballhall i Lofoten. Vi fikk støtte fra Moskenes og Flakstad slik at Vågan kom i mindretall. Værøy og Røst betydde lite i denne sammenheng. Argumentasjonen fra flertallet for å gå inn for at hallen skulle lokaliseres til Leknes var at den lå midt i Lofoten og at dette var en gunstig plassering for Flakstad og Moskenes.(IP9)

Dette kan forstås slik at det ikke ville vært mulig å endre innstillingen om ikke Vestvågøy kommune gjennom kulturretaten hadde vært en aktiv pådriver i prosessen.

5.4.4 Spill om spillemidler

Etter at det var bestemt hvilke kommuner som hadde fått tildelt hallene og etter at kommunestyrene vedtok hallutbygging, var det stor usikkerhet knyttet til utbetaling av spillemidler. Knut Hammervold, som var Kultursjef i Hadsel, mente at: *"alle andre anlegg ikke kunne stoppe opp mens fotballhallene realiseres".¹⁹⁷* Han mente at NFF og Kulturdepartementet ville finne løsninger slik at finansieringen gikk i orden. Dette innebar at hallene måtte prioriteres i de fylkeskommunale anleggsplanene. Roar Blom som var seksjonssjef for idrett og friluftsliv ved kulturavdelingene i Nordland fylke, var lite villig til å endre på prioriteringene. Dette kom klart frem i et intervju:

---

¹⁹⁵ Lofotposten 19.september 1994.

¹⁹⁶ Lofotposten 21.november 1994.

¹⁹⁷ Lofotposten 2.desember 1994.

*Fotballhallene må konkurrere om midlene på lik linje med andre prosjekter. Og det er ikke så mye å konkurrere om. I 1994 fikk vi 23 millioner i tippemidler, og bare tre av dem kunne vi brukt til oppstart av nye anlegg.(.....) Han er bare måtelig begeistret over fotballforbundets rolle i "Hall i Nord". Han mener NFF har presset saken fram og ført kommunene bak lyset i sin rosenrøde fremstilling av prosjektet. Det har aldri vært noen automatikk i at prosjektet skulle få tilgang til tippemidler.*¹⁹⁸

Etter at kommunene hadde fattet vedtak om bygging manglet altså en vesentlig brikke, nemlig tidspunktet fra når anleggene kunne få utbetalt tippemidler. Selv om vi skulle bruke to millioner i året vil det ta 10 år å finansiere de fem hallprosjektene (Sandnessjøen, Mosjøen, Vestvågøy, Vågan, Hadsel) som var vedtatt bygd i fylket, uttalte Blom videre til lokalavisa.

For å bøte på den situasjonen som hadde oppstått sendte Nordland fylke et brev til Kulturdepartementet hvor fylket ba om ekstraordinære midler til å finansiere "Hall i Nord". Fylkestinget mente at den nordlige landsdelen burde gis en ekstra satsing ved at "Hall i Nord" prosjektet ble finansiert utenfor fylkesrammen. Dette for å unngå at prosjektet tok midler fra andre anlegg som ellers ikke ville komme i betraktning dersom hallene ble prioritet.

*"Hall i Nord" er et omfattende prosjekt, som er lansert av Norges Fotballforbund overfor kommuner og fylkeskommunene i Nord-Norge. Kulturdepartementet har ikke på noe tidspunkt vært pådriver i utviklingen av dette prosjektet, men har – fra det tidspunkt prosjektet ble presentert for departementet, forsøkt å bidra til å finne løsninger bl.a. for tippemiddelandelen.*¹⁹⁹

Svaret fra Kulturdepartementet innebar at det ikke ville bli gitt ekstraordinære midler, men at hallene ville føre til at den samlede søknadssummen økte slik at fylket ville bli tilført en større andel gjennom den ordinære spillemiddeltildelingen. Hvilke anlegg som skulle prioriteres, var det opp til fylket å bestemme.

Fylkestinget fikk spillemiddelsaken til behandling. Styret i Nordland Idrettskrets som fikk innstillingen til behandling, hadde innstilt Vågan foran Vestvågøy. Fylkestinget som hadde møte i Mo i Rana inviterte Leknes kommune til å legge fram prosjektet. Vår informant som jobbet i kommunen var ambivalent til en slik saksfremgang.

Jeg dro til møtet sammen med ordføreren. Vi orienterte om våre planer. Det var en litt uvant situasjon at ordføreren i Vågan som var medlem av komiteen skulle være med å fatte beslutning om hvilken hall som skulle prioriteres.(IP9)

Saken kom opp til behandling og fylkesutvalget endret innstillingen og prioriterte hallen i Vestvågøy framfor Vågan.

---

¹⁹⁸ Lofotposten 2.desember 1994.

¹⁹⁹ Framtidig behov for tippemidler til Nordland. Brev fra Kulturdepartementet til Nordland Fylkeskommune. 22 november 1994.

5.4.5 Kommunestyret vedtar utbygging mot et stort mindretall

Nærings- og kulturkomiteen i Vestvågøy klarte ikke å samle seg om et felles forslag. Et flertall i komiteen var skeptisk til så vel drift som den økonomiske rammen. SV, Vestvågøylista og SP mente at saksutredningen ikke gav svar på om hallen ville gi inntektstap for de andre hallene i kommunen og stilte seg kritisk til kommunens låneopptak på over 3 millioner kroner. Elisabet Holsether (KRF) var i tvil og mente at andre store utbygninger i skoleverket burde komme før hallen. Representanter fra Høyre og Arbeiderpartiet gikk ut med et klart standpunkt om at hallen burde realiseres.²⁰⁰ Saken ble oversendt kommunen uten innstilling fra komiteen. Rådmannens forslag til budsjett for 1996 omfattet totalt investeringene på 31,5 millioner kroner, inkludert 3 millioner kroner til fotballhall. Låneopptaket til hallen skulle dekkes inn gjennom leieinntekter. Da innstillingen ble behandlet i nærings- og kulturkomiteen før kommunestyremøtet, brukte formannen sin dobbeltstemme for å få gjennom et positivt hallvedtak. Det var særlig i partiene KRF og SP at representantene var delt i synet på byggingen.²⁰¹

Saken ble behandlet i kommunestyret i Vestvågøy 19. november 1996. I innstillingen fra administrasjonen i kommunen ble det lagt vekt på erfaringer fra driften av andre haller og de lave byggekostnadene.

Signaler fra disse stedene, særlig fra Sandnessjøen som har vært lengst i drift, er at hallen har overtruffet forventningene som har vært stillet både fra idrettens og næringslivets side.

Prosjektet er unikt i sitt opplegg, der Norges Fotballforbund har bidradd vesentlig med gunstige avtaler med entreprenører og leverandører, slik at prisen for hallene må sies å være særdeles gunstig.

Med de ekstraordinære tilskudd ut over spillemidlene som er gitt fra Kulturdepartementet og fotballforbund gir dette oss et stort anlegg for en egenandel lokalt som er svært lav.²⁰²

Da saken skulle opp til behandling i kommunestyret, var det uklart om det var flertall for kommunal hall. Assisterende generalsekretær i NFF, Sven Mundal, var invitert av ordfører og rådmann til møtet. Mundal gav kommunestyret en orientering om prosjektet. En rekke partier hadde ikke avklart sitt standpunkt før kommunestyremøtet. Debatten slik den ble referert i lokalavisen underbygget dette.

Vi kan ikke støtte hall ut fra for mange usikkerheter til driften. Vi har to haller som ikke har overskudd i driften. Bedre vil det neppe bli for Lofthallen, sa FRPs Mareno Arntsen og mente at kommunen først burde gripe fatt i de mange uløste lovpålagte oppgavene.

Vestvågøylista hadde tidligere et annet utgangspunkt, men har nå fått svar på de vi stilte og vil gå inn for hall.

---

²⁰⁰ Lofotposten 14.november 1996.

²⁰¹ Lofotposten 20.november 1996.

²⁰² Bygging av "Lofthallen" på Leknes. Sakspapirer til kommunestyremøte Vestvågøy 19.11.1996.

Senterpartiet hadde det mest problematisk der ordfører hadde et klart mandat for å jobbe for hall. Et nei fra SP ville ha vært å legge ordføreren nærmest død av eget parti. Gruppefører Laila Christoffersen ønsket allikevel ikke hall. Det begrunnet med de økonomiske usikkerheter hun mente at prosjektet hadde. Partiet måtte i alle fall ha gruppemøte før avstemning, mente hun.

SVs Wenche Bolle var også kritisk til hallprosjektet, men la vekt på politisk redelighet og ville stemme ja.

Så vel Arbeiderpartiet og Høyre hadde politisk klarering for bygging av hall.

KrF forholdt seg taus i det meste av debatten. Helt til Gunveig Justad kunne fortelle at hun ikke ville gå inn for hallen ut fra store oppgaver på eldre og skolesektoren. Men halltilhengerne kunne likevel trekke et lettelsens sukk da det ble klart at Justad var alene om å si nei.²⁰³

Hvorvidt det ville bli flertall for hall ble klart etter at Senterpartiet hadde gruppemøte sent på kvelden. Etter møtet ble det klart at av de 11 representantene var det mange nok til å sikre flertall for hall. Et nei til hall fra sin egen gruppe ville vært et prestisjenederlag for ordfører og administrasjonen.

En av informantene som var til stede under kommunestyrets behandling mente at:

Representantene var positive til å bygge hall, men at et slikt stort bygg ville gå tungt inn på driftssiden. Debatten dreide seg mer om hvor tung post dette ville bli på driftssiden, mens man var mindre opptatt av selve byggekostnadene.(IP9)

Mundal fra NFF var til stede under hele debatten og hans saksopplysninger som ble gitt i møtet kan ha påvirket den enkeltes stemmegivning. Tidligere på dagen hadde assisterende generalsekretær også orientert Nærings- og kulturkomiteen om prosjektet.

Svein Mundal kom på vegne av NFF med ytterligere garantier om støtte til hallen. Ved en inntektssvikt som følge av manglende inntekter via fotballklubbene, kunne han gi garantier på at NFF ville dekke et eventuelt underskudd hvis beløpet ikke oversteg kr. 300 000.²⁰⁴

Det innebar at Mundal over bordet garanterte for at NFF ville dekke et underskudd på inntektssiden dersom disse ble mindre enn 300 000 kroner, med inntil 50 000 kroner de to første årene.

I kommunens første vedtak ble hallen benevnt som ”fotballhall”. I innstillingen ble det foreslått å endre navnebetegnelsen. Begrunnelsen for å endre navn var at dette ikke var en spesialhall, men en flerbrukshall.

Kommunestyret vedtok navnet ”Lofoten fotballhall” i sak 100/94. I Sandnesjøen ble ordet ”flerbrukshall” brukt svært bevisst, for å understreke at hallens bruksområde er nærmest ubegrenset, og at hallen i Sandnessjøen fikk navnet ”Helgelandshallen”.

Jeg foreslår for kommunestyret at man kaller den hallen som skal bygges i Vestvågøy for ”Lofothallen”.

---

²⁰³ Lofotposten 21.november 1996.

²⁰⁴ Lofotposten 21.november 1996.

Kommunestyret fattet følgende vedtak om bygging av hall på Leknes i sak 100/96.

Kommunestyret i Vestvågøy vedtar å starte byggingen av flerbrukshallen "Lofothallen" på tomt ved Leknes idrettspark, med ferdigstilling i 1997.

Kommunestyret vedtar den foreslåtte finansieringsplanen.

Vestvågøy kommune skal være eier av hallen, mens driften settes bort til aksjeselskapet "Lofothallen A/S", der kommunen har 51 % av aksjekapitalen, og idrettslag og næringsliv til sammen 49 %.

Kommunestyrets vedtak ble fattet med 23 stemmer mot 12 stemmer. I forhold til det forrige enstemmige vedtaket var det en tredjedel som stemte mot kommunal hall. Mindretallet bestod av en fra KrF, fem fra FRP og seks fra SP. AP, Høyre og SV sammen med ordførerfløyen i SP utgjorde flertallet.

5.4.6 Debatter – rådende argumenter for Lofothallen

Det var liten motstand mot å delta i prosjektet da kommunestyret fattet sitt første vedtak i 1994. Både Vestvågøy og Vågan ønsket å bygge hall. Kun en av hallene skulle lokaliseres til regionen og dette førte til et "lokal derby". Kampen om lokalisering mobiliserte idrettsledere, politikere og offentlig ansatte i Vågan og Vestvågøy. Beslutningen i Alta om å tildele Vestvågøy en hall på bekostning av Vågan kan forklare den politiske enstemmigheten i kommunen. Selv om hallen på Leknes var prioritert i den regionale anleggsplanen, var det trolig andre forhold som førte til at møtet i Alta omgjorde sin beslutning om lokalisering. Ordfører og kultursjef drev aktiv lobbyvirksomhet overfor NFF. Kommunen hadde fattet de nødvendige vedtak. Finansieringen var på plass da representanter for kommunen møtte fotballforbundet. Dette var ikke tilfelle for Vågan kommune, som først fattet et bindende vedtak etter fordelingsmøtet i Alta. Hallen på Leknes ble av fylkestinget prioritert i køen for tildeling av spillemidler foran hallen i Vågan. Dette var til fordel for halltilhengerne i Vestvågøy kommune.

Prosjektet endret navn fra "Fotballhall i Nord" til "Hall i Nord". Dette kan ha sin bakgrunn i at det ikke fantes en anleggstype som var kategorisert som fotballhall og store kostnadskrevende anlegg vanligvis var basert på flerbruk. Bakgrunnen for å endre navnet fra Lofoten fotballhall til Lofothallen kan sees på som et forsøk på å samle politisk støtte for anleggets bruksområde. Det var lettere å få politikere til å fatte vedtak om å bygge en hall som skulle følge et flerbruksprinsipp. For halltilhengerne var visjonen at hallen skulle fremstå som lokalsamfunnets storstue for idrett, kultur og næringsliv. Da saken ble tatt opp til behandling for andre gang, var kommunestyret delt. Det var mange som ønsket en mer grundig behandling i kommunestyret. Argumentene mot hall handlet om prioriteringer av andre oppgaver. Motstanderne ville prioritere bygninger innen skole og omsorg.

Vestvågøy kommune hadde inngått byggeavtale med entreprenøren. Dersom det ikke ble et flertall for kommunal hall ville dette ha satt ordfører og rådmann i en vanskelig situasjon, akkurat som i Lenvik

kommune. For en del representanter ville det ha gått utover den politiske troverdigheten dersom kommunestyret endret det første vedtaket. Prosessen fram mot beslutningen og debattene gjorde at mange representanter som hadde vært i mot eller skeptiske endret standpunkt. NFF hadde to av sine sentrale ansatte til stede under begge kommunestyremøtene da beslutningene ble tatt, invitert av det høyeste politisk nivå i kommunen. Dette ga åpenbart føringer for beslutningsprosessen.

For Vestvågøy kommune var det nødvendig å få endret Hålogalands fotballkrets innstilling om lokalisering. Sentrale aktører i NFF uttalte at det var vanskelig å endre på innstillingene fra fotballkretsene og NFF. To forhold fikk stor betydning for at lokaliseringen likevel ble endret; prioritering av hall på Lekenes i den regionale anleggsplanen og at det fantes et valgfagstilbud i fotball ved den videregående skolen. Kommunens aktive deltakelse og lobbyvirksomhet overfor sentrale politikere i forbund og krets var også avgjørende for at hallkomiteen gikk mot Hålogaland fotballkrets innstilling om å prioritere Vågan og Hadsel. NFF la stor vekt på at kommunen hadde lagt inn midler på langtidsbudsjettet til bygging av hallen. Mye tyder på at finansieringen var viktigere for NFF enn anleggsbrukere og anleggsdekning. Det fantes langt flere fotballag og spillere i Vågan kommune enn i Vestvågøy kommune.

5.5 Oppsummering

I forrige kapittel avdekket studien et hendelsesforløp hvordan koalisjonen av NFF og AP folk lyktes med sine politiske fremstøt overfor regjeringsmedlemmer og stortingsrepresentanter. Koalisjonen strategi lyktes gjennom å binde opp Kulturdepartementet politisk før saken nådde Idrettsavdelingen. Å vinne over KKD's mulige innvendinger mot "Hall i Nord" prosjektet ble et viktig element i strategien og som et spill og demonstrasjon av politisk makt.

Studien av beslutningsprosessene i de fire kommunene kan ytterligere forklare hvordan NFF fikk gjennomslag i prosessene selv om målsettingene ofte gikk på tvers av den allmenne idrettspolitikken lokalt og regionalt. Studien viser at representantene fra Arbeiderpartiet i kommunestyrene stemte unisont for bygging av kommunal hall, mens meningene var delte i de andre politiske partiene. Vi kan si at den sosialdemokratiske retningen identifiserte seg med den frivillige bevegelsen, og i den grad det kom til interessekonflikter mellom NIF-linjen og SF-linjen støttet et flertall av politikerne opp om SF-linjen enten det gjaldt finansiering, lokalisering av hall, prioritering eller tildeling av offentlige midler. Den entydige støtten til hallutbyggingen fra politikere på ulike nivå i Arbeiderpartiets partiorganisasjonen kan tyde på at utbyggingen inngikk som et virkemiddel i Arbeiderpartiets strategi for å vinne og bevare politisk makt i nord- norske kommuner.

Plankravet som ble innført i 1991 skulle få bukt med vilkårlighet og ad-hoc-beslutninger, selv om bygging av idrettsanlegg ikke er en lovpålagt oppgave for kommunene, var det et redskap fra statens side for å intervensere mer aktivt i anleggspolitikken. Da kommunene inngikk samarbeidsavtale med NFF om bygging av hallene ble saken fremmet til politisk vedtak uten at anleggene fantes innarbeidet i kommunedelplan for idrett og friluftsliv. Studien viser at saken ikke ble fremmet til politisk vedtak før NFF hadde fått gjennomslag for sine betingelser overfor kommunene. De ordinære kommuneplanprosesser i det hele tatt og fylkeskommunale planprosesser ble ikke fulgt, og rekkefølgen førte til at den formelle politiske behandlingen i kommunen ble endret – nemlig da det var besluttet at hallene skulle bygges. I realiteten ble det fattet vedtak utenfor det ordinære systemet om å bygge hallene. Etter vedtak var fattet og som forutsatte at anleggene skulle tildeles spillemidler kom kravet om at hallene skulle innarbeides i kommunedelplan og det fireårige langtidsbudsjettet. Denne studien viser at det ikke er grunnlag for å hevde at plankravet førte til en sterkere behovsrelatert styring av anleggsutbyggingen. Dette er i samsvar med en annen studie som konkluderer med at *«aktivitetsfeltet er i mindre grad gjenstand for grundige analyser med omsyn til registrering og vurdering av behov på kort og lang sikt»* (T. Magnussen m.fl., 2002, s. 8).

Organisasjonsfaktoren er en forklaring på at fotballen lyktes med å få gjennom vedtak om bygging. Vi kan se på anleggsområdet som en form for nettverksorganisering gjennom dannelse av anleggskomiteene. En nettverksorganisering som var en formell ordning innenfor NFF, men som var modellert ut fra et nettverksprinsipp. Formålet var først og fremst å ivareta en oppgave som ikke så lett fant sin plass i det funksjonsdelte hierarkiet i NFF, men som var et viktig arbeidsområde (Bø & Schiefloe, 2007, s. 223). Denne vertikale organiseringen på grunnlag av et arbeidsområde var kommet på plass eller var under dannelse da prosjektet ble lansert. Det innebar at det fantes fagkompetanse regionalt i fotballkretsene og lokalt i forhold til utbyggingsprosjektene i kommunene. Fotballkretsene hadde sine anleggsansvarlige på plass før prosjektet kom i gang og etter kort tid arbeidet de fire anleggskomiteene målrettet med prosjektet.

Særlig var det viktig at representanter fra NFF's anleggskomité, kretsenes anleggskomiteer og anleggs kontakter i klubbene lyktes i å få til et slags "diskursivt" hegemoni, det vil si få gjennomslag for argumentene om at hallene var flerbrukshaller og ville ha stor betydning for andre kulturaktiviteter og næringsliv. Da hallene kom på dagsorden i avisene var medlemmer av komiteene raskt ute med informasjon slik at argumenter om at anleggene var spesialhaller og derfor i liten grad egnet seg til kroppøvingundervisning og til andre idrettsaktiviteter ble møtt med andre oppfatninger om hallenes funksjon. Studien viser at grupper av aktører i de fire lokalsamfunnene framstilte særinteressene som allmennhetens interesser, på en slik måte som at faglige og "saklige" andre argumenter i liten grad ble vektlagt i beslutningsprosessene. På tross av saklige argumenter om at anleggstypen var en spesialhall for fotball, slik Idrettsavdelingen kategoriserte anleggstypen, ble setting av dagsorden en viktig del av

maktgrunnlaget for beslutningene. Som studien viser besluttet kommunestyret i Vestvågøy at den ”beste løsningen” var at hallen ble omdefinert til flerbrukshall fra fotballhall.

Hva var suksesskriteriene for beslutningene som førte til realisering av hallene? Vi kan sammenfatte dette med følgende punkter:

- En utbygd organisasjonsstruktur i NFF med anleggskomiteer som arbeidet med anleggspolicy. Kunnskap og kompetanse blant ledere i anleggskomiteene og i kretsene var en forutsetning for å nå frem. Motstanderne var svakt organisert, hadde få spredte talsmenn og opptrådte ofte enkeltvis i de forskjellige kommunene.
- Sentrale politiske talsmenn i NFF som kjente det politiske og administrative systemet både lokalt, regionalt og sentralt.
- Støtte for prosjektet blant statsråder innen AP regjeringen. Behandling av saken på landsmøtet i Arbeiderpartiet og oversendt sentralstyret uten realitetsbehandling. Behandlingen i de politiske organene gav sentrale politikere ryggdekning til å jobbe med saken regionalt og lokalt.
- Aktiv og pågående parlamentarisk lobbyvirksomhet fra tillitsvalgte i NFF mot politikere og administrasjon regionalt og lokalt for å få endret innstillinger eller fattete vedtak om bygging av hall. Dette var spesielt viktig i kommuner og fylkeskommune som først kom til en annen konklusjon.
- Allmenngjøring og alliansebygging som strategi i lokale kontekster. NFF lyktes med å sannsynliggjøre at man jobbet for allmenne interesser utenfor idretten og at anleggene ville ha stor betydning for andre idretter.
- Skaffet private sponsorer og støtte fra næringslivet til finansiering av hallene.
- Formaliserte avtaler med entreprenør for gjennomføring av hele prosjektet. Fikk i en tidlig fase til et offentlig og privat samarbeid i kommunene mellom offentlig og privat sektor gjennom bindene avtaler om bygging av kommunal hall.

6 Idrettspolitiske beslutningsprosesser

De metodiske tilnæringsmåtene som ble anvendt for å kunne fange opp flest mulige aspekter ved de idrettspolitiske beslutningsprosessene var (1) dokumentanalyser og (2) bruk av nøkkelinformantintervjuer. Gjennom studier av relevante dokumenter var det mulig å fange opp politiske programerklæringer, følge argumentasjonsrekker og få tak i rasjonaliteten bak beslutningsprosessene. På sentralt, regionalt og lokalt nivå undersøkte jeg hvilke instanser og aktører som bidro til at anleggene ble bygd og hvilke aktører som stilte seg kritisk til eller var motstandere av hallene. På sentralt nivå tok studien for seg forholdet mellom Idrettsavdelingen, Idrettsstyret og NFF. På regionalt nivå ble beslutningsprosessene i NIF- linjen og SF-linjen studert nærmere i Troms fylke. På lokalt nivå fulgte jeg saksgangen og beslutningsprosessene i forbindelse med bygging av hall i de fire kommunene Alta, Lyngen, Lenvik og Vestvågøy.

Vi ser at utbyggingen av hallene skapte betydelig konflikter innad i idrettens organisasjonsledd og utad i forhold til omgivelsene. Dette førte til idrettspolitiske debatter om forvaltning og styring av idrettsfeltet på lokalt, nasjonalt og regionalt nivå. De grunnleggende maktstrukturene i den norske styringsmodellen ble utfordret; ikke minst pga. at “Hall i Nord” ble initiert av NFFs organisasjonsledd som et “bottom-up” prosjekt, som stod utenfor den formelle NIF-linja. NFF fulgte en utradisjonell fremgangsmåte og fremmet i liten grad prosjektet i samarbeid med de organisasjonsledd som hadde et overordnet ansvar for planlegging av idrettsanlegg; idrettsstyre, idrettskrets, idrettsråd. Det høye konfliktnivået regionalt og lokalt kan forklares med at det aksjonsliknende prosjektet grep direkte inn i det politiske spillet om fordeling av spillemidler til ordinære anlegg og prioritering av anlegg i vedtatte anleggsplaner.

Det høye konfliktnivået må sees på bakgrunn av at spillemiddelinstusjonen har vært viktig for utviklingen av den idrettspolitiske styringsmodellen i Norge. En styringsmodell hvor det har utviklet seg tette formelle og uformelle bånd mellom aktører fra idrettsbyråkratiet og idrettsorganisasjonene (Bergsgard, 2002, 2005; Goksøyr m.fl., 1996; Selle, 1995). Sentrale idrettspolitiske aktører som deler en grunnleggende oppfatning av hvilke spilleregler som gjelder i fordeling av ressurser til anlegg. En analyse av fordeling av spillemidler til hallene avdekket med andre ord hvem som gav og hvem som hadde makt i idrettspolitikken. Dette er etter min mening viktig for å forstå relasjonen mellom idrettsfeltet og det politiske feltet. Siden spillemidlene fordeles utenom statsbudsjettet, dvs. direkte fra regjeringen, medfører dette mye makt til idrettsbyråkratiet (Bergsgard, 2005; Tangen, 2010). Hvis den statlige anleggspolitikken utformes innenfor et korporativt system, er det grunn til tro at NIF-linjen ville være den dominerende organisasjonen som myndighetene forholdt seg til. I henhold til Goksøyr m.fl. (1996) og Bergsgard (1999) som argumenterer for at korporatisme kan brukes til å forstå idrettssektoren i Norge var selve fordelingsprosessen i vårt case mer preget av konflikt enn konsensus.

Studiet av prosessen med å utforme den konkrete anleggspolitikken i implementeringen av «Hall i Nord» viser at relasjoner mellom statlige aktører og NIF-linjen i liten grad preget dette bildet. I selv prosessen med å utforme politikken overfor offentlige myndigheter fremstod den organiserte idretten som en langt fra enhetlig organisasjon.

I det følgende skal jeg karakterisere planleggings- og beslutningsprosessene som førte frem til finansiering, lokalisering og bygging av hall i kommunene. På bakgrunn av studiet av idrettens og statens behandling av hallsaken (kapittel 4) og nærmere gjennomgang av beslutningsprosessene i fire kommuner (kapitel 5) er det seks karakteristiske trekk som kan bidra til å forklare hvorfor NFF klarte å få gjennomslag for prosjektet: (1) fordeling av spillemidler til organisasjon og anlegg, (2) maktpill langs to parallelle linjer, (3) aktiv politisk kanal, (4) hegemoni, (5) partnerskap og (6) nettverk og hierarki.

6.1 Fordeling av spillemidler til organisasjon og anlegg

Hvordan spillemidler fordeles til organisasjon og anlegg kan bidra til å forklare NFF's satsning på anleggssektoren. NIF er en paraplyorganisasjon for 55 særforbund. Både NIF og NFF har som mål å skaffe ressurser til sine medlemmer. En rekke studier (Bergsgard, 2005; Mangset & Rommetvedt, 2002) har fokusert på bruk av spillemidler til organisasjonen og til aktivitet. NIF sentralt fordeler spillemidler fra staten til idrettens ulike ledd. NIF fungerer på sett og vis som en forlenget arm for staten. Dette forholdet fører til regelmessig kontakt med politiske og administrative organisasjoner. Innen dette systemet har NIF, idrettskretser og særforbund ulike grad av forhandlingsmakt over ressursene og forholdet preges ofte av interessekonflikter.

Maktbalansen mellom særforbund og mellom særforbund og idrettskretser handler i første rekke om fordeling av spillemidler til organisasjon og aktivitet. For NFF betyr fordelingen av spillemidler til organisasjon og aktivitet svært lite for fotballforbundets virksomhet. I 1999 utgjorde spillemidler fra NIF 0,5 prosent av forbundets totale inntekter, mens det for eksempel utgjorde 92 prosent av Norges Klatreforbunds totale inntekter (Enjolras m.fl., 2005, s. 153). NFF's virksomhet er med andre ord i liten grad basert på fordeling av spillemidler, men aktiviteten er derimot helt avhengig av at det fordeles spillemidler til bygging av fotballanlegg. NFFs prioritering av anleggssektoren fra slutten av 80-tallet i NFF underbygger et slikt synspunkt. Bygging og drift av forbundets idrettslige infrastruktur finansieres i hovedsak ved hjelp av offentlige midler. Dette underbygger den grunnleggende forståelsen om at det offentlige skal stå for bygging og drift av anlegg, mens idretten skal stå for aktiviteten.

Kulturdepartementet har fullmakt til å foreta fordeling innenfor rammen av de enkelte postene, for eksempel fordelingen mellom nærmiljøanlegg og ordinære anlegg og fastsette prosedyrer og detaljregler for fordelingen. I vårt case stilte idrettsbyråkrater premisser som grep direkte inn i beslutningsprosesser for fordeling og prioritering på fylkesnivå. Fylkeskommunens rolle i «Hall i

Nord» som fordeler av spillemidler endret seg. Dette innebar at det var andre koblinger mellom anleggfeltet og det politiske feltet som karakteriserte vårt case. Fordeling av spillemidler til «Hall i Nord» skilte seg fra idrettsorganisasjonenes fordeling av spillemidlene til aktivitet og organisasjon. De politiske prosessene var mer åpne ved fordeling av midler til anlegg enn fordeling av spillemidler til organisasjon/aktivitet. Dette kan forklares ved at det var en åpen debatt før det ble fattet en rekke vedtak i kommunestyre og fylkesting som rokket ved innarbeidete rutiner for prioritering av anlegg og tildeling av spillemidler i forhold til idrettskrets og idrettsråd.

«Hall i Nord» støtter opp om en forståelse av at idrettsfeltet er blitt mer pluralistisk og motsetningsfylt (Bergsgard, 2005; Heinzerling & Rommetvedt, 2002). Pluralisering innebærer i denne sammenheng at skillelinjene mellom ulike brukergrupper innad i idrettsbevegelsen øker i forbindelse med bygging av anlegg. Økt spesialisering og profesjonalisering har ført til økte krav til differensierte og spesialiserte anlegg. En fotballbane er ikke lenger bare en fotballbane, men også et moderne stadion, storhall, kunstgressbane og ballbinge. En differensiering i anleggstyper tilpasset ulike brukergrupper har fått frem ulike behov og målsettinger. En konsekvens av pluralisering er at idrettsorganisasjonene forsøker å etablere nettverk og partnerskap utenfor idretten i forbindelse med bygging av anlegg (Heinzerling, 2002). ”Hall i Nord” prosjektet kjennetegnes nettopp ved slike nettverk og partnerskap utenfor idrettens organisasjoner.

6.2 Maktspill langs to parallelle linjer

Hvem som bestemmer over bruken av spillemidler er ikke bare en fordelingssak mellom Idrettsavdelingen og NIF. Denne studien viser at når det gjelder anlegg blir politikere på lokalt og regionalt nivå involvert i prosessen. Fra 1988 ble anleggstilskuddene til kommunene fordelt av fylkeskommunen ut fra en pott fra staten basert på retningslinjer knyttet til søknadssum, anleggsdekning, befolkning osv. Fordeling av den største potten av spillemidler foregår med andre ord gjennom kommunale og fylkeskommunale vedtak, mens idrettsrådene og idrettskretsene er rådgivende organ.²⁰⁵ Vi kan snakke om det vi kan betegne som en ”intern fordeling” av spillemidler til administrasjon og organisasjon og en ”ekstern” fordeling til anlegg. Det er åpenbart at den ”interne” fordelingen av spillemidler til organisasjon og administrasjon betyr lite for NFFs virksomhet, mens den ”eksterne” fordelingen betyr svært mye for virksomheten. Anleggsutbygging er av stor strategisk betydning for organisasjonen. Etableringen av store innendørsanlegg i Nord-Norge som ville sikre likeverdige treningsforhold i forhold til resten av landet, var en viktig målsetting..

---

²⁰⁵ Fordeling av spillemidler på hovedpostene 1990-2005 viser at andelen av spillemiddeloverskuddet har vært over 50 prosent i perioden. Kilde: Hovedfordeling, KD/KKD:<http://odin.dep.no/KKD/>

Plankravet gjør at kommuner som ønsker å søke om spillemidler til idrettsanlegg må innarbeide disse i kommunale delplaner for idrett og friluftsliv. Da prosjektet søkte om teknisk godkjenning for de 10 hallene var disse ikke innarbeidet i de kommunale anleggsplanene. Dette skyldes i hovedsak at prosjektet var noe som ble tilbudt kommunene "utenfra", dvs. prosjektet ble "solgt inn" overfor rådmann og ordfører. Dermed hadde ikke idrettsrådene i kommunene eller idrettsstyrene i de tre idrettskretsene fått anledning til å innstille og evt. prioritere hallene, mens politisk ledelse i kommunene hadde inngått avtaler om deltakelse i prosjektet. Dette skapte problemer med den formelle godkjenningen. Et par av kommune hadde ikke utarbeidet egne delplaner for idrett og friluftsliv så sent som i januar 1995. Det ene var det formelle grunnlaget med å utarbeide planer i de kommuner hvor disse manglet og få prioritere hallene, noe annet var å følge de retningslinjer som Kulturdepartementet, fylket og NIF anviste for behandling av planer og fremdrift.

Plankravet om at hallene måtte innarbeides i kommunale og fylkeskommunale anleggsplaner for idrett og friluftsliv og godkjennes politisk i den enkelte kommune for å få tildelt spillemidler, førte til politiske diskusjoner og interessemotsetninger mellom NIF-linjen og SF-linjen. Interessemotsetningene mellom de to linjene ble særlig tydelige i Troms hvor idrettskretsen og fylket hadde andre forslag til prioritering, finansiering og lokalisering i forhold til SF-linjen. Disse uoverensstemmelsene hadde sin bakgrunn i at det var flere kommuner i Troms fylke som var interessert i å bygge hall og at NIF hadde arbeidet med planer om å bygge en storhall i tilknytning til sitt idrettsenter på Bardufosstun. NIF-linjen ønsket å prioritere og lokalisere hallene i andre kommuner enn NFF. Idrettskretsen og administrasjonen argumenterte for at behovene for hallene var større i disse kommunene.

6.3 Aktiv politisk kanal

NFF fulgte en utradisjonell fremgangsmåte, som i vårt case involverte andre aktører enn de som vanligvis tar del i beslutninger om fordeling av spillemidler til anlegg. I oppstarten av prosjektet ble politiske aktører utenfor idrettens institusjoner involvert. I første rekke ble det etablert kontakter med statsråder i regjeringen Brundtland (1990-1996). Hensikten var å få til en ekstraordinær tildeling på 32,5 millioner kroner i tillegg til at hallene ville bli finansiert ved ordinære spillemidler. I starten av prosessen forsøkte NFF å løse finansieringsproblemet på en mer utradisjonell måte ved å drive aktiv lobbyvirksomhet overfor en rekke sentrale politikere i AP utenfor "familierelasjonen" NIF-linjen og idrettsbyråkrater i Kulturdepartementet og fylkesadministrasjonene. For NFF var en statlig finansiering av prosjektet en forutsetning for å få realisert et slikt stort prosjekt. NFF lyktes delvis i å få finansiert prosjektet utenom den tradisjonelle spillemiddeltildelingen ved at Stortinget omfordelte 16,25 millioner fra andre budsjettposter. Dette kan tyde på at nettverkene påvirket beslutningene. Det å få til en politisk allianse som utløste ekstraordinære midler til idrettsanlegg over andre poster på statsbudsjettet stilte prosjektet i Nord-Norge i samme kategori som OL-anleggene på Lillehammer.

Prosjektet var spesielt og trengte en ekstra tildeling. Anleggene skulle ikke bare føre til flere aktive utøvere, men også skape arbeidsplasser i en landsdel som slet med stigende arbeidsledighetstall. Selv om den ekstraordinære tildelingen ikke ble så stor som forutsatt, påvirket denne beslutningen andre handlinger. Vedtaket styrket NFF sin makt og økte forbundets sjanse *”til å sette gjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre i det kollektive liv skulle gjøre motstand”*(Weber, 1971, s. 53). NFF hadde fått gjennomslag for at prosjektet var spesielt. Dersom vi spissformuleres betydningen av denne relasjonen kan vi si at NFF hadde skaffet seg legitimitet utenfor idrettens forvaltningsnivå til å sette gjennom sine interesser overfor idrettens organisasjonsledd.

Etter at Troms idrettskrets og NIF sentralt motvillig hadde gitt sin tilslutning til prosjektet, stod Idrettsavdelingen og NFF for den løpende politikktutforming. Beslutningsprosessen kan betegnes som en blanding mellom forvaltningskorporatisme og parlamentslobbyisme. Det første fordi de formelle prosedyrer måtte følges i tildeling av spillemidler til anleggene. Det andre ved at NFF opptrådte som interesseorganisasjon overfor fylkespolitikere og kommunepolitikere, fortrinnsvis politikere fra Arbeiderpartiet for å få gjennom vedtak i kommunestyre og fylkesting. Noe forenklet kan vi si at NFF var opptatt av maktutøvelse, mens NIF og Idrettsavdelingen, som etter hvert hadde den formelle styringen av prosessen, var opptatt av den institusjonelle ramme makten skulle utøves innenfor. Implementeringen av politikken, etter den ekstraordinære tildeling av spillemidler, som var allokert til prosjektet forenklet de formelle prosedyrene. Idrettsavdelingen redegjorde for hvilke forutsetninger som måtte være tilstede for å få tildelt spillemidler, men ikke hvordan disse kunne oppfylles. Det var imidlertid SF-linjen som ble tildelt rollen til å gjennomføre denne politikken. Beslutningen om hvordan politikken skulle implementeres bestemte i stor grad også innholdet i politikken. Idrettsråd og idrettskrets, som hadde den legitime retten til å representere idretten i politiske nettverk, ble i liten grad involvert. Studien viser at dannelse og mobilisering av nettverk var avgjørende for politikkdannelse regionalt og lokalt da disse beslutningene skulle implementeres i kommunestyre og fylkeskulturutvalg. På den andre side kan forvaltningen av spillemidler og fremgangsmåte sees på som en topp-ned administrativ og hierarkisk prosess som var iverksatt av Idrettsavdelingen. NFF fikk gjennomslag for at prosjektet var unikt overfor kommunene, og spissformulert kan vi si at NFF fikk styrket sin sosiale kapital gjennom et nettverk av aktører, som gav tilgang til andre former for ressurser enn rent økonomiske (Seippel, 2008b). Beslutningsprosessen omkring den ekstraordinære andelen av spillemidlene stod i kontrast til de søknadsprosesser som vanligvis foregår ved tildeling av spillemidler mellom Idrettsavdelingen og fylkeskommunen til finansiering av ordinære kommuneanlegg. Selv om de økonomiske forutsetningene ble endret trakk ingen av kommunene seg ut av prosjektet selv om «statstilskuddet» ble halvert.

De forholdene vi har beskrevet ovenfor påvirket forholdet mellom NFF som frivillig organisasjon og offentlige myndigheter. Opedal and Rommetvedt (1995) skiller mellom ulike former for politisk

påvirkning avhengig av hvem som er adressaten eller målet for påvirkningen. Alliansen mellom NFF på den ene siden og det politiske miljøet bidro åpenbart til å få gjennomslag i den politiske prosessen. Lobbyvirksomheten var uformell og ad-hoc preget. NFF tok initiativ til et møte med Statsminister Brundtland for å presentere sine synspunkter og argumenter. Et slikt møte ville ha skapt problem i forhold til Idrettsavdelingen dersom det hadde funnet sted. Kulturministeren, som har det politiske ansvaret for Idrettsavdelingen, var på dette tidspunkt ikke informert av NFF om prosjektet og ville dermed vært satt på sidelinjen. Imidlertid ser vi at NFF delvis lyktes med sin parlamentslobbyisme da enkelte statsråder støttet prosjektet, selv om organisasjonen ikke fikk etablert noen formell kontakt med Regjeringen.

Selv om kontakten med Regjeringen ikke førte frem i forhold til bevilgning av ekstra statsmidler, spilte aktører fra regjeringspartiet dermed en sentral rolle i beslutningsprosessen om omfordeling av spillemidlene fra etterbruksfondet. Den politiske kanalen var helt avgjørende for vedtak om finansiering og driftsavtale for selve navet i prosjektet, Finnmarkshallen. Det fylkeskommunale tilskuddet fra Finnmark fylke til de tre hallene i fylket, som samlet utgjorde 12 millioner kroner, kompenserte på mange måter for det reduserte statlige tilskuddet (17,5 millioner) til hele prosjektet (Rafoss, 2005a, s. 21). Det at saken var sendt til i Aps sentralstyre og dermed satt på den politiske dagsorden gjorde det enklere for de sentrale aktørene å få til koalisjoner regionalt og lokalt. Studien av beslutningsprosessene i de fire kommunene viser at representantene fra Arbeiderpartiet stemte for hallutbygging, mens meningene var delte i de andre politiske partiene. Vi kan si at den sosialdemokratiske retningen identifiserte seg med den frivillige bevegelsen, og i den grad det kom til interessekonflikter mellom NIF-linjen og SF-linjen på fylkes og lokalt nivå støttet politikerne opp om særforbundslinjen enten det gjaldt lokalisering, prioritering eller tildeling av spillemidler.

Goksøyr m.fl. (1996) peker på hvordan bemanningen av lederstillinger innen NIF styrket den sosialdemokratiske innflytelsen innen idrettspolitikken på begynnelsen av 90-tallet. I forbindelse med utarbeidelse av den første idrettsmeldingen i begynnelsen av 90-tallet nedsatte Arbeiderpartiet et eget idrettspolitisk utvalg for å påvirke arbeidet med stortingsmeldingen. Odd Flattum, som var president i NFF (1992-1996), var også leder for Arbeiderpartiets idrettspolitiske utvalg. I tillegg var NIF bemannet med det som i idrettssammenheng må betegnes som Arbeiderpartiets toppfolk med president i NIF William Engseth, (1990-1994), generalsekretær i NIF Svein-Erik Jensen (1991-1995) og med sterke særforbundsledere som støttespillere. Dette var aktører som kunne spille både på politisk tyngde og faglig innsikt. Politiske aktører som hadde sentrale posisjoner i idretten da "Hall i Nord" ble lansert.

For å kompensere for forholdet mellom Idrettsavdelingen og NIF implementerte NFF «Hall i Nord»-prosjektet hos utvalgte statsråder i AP regjeringen og i partiorganisasjonen. Det politiske arbeidet fra NFF førte til at landsmøtet i AP fikk prosjektet til behandling. En behandling som gav aktører

legitimitet til å fremme saken overfor ledelsen i Kulturdepartementet. Politikere fra Arbeiderpartiet spilte en sentral rolle i de kommunale og fylkeskommunale beslutningsprosessene. AP var det viktigste posisjonspartiet i de tre nordligste fylkene. Vedtakene i fylkespartiene om å støtte prosjektet viste at NFF lyktes i sin strategi. Beslutningsprosessen som førte fram til at realisering av storhallen i Alta ble sikret gjennom vedtak i fylkestinget. Et vedtak som kan sees på som et resultat av NFFs lobbyarbeid overfor sentrale AP politikere på fylkestinget og ikke minst overfor aktører som jobbet ”back-stage”. En av informantene som deltok i nettverket ”back stage” beskrev arbeidsmåten sin slik:

I politikk er nettverk viktig og det er ofte gjennom nettverk at man legger føringer for de beslutningene som skal vedtas, og jeg hadde så sentrale posisjoner at det var nødvendig å jobbe uformelt for at saken ikke skulle bli stoppet. Hadde saken vært sent ut på forhånd hadde det skapt debatt på landsmøtet og det ville ha vært vanskelig å få flertall. Etter at saken ble sendt over til sentralstyre uten realitetsbehandling hadde jeg en slags ryggdekning for å jobbe videre med prosjektet. (IP4)

Informanten hadde hyppig kontakt med sentrale tillitsvalgte i NFF og politikere i fylkeskommunen, som var medlem av samme parti som ham og stod for samme politikk og ideologi. Dette førte til at han fikk betydelig innflytelse over de beslutningene som ble fattet uten at han hadde formelle verv i organ som fattet beslutninger.

Vi ser at Nettverket mellom tillitsvalgte i NFF og politikere i Arbeiderpartiet skapte en allianse som fikk stor betydning da det skulle fattes vedtak i fylkeskommunene og den enkelte kommune. Vi kan snakke om det som Kjellberg og Reitan (1995) betegner som et politisk nettverk. Et politisk nettverk som var ad-hoc -preget, men som fungerte på regionalt og kommunalt nivå. Debattene og resultatene fra avstemningene viste at selv om alliansene blant politiske motstanderne skiftet stemte Arbeiderpartiet sine representanter samlet for hallene i fylkesting, fylkesutvalg, hovedutvalg og kommunestyrene. Det uformelle politiske nettverket mellom sentrale aktører i NFF og ”back stage” aktører som jobbet mot de valgte politikerne var helt avgjørende for Finnmark fylkestings vedtak om finansiering og plassering av storhallen i Alta, omgjøring av vedtaket i Lenvik kommunestyre, lokalisering av hall til Leknes fremfor Kabelvåg og fylkesutvalgets prioritering av spillemidler til hall i Lyngen. Vedtak som ble effektivisert ved at de ble ”styrt” av aktører som inngikk i lokale politiske nettverk. Beslutningsprosessen i Lenvik underbygger en slik forståelse. Aktører utenfor det valgte politiske miljøet; spesielt tillitsvalgte i fotballkretsen og næringslivsaktører, spilte en viktig rolle for å få endret kommunestyrevedtaket og splitte posisjonen..

Det var parlamentslobbyisme som hadde tilført prosjektet ekstraordinære midler, mens lobbyen overfor Idrettsavdelingen for å få til et bedre finansielt grunnlag førte i første omgang ikke frem. NFF fortsatte lobbyvirksomheten ved å ta initiativ overfor Idrettsavdelingen for å fremme sine interesser. Da NFF hadde fått ”ekstra” ressurser til disposisjon, men samtidig ønsket å redusere omfanget av prosjektet for å styrke økonomien ble dette avist av ekspedisjonssjef Hans B. Skaset i

Idrettsavdelingen. Dersom idrettsavdelingen hadde fulgt NFF's forslag hadde dette endret forutsetningen for Stortingets vedtak. NFF skulle være ansvarlig og garantist for gjennomføring av hele prosjektet. Forhandlinger om omfanget av prosjektet og fordeling av midler førte til at forbundet kom i tettere relasjon til Idrettsavdelingen. Kontaktformen var uformell og mindre forutsigbar i forhold til den formelle kontakten som følger posisjoner innen NIF og Idrettsavdelingen.

Idrettsavdelingen var avhengig av NFF som implementeringsorgan for prosjektet, mens NFF var helt avhengig av tildeling av spillemidler til prosjektet. NFF ønsket å redusere omfanget av prosjektet. NFF fikk tildelt flere midler til prosjektet, men forbundet fikk ikke økt styringsrett over spillemidlene. Politikktutforming som skjedde mellom noen få aktører i NFF og den byråkratiske ledelsen i Idrettsavdelingen handlet ikke bare om teknisk godkjenning, kategorisering av anleggstypen, overføring av spillemidler og plankrav. Idrettsavdelingen ønsket å utbetale spillemidlene over to år, dersom fylkene prioriterte hallene. Dette var et politisk signal som gav tillitsvalgte i NFF legitimitet for å arbeide for å endre vedtatte prioriteringer.

Maktkampen mellom SF- linjen og NIF-linjen viser at NIF sentralt og regionalt hadde begrenset styringsrett overfor NFF's organisasjonsledd. Dette styringsproblemet illustrerer rollefordelingen mellom de to ulike organisatoriske strukturer i NIF. Dette ble tydelig i Troms fylke hvor ulike organisatoriske ledd konkurrerte mot hverandre. NIFs dobbelte hierarkiske struktur med to linjer, NIF-linjen og SF-linjen førte til uenighet om lokalisering, finansiering, prioritering og anleggsbehov.

6.4 Hegemoni

Virkeligheten er et sosialt konstruert fenomen, som er avhengig av hvordan vi tolker den. Det å ha makt i posisjoner slik analysen avdekker kan forstås som uttrykk for hegemoni – et hegemoni preget av maktprosesser som inkorporerer forhandling og tilpasning. Selv om hegemoni operer i relasjoner blir de ofte reproduisert ved at grupper klarer å utnytte andre gruppers praksiser og motstandsformer til sin fordel. Hegemoni impliserer kontrollmekanismer som er mer preget av overtaling enn tvang og blir etablert og opprettholdt gjennom ulike former for allianser (Gramsci, 1971). Hallene kan sees på som et illustrerende case for avveiningen og samspillet mellom ulike typer politiske virkemidler. Selv om planlegging av idrettsanlegg på kommune- og fylkesnivå er juridisk forankret i plan- og bygningsloven, tilhører den likevel primært ”myk-jusen” med oppfordring om samordning og medvirkning (Nenseth m.fl., 2006). Den lite institusjonaliserte formen og forankringen i lokalsamfunnene gjorde det enklere for NFF å føre en aktiv påvirkningsstrategi. Tilsatte og tillitsvalgte i NFF argumenterte sterkt for at anleggene ved siden av å sikre fotballmiljø i Nord-Norge likeverdige treningsforhold med resten av landet, ikke bare ivaretok egeninteresser, men at anleggene også fremmet allmenne verdier. Andre typer begrunnelser enn de rent fotballfaglige ble kombinert var en del av det strategiske spillet. Det var særlig to begrunnelser som ble brukt i de lokale kontekster: for det første at hallene ville få en langt større betydning for innbyggerne utover det rent idrettslige og at

hallene ville være et anlegg som kunne brukes av andre idretter. Hallene skulle ved siden av den idrettslige aktiviteten fungere som konsertlokale, messelokale, utstillingsrom, ”kulturhus” og lokal storstue. Hallene skulle også være et tilbud til aktive i andre kommuner. Hallene ble derfor gitt symbolske navn som Lofothallen, Finnmarkshallen etc. Hallene skulle dekke ulike regioner i fylkene. Debattene i de fire kommunene viser at disse argumentene fikk gjennomslag. Innstilling til vedtak i de fire kommunene bygde på at hallene ikke bare ivaretok fotballens egeninteresser, men også tok hensyn til mer allmenne verdier.

Virkeligheten blir konstituert ved å beskrive den i begreper. Hvordan man oppfatter virkeligheten er avhengig av hvilke begrep man bruker. Begrepsbruken er en del av den praktiske interessekampen i samfunnet. I vårt case kan skillet mellom å benytte begreper som spesialanlegg eller flerbruksanlegg tolkes som en del av kampen om hegemoni (Bourdieu, 1977; Lukes, 2005) . En kamp om begreper, om hva sosiale forhold blir karakterisert som, fikk betydning for interessekampen i forbindelse med hallene. Det ble argumentert med at hallene ville fungere som flerbrukshaller dvs. et anlegg som kunne nyttes av flere idretter i lokalsamfunnet. Et mobilt gulv over kunstgresset ville legge forholdene til rette for andre idrettsaktiviteter. Idrettsavdelingen kategoriserte derimot ikke halltypen som flerbrukshall, men som fotballhall. Håndballforbundet stilte seg også kritisk til om det var snakk om en flerbrukshall. En gjennomgang av kommunestyredebuttene viser at det ble skapt en forståelse for at dette var flerbrukshaller. Kommunestyret i Vestvågøy vedtok å endre navnet på hallen med en slik begrunnelse for å understreke at det dreide seg om en flerbrukshall. NFF lyktes med å få til et slags ”diskursivt hegemoni”, det vil få sine argumenter til å fremstå som gyldige og allmenne. På kommunalt nivå fikk argumentene om flerbruk, interkommunal bruk og lokal betydning gjennomslag i den praktiske politikken.

6.5 Partnerskap

Denne studien viser at en utvidet forståelse av offentlig styring innebar et samspill - en samhandling i et nettverk av private og offentlige aktører. Denne politiske prosessen fikk karakter av det man kan kalle ”nettverksstyring”, og det kan være dekkende å snakke om et partnerskap mellom offentlige myndigheter, en frivillig organisasjon og private interessegrupper (Rommetvedt, 2002a). Det gjelder for eksempel når deler av planprosessen privatiseres ved at planforslag og utredningsarbeid ble overlatt til entreprenøren Lønnheim og et privat konsulentfirma. Kommunene forhandlet også fram bindende utbyggingsavtaler tidlig i prosessen. Det innebar ikke at selve planleggingen entydig var markedsprivatisert eller ”satt ut på anbud.”, men at kommunene fikk både tilbud om hall fra NFF og anbud fra entreprenøren på et tidspunkt hvor anleggene var fraværende både i de fylkeskommunale og kommunale anleggsplanene og holdt “utenfor” NIF-linjen. Selv om planprosessene inngår i et system med klare formelle ansvarsforhold, fikk prosessene karakter av reelle drøftinger og forhandlinger i møtene mellom kommunene og ulike organisasjonsledd i NFF. Anleggsplanene måtte nødvendigvis

som lovregulert virksomhet vedtas av kommunale og fylkeskommunale politiske organer. I en studie av Waldahl (2009) konkluderer hun med at samhandlingen på kommunalt nivå mellom kommunene og idrettsrådene må forstås som en korporatistisk institusjonell organisering. «Internasjonal litteratur peker nemlig på at samfunnet beveger seg bort fra hierarkiske strukturer med monopolistisk representasjon, til flate strukturer der et mangfold av aktører trekkes inn i politikkkrommet. Governance, som brukes som en samlebetegnelse på disse nye strukturene, er dermed ikke et begrep som kan benyttes på det lokale idrettsfeltet» (Waldahl, 2009, s. 62). I denne studien avdekket governance-perspektivet at det var aktører som var opptatt av å øve innflytelse på plan- og beslutningsprosessene, særlig i situasjoner hvor offentlige myndigheter hadde trukket seg tilbake i forhold til gjennomføring av utbygging. Et slikt ad-hoc preget nettverk var avgjørende for omgjøring av beslutningen om ikke å bygge kommunal hall i Lenvik. Governance-perspektivet i vårt case fanger opp og beskriver i så måte et nettverk med et stort innslag av privat/offentlig samarbeid på lokalt nivå. En studie av etablering av kunstgressbaner i Oslo har mye til felles med planprosessene i «Hall i Nord» prosjektet (Nenseth m.fl., 2006). I begge prosjektene ble det utviklet et privat/offentlig samarbeid. Planprosessene førte til deltakelse fra nye aktørgrupper. Nenseth m.fl. (2006) bruker governance perspektivet i sin analyse av bygge- og planprosessene, dvs. de ser på samspill og samhandling mellom offentlige og private aktører. Studien viser at andre aktører fikk økt medvirkning i bygge- og planprosessene i forhold til bygningskonstruksjon, utbygging, teknisk godkjenning etc. NFF lyktes med å etablere nettverk og partnerskap med næringslivet og Oslo kommune, noe som førte til at finansieringen kom på plass og infrastrukturen realisert.. En annen studie av andre anleggstyper viser at idrettens behov og interesser kommer stadig oftere i konflikt med andre samfunnsmessige hensyn i forbindelse med planlegging og bygging av store kostnadskrevende idrettsanlegg som ny fotball stadion i Stavanger, ombygging av Bislett stadion og bygging av golfbane på Bærheim i Sandnes (Heinzerling, 2002; Heinzerling & Rommetvedt, 2002).

6.6 Både hierarki og nettverk

Denne studien viser at det var markante politiske skillelinjer innad i den frivillig organiserte idretten. Den enhetlige og sentralistiske NIF-linja ble utfordret. NFFs forbundsstyrets beslutning om å iverksette prosjektet førte til en prosess fram til kommunene fattet sine vedtak. I løpet av denne prosessen ble adgangen til beslutningsarenaene begrenset. Representanter fra NIF og Idrettsavdelingen manglet informasjon og ble holdt utenfor i den første fasen. Fylkeskommunene og idrettskretsene ble etter hvert involvert i beslutningsprosessene. Maktspillet mellom NIF, Idrettsavdelingen og NFF måtte følge de institusjonaliserte maktstrukturene som formelt definerer forholdet aktørene. Dette forholdet gjelder ikke minst for politikkdannelse på anleggfeltet hvor disse formelle relasjoner bidrar til å knytte det sentrale leddet i idrettsbevegelsen til det statlige idrettsbyråkratiet. På mange måter førte alliansebyggingen til at maktbasen til NIF-linja ble utfordret. Den formelle makta i Idrettsavdelingen er basert på fordeling av spillemidler til organisasjon og idrettsanlegg, og legger til grunn at NIF

representerer idrettsfeltet. Dette er et forhold som krever gjensidig legitimering. Svekkes maktgrunnlaget for den ene av aktørene vil det kunne svekke den andres maktgrunnlag. Denne studien viser at dette maktgrunnlaget ble svekket.

Studiet av beslutningsprosessene på regionalt og lokalt nivå avdekket at den idrettspolitiske styringsmodellen "normaliseres" etter hvert med hensyn til formalisering og prioritering av anleggene i kommunedelplaner og fylkesplaner, tildeling av spillemidler og beslutninger i kommunene og fylkeskommunene. Selv om alliansebyggingen ikke medførte forrykning av formelle maktposisjoner innen styringsmodellen viser makten i beslutningsprosessene at andre aktører spilte en betydningsfull rolle. Beslutningene i kommunestyrene og tildeling av fylkeskommunale midler til hallene avdekket at dette var motsetningsfylte og prestisjefulle beslutninger. Dersom det var uenighet regionalt og lokalt, sørget politikere fra AP for at SF-linja fikk gjennomslag for sine interesser.

Beslutningsprosessene kan vi betegne som en blanding mellom forvaltningskorporatisme og forvaltningslobbyisme (Enjoras & Waldahl, 2007). Det første fordi de formelle prosedyrer måtte følges i tildeling av spillemidler til anleggene. Det andre fordi NFF opptrådte som interesseorganisasjon overfor statsråder, fylkespolitikere og kommunepolitikere. Det var fortrinnsvis politikere fra Arbeiderpartiet som arbeidet for hallene, mens opposisjonen kom fra de ulike borgerlige partiene og i enkelte kommuner også fra SV representanter. Noe forenklet kan vi si at NFF var opptatt av maktens utøvelse, mens NIF og Idrettsavdelingen som etter hvert hadde den formelle styringen av prosessen var mer opptatt av den institusjonelle ramme makten skulle utøves innenfor. Studiet viser at realpolitikken for prosjektet ble bestemt av NFF's organisasjonsledd, mens formalpolitikken i idrettsråd, idrettskrets og idrettsstyre og Idrettsavdelingen hadde mindre betydning for utfallet av prosessen.

På spørsmål om hvem som hadde størst innflytelse over de endelige vedtakene trakk informanten som satt sentralt for NFF i prosjektet dette frem:

Det at vi introduserte et samlet prosjekt var en ny måte å jobbe på. Det idrettspolitiske arbeidet til fotballkretsene ble viktig siden dette var en utradisjonell fremgangsmåte for å bygge idrettsanlegg. Våre tillitsvalgte lokalt jobbet strategisk for å få anleggene på plass i de enkelte kommunene og jeg tror ikke prosjektet hadde latt seg gjennomføre uten deres idrettspolitiske arbeid. (IP3)

På mange måter fikk behandlingen av anleggene i de formelle politiske organene karakter av å ta til etterretning realpolitiske beslutninger om prosjektet som allerede var truffet i NFF's organer og i møter med kommunene og representanter for NFF.

NFFs sitt utradisjonelle prosjekt utfordret maktfordelingen i systemet. Den statlige idrettspolitikken er i stor grad preget av interessekonflikter mellom staten og NIF i forhold til finansiering av administrasjon og aktivitet, mens denne studien avdekket også ulike interesser innad i idretten.

Idretten er avhengig av spesialiserte anlegg som er offentlig eid og finansiert. Dette forsterker styringsproblematikken. Studien viser med all tydelighet at rollefordelingen mellom ulike organisatoriske strukturer i NIF ikke er klare. Makten i de sosiale strukturene viste med all tydelighet at to ulike organisasjonsledd konkurrerte med hverandre. Denne dobbelte strukturen med to linjer – NIF-linjen og SF-linjen – fører lett til at mål og oppgaver blir uklare. En dobbelthet som i vårt case førte til at de to linjer konkurrerte i liten grad om ressurser, men om legitimitet om hvem som skulle forvalte anleggfeltet.

Spørsmålet er om vårt case er et godt eksempel på utforming av anleggspolitikk som har gyldighet utover denne konkrete saken. En studie (Nenseth m.fl., 2006) av etablering av kunstgressbaner i Oslo kan tyde på at politikkdannelsen har mange paralleller til etableringen av hallene i Nord-Norge, mens hvorvidt dette gjelder for andre kostnadskrevende anleggsprosjekt er det vanskelig å konkludere med. Waldahl (2009) fant i sin studie av lokal idrettspolitikk at prioritering av idrettsanlegg i stor grad overlates til idrettsrådene. Bygging av kunstgressbaner skiller seg imidlertid ut.

«En gjenganger i kommunene er en allianse mellom sterke fotballklubber, fotballkretsen, politikere, og media. Denne konstellasjonen har vist seg i flere av casekommunene, å resultere i økte bevilgninger til kunstgress, en forsert prioritering og bygging av konkrete prosjekter. Flere av casekommunene har opplevd at kunstgressprosjekter har fått bevilgninger direkte over kommunebudsjettet» (Waldahl, 2009, s. 45).

Begge disse studiene underbygger funn i denne undersøkelsen, nemlig en forståelse av at fotballledere gjennom forskjellige nettverk involverte ulike politiske aktører, og fikk på den måten gjennomslag for at anleggene trengtes og at det skulle tildeles “ekstra” bevilgninger.

Studien viser at styring av anleggfeltet ikke bare handler om offentlig myndighetsutøvelse gjennom formelle offentlige organer, men at styring også kan være et uformelt samspill mellom offentlige og andre organiserte aktører. Rammene for samhandling mellom NFFs ulike organisasjonsledd og det offentlige fant sted både innenfor institusjonaliserte formelle rammer og nettverk/samstyringsrelasjoner. Saksforholdet er med andre ord sammensatt. NFFs innflytelse over de politiske prosessene skyldtes i stor grad dannelse av uformelle nettverk. Dette innebar at aktører som representerte NFFs styringsnettverk og andre aktører fikk direkte kontakt med myndighetene lokalt uten at disse relasjoner var institusjonalisert. Gjennomføring av prosjektet innebar en slags transformasjon i anleggspolitikken regionalt og lokalt. Prosjektet fikk en spredt maktstruktur ved at NFFs politiske mål ble nådd gjennom demokratiske beslutninger, forvaltning og prioritering lokalt. NFF brøt med NIFs monopol som interesserepresentasjon i store anleggsaker og introduserte en viss grad av pluralisme. Studien viser at særlig enkelte aktørers påvirkninger var viktig for å få gjennom politiske beslutninger om bevilgninger om bygge-finansiering og driftsstøtte i Finnmark fylke. Det var avgjørende at flere

sentrale aktører i fra Arbeiderpartiet var involvert i prosessene, og at disse nettverkene i stor grad var lukket. De sosiale kontaktene til disse aktørene gav adgang til innflytelsesrike politiske nettverk. Lobbyismen var først og fremst rette mot valgte politikere i fylkestinget og kommunestyret. Det er åpenbart at selv om samhandlingsformene overfor politikere delvis var lukket forventet politikere politisk støtte fra idretten. Det var ikke tilfeldig at statsråd Trond Giske la ned grunnsteinen for storhallen i Alta.

I stedet for å følge vanlig prosedyre for anleggssaker, få til hierarkiske baserte organisatoriske løsningene gjennom formelle prosedyrer, lyktes NFF med å implementere prosjektet lokalt og få til flate samhandlingsløsninger. Ledelsen av prosjektet var imidlertid sentralt styrt fra begynnelse til slutt. Det å få til organisatoriske rammer og danne nettverk, som kan karakteriseres som en overgang fra *government* til *governance(samstyring)*, gjorde at prosessen i begynnelsen var ”skjult” for Idrettsavdelingen og Idrettsstyret. Hverken Ekspedisjonssjefen i Idrettsavdelingen eller Presidenten i NIF var orientert. Vanlig saksgang ved utbygging av store kostnadskrevede anlegg er at både Idrettsavdelingen og Idrettsstyret spiller en viktig rolle og utgjør sentrale saksnettverk i slike anleggsspørsmål. Dersom vi forstår dette som familierelasjonen, en relasjon mellom sentrale aktørene i NIF og Idrettsavdelingen, ble prosjektet i implementeringsfasen «holdt» utenfor familien. Prosjektet utfordret denne grunnleggende forutsetningen for beslutninger i store anleggssaker.

I større byggesaker opptrer vanligvis NIF-linjen som en form for forvaltningsledd under Kulturdepartementet. Systemet ble av-segmentert ved at nye aktører og nettverk lokalt og regionalt ble trukket med i politikktutformingene. Rundt hver enkelt hall ble det dannet aktør- og handlingsnettverk bestående av eksisterende og ad-hoc-pregede nettverk som arbeidet målrettet for å få realisert beslutninger eller omgjort beslutninger om nei til bygging, offentlig finansiering og stedsvalg.

Det at det ble etablert nettverk for samstyring for å få til finansiering, om enn fragmenterte nettverk, som bestod av flere aktører nasjonalt, regionalt og lokalt som ble mobilisert for å støtte prosjektet politisk og jobbe for tildeling av ekstra ordinære statlige midler, fylkeskommunale midler og omprioritering av spillemidler på fylkesnivå var avgjørende. Det var åpenbart at NFF ikke ville blitt tildelt mer enn en stønadsberettiget tildeling fra Idrettsavdelingen utover ordinære spillemidler. Hvordan NFF introduserte prosjektet overfor toppolitikere, slik det er fremstilt tidligere i kapittel 4, gir også uttrykk for politiske målsettinger. Gjennom å mobilisere et politisk nettverk oppnådde NFF delvis sitt ”krav” om at prosjektet ble tilført større økonomisk kapital, men mindre enn NFF hadde budsjettet med. For å skaffe denne ekstra finansieringen lot sentrale politikere seg mobilisere innen Arbeiderpartiet, selv om partiet var i regjeringsposisjon og Statsministeren aviste en dialog med presidenten i NFF om prosjektfinansiering i implementeringsfasen og henviste til fagstatsråden. Prosjektet var på dette tidspunktet allerede introdusert overfor andre statsråder i regjeringen som var

positiv til hallutbyggingen i Nord-Norge, mens prosjektet i liten grad var kjent for kulturminister Åse Kleveland og ekspedisjonssjefen i Idrettsavdelingen Hans B.Skaset.

Del III

DEL III: KONSEKVENSER AV DET POLITISKE SPILLET

7 Hallbruk og anleggsbrukere

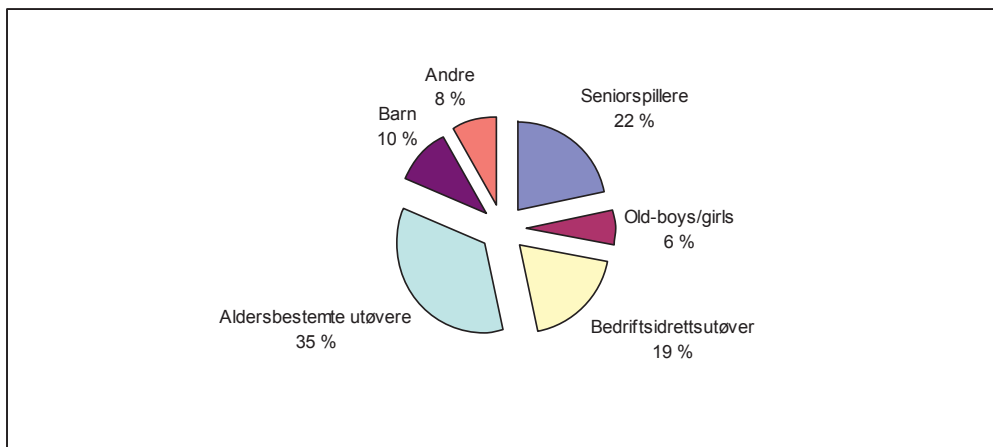
Studiens mål er å koble kunnskap om planlegging og beslutning av «Hall i Nord» med kunnskap om utnyttelse og bruk av anleggene. Det innebærer å fokusere på en lite utforsket sammenheng mellom planprosesser som leder fram til etablering av anlegg - og hvordan anleggene faktisk blir utnyttet og brukt (Nenseth m.fl., 2006, s. 16). Det er grunn til å tro at sammenhengen mellom planlegging og bruk idrettsanlegg er kompleks. Fra NFF sin side var det et klart behov for anleggene både til fotball og andre idretter ved siden av at hallene skulle benyttes til en rekke utenomsporslige aktiviteter. Det ble sterkt understreket i fra tillitsvalgte i NFF at anleggene skulle fungere både som flerbrukshall og som flerbruksanlegg. Det første innebar at hallene ved siden av å skulle legge til rette for bredde- og toppfotball skulle brukes av andre idretter som håndball, volleyball, basketball, tennis, badminton, friidrett, judo, turn, styrketrening etc. Det andre målet for utbyggingen var at hallene dekket flere funksjoner. Flerbruk i denne sammenheng innbar at hallene, ved siden av dekke rent idrettslige behov skulle brukes til å arrangere større konserter, varemesser, utstillinger og kulturaktiviteter.

Hvordan hallene brukes og hvem som bruker hallene presenteres i dette kapitlet. I første del av kapitlet presenteres data om hallkapasitet, dvs. hvordan hallene utnyttes og hvem som benytter hallene. Ved å se nærmere på hvilke utøvergrupper som bruker hallene og hvilke aktiviteter som drives i hallene, kan vi få fra hvordan hallene utnyttes gjennom et år til idrettsaktivitet, undervisning og utenomsporslige aktiviteter. I andre del av dette kapitlet presenteres empiri om anleggsbrukerne. Dette er empiri som er fremkommet fra spørreskjema undersøkelsen.

7.1 Hallbruk

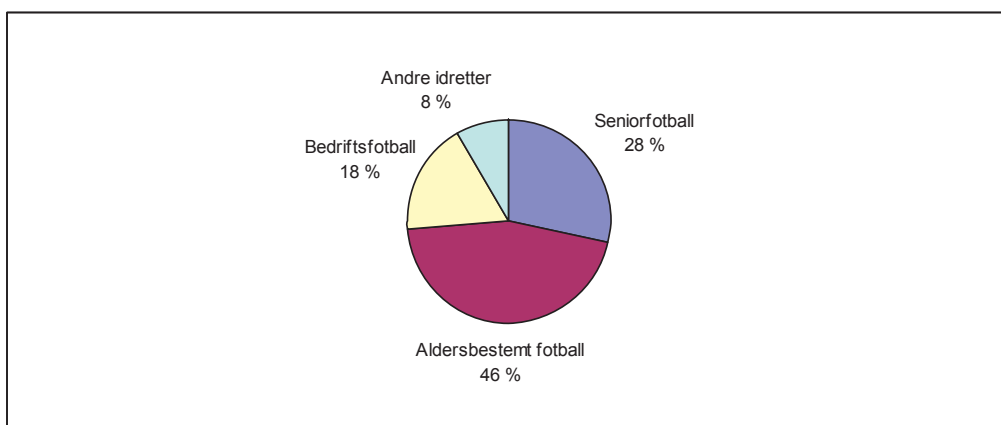
Det finnes generelle oversikter over hvor mange prosent av den norske befolkning som benytter ulike typer anlegg (Rafoss & Breivik, 2012). Selv om det finns kunnskap om hvor stor andel som bruker innendørshaller finnes det imidlertid ingen kunnskap om denne anleggstypen. Det var derfor interessant å undersøke hvilke grupper som brukte de hallene som ble bygget i forbindelse med «Hall i Nord». Hvor mange anleggsbrukere var innom hallene på ettermiddagstid i løpet av et år? Hvordan fordelte anleggsbrukere seg på ulike idrettsaktiviteter? Hvor stor del av anleggsbrukerne var kvinner?

Figur 4: Antall brukere på kveldstid fordelt på ulike utøvergrupper. N=4418. Prosent.

Fordeler vi hallbrukerne på ulike grupper som spilte fotball og andre idretter framstår hallene, som anlegg som i hovedsak aktiviserer grupper som spiller fotball. Det generelle mønsteret er at hallene er et tilbud til bredden av fotballspillere selv om dette varierte noe fra lokalsamfunn til lokalsamfunn. Det er kanskje noe overraskende at bare hver femte hallbruker var seniorspiller. Barn og unge utgjorde nærmere halvparten av hallbrukerne. Hallene aktiviserte grupper oppover og nedover i aldersgruppene og noe overraskende fant vi at en stor gruppe hallbrukere var barn under 12 år. Hver fjerde bruker oppgav at hun/han spilte bedriftsfotball eller old boys/girls.

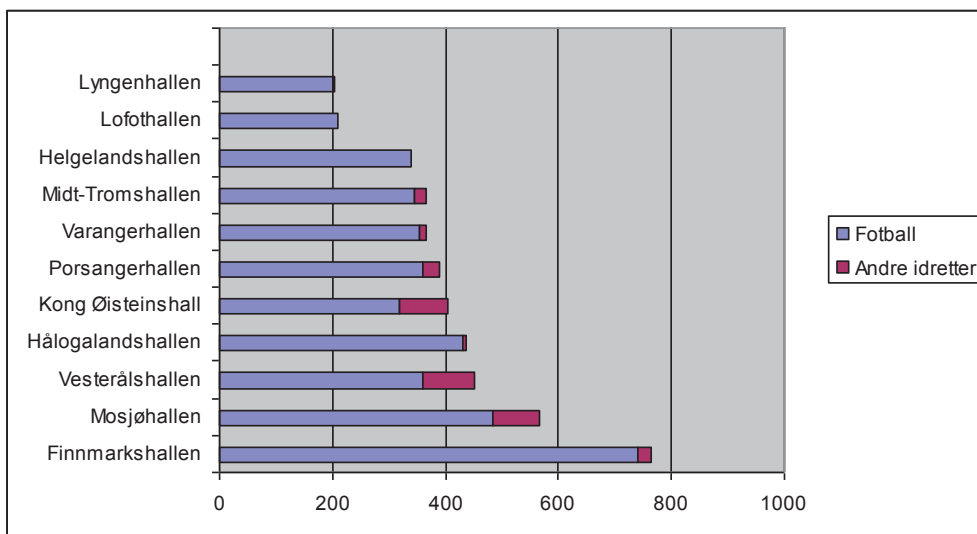
Figur 5: Antall brukere på kveldstid fordelt på ulike aktiviteter. N= 4418. Prosent.

Det er kanskje noe overraskende at den største brukergruppen i hallene på kveldstid spilte aldersbestemt fotball. Gruppen barn og ungdom utgjorde nær halvparten av brukerne. Det fremgår videre av figur 5 at hver fjerde utøver var seniorspiller, mens hver femte bruker spilte bedriftsfotball. Anleggsbruken varierte mellom hallene og det kan være av interesse å se nærmere på disse ulikhetene. Ved å rangere bruken av den enkelte hall etter antall aktive var forskjellene store.

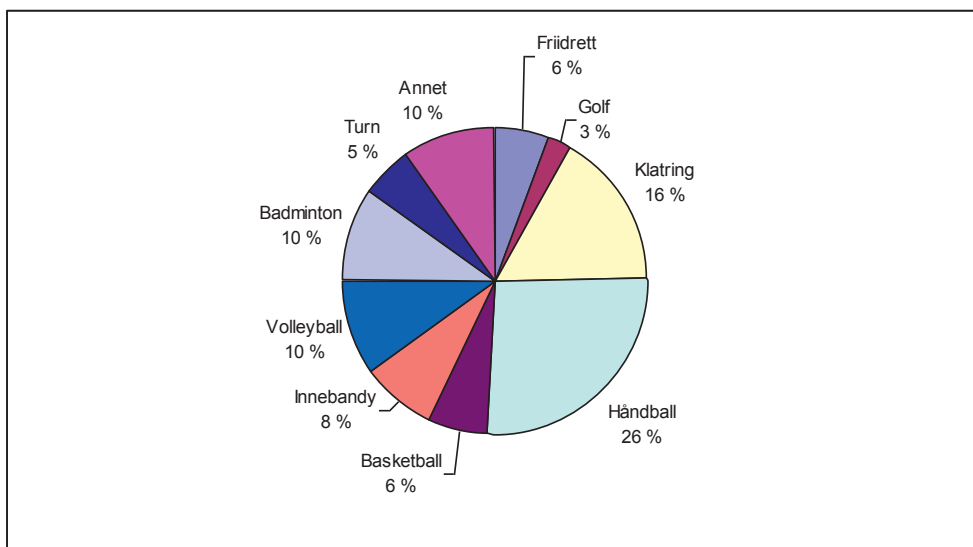
Figur 6: Antall brukere i de ulike hallene fordelt på fotball og andre idretter.

Kveldstid. N=4418.

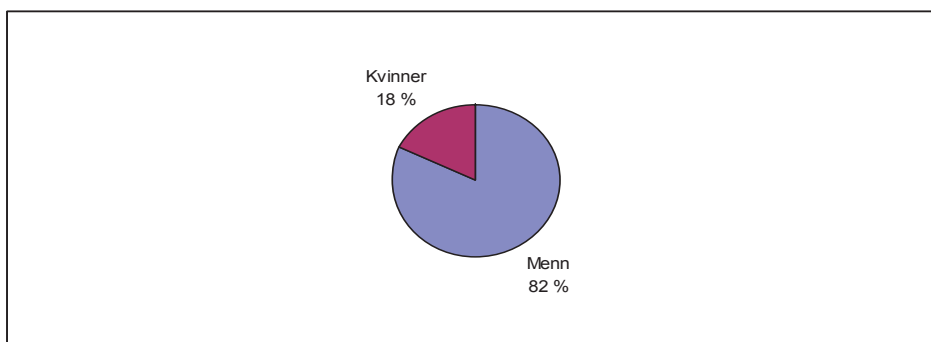
Registrering av hallbrukere på kveldstid gjennom et år viste at ca. 4 400 personer brukte hallene til trening. Dette gir et gjennomsnitt på 400 brukere pr. hall på kveldstid. Det største antallet aktive finner man ved 765 aktive som trente i storhallen i Alta (Finnmarkshallen) og Mosjøhallen. Forskjellen varierte fra 200 brukere i Lyngenhallen til Finnmarkshallen. Fordeler vi brukerne på fotball og andre idretter, utgjorde fotballspillerne 92 prosent av brukerne. Aktive som drev med andre idretter utgjorde, med andre ord bare 8 prosent. Det fremgår av figur 6 at i Hadsel, Mosjøen og Vågan var det en forholdsvis større andel aktive i andre idretter.

Figur 7: Anleggsbrukere fordelt på andre idretter. N= 353. Prosent..

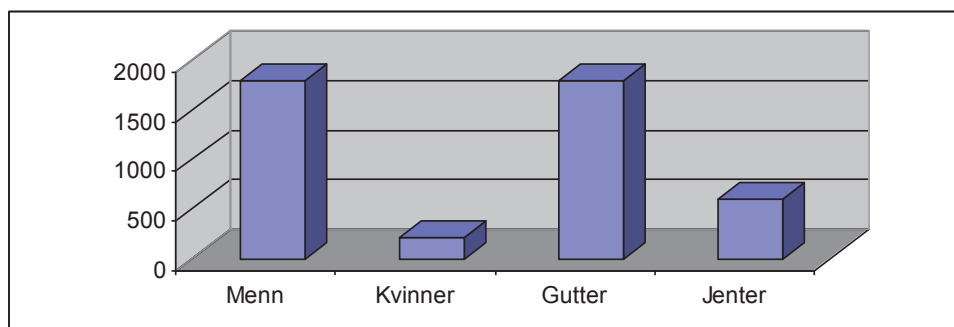
Blant de som drev med andre idretter, spilte hver fjerde anleggsbruker håndball. Det var i Vesterålshallen og Mosjøhallen at den største flerbruken ble registrert. I de andre hallene ble det drevet med en eller to andre idretter ved siden av fotball. I Vesterålshallen var det utlagt sportsgulv på en tredjedel av kunstgresset. I Vesterålshallen ble det spilt volleyball, innebandy og badminton, samtidig som hallen ble benyttet til tae kwon do. I Mosjøhallen drev en rekke aktive med idrettene skateboard, klatring, petanque og turn. I den delen av hallen som ikke hadde sportsgulv, var det lagt til rette for klatring og skateboard. Disse aktivitetene pågikk samtidig som det var aktivitet på kunstgresset. Hvordan fordelte bruken av hallene seg i forhold til kvinner og menn?

Figur 8: Anleggsbrukere kveldstid fordelt på kjønn. N=4418 Prosent.

Fordeler vi hallbrukere på kjønn var det en klar overvekt av menn/gutter i alle hallene. Den største prosentvise andelen jenter/kvinner trente i Porsangerhallen, Lofothallen, Helgelandshallen og Mosjøhallen.. I disse hallene var hver fjerde hallbruker kvinne.

Figur 9: Antall aktive i hallene på kveldstid fordelt på kjønn og alder. N=4418.

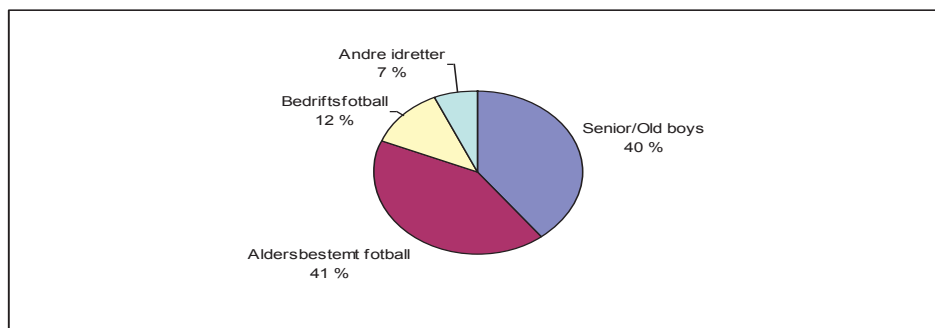
Fordeler vi kjønn på alder utgjorde menn og gutter de to store gruppene anleggsbrukere. Et gjennomgående aktivitetsmønster i alle hallene var at voksne kvinner i liten grad brukte anleggene. I to av hallene, Vesterålshallen og Varangerhallen, var det ingen aktiviteter for voksne kvinner.

Hvor stor del av befolkningen som brukte hallene, varierte fra kommune til kommunene. I kommunene Porsanger og Lyngen brukte henholdsvis 8,8 prosent og 6,5 prosent av befolkningen hallen i 2002. Den laveste andel i befolkningen som brukte hall, registrerte vi i Harstad (1,8 prosent) og Vestvågøy (2,0 prosent).

7.1.1 Treningstid kveldstid

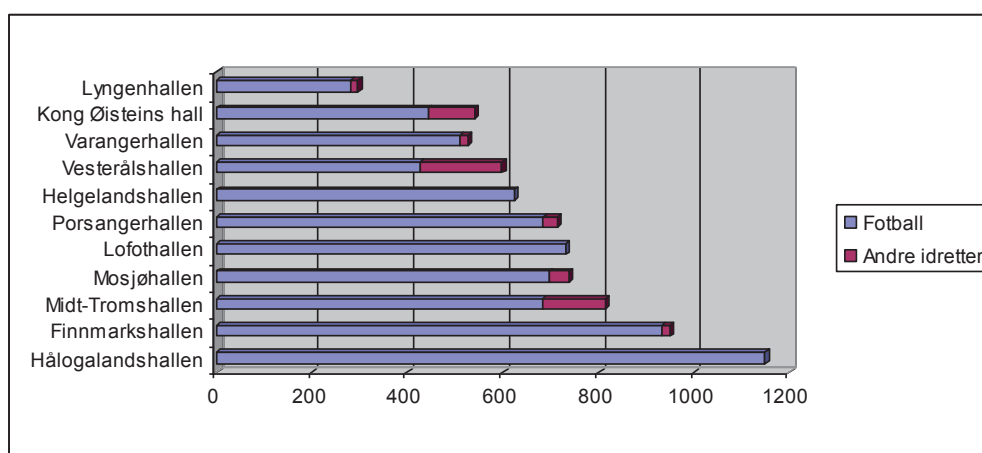
Hvordan utleie fordelte seg på ulike grupper på kveldstid fremgår av følgende figur.

Figur 10: Utleietimer på kveldstid fordelt på ulike aktiviteter. 2002. Prosent.

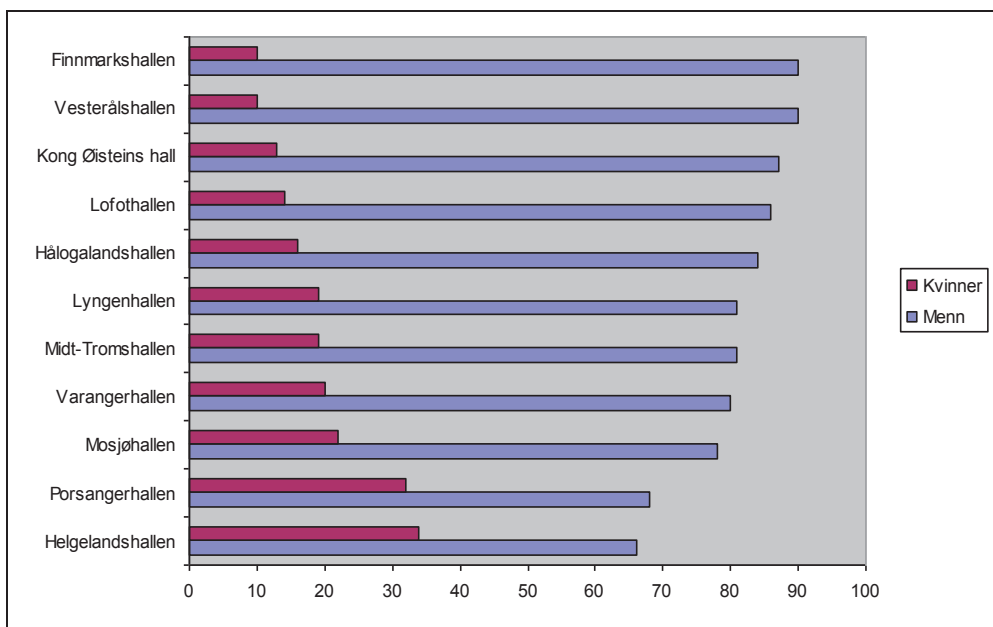
Treningstimene på kveldstid ble først og fremst brukt til fotball. Voksne spillere brukte rundt halvparten av treningstiden på kveldstid, mens barn og ungdom brukte 41 prosent av treningstiden. Sammenliknet med antall seniorspillere som var inne i hallene (se fig.8), brukte voksne spillere en større andel av treningstimer pr. spiller, mens de andre gruppene brukte et mindre antall treningstimer pr. spiller. Samlet for alle hallene ble 7 prosent av utleietiden brukt til andre idretter enn fotball, noe som samsvarte godt med antall utøvere som drev med andre idretter (8%).

Figur 11: Treningstimer pr. år på kveldstid fordelt på fotball og andre idretter.2002.

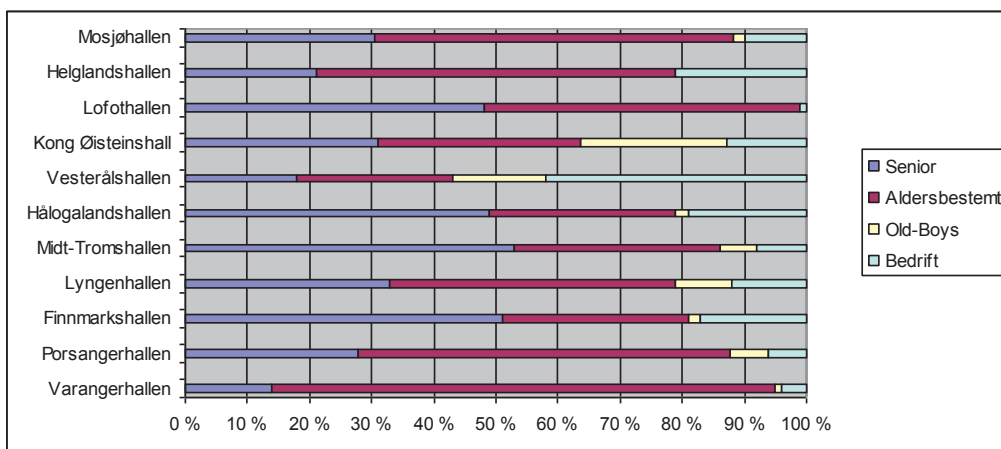
Antall treningstimer på kveldstid varierte stort mellom hallene. I Hålogalandshallen (1149 timer) ble det utleid nærmere fire ganger flere treningstimer enn i Lyngenhallen (295 timer) pr. år. I gjennomsnitt ble hallene brukt 700 timer til aktivitet på kveldstid, noe som i gjennomsnitt tilsvarte 15 timer pr. uke. Den største bruken av hallene på kveldstid registrerte man i de treningshallene som ikke hadde dekket deler av kunstgresset med sportsgulv i perioder av året. Det fremgår av figuren at Kong Øisteins hall og Vesterålshallen ble brukt av et forholdsvis stort antall brukere til annet enn fotball sammenliknet med de andre hallene. I Vesterålshallen ble 29 prosent av treningstimene brukt til andre idretter. Hallene i Harstad, Vestvågøy og Alstadhaug ble utelukkende brukt til fotballaktivitet.

Figur 12: Treningstid kveldstid fordelt på kjønn.2002. Prosent.

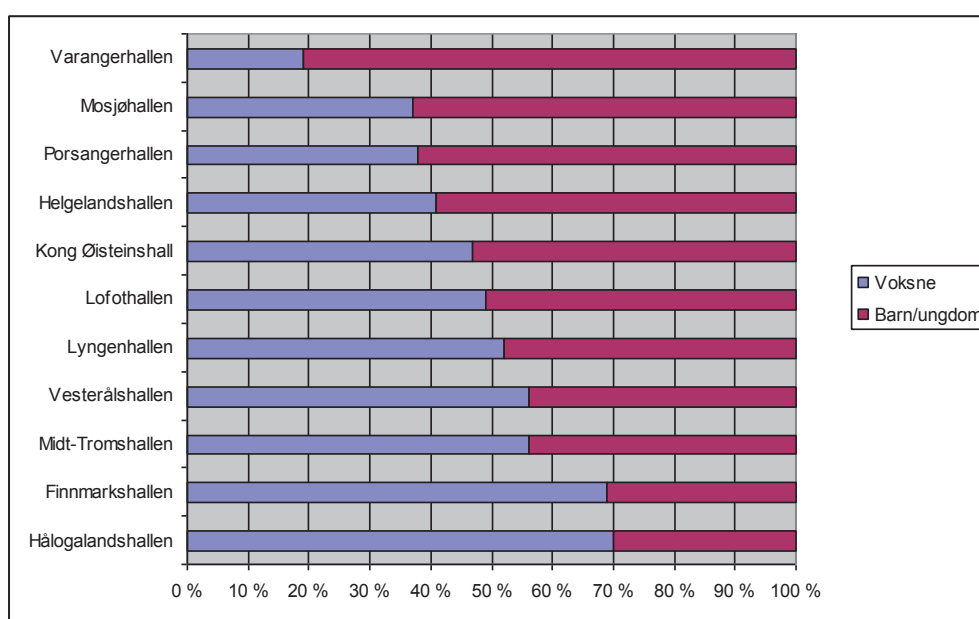
Den største andelen treningstimer blant kvinner registrerte vi i Helgelandshallen (34 prosent), Porsangerhallen (32 prosent) og Mosjøhallen (22 prosent). Videre fremgår det at andelen kvinner var lavest i Finnmarkshallen (10 prosent), Vesterålshallen (10 prosent) og Kong Øisteins hall (13 prosent). Disse forskjellene ser ut til å ha sammenheng med sammensetningen av aldersgruppene. I de tre første hallene med størst andel kvinner/jenter var andelen barn og ungdom rundt 60 prosent, mens denne andelen var mye lavere i de tre andre hallene med størst kjønnsforskjeller.

Figur 13: Treningstid fordelt på ulike fotballgrupper på kveldstid.2002.

Treningstid ble fordelt ulikt i hallene i forhold til aktive grupper. I Varangerhallen, Mosjøhallen, Helgelandshallen og Porsangerhallen brukte barn og ungdom 60 prosent eller mer av treningstiden. I Hålogalandshallen, Finnmarkshallen og Midt-Tromshallen disponerte seniorfotballen rundt halvparten av treningstiden. Denne ulikheten i bruken kan forklares med at i kommuner hvor det var få seniorlag som deltok i seriespill, var andelen barn og ungdom betydelig høyere enn i kommuner hvor det var flere seniorlag som deltok i kretsens seriespill. Et tredje aktivitetsmønster var at bedriftsfotballen var inne i alle hallene. I Vesterålshallen var bedriftsfotballen den største brukeren på kveldstid.

Figur 14: Treningstid kveldstid fordelt på alder.2002. Prosent

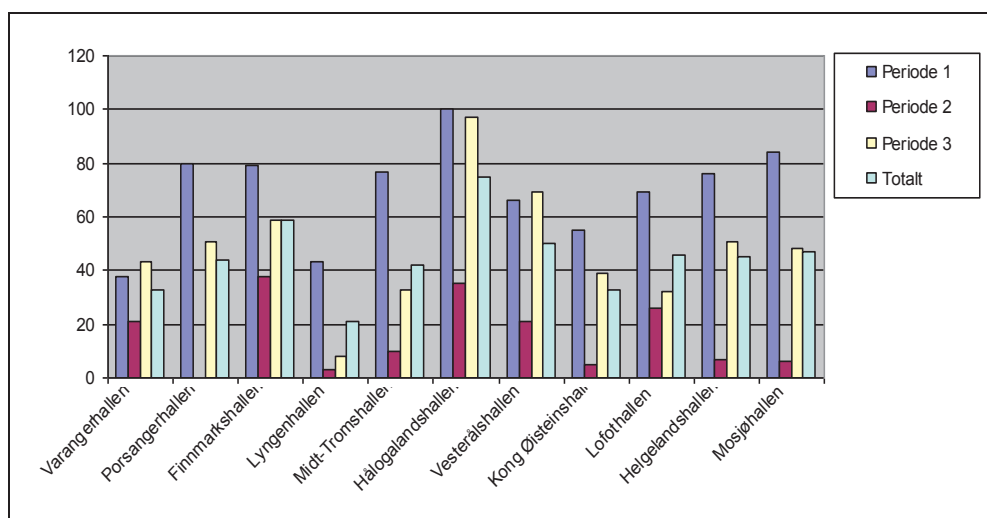
Det var ikke noe felles mønster med hensyn til bruk av treningstid på kveldstid. I halvparten av hallene var voksne hovedbrukere av treningstid, mens i den andre halvparten av hallene brukte barn og ungdom mer enn halvparten av treningstiden. Dette gjenspeiler på mange måter fotballpopulasjonen i den enkelte kommune. I Harstad og Alta hvor det fantes en rekke seniorlag, dominerte voksne brukere. Tilsvarende var det i kommuner hvor det fantes få seniorlag at vi registrerte et flertall barn og ungdom.

7.1.2 Utnyttingsgrad kveldstid

Det vil være interessant å undersøke hvor mye utleiekapasiteten utnyttes med tanke på at dette var en “ny” anleggstype. For å få fram hvor mye hallene ble utnyttet i forhold til utleiekapasitet på kveldstid og dagtid gjennom et år, ble et kalenderår periodisert i tre perioder.²⁰⁶

Figur 15: Utnyttingsgrad ulike perioder på kveldstid.2002. Prosent.²⁰⁷

Utnyttingsgraden varierte for de ulike periodene. Et gjennomgående mønster var at hallene ble brukt hyppigst i periode 1 (1.1. – 15.05). I periode 3 var bruken lavere i alle hallene med unntak av Varangerhallen og Vesterålshallen hvor hallene ble utnyttet mer i periode 3 enn

²⁰⁶ Det er ikke realistisk å forutsette full utnyttning av disponibel tid gjennom alle bruksukene og det er også et spørsmål om hvor mange bruksuker en skal regne med i året. Inndelingen i denne undersøkelsen er gjort med tanke på å kunne sammenlikne utnyttingsgrad med andre undersøkelser (Løberg 1988, Olsen & Giske 1994).

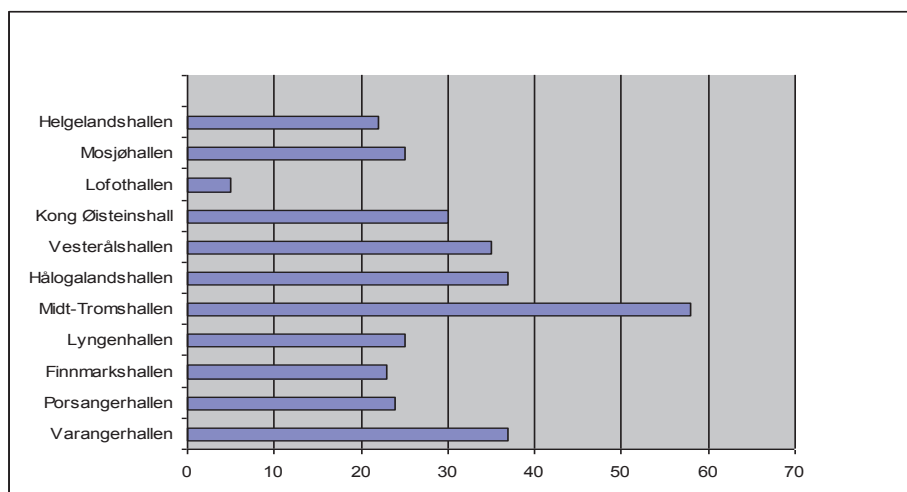
²⁰⁷ Utnyttingsgrad er delt i følgende perioder; 1.periode 1.1-15.5 (17 uker), 2.periode 15.5-31.09(19 uker), 3.periode 1.10-31.12.(10 uker). Åpningstid. Antall uker, dager og timer hallene holder åpen for utleie. For å fremme bruk og utnyttingsgrad på ulike tidspunkt er åpningstid oppdelt i dagtid, kveldstid og helg: Åpningstider dagtid 8.00-16.00 og kveldstid 16.00-23.00.Åpningstid helger: antall timer hallen er utleid lørdag og søndag.

periode 1.. I samtlige haller var bruken markant lavest i periode 2 (15.05 - 31.09). I fire av hallene, Finnmarkshallen, Hålogalandshallen, Lofothallen og Vesterålshallen var det viss utleieaktivitet på kveldstid i sommerperioden. Gjennomsnittlig utnyttingsgrad for hallene var 42 prosent. Det vil si at hallene stod tomme over halvparten av utleietiden på kveldstid.

7.1.3 Utnyttingsgrad dagtid

De fleste hallene var plassert i nærheten av skoler. Vi fant at alle hallene ble brukt til undervisning i tidsrommet mellom kl.08.00 til 16.00. Hvordan utnyttingsgraden var for de ulike hallene på dagtid framgår av følgende figur.

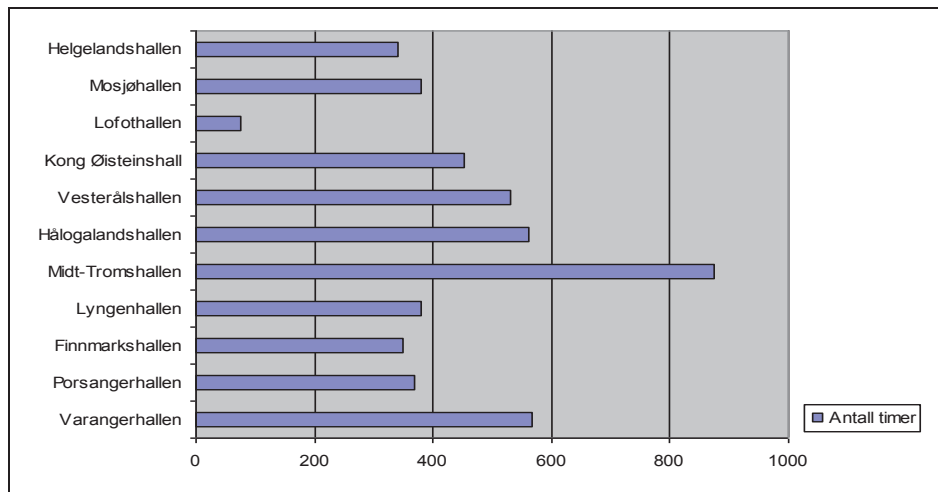
Figur 16: Utnyttingsgrad undervisningstimer i kroppsøving/idrett skoleåret 2002.Prosent.²⁰⁸

Utnyttingsgraden varierte fra Midt-Tromshallen med 58 prosent bruk på dagtid til Lofothallen med bare 5 prosent bruk på dagtid. I gjennomsnitt var utnyttingsgraden for hallene på dagtid betydelig lavere sammenliknet med utnyttingsgraden på kveldstid. I gjennomsnitt ble hallene utnyttet 29 prosent av utleietiden til undervisning og annen virksomhet. Utnyttingsgraden på dagtid var dermed 13 prosent lavere enn på kveldstid.

²⁰⁸ Opplysninger om fordeling av undervisningstimer i Finnmarkshallen er basert på oversikter utarbeidet av seksjonsleder Guri Aarøen ved Alta videregående skole skoleåret 2001/2002.

Figur 17: Antall timer hallene benyttes på dagtid. 2002.

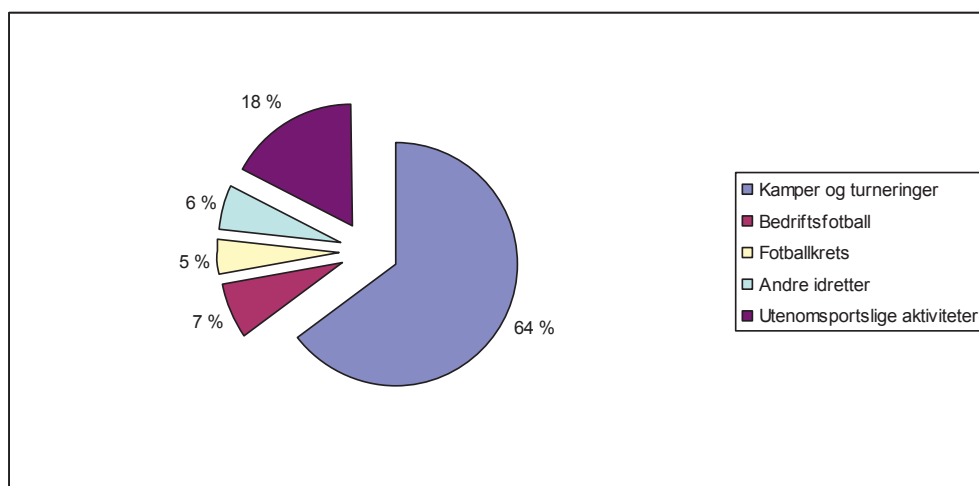

Det var skolene som disponerte hallene i tiden mellom klokken kl. 08.00 og kl.16.00 fra mandag til fredag. De fleste hallene er plassert i nærheten eller i tilknytning til skoler. Lofthallen, som er plassert i tilknytning til et fotball- og friidrettsanlegg, hadde den laveste utnyttingsgraden. Den lave utnyttingsgraden må sees i sammenheng med avstand til nærmeste skole. I enkelte av hallene var andre grupper inne på dagtid. I Mosjøen var det egenorganisert aktivitet og SFO som var de største brukerne på dagtid. I en rekke haller hadde kommunen leid timer for flyktninger og asylsøkere.

7.1.4 Helgebruk

Hvordan ble hallene brukt i helgene? Halldata presenteres slik at det først foretas en sammenlikning av utleietimer mellom utenomsportslige aktiviteter og idrettsaktiviteter. Deretter presenteres utleietimer knyttet til idrettsaktivitet. Det kan innledningsvis være hensiktsmessig å gi en oversikt hvordan utleietimer fordelte seg på ulike aktiviteter i helgene.

Figur 18: Utleie i helgene fordelt på ulike aktiviteter. 2002. Prosent.

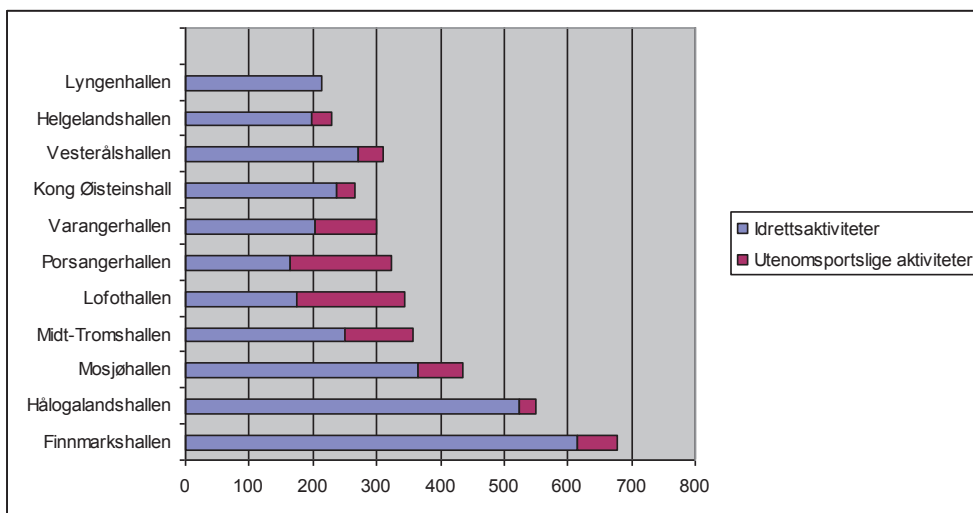

Helgene ble først og fremst utleid til fotballaktivitet: trening, turneringer og kamper. Et felles trekk ved helgebruken var at det ble arrangert aldersbestemte fotballturneringer i samtlige haller. Det går frem av oversikten at bedriftsidretten i mindre grad var inne i helgene, mens bedriftsidretten brukte 18 prosent av treningstiden på kveldstid var helgebruken 7 prosent. Det fremgår av figuren at fotballkretsene leide også hallene, hovedsakelig for å avholde kurs og samlinger. I samtlige haller, med unntak av Lyngenhallen, ble det utleid treningstid til annen idrettsaktivitet. Sammenlikner vi andre idretter som var inne i hallene i helgene med bruken på kveldstid, var den prosentvise fordelingen tilnærmet lik (6 prosent og 8 prosent). Det er kanskje noe overraskende at hallene i begrenset grad ble utleid til utenom sportslige aktiviteter. I gjennomsnitt ble 18 prosent av utleietiden brukt til utenomsportslige aktiviteter som messer, konserter og dansegalla. Det var imidlertid stor variasjon mellom hallene.

Hvor mange timer var hallene i bruk i helgene i løpet av et år til idrettsaktiviteter og utenomsportslige aktiviteter?

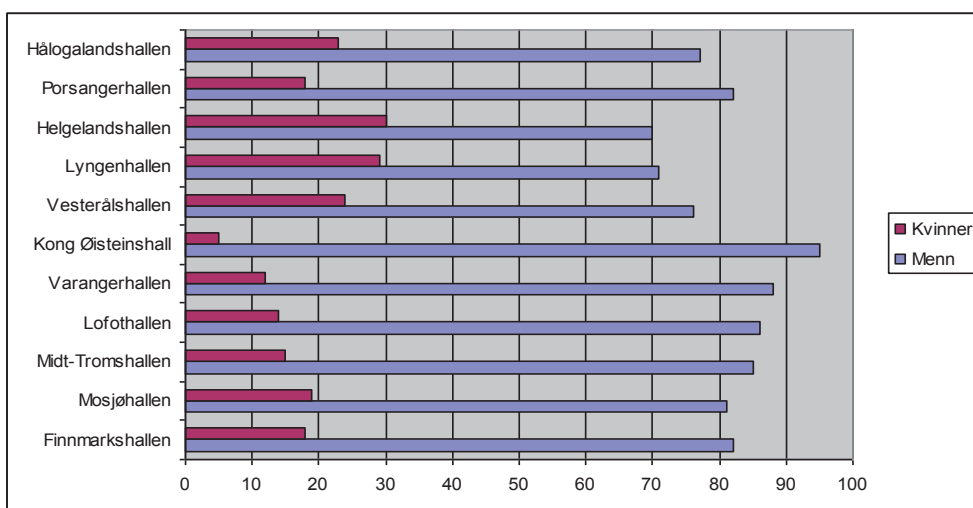
Figur 19: Utleie i helgene fordelt på idrettsaktiviteter og utenom sportslige aktiviteter.

Antall timer.

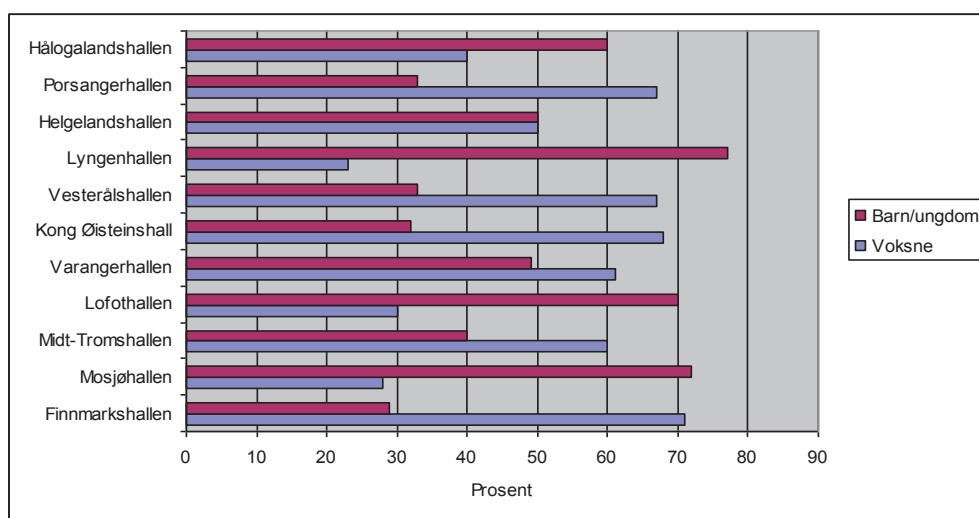
I gjennomsnitt ble hallene utleid 362 timer i helgene i løpet av 12 måneder. Det var store forskjeller mellom de ulike hallene fra Finnmarkshallen som ble leid ut 678 timer til Lyngenhallen som ble leid ut 213 timer. Den største utleien til utenom sportslige aktiviteter hadde Lofthallen, Midt-Tromshallen og Varangerhallen. Hvordan fordelte utleietiden til idrettslige aktiviteter seg i helgene for menn og kvinner?

Figur 20: Utleietimer i helgene fordelt på kjønn. Prosent.

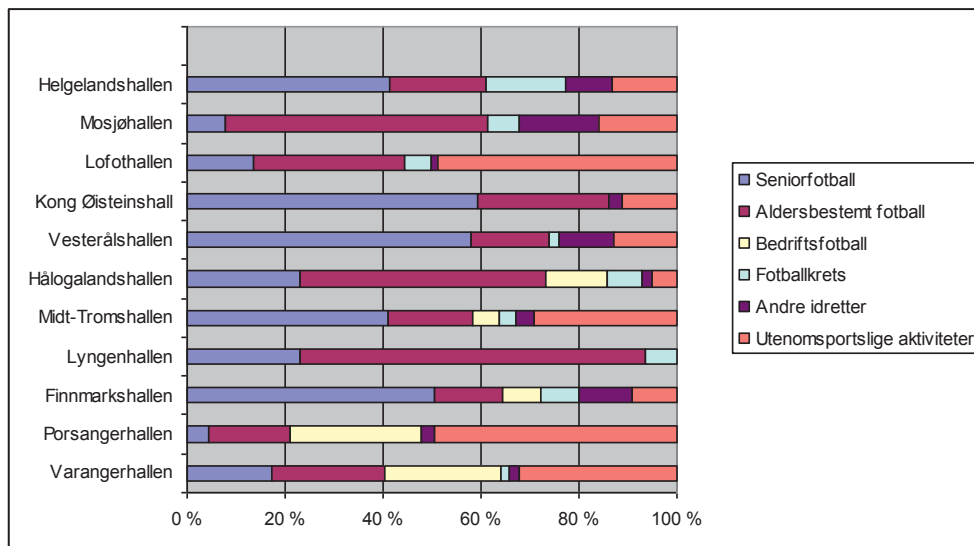
Utleiebruken i helgene avdekket et tilsvarende mønster som for utleie kveldstid, nemlig at treningstiden i hovedsak ble brukt av menn. Kvinner brukte i gjennomsnitt 18 prosent av treningstidene i helgene. Kjønnfordelingen varierte mellom hallene. I Vesterålshallen og Lyngenhallen brukte kvinner/jenter over 20 prosent av utleietiden, mens vi fant den laveste bruken blant kvinner/jenter i Kong Øisteinshall. I denne hallen brukte kvinner/jenter 5 prosent av utleietiden. Hvordan fordelte utleietimene seg på voksne og barn/ungdom i helgene?

Figur 21: Utleietimer i helgene fordelt på voksne og barn/ungdom. Prosent

Det var en overvekt av voksne (55 prosent) som brukte den samlede utleietiden. Det var store forskjeller mellom hallene. Den største prosentvise bruken blant barn og ungdom fant sted i Mosjøhallen, Lofothallen og Lyngenhallen hvor over 70 prosent av treningstiden gikk til disse gruppene. Den største bruken blant voksne fant sted i Finnmarkshallen, Kong Øisteinshall, Porsangerhallen og Vesterålshallen hvor ca. 70 prosent av treningstiden ble brukt av voksne utøvere.

Figur 22: Utleietimer fordelt på ulike aktiviteter. 2002. Prosent.

Utleie av hallene til ulike grupper varierte. I tre av hallene, Kong Øisteinshall, Vesterålshallen og Finnmarkshallen var det seniorfotballen som dominerte. Den aldersbestemte fotballen utgjorde den største brukergruppen i Mosjøhallen, Hålogalandshallen og Lyngenhallen. Utleie til utenom sportslige aktiviteter var prosentvis størst i Lofothallen og Porsangerhallen .

7.1.5 Oppsummering anleggsprofil

Gjennom et år brukte i gjennomsnitt 400 personer hallene til trening på kveldstid, men det var store forskjeller mellom hallene. Voksne og barn/ungdom utgjorde to like store brukergrupper. Bruken av treningstimer varierte. I kommuner med få seniorlag fant vi at aldersbestemte lag trente hyppigere i hallene. Selv om bedriftsidretten ikke brukte så mange timer i uka som konkurransefotballen, hadde bedriftsidrettsutøverne den lengste sesongen innendørs. Mens lag som deltok i fotballkretsens seriespill hadde den største bruken fra januar til mars, hadde bedriftsfotballen den største aktiviteten i månedene før jul.

Denne studien av anleggsbruk viser at det var store kjønnsforskjeller. Hallene ble i hovedsak brukt av menn og gutter. På kveldstid var 18 prosent av anleggsbrukerne kvinner og jenter. Få voksne kvinner brukte hallene på kveldstid. I haller hvor barn og ungdom utgjorde en stor andel av brukerne, fant vi også en større andel treningstid utleid til kvinner/jenter. Et tilsvarende mønster mellom kjønnene karakteriserte også bruken i helgene.

Hallene ble i liten grad utleid til flere idretter. I hallene Kong Øisteinshall, Vesterålshallen og Midt-Tromshallen fant det sted en viss flerbruk på kveldstid. I disse hallene var en rekke andre idretter inne

i hallene. Friidrettsbanene var lite i bruk og vi registrerte at det var liten aktivitet på sportsgulvene i de periodene de var lagt ut i hallene. Aktiviteten på kveldstid var lavere i haller hvor sportsgulvene var lagt ut opp på kunstgresset i perioder. Det å legge til rette for flerbruk kan ha ført til som en konsekvens mindre idrettsaktivitet.

Hallene ble i begrenset grad utleid til utenom sportslige aktiviteter i helgene. Samlet utgjorde utenomsportslige aktiviteter utgjorde en femtedel av utleietiden i helgene. De var særlig i tre av hallene; Porsangerhallen, Midt-Tromshallen og Lofothallen at den utenomsportslige aktiviteten utgjorde en betydelig del av utleietiden.

Kartleggingen av hallkapasiteten viste at hallene ble utnyttet under halvparten av utleietiden på kvelds- og dagtid. Hallene ble utnyttet 42 prosent på kveldstid og 29 prosent på dagtid i løpet av et år. Den lave utnyttingsgraden kan forklares med at fotballspillet flyttet utendørs i sommerhalvåret og at hallene nesten ikke ble brukt til annen idrettsaktivitet i denne perioden. I den grad andre idretter var inne i hallene var det samtidig som fotballen hadde sin "innendørs sesong", fra januar til mai. På dagtid ble hallene i hovedsak brukt til kroppsøvningsundervisning.

7.2 Anleggsbrukere

Store innendørshaller med kunstgressdekke var en forholdsvis ny anleggstype, som man hadde lite erfaring med, før "Hall i Nord" prosjektet ble introdusert. NFF hadde imidlertid erfart at bygging av innendørshaller i de to største byene i Nord-Norge hadde ført til et at toppfotballen hadde fått bedre kamp- og treningsforhold. I 1992 var det bygd to storhaller i Norge: Skarphallen i Tromsø og Nordlandshallen i Bodø. I de første årene etter at Nordlandshallen åpnet spilte Bodø Glimt noen av sine hjemmekamper innendørs tidlig i vårsesongen og sent på høsten. I Skarphallen ble det arrangert innendørsturneringer i vinterhalvåret som samlet lag fra hele Nord-Norge. Hallen ble en viktig treningsarena for eliteseriespillerne i Tromsø IL da den åpnet i 1986. Ved å systematisere kunnskap på grunnlag av empiri, kan vi si noe om brukere av denne typen innendørsanlegg. Dataene som presenteres er innsamlet ved å spørre et utvalg av brukere over 15 år.

7.2.1 Sosial bakgrunn

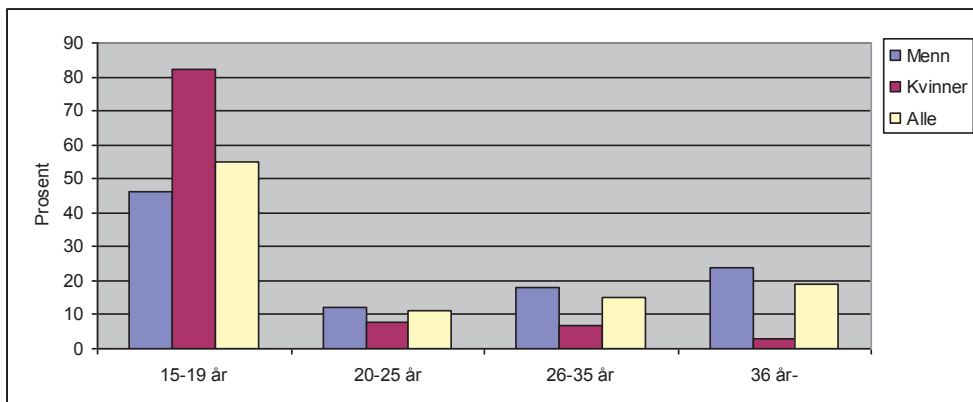
Hva er det som kjennetegner hallbrukerne? Ved å fordele hallbrukere på ulike sosiale variable, kan få fram de aktives sosiale profil. I vår sammenheng omfatter de sosiale variablene alder, inntekt, sivilstand og familie, utdanning, hovedbeskjeftigelse og arbeidsforhold.

Hva karakteriserer de mannlige og kvinnelige brukernes sosiale bakgrunn? Fordeler vi brukerne over 15 år i spørreundersøkelsen på kjønn, utgjorde menn 75 prosent og kvinner 25 prosent av brukerne.

Hvordan var bruken blant kvinner og menn i de ulike aldersgruppene?

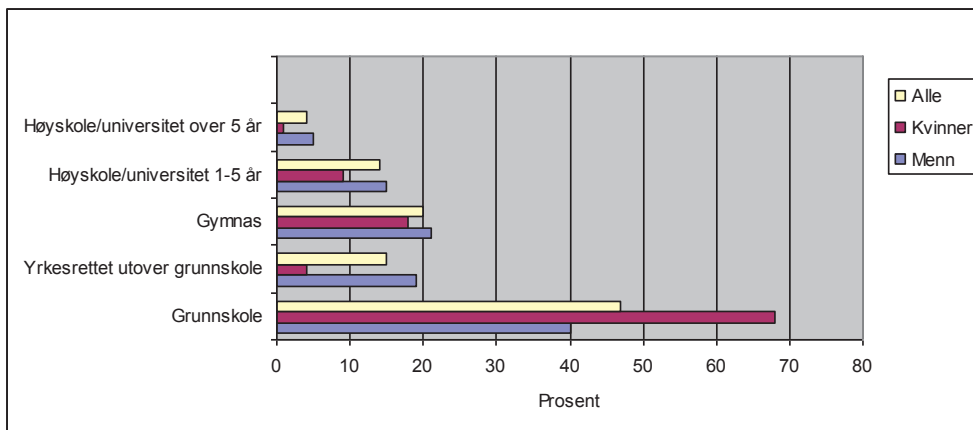

Figur 23: Hallbrukere fordelt på kjønn og alder. Prosent. N=1123.

Det var store forskjeller mellom hallbrukerne i forhold til alder. Over halvparten av brukerne var mellom 15-19 år. Aldersfordelingen viser videre at andelen aktive var større i gruppen over 36 år enn for gruppene 20-25 år og 26-35 år. Det var markante kjønnsforskjeller. Kvinnelige hallbrukere var yngre enn de mannlige hallbrukerne. De fleste kvinnene som trente i hallene, var mellom 15-19 år. Deltakelse blant kvinner gikk ned med økende alder, mens det for menn var flere aktive i aldersgruppene 26-35 år enn i aldersgruppen 20-25 år. Over halvparten av de mannlige hallbrukerne var over 20-år. Blant menn var hver femte hallbruker over 36 år.

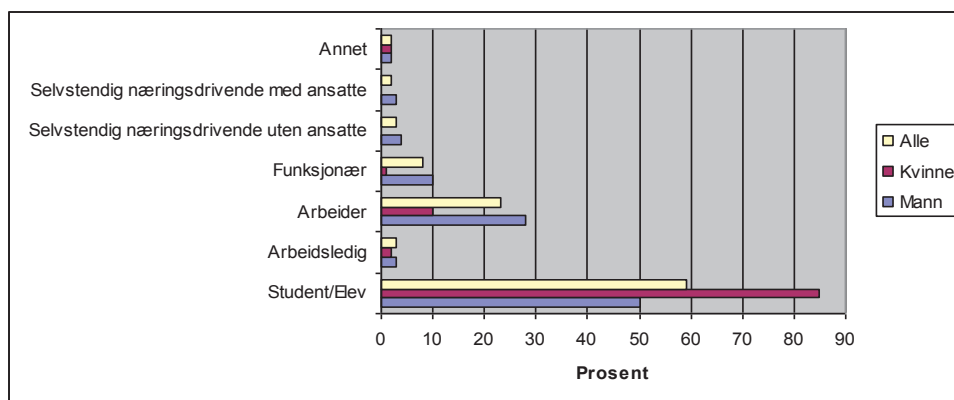
Figur 24: Hallbrukernes utdanning fordelt på kjønn. Prosent. N=1012.

Den største gruppen hallbrukere hadde fullført grunnskole som høyeste utdanning. Det gjaldt særlig for kvinner. Ved siden av gymnas hadde hver femte mannlige bruker yrkesrettet utdanning utover grunnskolen som sin høyeste fullførte utdanning.

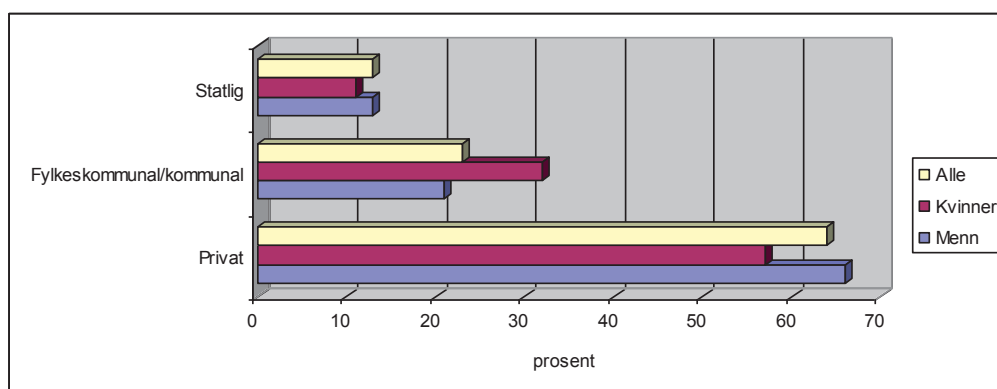
På spørsmål om stilling svarte seks av ti av hallbrukerne at de enten var skoleelev eller student. Hver femte hallbruker oppga arbeider som yrke. Universitets- og høyskoleutdannede utgjorde 18 prosent av brukermassen. Til sammenlikning hadde 20 prosent av den norske befolkning over 16 år universitets- eller høyskoleutdanning (Statistisk årbok 2002). Hallbrukerne skiller seg ikke ut som en gruppe med høy utdanning.

Figur 25: Hallbrukernes stilling fordelt på kjønn. Prosent. N= 1093.

Det var en betydelig større andel studenter og elever blant kvinnelige hallbrukere. En større andel mannlige hallbrukere svarte at de var arbeider eller funksjonær. Ser vi landet ut under ett opplyser 60 prosent at de er yrkesaktive og 11 prosent er under utdanning (Statistisk årbok 2002). Det at anlegget aktiviserte et stort antall studenter/elever har sammenheng med at mange hallbrukere var i aldersgruppen 15-19 år. Fordelingen i forhold til privat og offentlig arbeidsplass viste at seks av ti som var yrkesaktive jobbet i privat sektor, og om lag en av fem i offentlig sektor..

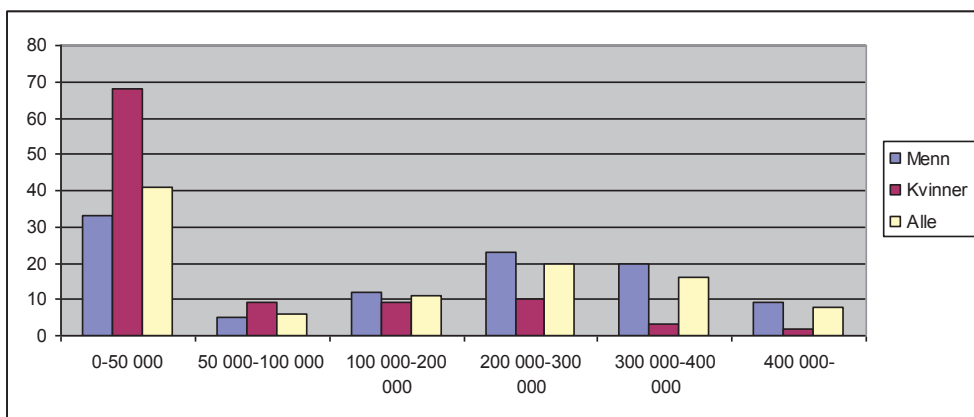
Figur 26: Arbeidsforhold blant hallbrukere fordelt på kjønn. Prosent. N=625.

Sammenlignet med kvinnelige hallbrukere, var det en noe større andel mannlige hallbrukere som jobbet i privat sektor. Det motsatte var tilfelle når det gjaldt offentlig sektor.

Hallbrukerne ble spurt om bruttoinntekt i 2002. Svarene gjenspeiler på mange måter aldersfordelingen og hovedbeskjeftigelse blant menn og kvinner hvor en mye større andel kvinner er elev/student.

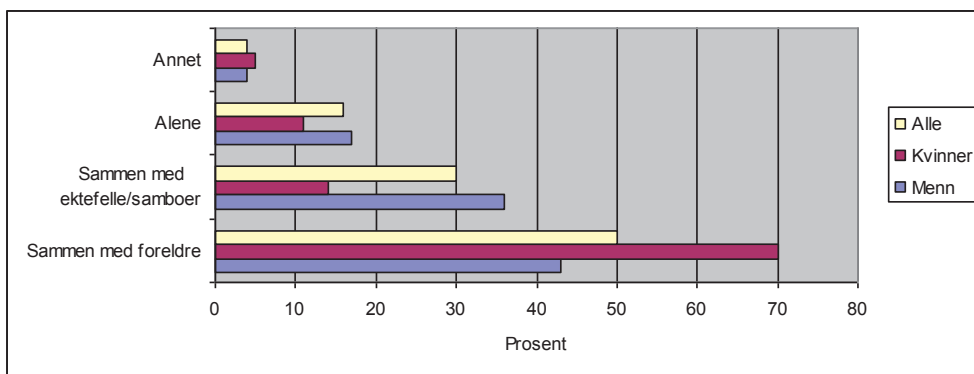
Figur 27: Inntekt blant hallbrukere fordelt på kjønn. Prosent. N= 819.

Det var betydelige inntektsforskjeller mellom menn og kvinner. Andelen som tjente under 100 000 kroner var langt høyere blant kvinner enn menn. Blant de som tjente mer enn 200 000 kroner var det en betydelig større andel menn.

Halvparten av hallbrukerne bodde sammen med sine foreldre. Hver tredje respondent svarte at han eller hun bodde sammen med ektefelle eller samboer.

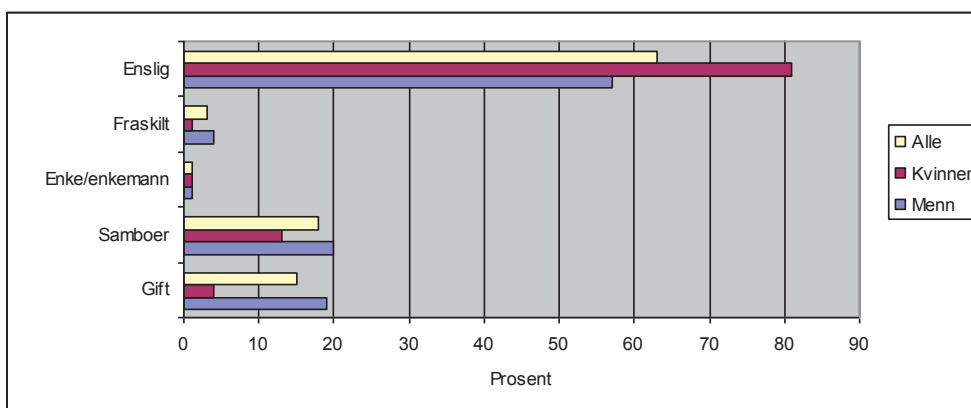
Figur 28: Hallbrukerens familieforhold. Prosent. N= 1093

Blant de kvinnelige anleggsbrukerne bodde en større andel hjemme hos sine foreldre. De mannlige brukerne fordelte seg i hovedsak på to grupper: en gruppe menn som bodde sammen med sine foreldre og en gruppe som bodde sammen med ektefelle eller samboer.

På spørsmål om sivilstand svarte den største gruppen som brukte hallene at de var enslige. Det at tre av ti svarte at de enten var gift eller hadde samboer er ikke overraskende på bakgrunn av at svært mange av brukerne var i aldersgruppen 15-19 år.

Figur 29: De aktives sivilstand. Prosent. N= 1063.

Hallbrukerne ble stilt spørsmål om de hadde omsorg for barn. Hver fjerde respondent svarte at de hadde barn som bodde hjemme. Det var neppe overraskende at vi fant forskjeller mellom menn og kvinner sett på bakgrunn av sivilstand og alder. Hver fjerde mann hadde barn som bodde hjemme, mens en av ti kvinner hadde barn som bodde hjemme. Blant menn som var eldre enn 26 år hadde over halvparten barn som bodde hjemme.

7.2.2 Idrettsdeltakelse

Ved siden av å undersøke treningshyppigheten blant hallbrukerne, var det også interessant å finne ut hvordan deltakelsen var i andre idrettsaktiviteter. Undersøkelser av trenings vaner har avdekket at idrettsdeltakelse avhenger av alder og at det er forskjeller hvor ofte menn og kvinner trener.

Tabell 1: Treningshyppighet blant hallbrukere fordelt på kjønn. Prosent. N= 1124.

	Menn	Kvinner	Alle
En gang pr.14 dag	2	1	2
En gang i uka	11	6	10
To ganger i uka	22	20	21
Tre til fire ganger i uka	33	34	34
Fem til seks ganger i uka	22	31	24
Hver dag	10	8	9
Sum	100	100	100

Hver tredje hallbruker svarte at de trente 5-6 eller flere ganger i uka. I den norske befolkning svarte 10 prosent i MMI undersøkelsen at de trente 5-6 ganger i uka eller mer (Breivik & Vaagbø, 1999). I vårt utvalg svarte kvinner at de trente noe hyppigere enn menn. Treningshyppigheten varierte for de ulike aldersgruppene. I gruppen 20-25 år, som hadde den høyeste treningshyppigheten, svarte halvparten at de trente 5-6 ganger eller mer i uka. I aldersgruppen over 36 år var det fem prosent som trente 5-6 ganger eller mer i uka. Hallbrukere som hadde grunnskole eller gymnas som høyest fullførte utdanning, var de mest aktive. Enslige trente hyppigere enn aktive som hadde samboer eller var gift. Gruppen av hallbrukere som hadde barn trente mindre enn gruppen som ikke hadde omsorgsoppgaver.

Hvilke idretter drev hallbrukerne med?

De fleste hallbrukerne drev med flere aktiviteter. Ved siden av fotball var det mange som var aktive i typiske utholdenhets- og styrkeaktiviteter som løping, styrketrening og skitur. Dette var i stor grad aktiviteter som den enkelte kan organisere selv. Det samme er tilfelle for telemark/snowboard og svømming, hvor tilgjengelighet til idrettsanlegg ofte er en forutsetning for å kunne drive med aktiviteten.

Tabell 2: Hvilke idretter drev hallbrukerne med i 2002? Prosent. N=1145.

Aktivitet	Menn	Kvinner	Totalt
Fotball	97	92	95
Løping	33	50	37
Styrketrening	31	37	32
Skiturer	26	35	28
Telemark/snowboard	17	28	20
Svømming	15	22	17
Håndball	8	28	13
Aerobic	6	26	11
Volleyball	8	15	10
Badminton	7	15	9
Basketball	9	11	9
Klatring	4	9	5

Kvinner deltok hyppigere i flere idrettsaktiviteter enn menn; de er yngre og færre, men mer aktive. En langt større andel av kvinnene drev med håndball og aerobic. Dette er et aktivitetsmønster som samsvarer med de tradisjonelle forskjellene i idrettsdeltakelse ellers i samfunnet (Breivik & Vaagbø, 1999). Det fremgår videre at hallbrukernes alder har betydning for aktivitetsvalgene. Aktiviteter som håndball, basketball, telemark/snowboard, volleyball og svømming ble i hovedsak drevet hyppigere av de mellom 15-19 år, mens aktiviteter som skiturer, løpeturer og styrketrening ble hyppigere drevet av grupper oppover i aldersgruppene.

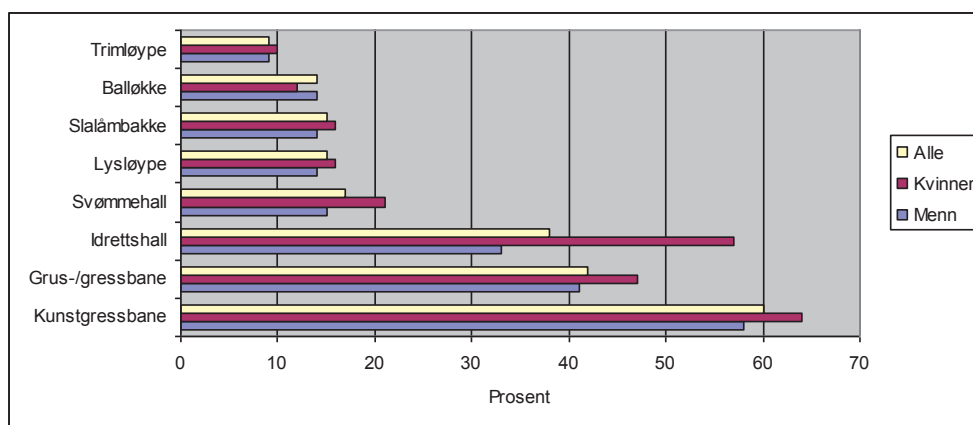
På spørsmål om hvilke aktiviteter hallbrukerne drev oftest med i 2002, svarte 90 prosent av mennene og 82 prosent av kvinnene at de drev oftest med fotball. Blant hallbrukerne som drev oftest med andre aktiviteter enn fotball, svarte menn og kvinner forskjellig. Typiske mosjonsaktiviteter som løpeturer og skiturer var det en gruppe menn som svarte at de drev oftest med, mens blant kvinner var aerobic og håndball de idrettene kvinnene drev oftest med foruten fotball.

7.2.3 Bruk av idrettsanlegg og trening i hallene

Bruk av idrettsanlegg varierer etter alder og kjønn. For å finne ut hvilke andre anleggstyper brukerne benyttet ved siden av hall, ble hallbrukerne spurt om hvor viktig hallen var som arena i forhold til andre idrettsanlegg og hvilket idrettsanlegg hallbrukerne brukte oftest til trening og konkurranse.

Kunstgressbane var det anlegget som flest benyttet ved siden av treningshall, seks av ti hadde brukt kunstgressbane, mens fire av ti hadde brukt grus-/gressbane i 2002. Ved siden av disse to anleggstypene benyttet en stor andel seg av normal idrettshall.

Figur 30: Bruk av idrettsanlegg fordelt på kjønn. Prosent. N=1145.

Det fremgår av figuren at kvinner oftere benyttet andre idrettsanlegg enn menn, men at dette ikke gjaldt for alle anleggstyper. Kvinner svarte at de benyttet idrettshall og svømmehall oftere enn menn. Det var små kjønnsforskjeller i bruk av ulike typer fotballanlegg.

Det var ikke overraskende at hallbrukerne svarte at de oftest brukte flere typer fotballanlegg, men noe overraskende var det at så mange respondenter svarte at de trente oftest i treningshallene/storhall. På spørsmål om hvilket anlegg respondentene benyttet oftest, svarte hele 44 prosent treningshall. For nærmere halvparten av brukerne var hallen dermed den viktigste treningsarena. Hver fjerde (26 prosent) svarte kunstgressbane og 13 prosent gress-/grusbane. En av 10 svarte at idrettshall var det anlegget hvor de trente oftest.

Tabell 3: Oftest benyttet idrettsanlegg fordelt på kjønn. Prosent. N= 806.

Anleggstype	Menn	Kvinner
Treningshall/storhall	46	39
Kunstgressbane	27	26
Gress-/grusbane	13	13
Idrettshall	7	14
Andre anlegg *	13	8
Sum	100	100

* Andre anlegg: balløkke, lysløype, slalåmbakke, svømmehall, trimløype

Fordeler vi imidlertid bruken hvor kvinner og menn oftest trente på de ulike aldersgruppene svarte syv av ti menn i aldersgruppen over 36 år at de trente oftest i hallen, mens menn mellom 16-19 år trente oftest på kunstgressbaner. Kvinner i de ulike aldersgruppene svarte at hallene var det anlegget hvor de trente oftest. Hallen fremstod som den viktigere treningsarena jo eldre utøverne var. I aldersgruppen 15-19 år, svarte 32 prosent at de oftest benyttet hallen, mens i aldersgruppen over 36 år svarte 69 prosent at hallen var den viktigste arenaen. Hallene får dermed økt betydning som treningsarena med økende alder. Blant bedriftsidrettsutøverne svarte åtte av ti at de trente oftest i hallene, og i den grad de benyttet andre anlegg brukte de kunstgressbane. Ingen av bedriftsutøverne benyttet grus- og gressbaner. For bedriftsidrettsutøverne var hallen den viktigste treningsarenaen. Hallbrukerne trente regelmessig i hallen. Halvparten svarte at de trente mer enn tre ganger i uka, mens det var få hallbrukere som trente sporadisk i hallen.

Tabell 4: Hvor ofte trener menn og kvinner i hallen? Prosent. N=1107.

Treningshyppighet	Menn	Kvinner
1 gang pr. 14 dag	3	3
1-2 ganger pr. uke	49	50
3-4 ganger pr. uke	34	35
5 eller flere ganger pr. uke	14	12
Sum	100	100

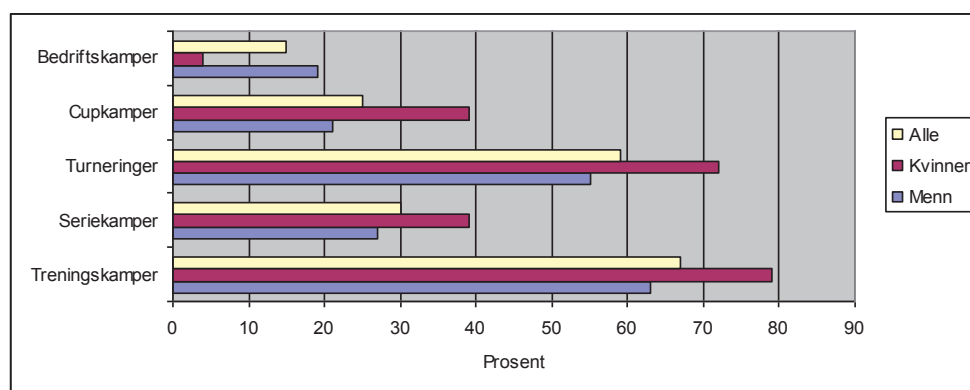
En stor andel kvinner trente like regelmessig som menn. Treningshyppigheten varierte med alder. Det var de yngste som trente oftest i hallene. I gruppen 15-19 år trente 56 prosent 3-4 ganger eller mer i uka, mens blant de over 36 år var det 23 prosent som trente 3-4 ganger i uka eller mer.

Hallbrukerne ble spurt hvor ofte de trente i ulike perioder i året.²⁰⁹ Treningshyppigheten varierte i de ulike periodene. Den største gruppen, som utgjorde halvparten av brukerne, svarte at de trente 3-4 eller flere ganger i uka i perioden 1.januar – 31.mars, mens fire av ti brukere svarte at de var like aktive i perioden 1.oktober – 31.desember. I perioden 1.juli – 30.september svarte halvparten at de ikke trente i hallen. Brukerne benyttet hallene minst i helgene. På søndag svarte to av ti at de trente i hallen, og en av ti svarte at de brukte hallen på lørdager. Treningshyppighet varierte i kommuner med ulikt befolkningsgrunnlag. I kommunene Alta og Harstad fant vi den største gruppen som trente 5 eller flere ganger i uka, mens i kommuner med færre enn 5000 innbyggere var hallbrukerne minst aktive.

Halvparten av hallbrukerne svarte at de hadde deltatt på turneringer og spilt kamper innendørs. Svarene viste at hallene ved siden av å bli brukt som treningsarena, også fungerte som konkurransearena.

Figur 31:Deltakelse i ulike arrangement i hallen. Prosent. N=1145.

Deltakelsen i ulike arrangement var forskjellig mellom kvinner og menn. Blant kvinnene svarte en større andel at de hadde deltatt på turneringer, spilt trenings-, serie- og cupkamper. En større andel av brukerne i Finnmarkshallen hadde spilt serie- og cupkamper. Dette kan forklares med at banen i storhallen gir voksne utøvere muligheter til å spille obligatoriske kamper innendørs.

Vi vet at avstand og transport til idrettsanlegg har betydning for bruk. De fleste av hallene er plassert i kommunesentrene eller sentralt i byen, mens Midt-Tromshallen og Lofothallen er lokalisert et lite stykke utenfor kommunesentrene Finnsnes og Leknes. På tross av at det var korte avstander fra bosted

²⁰⁹ Periodene var inndelt i: (1)1.1-31.3,(2) 1.04.-30.06,(3)1.07-30.09, (4) 1.10-31.12.

til anlegg var egen bil det mest benyttete transportmiddel. Nær halvparten av brukerne svarte at de benyttet egen bil, mens to av ti enten gikk til hallen eller satt på med andre. Kvinner gikk enten til hallen eller satt på med andre, mens menn brukte i langt større grad egen bil. Offentlig transportmiddel ble i liten grad brukt til hallene, og i den grad buss ble benyttet var det kvinnene som tok bussen.

Tabell 5: Hvordan kommer du deg vanligvis til hallen? Prosent. N=1105.

Transport	Menn	Kvinner
Til fots	18	30
Sykkel	10	11
Egen bil	53	22
Satt på med andre	17	29
Buss	2	8
Sum	100	100

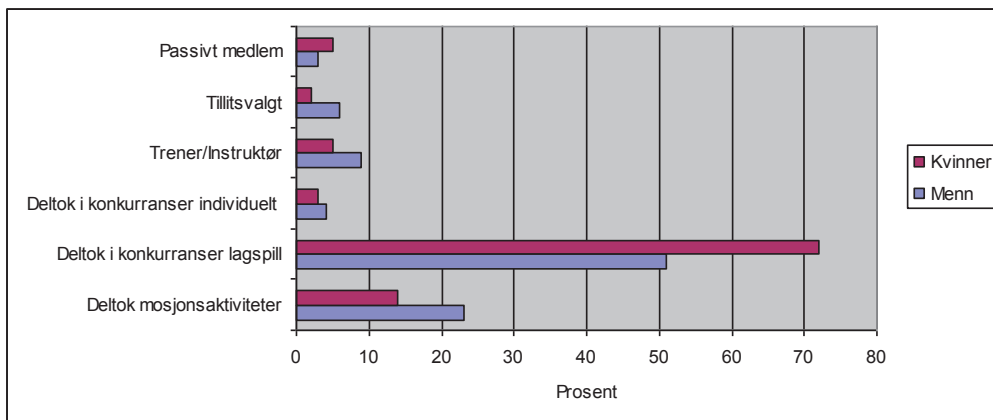
På spørsmål hvor langt det var det til hallen fra eget bosted, svarte 60 prosent at de bodde innen 5 kilometer fra hallen og en av fem hallbrukere bodde innen 1 kilometer fra hallen. En liten gruppe (6 prosent) svarte at de bodde mer enn 20 kilometer fra hallen. I forhold til brukere av andre innendørsanlegg var det liten forskjell på avstanden fra bosted til anlegg. Sammenlikner vi bo avstand til treningshallene med brukere av idrettshaller og svømmehaller var det en prosentvis like stor brukergruppe av disse innendørshallene som bodde innen 5 kilometer fra anleggene (Olsen & Giske, 1994, 1996).

7.2.4 Frivillig engasjement

Det er en utbredt forestilling at du må være medlem av et idrettslag for å få tilgang til et innendørs idrettsanlegg. Noe overraskende svarte 16 prosent av hallbrukerne at de ikke var medlemmer av idrettslag, selv om 2 av 3 i denne gruppen hadde vært medlemmer tidligere. Medlemskap var nært knyttet til alder. I aldersgruppen 16-19 år svarte 9 av 10 at de var medlemmer av idrettslag, mens 7 av 10 i aldersgruppen over 36 år svarte at de var medlemmer.

På hvilken måte var medlemmene engasjert i idrettslaget? Hvordan var engasjementet blant menn og kvinner? Det enkelte medlem ble spurt om sitt frivillige engasjement og kunne krysse av for et eller flere alternativ. Blant medlemmene svarte 60 prosent at de konkurrerte i lagidrett, mens 20 prosent svarte at de deltok i mosjonsaktiviteter.

Figur 32: Frivillig engasjement blant medlemmer av idrettslag. Kjønn. N=1086. Prosent.

Kvinner deltok i større grad deltok i konkurranser, mens menn hyppigere svarte at de deltok i mosjonsaktiviteter. Det var vanligere blant menn å være instruktør/trener og være tillitsvalgt i idrettslaget. Hallbrukerne ble spurt om de hadde tillitsverv som leder, dommer eller trener. En av fem svarte at de hadde tillitsverv og andelen som hadde tillitsverv økte med alder. I aldersgruppene over 26 år svarte fire av ti at de hadde tillitsverv. Dobbelt så mange menn som kvinner svarte at de hadde tillitsverv.

7.2.5 Oppsummering aktivitetsprofil

Den typiske brukeren var i alderen 15-19 år. Han eller hun bodde hjemme hos sine foreldre og var under utdanning. De kvinnelige brukerne var yngre enn de mannlige brukerne. Kvinner var i større grad elever eller studenter som bodde hjemme hos sine foreldre, mens blant menn var en stor gruppe yrkesaktive eller under utdanning. Ved siden av at mange menn bodde sammen med foreldre var det også en stor gruppe menn som bodde sammen med ektefelle eller alene. Blant menn var en større andel aktive oppover i aldersgruppene. Flere menn enn kvinner hadde omsorgsansvar. Om lag to av tre blant de yrkesaktive jobbet i privat sektor. En større andel kvinner enn menn jobbet i offentlig sektor. Blant hallbrukerne tjente kvinner betydelig mindre enn menn.

Hallen var det idrettsanlegget som hallbrukerne oftest benyttet som trenings- og konkurransearena gjennom året. I den grad hallbrukerne brukte andre idrettsanlegg enn fotballanlegg var det en gruppe kvinner som trente oftest i idrettshall. Hallen fikk som idrettsanlegg økende betydning som arena for menn sammenliknet med kvinnelige brukere oppover i aldersgruppene. Bruken av hallen gjenspeilte også den sosiale bakgrunnen til utøverne. Kvinnene som deltok i konkurranseidrett var enten skoleelever eller studenter, mens blant menn var en gruppe under utdanning og en gruppe yrkesaktive. Hallbrukere kan deles inn i tre grupper på bakgrunn av treningshyppighet; (1)Kvinner i aldersgruppen

15-19 år. Denne gruppen trente hyppigere enn menn og deltok i flere forskjellige idrettsaktiviteter enn sine jevnaldrende menn.(2) En gruppe menn i alderen 20-25 år som trente oftest i hallene og var svært konkurranseaktive, (3) En gruppe mannlige bedriftsidrettsutøvere over 36 år som spilte kamper og deltok i cuper. Bedriftsidrettsutøvere hadde den lengste sesongen innendørs og deltok lite i utendørs fotball.

7.3 Sammenfatning

Innledningsvis stilte vi spørsmål hvilke konsekvenser den nybygde anleggsmassen fikk for anleggsbruk og anleggsbrukere. Som det er redegjort for tidligere så argumenterte tilsatte og tillitsvalgte i NFF sterkt for at anleggene ved siden av å sikre fotballmiljø i Nord-Norge likeverdige treningsforhold med resten av landet, ikke bare ivaretok egeninteresser, men at anleggene også fremmet allmenne verdier. Det var særlig to begrunnelser som ble brukt i de lokale kontekster: for det første at hallene ville få en langt større betydning for innbyggerne utover det rent idrettslige og at hallene ville være et anlegg som kunne brukes av andre idretter. Hallene skulle ved siden av å være flerbruksanlegg også fungere som konsertlokale, messelokale, utstillingsrom, ”kulturhus” og lokal storstue. For å utdype denne problemstillingen har jeg undersøkt hva som karakteriserer bruken av hallene og anleggsbrukerne og hva som karakteriserer hallbruk og brukerne i forhold til andre anleggstyper.

7.3.1 En spesialisert anleggsmasse

På kveldstid og i helgene ble hallene brukt fortrinnsvis av medlemmer tilknyttet den organiserte idretten. Det generelle mønsteret er at hallene er et tilbud til bredden av fotballspillere, selv om dette varierte noe fra lokalsamfunn til lokalsamfunn. Det er kanskje noe overraskende at bare hver femte hallbruker var seniorspiller. Barn og unge utgjorde nærmere halvparten av hallbrukerne. Hallene aktiviserte grupper oppover og nedover i aldersgruppene og noe overraskende at en stor gruppe hallbrukere var barn under 12 år.

Hallene ble nesten ikke brukt av andre til egenorganisert aktivitet. Hallene fungerte i liten grad som flerbrukshall på kveldstid dvs. som et anlegg hvor det ble drevet med flere idretter. Studien viser at andre idretter var inne i de fleste av hallene, mens fotball var eneste idrett i tre av hallene. Bruken fra andre idretter enn fotball var imidlertid forholdsvis marginal. Av de 4400 registrerte anleggsbrukerne i undersøkelsen som var inne i hallene i løpet av et år, var det 320 brukere som drev med andre idretter. I forhold til anleggsprofil fungerer anleggstypen mer som en spesialhall på linje med turnhall, ishall, tennishall etc. enn en tradisjonell idrettshall.

Hallene ble i begrenset grad utleid til utenom sportslige aktiviteter i helgene. Utenomsportslige aktiviteter utgjorde en femtedel av utleietiden i helgene. De var særlig i tre av hallene;

Porsangerhallen, Midt-Tromshallen og Lofothallen at den utenomsportslige aktiviteten utgjorde en betydelig del av utleietiden.

7.3.2 Lav utnyttingsgrad

Hallbruken varierte etter årstidene. I perioder hvor fotball ble spilt utendørs ble hallene i liten grad brukt til andre idrettsaktiviteter. I gjennomsnitt ble hallene utnyttet 42 prosent på kveldstids og 29 prosent på dagtid. I Drivenes (1994) sin undersøkelse av idrettshaller i Akershus ble disse hallene i gjennomsnitt brukt 3 653 timer per. år i 46 uker, dvs. 76 timer i uka eller 11 timer per. dag. Til sammenlikning ble hallene i denne undersøkelsen i gjennomsnitt brukt 1633 timer per år i 46 uker, dvs. 35,5 timer i uka eller 5 timer per dag. Sammenlikninger mellom ulike anleggstyper kan være vanskelig fordi det opereres med ulike måter å registrere tidsbruk på. Forskjellen mellom bruken av de to innendørstypene er imidlertid så store at det er rimelig grunn til å konkludere med at utnyttelsen av en normal idrettshall er betydelig høyere enn for denne anleggstypen.

Et utalt politisk mål var at hallene skulle fungere som regionale anlegg, noe som navnene på hallene gir uttrykk for. Få idrettslag fra andre kommuner brukte hallene på kveldstid, mens det i helgene var en del fotballag, fortrinnsvis seniorlag fra andre kommuner, som sporadisk brukte hallene til trening. Storhallen i Alta skilte seg ut ved at hallen i helgene ble brukt av mannlige seniorlag fra andre kommuner i Finnmark og Troms. Den empiriske kartleggingen av bruken viser at hallene fungerer som et kommunalt og lokalt idrettsanlegg og i liten grad som et inter-kommunalt og regionalt anlegg.

Seks av 10 hallbrukere bodde innen 5 kilometer fra hallen og en av fem hallbrukere bodde innen 1 kilometer fra hallen. En liten gruppe (6 prosent) svarte at de bodde mer enn 20 kilometer fra hallen. I forhold til brukere av andre innendørsanlegg var det liten forskjell på avstanden fra bosted til anlegg. Sammenlikner vi bo avstand til treningshallene med brukere av idrettshaller og svømmehaller var det en prosentvis like stor brukergruppe av disse innendørshallene som bodde innen 5 kilometer fra anleggene (Olsen & Giske, 1994, 1996). Et slikt funn støttes av Limstrand (2008) som sammenlignet en lang rekke internasjonale vitenskapelige undersøkelser som konkluderer med at det er en positiv sammenheng mellom aktivitetsnivå, tilstedeværelse av og nærheten til idrettsanlegg. I en annen undersøkelse blant 6-16 åringer i Norge var et sentralt funn, ved siden av at avstand til anlegg var viktig for at anlegg ble brukt, at multi-funksjonelle anlegg i lang større grad ble brukt enn spesialiserte anlegg (Limstrand & Rehrer, 2008).

7.3.3 Stor kjønnsforskjell

Den største gruppen hallbrukere var i alderen 15-19 år. Et karakteristisk trekk ved anleggsbrukere var at det var få kvinner/jenter som trente i hallene. Kvinner og jenter utgjorde 16 prosent av

anleggsbrukerne på kveldstid. Et gjennomgående aktivitetsmønster i alle hallene var at voksne kvinner i liten grad brukte anleggene. I to av hallene, Vesterålshallen og Varangerhallen, var det ingen aktiviteter for voksne kvinner. Bruken var ulikt fordelt mellom kjønnene oppover i aldersgruppene. Det var i hovedsak menn over 20 år som brukte hallene. Sammenlignet med aldersprofilen i en tradisjonell idrettshall var imidlertid bruken smalere, dvs. færre brukere oppover i aldersgruppene i treningshall/storhall enn i en tradisjonell idrettshall. Studien viser videre at kjønnsforskjellene mellom mannlige og kvinnelige brukere i treningshallene var langt større enn blant brukere av idrettshall (Rafoss & Breivik, 2012, s. 125). Det at hallene ble utnyttet og brukt mindre enn andre innendørsanlegg, og det var stor kjønnsforskjell blant brukerne korresponderer mer med aktivitetsprofilen vi finner i utendørs fotballanlegg enn i andre innendørsanlegg som idrettshall og svømmehall (Rafoss & Breivik, 2012, s. 80).

Sammenfatter vi funnene om hallbruk i forhold til målene for utbyggingen fungerte hallene i liten grad som fleridrettsanlegg og i de fleste hallene var flerbruken svært begrenset. Sammenlignet med normal idrettshall ble hallene langt mindre utnyttet til trening på dag- og kveldstid. Den store kjønnsforskjellen vi fant blant brukerne kan bidra til å forklare den begrensede bruken oppover i aldersgruppene.

8 Idrettsdeltakelse og endring

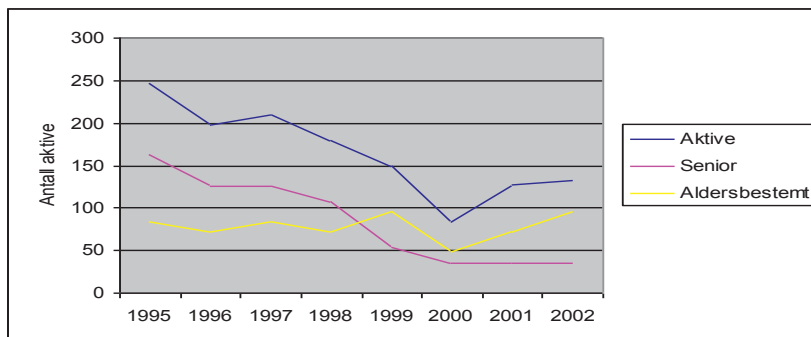
Det er en utbredt oppfatning blant idrettsledere at flere anlegg fører til økt aktivitet. Representanter fra NFF hevdet at det var en generell mangel på idrettsanlegg og at anleggstypen ville dekke et anleggsbehov ikke bare for fotball, men også for andre idretter. I forrige kapittel ble bruk og utnyttelse til idrett og utenomsportslige aktiviteter tematisert. Det var derfor forventet at anleggene skulle ved siden av å dekke et anleggsbehov også ville føre til endringer i idrettsaktivitet. Nye idretter ville etablere seg i hallene og idrettsdeltakelsen ville øke i bredden. En annen sentral problemstilling var derfor å undersøke hvilken betydning hallene fikk for idrettsdeltakelse. For det første gir studien svar på om det i perioden etter bygging av hallene ble registrert økt rekruttering til fotball. Hvor mange aktive deltok i fotballkretsens seriespill i perioden før og etter hallene ble bygd? For det andre undersøker studien hvordan den idrettslige infrastrukturen ble endret. Hallene gjorde det teknisk mulig å drive med en rekke idrettsaktiviteter innendørs hele året. Endringer innebærer i denne sammenheng å undersøke om hallene førte til etablering av nye idretter, flyttet aktiviteter innendørs eller utvidet aktivitetstilbudet. Undersøkelser har vist at spredning av anlegg kan føre til dannelse av nye idrettslag, slik vi kan observere innen golf hvor spredning av nye baner og dannelse av klubber skjer parallelt (Tangen & Istad, 2012). Et mål for studie av endring var derfor å undersøke om det var blitt dannet nye klubber, idrettslag etc. som hadde sin virksomhet knyttet til hallene.

For å skape struktur og forklare et hendingsforløp beskrives endring/virkning med utgangspunkt i fire analyseenheter; aktive, aktiviteter, arrangement og organisering. De fire beskrivelseskategoriene kan si noe om idrettsdeltakelse. I framstillingen bruker jeg disse fire beskrivelseskategoriene for å få fram hva slags virkning hallene har hatt med hensyn til endring i idrettsdeltakelse i den enkelte kommune. Det innebærer å belyse endringer ved å beskrive en utvikling i forhold til aktive, arrangement, organisering og aktiviteter på kommunalt nivå i perioden 1995-2002. En slik før- og etterundersøkelse bygger på intervju med trenere/ledere som har trent og ledet lag som har brukt anleggene i denne perioden. For å få et mål på deltakelse i fotball kartla jeg hvor mange aktive over 12-år i de elleve lokalsamfunnene som deltok i fotballkretsens seriespill. Jeg har valgt å undersøke deltakelse i seriespill fra perioden før hallene ble bygd fram til 2002 for den enkelte kommune.

8.1 Vadsø - Varangerhallen

Hallen i Vadsø ble åpnet høsten 1997. Hallen ble på kveldstid brukt av forskjellige utøvergrupper i klubbene Polarstjernen og Norild IL.

Figur 33: Antall aktive i seriespill Vadsø kommune 1995 – 2002.

Aktive. Hvor stor var deltakelse i kretsens seriespill? Det fremgår av figuren at antall aktive nærmest ble halvert i perioden. I 1997 deltok 210 aktive i kretsens seriespill, mens antall aktive var redusert til 130 i 2002. Fordeler vi den synkende deltakelsen på senior og aldersbestemte utøvere var det særlig antall voksne som gikk tilbake. Antall påmeldte seniorlag i kretsens seriespill ble redusert fra 7 lag i 1997 til 2 lag i 2002. En forklaring på den store nedgangen er at i perioden ble fotballaktiviteten i idrettslagene Golnes IL og Vadsø Turn lagt ned. På spørsmål om rekruttering til aldersbestemt fotball trakk treneren vi intervjuet fram tidlig organiseringen av idrettsaktivitet for barn. *”Håndball hadde ikke organisert tilbud i byen til de under 10-år, mens fotball var de første til å aktivisere de aller yngste i lagspill innendørs.”(TL1)*

Arrangement. Hvilken betydning fikk hallen for arrangement i lokalsamfunnet? Bedriftsidrettsrådet flyttet fotballen innendørs da det ble mulig å leie seg inn i hallen. Rådet organiserte seriespill både høst og vår. På spørsmål til en av trenerne i lokalsamfunnet om hallen fikk noen effekt på idretten trakk han frem bedriftsfotballen. *”De siste bedriftskampene ble spilt på Polarsletta sommeren 1997. Bedriftsfotballen utendørs forsvant da hallen ble tatt i bruk. Bedriftsfotballen spilles i dag innendørs om vinteren, mens kvinnene spiller bedriftshåndball i Vadsøhallen.”(TL1)*

I 2003 ble det for første gang arrangert en egen aldersbestemt fotballturnering. Turneringen var for utøvere under 12 år. Treneren mente at det i Vadsø *”ikke var sesong for fotballturneringer i ski sesongen fordi det var de samme utøverne som gikk på ski og spilte fotball”*. På den andre siden framholdt han at: *”De aller minste under 12 år har fått et bedre innendørs tilbud med Varangerhallen siden disse ikke slapp til i aulaen og Vadsøhallen fordi håndballen brukte hallene.” (TL1)*

Organisering. Hvilken effekt har hallen hatt år det gjelder organisering av nye idrettslag? I august 1999 ble Vadsø klatreklubb dannet.

Aktiviteter. Har hallen ført til nye aktiviteter? Klatring ble et nytt idrettstilbud for byens befolkning da det ble satt opp en klatrevegg på den ene gavlveggen. I 2002 hadde Vadsø klatreklubb registrert 20 medlemmer.

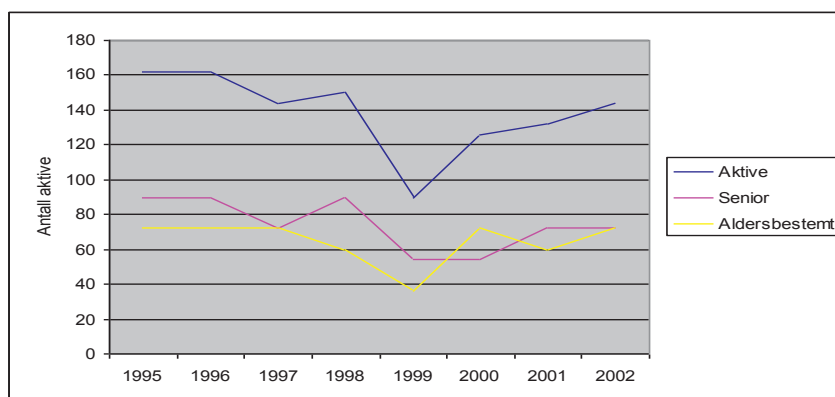
På spørsmål om hvilken effekt hallen hadde på idrettsdeltakelsen svarte treneren:

"Hallen har ført til bedre treningsforhold innendørs og gitt et bedre tilbud til barn og til folk som er ferdig med sin aktive karriere, mens oppslutningen om seniorfotball er blitt så marginal at det i nærmeste fremtid kan være vanskelig å stille med to seniorlag i kommunen. Ungdom som reiser fra Vadsø kommer ikke tilbake."(TL1)

8.2 Porsanger - Porsangerhallen

Hallen ble åpnet i februar 1996 som den første hallen i "Hall i Nord" prosjektet. Hallen ble brukt fortrinnsvis av aktive fra klubbene Porsanger FK og Lakselv IL. Disse klubbene rekrutterer sine medlemmer fra tettstedet Lakselv hvor hallen er lokalisert. Billefjord IL, som holder til 30 kilometer lenger ute i Porsangerfjorden, brukte ikke hallen til trening på kveldstid.

Figur 34: Antall aktive i seriespill Porsanger kommune 1995 – 2002.

Aktive. Hvor stor var deltakelsen i kretsens seriespill? I Porsanger gikk deltakelsen noe ned etter at hallen ble tatt i bruk. Deltakelsen var imidlertid forholdsvis stabil i perioden selv om det var noen færre aktive som deltok i seriespillet i 2002 enn før hallen ble åpnet.

Arrangement. Hvilken betydning fikk hallen for arrangement i lokalsamfunnet? I 1996 ble Polaris cup arrangert for første gang. Polaris Cup er en turnering som samler aldersbestemte lag fra Vest-Finnmark. Turneringen ble etter noen år arrangert over to helger og utvidet til yngre aldersgrupper. Den ene helga ble brukt til turnering for barn under 12 år. En av lederne som hadde fulgt utviklingen siden oppstarten innendørs trakk fram turneringsspillet. *"Mye av vintersesongen for aldersbestemte*

utøvere er basert på turneringsspill. Det finnes lag som for eksempel Masi som bare stiller lag i turneringer om vinteren.” (TL2) Lederen trakk også frem antall turneringer og at det var blitt bygd flere innendørshaller. ”Det blir nødvendig å samordne de aldersbestemte turneringene i fylket og fotballkretsen bør sette opp en egen terminliste slik at sesongen kan samordnes”. (TL2)

Da hallen ble tatt i bruk fantes en innendørs bedriftsserie. Bedriftsidretten flyttet sin bedriftsserie i fotball fra idrettshallen i ungdomsskolen over i hallen straks denne ble tatt i bruk. Etter at bedriftsfotballen i Lakselv flyttet innendørs er den blitt borte som utendørsidrett.

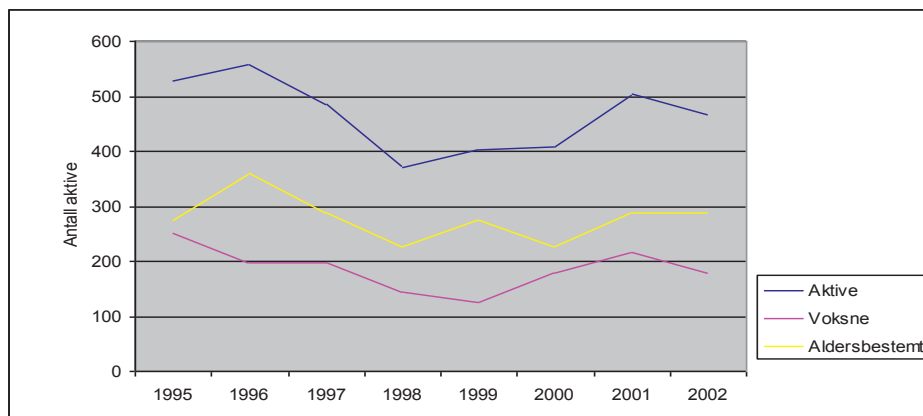
Organisering. Hvilken betydning fikk hallen for organisering? I hallen ble det bygd klatrevegg langs den ene gavlen, og dermed lå forholdene til rette for klatring som aktivitet. Lemmivaara klatreklubb ble dannet som en direkte effekt av anlegget. I 1997 hadde klubben 78 medlemmer.

Aktiviteter. Hvilke aktiviteter fant sted i hallen? Ved siden av fotball og klatring ble hallen også brukt av en liten gruppe golfspillere.

8.3 Alta - Finnmarkshallen

Hallen ble tatt i bruk høsten 1996. Fotball var den største idretten i kommunen og det var også fra denne kommunen flest lag deltok i Finnmark fotballkrets seriespill. Hallen ble brukt av klubber som holder til i eller i nærheten av byen; Alta IF, Bossekop UIL, Rafsbotn IL, Tverrelvdalen IL, Freia IL, Nerskogen IL og Hjemmeluft FK. De fleste brukerne kommer fra de største klubbene Alta IF og Bossekop UL som rekrutterer sine aktive fra tettstedene Elvebakken og Bossekop. Klubber som Eidebakken IL, Nordstjerna IL og Talvik IL, som holder til lenger ute i Altafjorden, leide ikke treningstid i hallen på kveldstid.

Figur 35: Antall aktive i seriespill i Alta kommune 1995 – 2002.

Hvor stor var deltakelsen i kretsens seriespill? I 1996 deltok det 41 lag fra kommunen i fotballkretsens seriespill. Året etter gjennomførte 35 lag seriespillet, mens i 1998 var dette redusert til 27 lag. Antall lag holdt seg stabilt frem til 2001 da 36 lag deltok. Den samme tendensen gjelder for antall aktive som deltok i seriespill. Antall aktive gikk tilbake i de to første årene etter at hallen ble tatt i bruk. I denne perioden gikk antall aktive som deltok i seriespill tilbake med 150 aktive. Antall lag og aktive som deltok i seriespill økte i 2001 sammenlignet med de tre foregående årene selv om det var færre lag og aktive som deltok i 2002 enn i 1995. Et karakteristisk mønster som skiller utviklingen i Alta fra andre kommuner var økningen i antall seniorlag og voksne i perioden etter at hallen ble tatt i bruk. Treneren for et av seniorlagene som jeg intervjuet pekte på forhold som kunne forklare denne utviklingen.

”Alta er spesiell fordi bygda består av ulike bygdemiljøer med egne idrettslag og hvor det er viktig å stille med fotballag. I de nye bydelene Saga, Kaiskuru og Gakori er det blitt dannet idrettslag som også stiller med egne fotballag. Et tredje poeng er at en del aktive har valgt å spille organisert fotball ettersom bedriftsidretten har blitt dårligere organisert”.(TL3)

Hvilken betydning fikk hallen for arrangement i lokalsamfunnet? Hallen førte til endringer for avviklingen av fotballturneringer. Idrettslagene i byen arrangerte før 1996 tre årlige turneringer for aldersbestemte lag. To av disse turneringene, Altaturneringen og Finnmark Dagblad Cup i fotball ble arrangert utendørs i august/september, mens Postbanken Cup ble arrangert i BUL hallen. I 2002 var Postbanken Cup flyttet til Finnmarkshallen og Finnmark Dagblad Cup flyttet innendørs. Under Altaturneringen 2002 ble en rekke kamper spilt innendørs i Finnmarkshallen. I forhold til turneringsaktiviteten for aldersbestemte lag i de andre hallene var Finnmarkshallen lite i bruk. Treneren mente dette kunne ha sammenheng med aktivitetstilbudet i de enkelte idrettslaget.

”I min klubb er det motstand mot å arrangere innendørsturneringer i fotball i vintersesongen. Klubben ønsker at barn skal få et allsidig tilbud, dvs. drive med flere idretter slik dette er nedfelt i sportsplanen. Det skal ikke arrangeres konkurranser i fotball før ski og håndball har avsluttet sesongen.” (TL3)

Da hallen åpnet høsten 1996 arrangerte Finnmark Fotballkrets en vinterserie for herre seniorlag våren 1997. En rekke lag fra hele fylket deltok. Serien ble avviklet etter noen år pga manglende kampavvikling. Daglig leder for hallen påtok seg etter hvert oppgaven med å arrangere treningskamper etter avtale med klubbene. Etter at hallen åpnet har klubbene Alta IF, Bossekop UL, Rafsboth IL og Tverrelvdalen IL spilt deler av sommersesongen innendørs. Sesongen 2003 i 1 divisjon spilte Alta IF 7 av 15 hjemmekamper innendørs. Bossekop Ungdomslag spilte alle sine 3. divisjons kamper innendørs i 2004 sesongen.

Bedriftsfotballen flyttet sin aktivitet fra Altahallen til Finnmarkshallen den første høsten hallen var i bruk. Antall bedriftsidrettslag økte voldsomt og det ble nødvendig å dele seriespillet i to divisjoner. På

høsten deltok bedriftslagene i seriespill og på våren ble det spilt cup. Deltakelsen gikk etter hvert ned noe som en av lederne forklarte med: ”at hele opplegget var avhengig av ressurspersoner som etter noen år trakk seg ut og det var ingen andre i bedriftsidrettsrådet som førte videre jobben”. (TL3) Fra 2000 ble det de enkelte lag som leide seg inn i hallen som arrangerte kamper.

Hvilken effekt har hallen hatt når det gjelder organisering? I Alta var det fire klubber hvor seniorlagene ble borte på 90-tallet, mens det i den samme perioden ble dannet to nye klubber Nerskogen IL og Hjemmeluft FK. Begge klubbene organiserte bare seniorlag. Mens det har vært en prosess siden 90-tallet i Finnmark ved å slå sammen seniorlag i byer og på tettsteder har utviklingen fulgt et annet mønster i Alta. Et av lagene kan sees på som en direkte effekt av hallen. I 2000 ble Hjemmeluft Fotballklubb dannet. Klubben stilte med et herre seniorlag i serien og hadde hallen som sin hjemmebane.

Har hallen ført til nye aktiviteter? Hallen ble i perioder brukt til håndball og friidrett ved siden av fotball. Både håndball og friidrett er idretter som ble drevet i kommunen før hallen ble bygd.

Treneren som ble intervjuet mente at hallen hadde betydning for de ulike sesongene.

”Fotball og håndball var de to store idrettene i Alta før hallen ble bygd. Disse hadde hver sin sesong. Disse idrettene var organisert i de samme idrettslagene. Fotballsesongen for aldersbestemte lag begynte etter 17.mai. I dag har aldersbestemte utøvere muligheter til å være inne hele året. Sesongstarten innendørs er blitt fremskjøvet fra mai til november året før. Flere grupper i klubben min har felles trening i hallen, mens guttelaget og pikelaget har egne treninger utenom fellestreningen.”(TL3)

På spørsmål om hvilken effekt hallen har hatt for idrettsdeltakelsen pekte treneren på forholdet mellom organisert og egenorganisert trening.

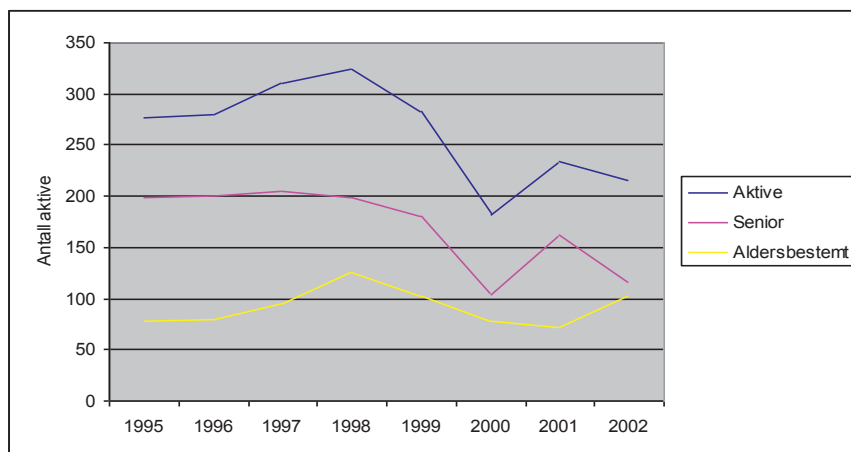
”Hallen har åpnet mulighetene for å spille fotball hele året. Samtidig ser jeg at den spontane løkkeaktiviteten på utendørsbaner og i skolegårder er blitt mindre. Mitt inntrykk er at barn er blitt mindre aktive utendørs. En annen konsekvens av endrede treningsmuligheter er at den organiserte fotballen er blitt bedre organisert. Treneren følger nå laget gjennom hele året.”(TL3)

Det ble gjort forsøk på å sette opp transport til hallen for disse gruppene, men det var vanskelig å få dette til regelmessig.

8.4 Lyngen - Lyngnehallen

Hallen ble åpnet i september i 1996. Lyngen var den eneste kommunen i vårt utvalg hvor det ikke fantes idrettshall før hallen ble bygd. Det var fortrinnsvis medlemmer fra klubbene Lyngen Karnes og Furuflaten som trente i hallen på kveldstid. På grunn av lang reiseavstand var det vanskelig å få med ungdom på trening i hallen fra klubbene Lenangsøyra II og Lyngstuva SK som ligger henholdsvis 35 kilometer og 70 kilometer fra tettstedet Lyngseidet. Dette ble da også trukket frem av hallens daglige leder. *"Fra et brukerperspektiv ville det vært ønskelig at Lyngen kommunes kulturavdeling hadde sett nærmere på mulighetene for å få til en permanent ordning med transport fra ytre Lyngen til Lyngseidet slik at ungdom der hadde hatt større muligheter for å ta i bruk hallen.."*²¹⁰

Figur 36: Antall aktive i seriespill Lyngen kommune 1995 – 2002.

Aktive. Antall aktive og lag som deltok i seriespill økte i den første perioden etter at hallen ble tatt i bruk. Etter 1999 sank igjen andelen aktive og det fremgår av figuren at det særlig ble færre voksne som deltok. En av lederne forklarer nedgangen slik:

"I den første fasen var det stor aktivitet i idrettslaget som et resultat av de gode treningsmulighetene i hallen. Etter å ha spilt sammenhengende fotball i to år uten pause ble ungdommen lei av fotball. Idrettslaget besluttet å skru av fotball på høsten for aldersbestemte lag". (TL4)

²¹⁰ Aktivitetsrapport Lyngnehallen Drift AS 2001.

Arrangement. Hallen fikk stor betydning for ulike arrangement i lokalsamfunnet. Lyngeturneringen, som var en nyskapning, ble arrangert første gang en måned etter at hallen åpnet høsten 1996. Turneringen er en aldersbestemt turnering som blir arrangert over fem dager fordelt på høst og vår. I 2000 deltok 80-100 lag i turneringen. Ved siden av at lag fra Lyngen kommune deltok kom det lag fra nabokommunene og Tromsø til turneringen.

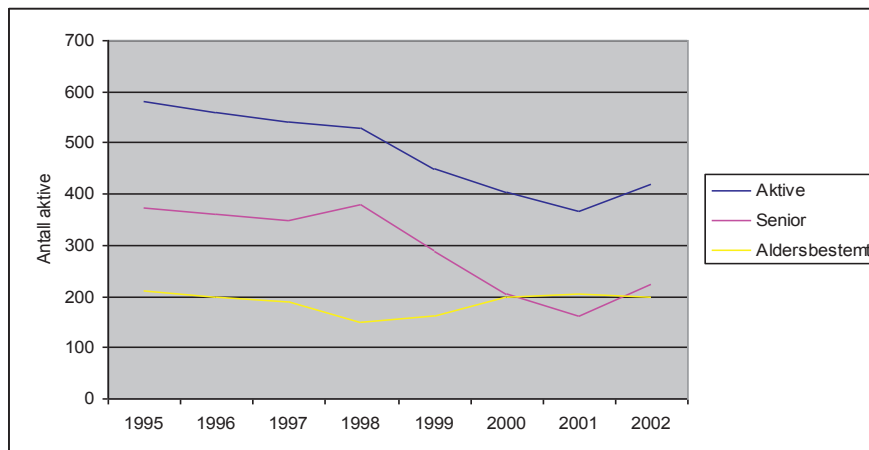
Organisering. Hallen førte til at mosjonister fikk et innendørs tilbud. Styret i Lyngen/Karnes tok initiativ til en bedriftsserie i fotball allerede første høsten. Bedriftsfotball var et tilbud som ikke fantes tidligere for voksne utøvere i bygda. I bedriftsserien deltok vanligvis mellom 8-10 lag.

Aktiviteter. En tredje del av hallen har utlagt sportsgulv. Det var imidlertid liten aktivitet på dekket. Lederen mente at dekket burde utnyttes mer på kveldstid til håndball og basketball. "Dette synes imidlertid å være vanskelig å få til ettersom ressurspersoner ikke finnes i Lyngen". (TL4) For å skape større aktivitet i hallen ble det arbeidet med å finansiere bygging av klatrevegg.

8.5 Lenvik – Midt-Tromshallen

Hallen ble tatt i bruk februar 1997. I ukedagene ble hallen brukt på kveldstid de fleste idrettslagene i kommunen som drev med fotball. Hallen ble i hovedsak brukt av grupper fra de to store idrettslagene Finnsnes IL og FK Senja. Det var også tre seniorlag, Sørreisa IL, Skøelv IL og Brøstadbotn IL fra andre kommuner som i ukedagene trente i hallen på kveldstid.

Figur 37: Antall aktive i seriespill Lenvik kommune 1995 – 2002.

Aktive. Deltakelse i seriespill har siden 1997 gått gradvis ned. I 1995 deltok 22 seniorlag og 16 aldersbestemte lag i seriespill, mens deltakelsen i 2001 var gått ned til 9 seniorlag og 13 aldersbestemte lag. Fordeler vi nedgangen på senior og aldersbestemte utøvere skyldtes den markante nedgangen at færre voksne deltok i kretsens seriespill. Antall voksne ble nærmest halvert i perioden 1997-2002. Deltakelsen blant aldersbestemte utøvere holdt seg på samme nivå i perioden. En av idrettslederne forklarte nedgangen blant voksne med at på: *"ytterkantene på Senja hvor idrettslag som Neptun, Botnhavn, Torsken, Gryllefjord etc. som ikke klarte å stille seniorlag i seriespillet"*. (TL5)

Arrangement. Våren 2004 ble det arrangert en egen innendørsserie for småpik-/pikelag og smågutte-/guttelag. I serien deltok 23 lag fra Lenvik og nabokommunene i Midt-Troms. Kampene ble spilt i februar og mars. *"Alle lagene har spilt mange kamper i en periode de normalt ikke har noe kamptilbud. Det har igjen gjort sitt til at oppmøtet på treningene har vært bedre"*.²¹¹ En av lederne forklarer opprettelse av kamptilbudet med forholdet til andre idretter.

"I begynnelsen da hallen ble tatt i bruk var vi tilbakeholdne med å legge til rette for fotballaktivitet i vintersesongen. Nå ligger håndball, skiidretten og svømming nede med brukket rygg. Konflikten med andre idretter er dermed borte og vi ønsket å gi et tilbud til de som ville spille kamper i vinterhalvåret." (TL5)

Denne endringen kan også henge sammen med fritidsvaner. En av lederne mente at dette hadde endret treningsvaner slik at: *"det var vanskeligere nå enn tidligere å få aksept for at barna skal spille fotball i skoleferien."* (TL5)

²¹¹ Grønn Genser. Våren 2004. Medlemsblad for Finnsnes Idrettslag, s.9.

Lederen for et av de store idrettslagene i kommunen begrunnet hvorfor hans idrettslag ikke deltok i kretsens seriespill med smågutte-/guttelag og småpike-/pikelag med at: *"det blir for mye fotball for barna. Det er viktig å la foreldrene ha en frihelg. Det er også en lang sommer hvor barna skal spille fotball."*(TL5)

Før 1997 var volleyball det eneste tilbudet innen bedriftsidretten på Finnsnes. Bedriftsidretten tok initiativet til egen bedriftsserie i fotball, som kom i gang den første høsten. Siden har serien vært avviklet hvert år i perioden 1997 -2002. Serien samlet mellom 8-12 lag og ble avviklet i perioden januar-mars.

Mars-cupen, som er en aldersbestemt turnering, ble skapt som et resultat av hallen. Turneringen er for aldersgruppene under 14 år. Hvert år har mellom 30-40 lag deltatt i turneringen. Lagene kommer i hovedsak fra kommuner i Troms.

Organisering. Hallen har ikke ført til dannelse av nye klubber eller idrettslag.

Aktiviteter. Friidrettsutstyr for tekniske hopp- og kastøvelser som stavhopp, kulestøt, høydehopp er plassert i hallen, men brukes sjelden.

På spørsmål hvilke konsekvenser hallen har hatt for idrettsdeltakelsen trakk idrettslederen fram treningsforhold og kamptilbud.

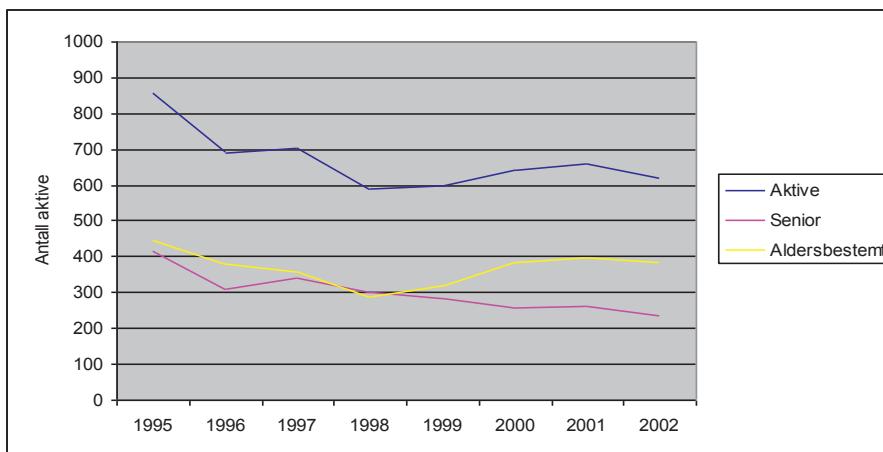
"Hallen har bedret treningsforholdene, men har ikke ført til at flere er blitt aktive. Hallen har utvidet sesongen for de som spiller 5-fotball og 7-fotball. Aktiviteten hadde vært like stor på vinterstid uten hallen, men vi måtte da ha brøytet banen og trent i gymsaler."(TL5)

8.6 Harstad - Hålogalandshallen

Hallen stod ferdig i mai 1998. På kveldstid hadde de fleste klubbene, Harstad IL, Brage/Trondenes FK, Landsås Allianseklubb, Medkila IL og Sandtorg UIL, som drev med fotball i kommunen trening i hallen. En klubb i kommunen, Sørvikmark IL, som var lokalisert 15-20 kilometer fra hallen, benyttet seg ikke av den. Grovfjord IL fra nabokommunen Skånland brukte hallen til trening på kveldstid for sitt herre seniorlag.

Figur 38: Antall aktive i seriespill Harstad kommune 1995 – 2002.

Aktive. Andelen aktive gikk tilbake i perioden. Figuren viser videre at andelen aktive aldersbestemte utøvere økte fra 1998 frem til 2002. I denne perioden økte andelen aktive. Det ble 100 flere aktive aldersbestemte utøvere som deltok i seriespillet fra Harstad. Treneren som vi intervjuet mente at den økte deltakelsen etter 1998 kunne forklares med at bydelsklubbene, som for eksempel Medkila, jobbet bra med å få med barn og unge. For andelen voksne spillere gikk antall aktive ned i perioden 1995-2002, slik at det var rundt 200 færre seniorspillere som deltok i kretsens seriespill sammenliknet med 1995.

Arrangement. Hallen ble en viktig arena for voksne som deltok i bedriftsserie og cupspill. Bedriftsidretten var inne i hallen i perioden september- april hvor det ble spilt 5-fotball. Deltakelsen varierte fra 20 til 25 lag. På høsten ble det spilt serie som dannet grunnlag for videre cup-spill på våren. Seriespillet startet opp innendørs allerede første høsten etter at hallen ble innviet. Bedriftsidrettsrådet fortsatte samtidig å arrangere utendørsserie. En av lederne i bedriftsidretten pekte på forholdet mellom innendørs- og utendørsspill. "Deltakelsen i utendørsserien har gått kraftig ned. Banene er for dårlig og værforholdene for ustabile. Det er snakk om å arrangere utendørsserien innendørs på sommeren neste år." (TL7) Hun pekte videre på at oppslutningen om bedriftsidretten hadde endret seg de siste årene.

"Folk ønsker mer fritid og vil være uavhengig av klokka. Antall folk som deltar i våre arrangement har økt, mens det samtidig har vært nedgang i lagsaktiviteter. Mosjonstilbudet ti på topp, som går ut på å gå opp på ulike fjelltopper er blitt svært populært både for voksne og barn." (TL7)

Turneringer ble flyttet fra idrettshallene i byen til Hålogalandshallen. Et annet trekk ved utviklingen var dannelsen av nye turneringer for dame- og herrespillere samt old-boys. Treneren for damelaget mente at dette førte til at: *”Aldersbestemte fotballag fikk mulighet til å trene i Stangneshallen og Landåshallen da voksne tok i bruk Hålogalandshallen til trening og turneringer. I 2003 ble det arrangert en egen aldersbestemt turnering i hallen for smågutte- og guttelag.”*(TL6)

Treneren for damelaget vi intervjuet mente at det nesten ikke var lag igjen som deltok i kretsens seriespill for aldersgruppen 33-40 år og at nedgangen i aktivitet kunne ha sammenheng med endrete treningsvaner. *”Etter at old-boysen begynte å trene og spille kamper innendørs har det blitt tyngre å få med voksne til å reise rundt å spille fotball på sommeren.”*(TL6)

Organisering. Det ble ikke dannet lag i tilknytning hallen.

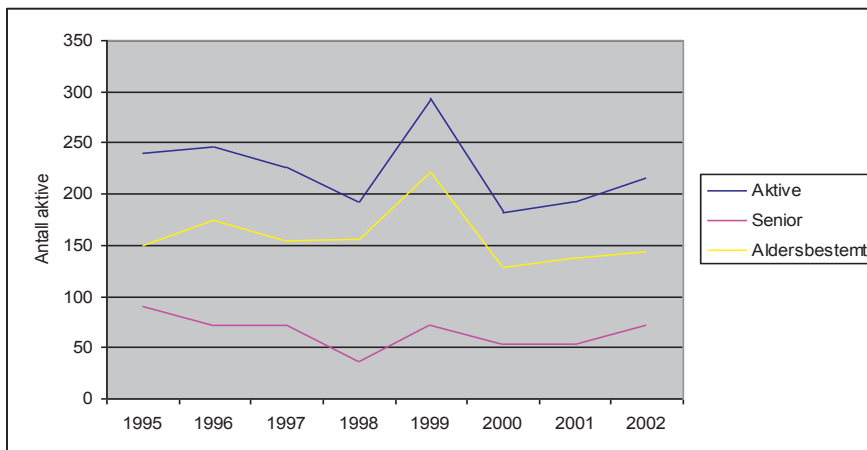
Aktiviteter. Løpebanen og hoppegropa ble brukt av en liten gruppe friidrettsutøvere samtidig som fotballtrening pågikk i hallen.

På spørsmål om hvilke konsekvenser hallen hadde hatt for idrettsdeltakelsen trakk treneren frem økt treningsaktivitet i hallen og større deltakelse i aldersbestemt fotball. *”Treningsaktiviteten har økt i hallen de siste årene, men jeg er usikker på om det er flere som spiller fotball. Den økte treningsaktiviteten gjelder særlig for lillegutt, smågutt og guttespillere.”*(TL6)

8.7 Hadsel - Vesterålshallen

Hallen ble tatt i bruk september 1998. Hallen er plassert på Melbo, som er det ene store tettstedet i kommunen ved siden av Storkmarknes. Aktive i Melbo II brukte hallen ved siden av junior og seniorspillere fra Storkmarknes II.

Figur 39: Antall aktive i seriespill Hadsel kommune 1995 – 2002.

Aktive. Året etter at hallen ble tatt i bruk økte antall aktive som deltok i seriespill både blant seniorer og aldersbestemte utøvere. Det var særlig i aldersgruppen 12 – 18 år at økningen var stor. Antall lag som deltok i seriespill økte fra 10 lag til 15 lag. En av trenerne forklarer den økte oppslutningen om aldersbestemt fotball slik: "Det var særlig blant småguttspillere at rekrutteringen økte. Hallen førte til at disse fikk et treningstilbud om vinteren. Dette var utøvere som tidligere ikke trente fotball om vinteren". (TL8) Rekrutteringen blant aldersbestemte utøvere gikk imidlertid tilbake og fra sesongen 2000 deltok færre aktive i kretsens seriespill enn før hallen ble bygd. I 2002 var deltakelsen i kretsens seriespill på samme nivå som i 1997.

Arrangement. Bedriftsidretten, som hadde manglet tilbud etter at utendørsferien ble nedlagt tidlig på 90-tallet pga. manglende oppslutning, startet igjen opp egen innendørs bedriftsserie. Straks etter at hallen ble åpnet tok daglig leder av hallen initiativet til å arrangere bedriftsserie på høsten og en romjulturening i fotball. Daglig leder av hallen gav følgende begrunnelse: "Turneringene ble arrangert for å bedre inntekstgrunnlaget til hallen". (DL6) I 2002 arrangerte Melbo IL aldersbestemte turneringer for smågutter, gutter og junior.

Organisering. Hallen hadde utlagt sportsgulv da den ble åpnet. En direkte effekt av sportsgulvet var at det ble dannet en ny klubb i kommunen, Hadsel Badmintonklubb. Klubben ble stiftet i 1999 og hadde 47 medlemmer i 2001.

Aktiviteter. I perioder ble det drevet med følgende aktiviteter i hallen; tae kwon do, håndball, innebandy, volleyball og badminton. Daglig leder mente at det var lett å få treningstid i hallen, mens det var vanskelig å slippe til i idrettshallen på Storkmarknes. Hallen førte til at jentene som spilte

håndball slapp å pendle til Storkmarknes. Møysalen IL tok opp bandy på sitt program. Herre laget avvirket sine seriekamper i Vesterålshallen. Laget stilte ikke bandylag i serien i 2002. Volleyball og tae kwon do var et tilbud til uorganisert ungdom. Daglig leder av hallen tilrettela aktiviteter for denne gruppen.

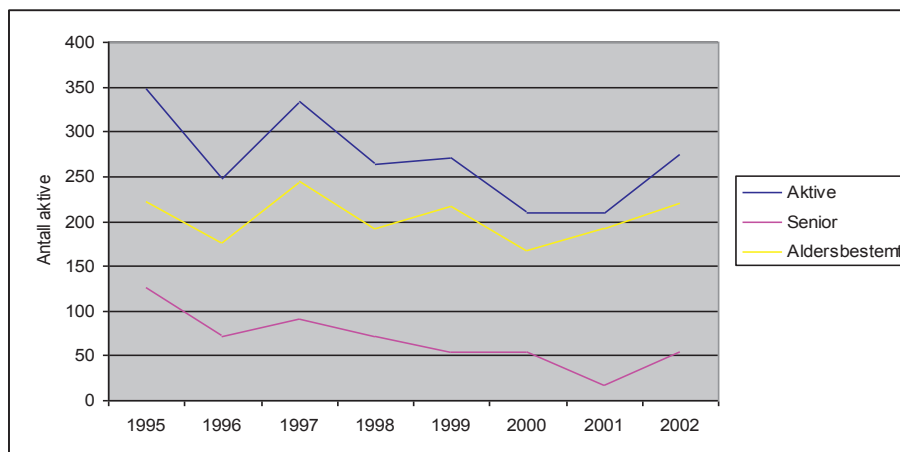
Daglig leder trakk frem to forhold for å karakterisere de endringer hallen hadde medført:

Treningsforholdene er blitt bedre for seniorlagene. Prestasjonene økte men det paradoksale er at i 2004 sesongen sitter vi igjen med en klubb og færre lag. Voksne vil heller bruke hallen som mosjonsarena enn treningsarena. Grupper av voksne spiller inne hele året og tar pause et par måneder om sommeren.”(TL8)

8.8 Vågan – Kong Øisteins hall

Hallen ble tatt i bruk mars 1998. De fleste idrettslag i kommunen, Kabelvåg IL, Svolvær IL, Strauman IL, Laupstad IL, Laukvik IL, Knausen FK, Lofoten FK, Henningsvær IL, som organiserte fotball som aktivitet, trente i hallen. I 2002 var det bare fotballgruppen til Vågakammeratene IL som ikke brukte hallen. Av andre idrettsgrupper som brukte hallen, trente håndballgruppene til Svolvær IL og Kabelvåg IL og medlemmer av Lofoten golfklubb inne i hallen.

Figur 40: Antall aktive i seriespill Vågan kommune 1995 – 2002.

Aktive. Deltakelse i kretsens seriespill gikk tilbake fram til 2000 for så å øke særlig blant aldersbestemte utøvere. Andelen aktive i aldersgruppen 12- 18 år varierer lite i perioden, mens kurven for voksne viser en synkende deltakelse. Den synkende deltakelsen blant voksne forklarte idrettslederen som vi intervjuet med at Laupstad IL, Henningsvær IL, Laukvik IL og Strauman IL ikke lenger stilte med seniorlag i seriespill. Det at små klubber ikke stilte med seniorlag var en tendens som

gikk igjen i hele Lofoten. Treneren trakk fram hallens åpningstider som en forklaring på den økte oppslutningen om aldersbestemt fotball. *”Det at styret av hallen er overlatt til Kabelvåg IL gjør at hallen kan åpnes etter behov. Dette har ført til mye egenorganisert aktivitet for barn og unge”.*(TL9)

Arrangement. For aldersbestemte lag ble det i perioden skapt to nye turneringer. Kabelvåg IL tok initiativ til en turnering som kom i gang fra høsten 1998 for aldersgruppen 10-14 år og en turnering om våren 1999 for aldersgruppen 8-12 år. Treneren pekte på at den store variasjonen blant voksne skyldtes endrete treningsvaner. *”Unge spillere vil heller spille bedriftsfotball og trene med old-boys enn å delta på klubbens treninger og det er denne gruppen som trener inne i hallen hele året”.*(TL9) Treneren opplyste at siden hallen ble åpnet har Knausen IL arrangert tre innendørs bedriftsturneringer i fotball. Det ble også avviklet bedriftsserie utendørs hvor det deltok 8-10 lag.

Organisering. Det var blitt dannet en innebandy klubb som trente og spilte kamper i Våganhallen, men som sporadisk trente i hallen.

Aktiviteter. På sportsgulvet ble det spilt badminton, innebandy og håndball.

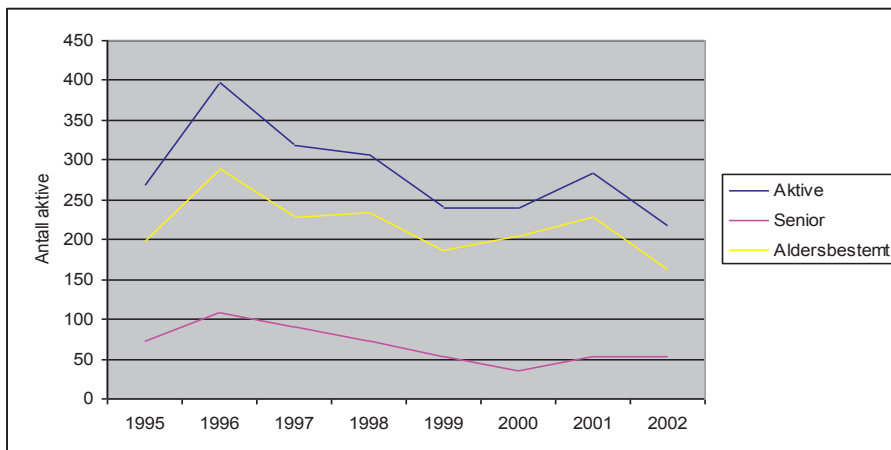
På spørsmål om hva slags effekt hallen har hatt for idrettsdeltakelsen i kommunen trakk en trener frem to forhold. *”Hallen har blitt en møteplass for de som bor i Kabelvåg. Hallen har virket stimulerende på bedriftsfotballen og old-boys aktiviteten. Etter at det ble gratis å bruke hallen for barn og ungdom under 19 år har det blitt flere 12-14 åringer som ønsker å trene i hallen.”*(TL9) Et annet forhold som han trakk frem var trening for barn.

”Mini- og lillegutter fikk ikke lov til å trene i perioden oktober – februar. Nå har disse fått et tilbud om å trene en gang i hallen og en gang i gymsalen i denne perioden. Ungene har bare et tilbud om håndball og de som ønsker å spille fotball må få et tilbud om å spille fotball. Det er dessuten vanskelig å få guttene til å spille håndball.” (TL9)

8.9 Vestvågøy - Lofothallen

Hallen åpnet i august 1997. De ulike fotballagene i Leknes Fotballklubb utgjorde den største brukergruppen i hallen. De andre klubbene i kommunen, Gravdal UIL, Ballstad UIL og Blest IL trente i liten grad hallen. En forklaring kan være at klubbene ikke stilte med seniorlag. Seniorlagene til Gravdal UIL og Blest UIL ble borte i 1995 og Stamsund IL trakk seniorlaget i 1997. Klubbene satset på aldersbestemt fotball. I intervjuet med en av trenerne ble den manglende hallbruken til disse klubbene forklart med *”at det var for dyrt å leie hallen og at disse lagene derfor begynte sesongen med å trene ute.”*(TL10)

Figur 41: Antall aktive i seriespill Vestvågøy kommune 1995 – 2002.

Hvordan var deltakelsen før og etter hallen ble bygd? Det generelle deltakelsesmønsteret viste at det var tilbakegang etter at hallen ble tatt bruk. Det framgår videre av figuren at det var en markant økning blant aldersbestemte utøvere i 1996. Det var nærmere 90 flere aktive i aldersgruppen 12-18 år som deltok i seriespill. En økning som treneren forklarer med at Leknes Fotballklubb "satset på å legge til rette for barn og ungdomsidrett."(TL10) Den gradvis synkende deltakelsen etter 1997 skyldes nedgang blant voksne. Treneren trakk fram som forklaringer på den synkende rekrutteringen blant voksne de mange og lange reiser og det at ungdommen reiste bort for å ta utdanning eller skaffe seg jobb.

Arrangement. På spørsmål om hvilke årlige arrangement som finner sted i hallen trakk informanten fram to aldersbestemte turneringer; Byggeren Cup og Posten Cup. Posten Cup er et tilbud til aldersgruppen 6-12 år og Byggeren Cup for aldersgruppen 12-16 år. Byggeren Cup ble arrangert første gang i hallen i 1999. Turneringen ble flyttet fra Lekneshallen hvor det første arrangementet fant sted i 1995. Posten Cup som Gravdal II arrangerte var en nyskaping. Begge de aldersbestemte turneringene samlet deltakende lag fra hele fotballkretsen.

Bedriftsidretten utvidet fotballsesongen. Straks hallen åpnet kom det i gang egen bedriftsserie innendørs. Bedriftsidretten organiserte også fotballspill utendørs om sommeren på kunstgressbanen som ligger ved siden av Lofothallen.

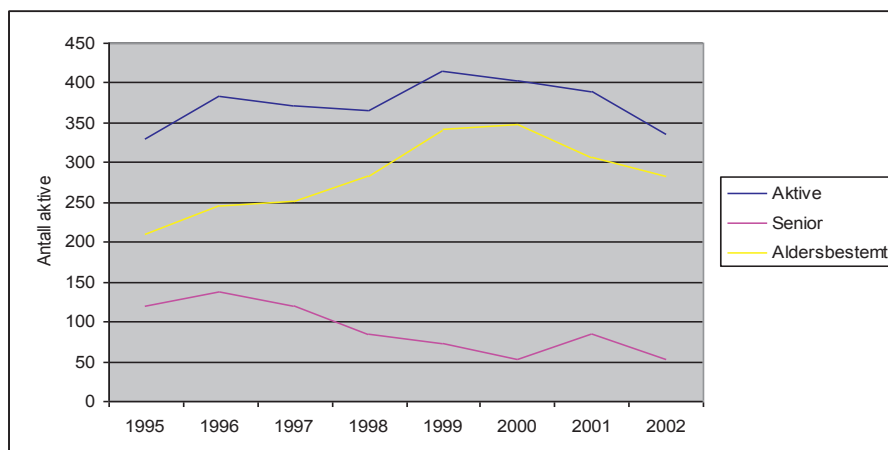
Aktiviteter. På spørsmål om det ble drevet med andre idrettsaktiviteter i hallen viste kartleggingen at det ikke ble tildelt treningstid til annen aktivitet enn fotball. Det fantes en liten gruppe som inne i hallen drev med hundedressur på lørdagene.

På spørsmål om hva slags effekt hallen hadde hatt på idrettsdeltakelsen i lokalsamfunnet fremholdt treneren at: " *Fotball er blitt en helårsidrett nedover i aldersgruppen. Småguttelaget og guttelaget begynner nå å trene før jul innendørs og begynner sesongen utendørs etter påske.*" (TL10)

8.10 Vefsn - Mosjøhallen

Hallen ble tatt i bruk november 1996. Treningshallen er en del av Kippermoen idrettsparks bygningsmasse, som ved siden av treningshallen, består av svømmehall, idrettshall og vekt- og styrkerom. På kveldstid ble hallen i hovedsak brukt av tre idrettslag, Mosjøen IL, Halsøy IL og Olderskog IL. Dette var de tre største idrettslagene i kommunen. De tre klubbene organiserte 85 prosent av fotballspillerne i kommunen. Et annet stort idrettslag, Drevja IL, brukte i liten grad hallen. Idrettslederen vi intervjuet forklarte den manglende bruken av Drevja IL med avstanden til hallen. Fra tettstedet hvor idrettslaget holder til er det 25 kilometer å kjøre med bil for å komme til hallen.

Figur 42: Antall aktive i seriespill Vefsn kommune 1995 – 2002.

Aktive. Mosjøen opplevd en økning ingen av de andre kommuner i undersøkelsen kan vise til. I kommunen har deltakelsen blant aldersbestemte utøvere steget siden hallen ble tatt i bruk fram til 2000. I 2000 var det nærmere 150 flere aldersbestemte fotballspillere som deltok i seriespill enn i 1995. En synkende deltakelse blant seniorspillere, som vi har avdekket i en rekke av de andre kommunene, karakteriserte også deltakelsen blant seniorspillere i Mosjøen. Nedgangen i senior fotballen kan delvis forklares med at Olderskog IL ikke stilte med seniorlag for herrer og at Drevja IL ikke stilte med dame seniorlag i perioden etter at hallen

ble bygd. På spørsmål om hvorfor det er blitt en økende rekruttering til aldersbestemt fotball framhevet idrettslederen at: *"fotballen er dyktig til å organisere nedover i aldersgruppene og kanskje for langt nedover i aldersgruppene."* (TL11) Dette utdypet han videre med å vise til at kamper og turneringer var blitt en del av barneidretten og at denne delen av idretten var blitt mer konkurranseorientert.

Arrangement. Det er forholdsvis få idrettsarrangement i hallen, en aldersbestemt turnering og en bedriftsserie. Mosjøen turneringen, som er en aldersbestemt turnering, var en nyskapning. Denne turneringen ble arrangert første gang like etter at hallen ble åpnet. I turneringen deltok i hovedsak fotballag fra kommunen. Idrettslederen fremhevet at det lave antallet arrangement i hallen kan forklares med at de tre idrettslagene Mosjøen IL, Olderskog II og Halsøy II har fordelt de aldersbestemte turneringene mellom seg slik at Olderskog II og Halsøy II arrangerer utendørsturneringer. Idrettslederen mener at fotballen i stedet: *"kunne lagt innendørsturneringene for aldersbestemte utøvere i april/mai for å vente på at banene ble brukbare."* (TL11)

Hallen har hatt en effekt på bedriftsfotballen. Siden 1997 har det vært arrangert vinterserie for bedriftslag. Bedriftsfotballen, som tidligere hadde en utendørs sommersesong, var blitt erstattet med en innendørs vintersesong som ble avviklet i perioden september - januar.

Organisering. I hallen ble det bygd en klatrevegg som ble tatt i bruk vinteren 1999. Året etter ble Mosjøen klatreklubb dannet etter initiativ fra Park- og Idrettsavdelingen i kommunen. Klubben hadde 24 registrerte medlemmer i 2003.

Aktiviteter. Det var ikke bare idrettslagene som disponerte hallen til trening. Det var også avsatt treningstid for alle i kommunen som hadde betalt idrettskort til Kippermoen idrettspark. Dette tilbudet startet opp høsten 1997. I helgene og på fredag var en bane i Mosjøhallen ledig slik at ulike grupper kunne drive egenorganisert trening. Hallen ble også brukt av en gruppe skatere etter at det ble satt inn ramper. Hallen hadde utlagt sportsgulv i perioder som ble brukt til håndball og volleyball. Sportsgulvet ble permanent fjernet i 2003. Klatreveggen medførte at de som drev klatring utendørs tok i bruk veggene og organiserte seg i egen klubb. En gruppe menn, som spilte golf og petanque, brukte hallen når den var åpen for egenorganisert trening.

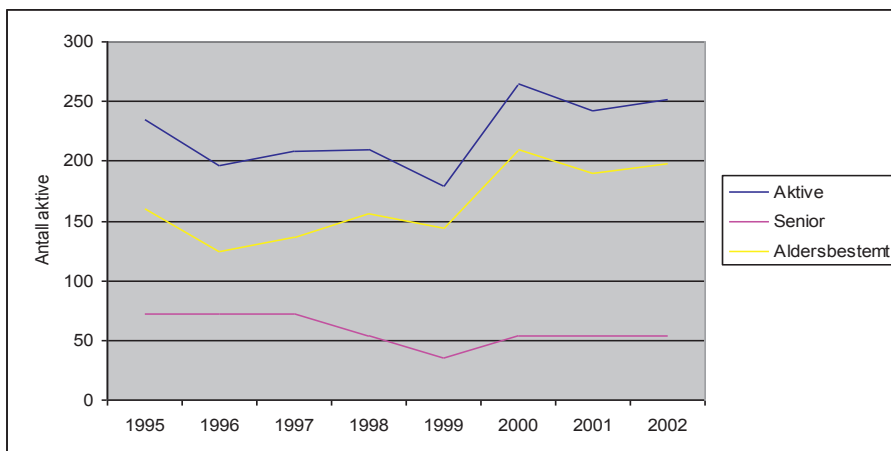
På spørsmål om hvilken effekt hallen har hatt for idrettsdeltakelsen trakk lederen fram forholdet til andre innendørsidretter og utvidelse av fotballsesongen.

”Hallen har ført til at andre innendørsidretten som håndball og volleyball, som har sin konkurransesesong om vinteren, har hatt sviktende rekruttering. Dette kan skyldes at fotballsesongen er blitt utvidet til helårsidrett og rekrutterer fra de samme aldersgruppene. Fotballen har fått bedre struktur på treninger og organisering.”(TL11)

8.11 Alstadhaug - Helgelandshallen

Hallen ble tatt i bruk i 1995. De ulike fotballgruppene i Sandnessjøen II og bedriftsidrettslagene i Sandnessjøen brukte hallen på kveldstid. En gruppe voksne spillere fra Herøy IL og Leirfjord IL brukte også hallen på kveldstid. Disse to idrettslagene er lokalisert i nabokommunene og utøverne kjørte mellom 5- 20 kilometer for å komme på trening i hallen.

Figur 43: Antall aktive i seriespill Alstadhaug kommune 1995 – 2002.

Aktive. Antall aktive fra Alstadhaug kommune som deltok i fotballkretsens seriespill økte etter 1999. Blant aldersbestemte utøvere steg antallet fra 1996. Blant voksne har deltakelsen gått noe tilbake. Lederen som ble intervjuet gav ulike svar på hvorfor deltakelsen endret seg.

”Siden voksne må reise bort for å ta utdanning er det vanskelig å få spillere på seniornivå. Håndball foregår i helgene og innebærer lange reiser til Mosjøen, Hemnesberget og Nesna, mens fotball avvikler alle sine kamper i ukedagene. Det at flere er blitt med i aldersbestemt fotball kan skyldes at interessen for håndball er gått tilbake lokalt særlig, blant de eldste som ikke lenger har motstandere å spille mot, særlig i Mo i Rana er det blitt færre lag.”(TL13)

Arrangement. Hallen førte til endring for den aldersbestemte fotballen. Da hallen ble tatt i bruk ble Stamnes Cup, som var en aldersbestemt turnering flyttet fra idrettshallen til treningshallen. Turneringen trakk tidligere fortrinnsvis lag fra kommunen og nabokommunene. Etter flyttingen var det flere lag fra andre kommuner i fylket som deltok på Stamnes cup. Turneringen samlet mellom 80 – 100 lag og gikk over to helger. Turneringen var et tilbud til barn under 12 år og for aldersgruppen 12-16 år.

En egen vinterserie for lag i aldersgruppene 12-16 år ble gjennomført fra november 2003 til februar 2004. I seriespillet deltok 26 småguttelag/guttelag og småpikelag/pikelag. Nordland Fotballkrets stod som arrangør av serien. Innføring av seriespillet førte til diskusjon og en av lederne i idrettslaget som var engasjert med ungdomsfotball uttrykte seg slik:

”Serien var et supplement til den trøtte treningen på høsten. I idrettslaget var det krefter imot å starte opp serien. Slitasjen på spillerne ville bli for stor og dette ville gå utover håndballen. Saken ble meldt inn for hovedstyret som vedtok at man ikke skulle delta med lag i serien. Vi som tilhørte ungdomsgruppa for fotball ville ikke følge vedtaket og hovedstyret hadde ingen makt til å stoppe oss. Sandnessjøen II ville blitt satt på sidelinja, mens lagene fra Leirfjord, Dønna og Herøy ville spilt i serien.”(TL13)

Bedriftsidrettsrådet i Sandnessjøen startet opp med fotballtreninger innendørs straks hallen var åpnet. En egen bedriftsserie ble etablert i 2000. Serien som startet i november og gikk fram til slutten av april samlet mellom 8-12 lag. Bedriftsidretten i Sandnessjøen arrangerte egen fotballserie utendørs før hallen ble bygd. Utendørsserien fortsatte også etter at hallen ble innviet. Lederen som vi intervjuet mente at interessen for utendørsspillet ikke hadde endret seg etter at bedriftssesongen ble utvidet. Det var de samme lagene som deltok både utendørs og innendørs. Det kom til en diskusjon mellom bedriftsidrettsrådet og de enkelte bedriftslag. Uenighetene handlet om bruk av spillere og innbetaling av påmeldingsavgifter. Lederen mente at tolkning av regelverket og økte avgifter var årsaker til at lagene i 2002 meldte seg ut av bedriftsidretten. Denne privatiseringen av aktivitet som lederen kalte det, førte til at bedriftslagene selv stod ansvarlig for den sportslige organisering og leie av hallen.

Organisering. Hallen førte ikke til dannelse av nye idrettslag.

Aktiviteter. Hallen ble brukt kun til fotball.

På spørsmål hva slags effekt hallen har hatt for idrettsdeltakelsen i lokalsamfunnet trakk den kvinnelige lederen frem den økte spesialiseringen og bruken av hallen.

”Hallen har ført til en økende spesialisering blant barn og unge i fotball, som er den eneste særvidretten som har et tilbud til barn under 12 år i vintersesongen. Idrettskolen som også arrangeres om vinteren er et tilbud som ivaretar allsidighet. Barna blir aktivisert i basistrening, håndball, innebandy og tidligere også i svømming før svømmehallen ble stengt.”
(TL12)

9 Hallens betydning som aktivitetsarena

Hallene kan sees på som møteplasser og i mange av tettstedene er hallene blitt et særlig kjennetegn ved stedet. Buehallene endret de fysiske strukturene med sine plasseringer, ofte sentralt plassert i etablerte bygningsmiljø. Den planmessige utbyggingen av nye anleggstyper for fotball som ballbinger, kunstgressbaner og fotballhaller endret det vi vanligvis forbandt med en fotballbane på 90-tallet. For trenere og tillitsvalgte som så for seg sportslig fremgang var det å spille fotball innendørs uavhengig av vær og vind en visjon for fotballen i Nord-Norge som ble virkeliggjort ved bygging av hallene. Bygging av en ny anleggstype endret rammebetingelsene og det var derfor av stor interesse å undersøke hva slags betydning hallene fikk for idrettsdeltakelsen i de forskjellige lokalsamfunnene. Anleggsutbyggingen har også fått sin plass i historien om norsk fotball. *”Det var den nordligste landsdelen som ledet an og gav inspirasjon til resten av Fotball-Norge, blant annet gjennom forbundets prosjekt ”Hall i nord” (1992-1998), som ble gjennomført med betydelig statstilskudd”*. (Goksøyr & Olstad, 2002, s.201). Som det fremgår av denne studien fikk ikke prosjektet statstilskudd, og førte utbyggingen, slik idrettshistorikere oppsummer effekten av prosjektet, til: *”fotballhaller som samtidig skal være kjernen i et kultursenter og inneholde arenaer for flere idretter og kulturaktiviteter.”*(Goksøyr & Olstad, 2002, s. 202). I denne delen av avhandlingen skal jeg sammenfatte funnene og drøfte hallenes idrettslige betydning for lokalsamfunnene.

I debattene i flere lokalsamfunn ble manglende anleggsdekning brukt som en begrunnelse for å bygge ny kommunal hall. Det var forventninger i de ulike lokalsamfunnene knyttet til at et nytt anlegg ville rekruttere flere til idretten fordi anleggsdekningen var lav. For å få til mål på dekningsgrad på det aktuelle tidspunktet hallene ble bygd kan man oppstille to ulike mål for anleggsdekning i kommunene. Vi kan forstå *anleggsdekning* som en lokal standard: antall medlemmer/aktive per. anlegg, eller *anleggsdekning som en fast nasjonal standard* som angir forholdet mellom antall idrettsanlegg og innbyggertall. Disse to standarder er brukt i analysen av anleggsdekning.²¹²

---

²¹² Befolkningsnivå som en fast standard er brukt som mål for planlegging av antall anlegg. Dette er et mål som brukes av Kulturdepartementet ved tildeling av spillemidler. I perioden 1990 – 2000 utgjorde tre faste standard mål for tildeling av spillemidler: anleggsdekning 10 prosent , antall innbyggere 25 prosent og godkjent søknadssum 65 prosent. I denne fremstillingen har jeg brukt en lokal standard nemlig antall aktive fotballspillere per bane. Opplysninger om medlemstall er hentet fra NIFs statistikk over medlemmer 2001. Opplysninger om antall aktive fotballspillere er hentet fra de fire nordlige fotballkretsenes årsberetninger 2001 over antall lag som deltok i seriespill sesongen 2002.

- antall innbyggere per fotballbane (gress-, grus-, kunstgressbane)
- antall aktive per fotballbane (gress, grus, kunstgressbane)

Det er åpenbart fordeler med en slik fremgangsmåte av standarder for å planlegge bygging av kommunale idrettsanlegg. Ulempene er imidlertid, at man kun baserer seg på kvantitative kjennetegn, mens de kvalitative aspekter vil være utelukket.

I 1996 var antall fotballanlegg²¹³ i forhold til innbyggertallet over landsgjennomsnittet på 10 fotballbaner per. 10 000 innbyggere i de tre nordligste fylkene. I Troms var det 17 fotballbaner per 10 000 innbyggere, mens tilsvarende tall var 13 fotballbaner i Finnmark og 11 fotballbaner i Nordland (Langkaas, 1997). Ved å differensiere fotballanlegg i ulike anleggstyper kan vi få frem variasjoner i anleggsdekning.

Tabell 6: Anleggsdekning i forhold til befolkningen i kommunene fordelt på anleggstyper for fotball. 2002.

	Grusbane	Gressbane	Kunstgressbane	Fotballanlegg
Vadsø	2043	6130	6130	1021
Porsanger	890	890	4450	494
Alta	1200	5600	8400	886
Lyngen	645	1610	-	358
Lenvik	920	3680	5520	613
Harstad	1100	11 510	23025	920
Hadsel	1660	8320	8320	1138
Vågan	1320	4610	9229	923
Vestvågøy	1790	-	10 750	1535
Alstadhaug	1860	1860	7 440	930
Vefsn	2710	2710	13 550	1232
Nordland				848
Troms				724
Finnmark				780
Landet				1041

²¹³ Som fotballanlegg regnes alle registrerte fotballanlegg på 40 x 60 eller mer registrert i anleggsregisteret per.1.1.1996.(Langkaas, 1997, s. 92)

Anleggsdekningen varier i de ulike kommunene. Porsanger er den kommunen som har færrest innbyggere per anlegg.²¹⁴ Grusbane er den anleggstypen som har den best potensielle anleggsdekningen. I kommunene Porsanger, Alta, Lyngen, Lenvik, Harstad og Vågan er den potensielle dekningen under gjennomsnittet for de utvalgte kommunene. De eneste kommunene hvor det er bygd to kunstgressbaner er Lenvik og Alta. Det er imidlertid Porsanger som har den høyeste anleggsdekningen. For kunstgressbane og gressbane skiller Harstad seg ut med en lav dekningsgrad.

Tabell 7: Anleggsdekning i forhold til aktive over 12 år i kommunene fordelt på anleggstyper for fotball. 2002.²¹⁵

	Aktive pr. gressbane	Aktive pr. grusbane	Aktive pr. kunstgressbane	Aktive pr. fotballbane
Vadsø	132	44	132	26
Porsanger	48	29	144	16
Alta	156	33	234	25
Lyngen	117	47	-	33
Lenvik	112	31	183	22
Harstad	309	29	618	26
Hadsel	213	43	213	31
Vågan	148	42	296	30
Vestvågøy	-	35	208	30
Alstadhaug	63	63	252	28
Vefsn	67	67	336	31
Landet				49

Bruk av lokal standard viser at anleggsdekningen varierer lite mellom kommunene i forhold til aktive per fotballbane. Porsanger skiller seg mest fordelaktig ut når det gjelder de tre anleggstypene. I denne analysen har det ikke vært mulig å foreta sammenlikninger med andre kommuner i Nord-Norge. Det kan derfor ikke hevdes, hvorvidt man i disse kommunene har en lav eller høy anleggsdekning i forhold til andre kommuner i Nord Norge. I forhold til landsgjennomsnittet finner vi en betydelig bedre

²¹⁴ I 2002 var det registrert 351 000 aktive fotballspillere. Dette tilsvarer 81 aktive pr. fotballbane i Norge. For aktive over 12 år tilsvarer det 49 aktive pr. bane. En dansk undersøkelse av dekningsgraden kom frem til et gjennomsnitt på 66 medlemmer per bane (Jespersen & Riiskjær, 1980).

²¹⁵ Aktive er avgrenset til antall spillere over 12 år som deltok i seriespill 2002.

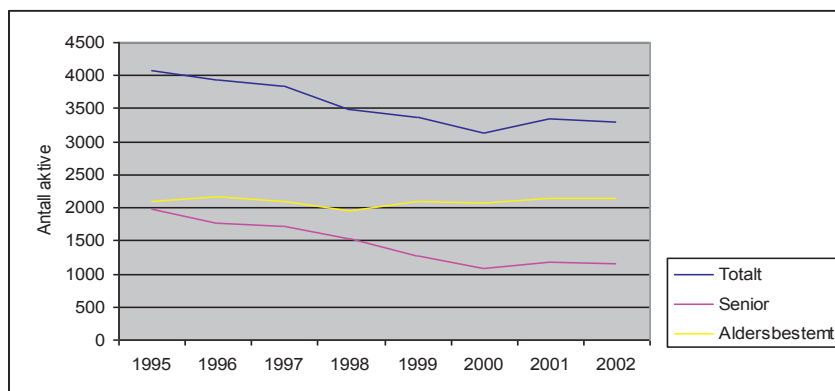
anleggsdekning per aktiv i kommunene. Anleggsdekningen per aktiv ville være 81 aktive per fotballbane eller 49 aktive per fotballbane over 12 år for de som er registrert i Norges Fotballforbund 2002. I henhold til Veal (2009) vil det første målet, antall innbyggere per anlegg, være en fast standard, mens antall aktive per anlegg kategoriseres som en lokal standard. En lokal standard som gjelder for etablering av anlegg ut fra lokale behov. Bruker vi den nasjonale standarden er det bare Vestvågøy og Vefsn kommune som har underdekning, mens bruk av lokal standard viser at samtlige kommuner har en høy dekningsgrad. Det kan derfor være vanskelig å peke på at det var et klart udekket behov i forhold til fotballanlegg i kommunene.

I det følgende skal jeg utdype hva slags betydning hallene hadde for den lokale idrettsdeltakelsen. Denne studien viser at hallene førte til endringer når det gjelder antall aktive, nye idretter, flere innendørs arrangement og dannelsen av nye klubber/idrettslag i de ulike lokalsamfunnene.

9.1 Økt betydning som aldersbestemt arena og færre aktive spillere

Gjennom å kartlegge deltakelsen i fotball i den enkelte kommune over en periode var hensikten få frem endringer i idrettsdeltakelse. Som et mål på deltakelse i denne studien så vi på hvor mange aktive i de elleve lokalsamfunnene som deltok i de fire fotballkretsenes seriespill. Figuren nedenfor viser antall aktive som deltok i perioden 1995-2002.

Figur 44: Antall aktive som deltok i fotballkretsenes seriespill i de ulike kommunene 1995-2002.

Det generelle mønsteret for perioden 1995 – 2002 viser en markant nedgang i antall aktive. Antall aktive over 12 år som deltok i fotballkretsenes seriespill ble redusert med nærmere 800. I Lenvik og

Vadsø ble deltakelsen blant voksne halvert. Et mønster som gikk igjen i de fleste kommunene var at det ble færre voksne som deltok, mens deltakelsen i aldersgruppen 12-18 år holdt seg stabilt eller gikk litt opp. Aldersbestemte utøvere utgjorde den største gruppen aktive i samtlige kommuner. Dette gjaldt også i kommune Vadsø og Harstad hvor voksne utgjorde den største gruppen aktive i 1995. I kommunene Alstadhaug og Mosjøen var rekrutteringen til seriesystemet blant aldersbestemte utøvere spesielt stor i perioden. Det var særlig kommet til flere smågutt- og guttelag som deltok i seriespill. Trenden ser ut til å være at fotballpopulasjonen som deltar i konkurranseaktivitet er blitt stadig yngre selv om det er store variasjoner mellom lokalsamfunnene.

En forklaring på nedgangen er at en rekke klubber ikke stilte med seniorlag eller at klubber slo sammen seniorlag. En oversikt over seniorlag i Finnmark fotballkrets viser at i perioden 1990-2001 ble 40 senior lag avviklet og 9 nye seniorlag kom til. I kommunene Vadsø, Porsanger og Alta ble 9 senior lag avviklet og 3 nye seniorlag etablert.²¹⁶

Det kan være vanskelig å forklare sammenhenger mellom forekomst av anlegg og anleggsbruk. Torkildsen (1999) fremhever tilgjengelige og akseptable anlegg som faktorer som påvirker deltakelsen. En utbygging av den idrettslige infrastrukturen har i liten grad ført til en vitalisering innen seniorfotballen. Det er åpenbart andre faktorer enn anlegg som kan forklare den sviktende rekrutteringen til seriesystemet. I intervjuene ble endrete fritidsvaner, fraflytting og at ungdom reiste bort for å ta utdanning trukket frem som forklaringer på forhold som gjorde det vanskelig å få oppslutning om seniorfotballen.

9.2 Utvidet sesong og økt konkurranseorientering blant barn og unge

En rekke arrangement ble ”institusjonalisert”, dvs. ble arrangert årlig etter at hallen åpnet. Det var særlig to grupper som fikk tilrettelagt turneringer og seriespill. I alle hallene ble det arrangert fotball turneringer for aldersbestemte lag, og gjennomført seriespill og cuper for mannlige bedriftsidrettsutøvere. Aldersbestemte turneringer kan deles inn i tre grupper. Den største gruppen var turneringer som oppstod som en direkte effekt av hallene. Aldersbestemte turneringer fant sted i alle hallene med unntak av Finnmarkshallen og Helgelandshallen. Et annet mønster som gikk igjen var at turneringer som tidligere ble avviklet i idrettshaller ble flyttet over i de nye hallene. I kommunene Alta, Alstadhaug og Vestvågøy ble turneringen flyttet fra idrettshallen. Det var bare i Alta at en turnering, Finnmark Dagblad Cup ble flyttet innendørs. Turneringstilbudet ble i noen haller utvidet til flere aldersbestemte turneringer i perioden januar – april. Dette gjaldt særlig turneringer som omfattet barn under 12-år. I noen haller ble det organisert seriespill for aldersbestemte utøvere. I to av hallene

---

²¹⁶ Opplysninger om lagutviklingen i Finnmark er gitt av administrasjonen i fotballkretsen.

ble det avviklet en ”slags” kretsserie for aldersgruppen 12-16 år. De fleste lag som deltok i den lokale kretsserien kom fra andre kommuner.

Hallene fikk økt betydning som konkurransearena. Dette gjaldt særlig for grupper som spiller 7-fotball og 5-fotball. Denne trenden har ført til en økning i antall innendørsturneringer for aldersbestemte lag og at tilbudet er blitt utvidet nedover i aldersgruppene. Et annet deltakermønster som vi så konturene av var organisering av seriespill innendørs på ”krets nivå”. I 2003 var ”kretsspillet” begrenset til to haller og var et tilbud til aldersgruppene 12-16 år. I 2004 ble det for første gang organisert seriespill i Finnmarkshallen og Porsangerhallen for aldersbestemte utøvere. Hallene har ikke bare utvidet treningsåret for barn og ungdom som vil trene fotball, men den økte vekten på konkurranser og turneringer har gjort at vintersesongen har fått økt betydning. En utvikling som bidrar til å utvide fotball sesongen for stadig yngre utøvere til helårsidrett. En trend vi har observert er at organisering av konkurranseidrett har endret seg fra å være lokal til også å omfatte deltakelse i kretsspill. Dette poenget trekker daglig leder i Finnmark Fotballkrets frem når han sier at ” *det kan være nødvendig å sette opp en egen terminliste i vintersesongen slik at turneringene ikke kolliderer med hverandre* ”.²¹⁷

9.3 Lokal og kommunal treningsarena

Hallene fungerte som et kommunalt og lokalt idrettsanlegg. På kveldstid og i helgene brukte den organiserte idretten hallene. Hallene ble i hovedsak brukt av idrettslag i kommunen. Vi registrerte at det var nesten ingen idrettslag fra andre kommuner som trente i hallene på kveldstid. I helgene var det en del lag, fortrinnsvis seniorlag fra andre kommuner, som sporadisk trente i hallene. Storhallen i Alta skilte seg ut ved at anlegget i helgene ble brukt av herrer seniorlag fra andre kommuner i Finnmark og Troms. Storhallen ble fortrinnsvis brukt til å spille kamper.

Innen den enkelte kommune varierte bruken. Avstand til hallen ser ut til å ha betydning for bruken. I kommuner hvor det er mer enn mellom 20-30 kilometer mellom tettsteder ble hallen i liten grad brukt av andre idrettslag i kommunen. I Hadsel kommune hvor hallen var plassert på Melbu var det liten bruk av idrettslag fra Storkmarknes og i Lyngen hvor hallen var plassert på Lyngseidet var det liten bruk fra idrettslagene på Leangsøyra og Skøelv. Idrettslag med fotballgruppe som var lokalisert i nærheten av hallene benyttet nesten uten unntak hallene. I Vågan og Sandnessjøen fungerte hallen nærmest som et ”klubblokale” siden det bare var et idrettslag ved siden av bedriftsidretten som brukte hallen på kveldstid. I Harstad og Alta var det flere idrettslag som trente i hallen. Her fungerte hallene som et kommunalt anlegg på lik linje med idrettshall og svømmehall som brukes av innbyggerne på

---

²¹⁷ Opplysning gitt i intervju av daglig leder i Finnmark fotballkrets til forfatter.28.01.2003.

tettstedet eller i byen. Dette støtter opp om Torkildsens sine studier som ved siden av tilgjengelighet til anlegg vektlegger lokalisering av anlegg som en faktor som influerer på deltakelsen.

"The actual location of a facility is of the utmost importance and will affect use; the rate of use of the facility falls progressively as once moves further away from the facility." (Torkildsen, 1999, s. 123).

Dette underbygges ytterligere ved at et flertall av hallbrukerne bodde da også mindre enn 5 kilometer fra hallene.

9.4 Bedriftsfotball året rundt

Bedriftsidretten hadde i alle hallene et tilbud til voksne menn. I enkelte kommuner førte lokaliseringen til en revitalisering av fotballaktivitet blant mannlige bedriftsidrettsutøvere. For bedriftsidrettsutøverne fungerte hallene utelukkende som konkurransearena. Seriespill og turneringer ble avviklet innendørs og i noen av kommunene hvor det fortsatt ble avviklet bedriftsserie utendørs var det mindre oppslutning. Turneringene ble avviklet som lokale turneringer med liten deltakelse fra lag utenfor kommunen. I alle kommunene ble bedriftsfotball spilt innendørs, mens i de fire kommunene Alstadhaug, Harstad, Leknes og Vågan ble det også spilt utendørs bedriftsserie. I Mosjøen førte bygging av hallen til at bedriftsfotballen kunne starte opp aktiviteten igjen etter at utendørsserien ble avviklet tidlig på 90-tallet. Bedriftsutøverne var den gruppen hallbrukere som hadde lengst sesong innendørs. Bedriftsfotballen rekrutterte både nye aktive og endret bedriftsfotballen fra å være en sesongbasert utendørsidrett til en innendørs helårsidrett. Hallene var det viktigste anlegget for denne gruppen og sammenliknet med andre hallbrukere trente bedriftsutøvere i liten grad i andre kommunale idrettsanlegg.

I noen kommuner førte anlegget til en revitalisering av fotballaktivitet blant tidligere spillere. For bedriftsidrettsutøverne fungerte hallene som konkurransearena. Seriespill og turneringer ble avviklet innendørs og i den grad det ble avviklet fotballspill utendørs var oppslutningen synkende. Det at bedriftsfotballen kom i gang med kamper og turneringer i de fleste hallene førte til økt rekruttering av spillere som tidligere hadde deltatt i kretsens seriespill.

9.5 Få nye idrettslag og idretter

Det tredje elementet vi var opptatt av å beskrive var hvilken betydning hallene hadde for organisering dvs. om det ble dannet nye klubber og idrettslag. En direkte effekt av hallene var at det ble dannet nye klatreklubber i Vadsø, Porsanger og Mosjøen. Klatring ble i disse kommunene et nytt aktivitetstilbud for grupper av ungdom. En forklaring på disse nydannelsene er at klatring kan utøves samtidig som det spilles på kunstgresset. Vi kan i denne sammenheng snakke om flerbruk av hallen. Ved siden av klatreklubbene ble det dannet en badmintonklubb på Melbo. En gruppe ungdom slo seg sammen og

dannet Hadsel badmintonklubb og brukte det utlagte sportsgulvet i hallen da dette var tilgjengelig i perioder av året. Hallene ser ut til å ha liten effekt på dannelsen av nye fotballklubber. I Alta ble det dannet en ny fotballklubb for seniorlag herrer. Klubben spilte sine hjemmekamper i Finnmarkshallen og brukte anlegget som hjemmebane og treningsarena.

9.6 Motstand mot endring

En rekke trenere trakk i intervjuene frem forholdet mellom fotball og andre idretter. Fotball ble i noen kommuner den eneste idretten som organiserte et tilbud til barn under 10-år innendørs i vinterhalvåret. I en rekke fler-idrettslag kom fotball i konkurranseforhold til andre idretter som hadde sesong om vinteren. Denne utviklingen resulterte i at i noen kommuner klarte ikke idrettslagene lenger å gi tilbud til aldersbestemte utøvere i håndball, ski og svømming. De som trente fotballag oppfattet det som om konflikten mellom idrettene var borte. Noen av de nord-norske fotballkretsene vedtok at det ikke skulle gis et konkurransestilbud i fotball innendørs i vinterhalvåret. Dette må tolkes som et svar på kritikken som hevdet at hallene ville flytte en aktivitet til barn og ungdom innendørs. Da kretstingene opphevet vedtaket om at aldersbestemt fotball ikke skulle inn i hallene var det for å komme mer i takt med "virkeligheten". Det var også motstand mot å organisere seriespill og turneringer som grep direkte inn i idrettslagenes andre idrettstilbud til barn og unge. På tross av at enkelte ledere trakk frem at det var vanskelig å få folk til å spille fotball om sommeren førte utvidelse av fotballsesongen til en viss monopolisering av aktivitetstilbudet. Dette gjaldt i hovedsak voksne menn, men enkelte trenere trakk også fram at hallene hadde ført til mindre interesse blant barn for fotballspill i skoleferien. Flere trenere påpekte at hallene førte til bedre treningsforhold og at prestasjonene til lagene økte, men det paradoksale var at klubbene i en rekke kommuner satt igjen med færre seniorlag i kommunen som spilte i samme divisjon.

Del IV

DEL IV: AVHANDLINGENS SVAR

10 Politikens virkninger

Denne studien kobler kunnskap om organisasjoner, aktører og nettverk som fattet beslutninger om bygging av hallene, og hva slags effekter implementeringen og iverksetting av politikken fikk med hensyn til anleggsbruk og idrettsdeltakelse. Det innebar å sette fokus på en lite utforsket sammenheng innen anleggfeltet mellom beslutningsprosesser som førte fram til finansiering, fordeling og bygging av hallene og hva som ble utfallet av lokaliseringen av hallene til nord-norske kommuner. Studien avdekker hvordan forskjellige aktører valgte ulike strategier som preget maktforholdene i ulike relasjoner og nettverk. NFF utøvde betydelig makt, ved at virkningen var at NFF fikk sin vilje gjennom. En maktutøvelse som førte til en omfordeling av ressurser, forfordeling av spillemidler og prioritering av offentlige midler til bygging av store innendørshaller i de tre nordligste fylkene. Studiet har avdekket et bilde av et mangfoldig og motsetningsfylt anleggfelt, med en rekke motsetninger og konflikter.

10.1 Hva var det idrettspolitiske bakteppe for “Hall i Nord”?

Bygging av fotballanlegg har blitt finansiert av det offentlige siden 1917. Det fantes landsomfattende planer allerede i 1924 for utbygging av fotballbaner, noe som førte til en geografisk spredning av godkjente fotballbaner. I perioden 1917- 1936 forvaltet anleggskomiteene i Riksforbundet (1910 – 1919) og Landsforbundet (1919 -1940), hvor representanter fra NFF enten ledet eller var komitemedlemmer, statlige midler som i hovedsak ble fordelt til bygging av fotballbaner. Det fantes en rekke private fotballanlegg i de fleste kommuner da krigen brøt ut. Fordeling av tippemidler fra 1948 endret dette bildet ved at kommunene ved siden av idrettslag også kunne søke om midler til bygging av fotballbaner. Denne implisitte kontrakten om at det offentlige skulle bygge anlegg og idretten drive med aktiviteten. Politikken fikk særlig stor betydning for bygging og spredning av gress- og grusbaner. Fra 1980-årene spilte det offentlige en langt større rolle i utbyggingen av fotballens infrastruktur. Det offentliges rolle i anleggsutbyggingen ble ytterligere forsterket da det teknisk ble mulig å spille fotball på kunstig underlag fra 1977. En gjennomgang av anleggsregisteret viser at kunstgressbaner nesten utelukkende er bygget og eid av kommunene. Flere anleggsmidler pga. større spilleinntekter og økt tippenøkkel kom særlig fotballen til gode. Fra 1948 til 1992 var fotballanlegg det mest utbredte konkurranseanlegget og den anleggstypen som hadde mottatt den største andelen tippe-/spillemidler i det norske samfunn. Anleggspolitikken har på mange måter vært bærebjelken i den statlige idrettspolitikken. En politikk som gjennom sin sentrale statlige forvaltning og spesielle form for finansiering har tilført fotballen en infrastruktur og sørget for en nasjonal spredning av fotballanlegg, som paradoksalt nok må betegnes som en liberal idrettspolitikk. Det spesifikt liberale består i at staten legger til rette for fotballaktivitet gjennom å finansiere idrettsanlegg, men avstår fra enhver form for “kolonisering” av aktivitetens form og innhold.

10.2 Hvordan klarte NFF å få gjennomslag for planleggings- og beslutningsprosesser som førte frem til finansiering, lokalisering og bygging av hallene?

Hvilke institusjonelle ordninger og beslutningsstrukturer gjorde at NFF kunne få gjennom vedtak om bygging? Den norske styringsmodellen med to formaliserte beslutningsveier: en for idrettsforbundet og en for særforbund åpner for rollekonflikter i forvaltning av anleggfeltet. Det spesielle i vårt case er at SF-linjen "overtar" anleggfeltet for NIF-linjen, nærmest finner et strukturelt hull. På tross av ulike forløp og motstand fra NIF-linjen planla og iverksatte NFF effektivt byggingen av alle hallene som planlagt. En forklaring på hvordan NFF klarte å få gjennomslag for planleggings- og beslutningsprosesser innad i idretten var at NFF som den sentrale aktøren skapte allianser med andre aktører utenfor NIF-linjen for å realisere egne mål og interesser NFF ikke kunne maktet alene. Studien viser at selv om implementeringen av anleggspolitikk gav rom for skjønn og endringer, enkelte lokale tilpasninger gjennom forhandlinger og alliansebygging i samstyringsrelasjoner mellom aktører på regionalt og kommunalt nivå, lyktes NFF gjennom ulike prosesser å koordinere offentlige og private aktører og ressurser og gi prosjektet en felles retning og mening tidlig i prosessen.

Denne samstyringen var mulig gjennom at ulike aktører innen det offentlige, det private næringsliv og politiske miljø samarbeidet i åpne og lukkede nettverk med aktører i SF-linjen. Nettverk som hadde stor relevans for den offentlige styringen. På mange måter lyktes gjennomføringen av prosjektet fordi SF-linjen forholdt seg til et styringsnettverk som var godt organisert og hadde ressurser. Ressurser som var annerledes om de hadde implementert prosjektet via de klassiske strukturene, det vil si strukturer som bygger på hierarki og et over- og underordningsforhold ved fordeling av spillemidler og offentlige midler. Beslutningene ble til ved å kombinere ulike styringsformer hvor nettverkene var avgjørende for å implementere prosjektet lokalt og å få gjennom eller endre beslutninger når det ble fattet vedtak mot prosjektet. Vi kan forstå governance, slik Hill og Lynn (2005) fant utfra en gjennomgang av et stort antall governance studier, og som empirien i denne studien viser at den horisontale styringsformen supplerte den hierarkiske styringsformen.

Hvilke interesser representerte aktører som var sentrale i beslutningsprosessene innad i idretten og det offentlige?

Selv om prosjektet ble styrt av nettverk som ikke inviterte til en åpen prosess og kretsen av involverte aktører var snever fikk prosjektet etter hvert en sterk offentlig forankring. Ressurskravene til hallene var så omfattende at det bare var det offentlige som hadde ressurser til å tildele midler. Tildeling av ekstraordinære midler og prioritering av spillemidler var en forutsetning hos NFF for å realisere hele prosjektet. Denne åpenbare mål- og interessekonflikten manifesterte seg raskt når prosjektet ble kjent

for Idrettsavdelingen, noe som skapte spenninger mellom NFF og Idrettsavdelingen både med hensyn til formell beslutningsmakt, finansielt ansvar og organisasjonsformer. I realiteten var det NFFs sentrale anleggskomite, i praksis forbundsstyret, som var den reelle søker og valgte ut kommunene. Avtalene og partnerskapet med kommunene, som kom på plass tidlig i prosjektet, svekket NIF-linjens muligheter for autorativ styring. Det at prosjektet forutsatte en særlig finansiering utover ordinære spillemidler rørte ved sensitive trekk ved den doble norske organisasjonsmodellen.

Hva kjennetegnet nettverkene som var sentrale på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå som gjorde at det lyktes å få gjennom vedtak om bygging av hallene?

De etablerte beslutningsveier som vanligvis formidler koblinger mellom plan, beslutning og tildeling i store anleggssaker ble tilsidesatt. Dette regulative styringsnettverket i NIF-linjen ble utfordret av ulike og mer flytende saksnettverk nasjonalt, regionalt og lokalt. Dette er følgelig en form for politisk styring som kan dekkes av betegnelsen samstyring, det vil si samstyring basert på nettverk og organisatoriske rammer der politiske spørsmål ble diskutert, beslutninger tatt og politikk implementert. Det er derfor uhensiktsmessig å sette likhetstegn mellom samstyring og nettverksstyring. De organisatoriske rammene som NFF hadde var et effektivt styringsnettverk, men empirisk sett var samhandlingen ikke begrenset til det som skjedde innenfor disse organisatoriske rammene. I Lenvik kommune, hvor flertallet var mot bygging av kommunal hall, var det tydelig hvordan tette og ekskluderende nettverk dannet av lokale idrettsledere, næringslivsaktører og anleggskomiteemedlemmer genererte økonomiske ressurser som etablerte en bakdør inn til de politiske beslutningsprosessene. Samstyringen lokalt materialiserte seg først og fremst gjennom formaliserte samhandlingsformer i SF-linjen, et partnerskap lokalt mellom NFF, entreprenør og kommunen, tillitsvalgte i NFF og næringslivsaktører. Samstyringen kom derfor til uttrykk i forskjellige samhandlingsformer. Nettverkene innrettet seg og arbeidet på andre måter enn det som hadde vært vanlig innen anleggfeltet hvor hierarkiske strukturer og byråkratiske rutiner var institusjonalisert og formalisert gjennom NIF-linjen. Samtidig var hierarkiet i NIF-linjen en forutsetning for nettverksstyringen. Det er derfor mer nærliggende å se på forholdet hierarki og nettverk i vårt case som gjensidig relaterte styringsformer enn alternative styringsformer.

Utfallet av beslutningsprosessene kan forklares ved nettverkene selv. Tildeling og fordeling av spillemidler forutsatte behandling i NIF-linjen. Den inter-organisatoriske relasjonen mellom sentrale aktører i NIF-linjen, Idrettsavdelingen og SF-linjen var ikke bare uttrykk for en gjensidig avhengighet, men prosessen fikk etterhvert også karakter av forhandlinger som førte til formelle politiske vedtak. For å forklare at prosjektet ble realisert ved hjelp av to ulike framgangsmåter, både ved hierarki og nettverk, er det ikke tilstrekkelig å peke på karakteristika ved de to nettverkene som inngikk samhandlingen, et styringsnettverk knyttet mot den formelle beslutningsvei, basert på hierarkiske

strukturer ved fordeling av spillemidler og et styringsnettverk knyttet mot det fylkeskommunale og kommunale nivå, men også på selv samhandlingen innen nettverkene. Vi kan si at prosjektet ble realisert ved både hierarkisk styring og nettverk. Det er ikke slik at horisontale relasjoner erstattet de hierarkiske relasjonene, men at de kom i tillegg og at nettverkene var avgjørende for beslutningene. Organisasjonsmodellen som NFF jobbet etter var mindre byråkratisk, la mindre vekt på det formelle hierarki. NFF arbeidet med å få gjennom beslutningene preget av *horisontale* koblinger på de ulike nivå både innenfor idretten og mellom aktører i idretten og politikere utenfor idretten. Dette innebar en måte å koordinere iverksetting av prosjektet som baserte seg på «flater samhandlingsformer». Denne politikken ble i første rekke utviklet og iverksatt i et samspill med ulike aktører lokalt.

Hvordan kunne en aktør få gjennomslag i denne prosessen selv om målsettingene gikk på tvers av den allmenne idrettspolitikken?

Allerede i implementeringsfasen skaffet sentrale aktører i NFF politisk støtte for prosjektet hos statsråder uten at kulturministeren eller ekspedisjonssjefen var informert eller involvert. Da Idrettsavdelingen ble involvert, både når det gjaldt realisering av antall haller i henhold til søknad og utløsning av spillemidler ved gitt prioritet i fylkeskommunale anleggsplaner ønsket Hans B. Skaset å koordinere aktører og ressurser for å gi disse «*felles retning og mening*». Vi kan si at ekspedisjonssjefen opptrådte som en klassisk byråkrat på inn-put siden da prosjektet måtte innordnes planverket og som offentlig tjenestemann på out-put siden da han styrte over og gjennom disse nettverkene for å iverksette at antall haller ble realisert og at prosjektet samlet fikk en gunstig finansiering.

Politiske nettverk knyttet til SF-linja hindret at allmennheten, og spesielt tillitsvalgte i idrettsråd og Troms Idrettskrets, fikk innsyn og kontroll over de politiske prosessene. Tillitsvalgte i idrettskretsen som behandlet saken ble aktører i et spill hvor de ble bundet opp i en handlingslogikk som ikke samsvarte med egne intensjoner og interesser. Det som i utgangspunktet var en maktrelasjon ble omdannet til en avmakts relasjon og med Rokkan (1987) kan vi si at organisasjonskanalen i Troms ble utfordret av den numeriske kanal. Folkevalgte vedtak endret idrettskretsstyrets og administrasjonens innstilling til vedtak. Studien viser at særlig enkelte aktørers påvirkninger var viktige for å få gjennom politiske beslutninger om bevilgninger om bygge-finansiering og driftsstøtte i Finnmark fylkesting. Det avgjørende var at flere sentrale aktører i fra Arbeiderpartiet var involvert i prosessene, og at disse nettverkene i stor grad var lukket. De sosiale kontaktene til disse aktørene gav adgang til innflytelsesrike politiske nettverk nasjonalt, regionalt og lokalt. Denne lobbyismen var først og fremst rettet mot valgte fylkespolitikere i Troms og Finnmark og kommunestyrerepresentanter i Lenvik. Vedtak som var helt avgjørende for å få endret vedtak som gikk mot iverksetting av prosjektet. Det er et åpent spørsmål om prosjektet hadde latt seg realisere dersom flertallet mot å finansiere storhall i

Alta hadde blitt det endelige vedtaket i Finnmark fylkesting. Hvorvidt denne sideforskyvningen svekket demokratiet i idretten er det vanskelig å svare på. Både SF-linjens pluralisme og NIF-linjens korporatisme peker begge, på tross av store ulikheter, mot interesseorganisasjonen som den idealtypiske organisasjonen som den mest verdifulle i et demokrati (Wollebæk & Selle, 2002).

10.3 Hvordan ble hallene utnyttet og hvilke konsekvenser fikk den nybygde anleggsmassen for anleggsbruk og anleggsbrukere?

Avhandlingens tredje mål har vært å avdekke hva som karakteriserer bruken av hallene og anleggsbrukerne i de ulike lokalsamfunnene. Gjennom et år brukte i gjennomsnitt 400 aktive hallene. Studien viser at hallene utnyttet mindre til trening og konkurranser gjennom året enn normal idrettshallen, fungerer i liten grad som flerbrukshall og som et interkommunalt anlegg. Disse funnene kan utdypes ytterligere. På kveldstid og i helgene ble hallene brukt av medlemmer av idrettslag. Hallene ble nesten ikke brukt til uorganisert aktivitet. Andre idretter enn fotball var inne i de fleste hallene, men denne bruken var marginal. Det er grunnlag for å hevde at anleggstypen har dreid bruken over i en mer spesialisert retning sammenliknet med bruk av en normal idrettshall.

Et gjennomgående aktivitetsmønster i alle hallene var at voksne kvinner i liten grad brukte anleggene. Denne kjønnsforskjellen var større sammenliknet med brukere av andre store innendørsanlegg. Sammenliknet med kvinnelige brukere av normalidrettshall og svømmehall utgjør kvinner en langt mindre prosentvis andel blant hallbrukerne.

Hallene ble utnyttet i større grad på kveldstid (42 prosent) enn på dagtid (29 prosent). Sammenliknet med utnyttelse av en normal idrettshall er denne betydelig høyere enn for hallene. Et flertall av brukerne bodde innen 5 kilometer fra hallen og sammenliknet med andre innendørsanlegg bodde en like stor andel innen 5 kilometer fra anlegget.

En direkte konsekvens av halletableringene er utvidelse av trenings- og konkurransesesongen til helårsidrett for aldersbestemte fotball utøvere og som helårs innendørsaktivitet for bedriftsspillere. Hallene kan forstås som uttrykk for en konflikt mellom to konkurrerende interesser; mellom behovet for flere anlegg for den økende medlemsmassen i NIF og fotballforbundets økte anleggskrav til trening, arrangement og konkurranse. På bakgrunn av disse funnene er det derfor grunn til å være enig med Goksøyr m.fl. (1996) som peker på at utviklingen av anleggsmassen har skjedd fordi særiddrettene har kunnet stille krav til anleggstyper som i økende grad ivaretar deres interesser.

10.4 Hvordan oppfyller hallene de idrettspolitiske målene for utbyggingen?

Studien undersøkte hvordan hallene oppfylte de idrettspolitiske målene for utbyggingen. På grunnlag av ulike empiriske kilder har jeg avdekket hvilke endringer hallene førte til når det gjaldt antall aktive,

nye idretter, innendørs arrangement, dannelse av klubber/idrettslag og deltakelse i fotball i perioden før og etter at hallene ble tatt i bruk.

Hallene fungerte som et kommunalt og lokalt idrettsanlegg. Det var få idrettslag utenfor kommunene som brukte hallene på kveldstid, mens det i helgene var en del fotballag, fortrinnsvis seniorlag som brukte hallene. Det er vanskelig å påvise at lokalisering av hallene i de ulike lokalsamfunnene hadde noen rekrutterende effekt i den forstand at det ble flere aktive spillere. Ser vi på hvilke endringer hallene har ført til når det gjelder deltakelse i fotball i den enkelte kommune, viser studien at selv om det var store variasjoner mellom lokalsamfunnene ble fotballpopulasjonen som deltok i konkurranseaktivitet mindre og yngre i perioden i 1995 – 2002. I perioden 1995-2002 ble det nærmere 800 færre aktive over 12 år som deltok i fotballkretsenes seriespill. Et gjennomgående mønster i de fleste kommunene var at det deltok færre voksne, mens deltakelsen i aldersgruppen 12-18 år holdt seg stabil eller gikk litt opp. En forklaring på nedgangen blant voksne er at en rekke klubber ikke stilte med seniorlag i kretsspill eller at klubber slo seg sammen for å stille felles seniorlag. En annen forklaring kan være at anleggsdekningen i kommunene var god da hallene ble planlagt og at hallene i større grad dekket et behov for bedre innendørs treningsforhold. Særlig ble fotball utvidet til helårsidrett nedover i aldersgruppene for barn og ungdom som spiller 7-fotball og 5-fotball. For barn og ungdom har turneringsspill i vintersesongen ført til at anleggene har fått økt betydning som trenings- og konkurransearena. Mannlige bedriftsutøverne var den gruppen hallbrukere som hadde lengst sesong innendørs. Bedriftsfotballen rekrutterte både nye aktive og endret bedriftsfotballen fra å være en sesongbasert utendørsidrett til en innendørs helårsidrett. For denne gruppen var hallene det viktigste anlegget og i forhold til andre hallbrukere brukte bedriftsutøvere i liten grad i andre kommunale idrettsanlegg, mens halvparten av brukerne hadde hallen som sin viktigste konkurranse- og treningsarena.

Studien viser at det ble dannet få nye klubber og at få andre idretter tok i bruk hallene. Det at hallene i liten grad ble brukt av andre utøvere og til andre idretter kan ifølge Tangen (2005) forklares med at idrettsanlegg har en type tause forventninger om å bli brukt på bestemte måter. Forventninger som legger føringer på hvordan anlegget kan brukes og hvem som kan bruke anlegget. De som er i stand til å svare på anleggets tause forventninger kunne utnytte dets muligheter. Funnene i denne studien viser tydelig at det skjer en seleksjon og eksklusjon av utøvere utfra hvordan anlegget er laget og hvilke aktiviteter som kan drives i anlegget.

Den økende deltakelsen siden 1990-årene i mosjons- og idrettsaktiviteter og en mer mangfoldig bruk av anlegg kan sees på som uttrykk for to endringsprosesser. En allmenngjøringsprosess som karakteriseres ved at nye sosiale grupper blir involvert i trenings- og mosjonsaktiviteter og bruk av anlegg og en differensieringsprosess som beskriver større skiller mellom deltakergrupper og en mer

spesialisert bruk av anlegg (Lamprecht & Stamm, 1996; Rafoss & Breivik, 2012). I et slikt perspektiv kan hallene forstås som uttrykk for en økende differensiering, en endring av idrettens rom. Dette er interessant med tanke på bruk av rom- og konkurranseutforming. Den engelske kulturgeografen Bale (1995) karakteriserer tendensen i byggingen av moderne idrettslandskap som "*placelessness*". Innendørshaller kan sees på det som Bale betegner som en tiltakende "*kunstiggjørelse af sportslandskapet*" og for mange aktive var disse "*weatherless places*" blitt deres viktigste treningsarena. Anleggene ser og føles like med dikterte og gitte verdier. Goksøyr (1988) bruker begrepet «*sportifisering*» for å beskrive prosessene som omdanner og utvikler idrettsaktiviteter med tanke på å fremme en rasjonell tidsadferd. Hos Goksøyr (1988) er standardisering av anlegg, kunstgress, hallkonstruksjon og konkurranseformer trekk ved sportifiseringen.²¹⁸ Det at hallene førte til en utvidelse av fotball til helårsidrett og økt vekt på konkurranser i vinterhalvåret kan forstås som uttrykk for at det overfor de aktive i utførelse av spillet ble lagt større vekt på kvantifisering, presisjon og rekordorientering (Guttmann, 2004).

10.5 Politikkutøvelse på idrettsfeltet

Planlegging og implementering av "Hall i Nord" prosjektet er egnet til å kaste lys over politikkutøvelse på idrettsfeltet. Den norske idrettsmodellen har vært preget av et nært partnerskap mellom idretten og det offentlige. En slik beslutningsorientert tilnærming, et top down perspektiv, må sees i sammenheng med at finansieringen av idrettsanlegg har vært et kjernepunkt i partnerskapet mellom idretten og det offentlige (Kjellberg & Reitan, 1995). Utformingen av ordningen for tildeling av tippe-/spillemidler har vært en kamposone med jevne mellomrom om tippenøkkel, spillefordeling og andelen statlige spill, men det har samtidig blitt utformet spilleregler på anleggsområdet som har vært robuste nok til at vi kan snakke om en etablert modell for samhandling mellom partene. Tyngdepunktet i maktaksen mellom idretten og staten har vært mellom Idrettsstyret og Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet. Det har langt på vei vært i dette idrettssegmentet at norsk idrettspolitikk har vært styrt. Forvaltning av tippe-/spillemidler har vært strengt regulert og sentralisert. Denne idrettspolitiske alliansen er blitt fremstilt som en del av det samfunnskorporative systemet, der

---

²¹⁸ Hos Goksøyr må vi forstå sportifisering som et sportsinternt begrep og det kan lett føre til at vi beskriver og analyserer idretten som et lukket felt. De endringene som vi har identifisert på anleggsfeltet må også forstås på bakgrunn av hvordan anleggene er kommet til veie. Det er nødvendig å kombinere rasjonalitet med et maktbegrep som setter seg igjennom. Gerd von der Lippe (1999) har i sin avhandling "Endring og motstand mot endring av feminiteter og maskuliniteter i idrett og kroppskultur i Norge:1890-1950" kritisert Goksøyr for å mangle et maktperspektiv. Lippe argumenterer for å forstå hvordan sportifiseringen har påvirket deltakelse mellom kjønnene er det nødvendig å trekke inn maktperspektivet.

staten forholder seg singularistisk til en medspiller/motpart, som har monopolpreget kontroll på anleggfeltet, Forvaltningen på feltet har preg av å være en “familierelasjon” med dobbeltroller, overganger og idrettsledere som vandrer ut av inn av offentlige stillinger. Håndteringen av idrettens andel av anleggsmidler er derfor en særegen form for segmentert styring.

Studien har vist at hvordan idrettsorganisasjonene fordeler ressurser sier noe om hva som kjennetegner maktstrukturer i den idrettspolitiske styringsmodellen. De innarbeidete reglene og den ordinære norske modellen for partnerskap var ikke tilpasset anleggskravene til NFF. En prosessorientert tilnærming, et bottom up perspektiv, viste at implementeringen og iverksetting av politikken rørte ved sensitive trekk ved modellen. Ved å sette fokus på styringsprosessene har vist at vi har en organisasjon med to organisasjonsmodeller, og at makten er innskrevet i begge disse sosiale strukturene. I et slikt perspektiv kan NIF sees på som en skjør overbygning over en føderasjon av idrettskretser og særforbund som hver for seg får stadig mer differensierte rammevilkår. Med ei slik institusjonell tilnærming argumenteres det med at interaksjonsformene i den idrettspolitiske styringsmodellen er ulik i de to modellene. Maktstrukturer, som denne studien viser, virket både konfliktskapende og integrerende. Pluralisme er derfor et mer relevant perspektiv enn korporativisme for å forklare styringen, på tross av at korporative tilnærminger står sterkt i studiet av idretten (Bergsgard, 2005; Goksøyr m.fl., 1996).²¹⁹ I vårt statsvitenskapelige system er organisasjoner en integrert del av det offentlige, samtidig som de har stor autonomi med hensyn til det som foregår internt i organisasjonen (Grønlie & Selle, 1998). Politikkimplementeringen kan sees på som en pluralisering eller fragmentering med flere aktører på banen og svekket maktkonsentrasjon. Studien viser at det er markante skillelinjer innad i den frivillige organiserte idretten og striden mellom NIF-leddet og SF-leddet om fordeling av spillemidler kan sees på som en drivkraft mot oppløsning av den norske idrettsmodellen.

I denne studien preges organisasjonsfeltet både av en tradisjonell styring som legger vekt på hierarkisk struktur og av nettverk. Ved å fokusere mer på styringsprosessene enn på selve de konstituerende enheter for iverksetting og beslutning i anleggsaker trådte det frem ulike beslutningsprosesser. Samstyring eller governance kjennetegnet det lokale nivået. Lokalt bygget mye av styringen på horisontal integrasjon hvor samhandlingsformene i stor grad bygget på nettverk og partnerskap.

---

²¹⁹ Wollebæk & Selle (2002) argumenter for at korporatisme står mye svakere lokalt enn nasjonalt og regionalt. Røiseland & Vabo (2008) viser til en gjennomgang av empiriske former for samstyring at hovedvekten av eksempler er hentet fra lokalpolitikken. “Det gjenspeiler i stor grad at governance eller samstyring er særlig typisk for det lokale nivået...” (Røiseland & Vabo, 2008, s.89). «Et lukket roms vedtakssystem» for fordeling av spillemidler til anlegg, impliserer ikke bare makt, men også avstand. I denne empiriske studien er avstanden tydelig mellom kontaktformene lokalt og kontaktformene sentralt og regionalt mellom idretten og staten.

Studien av beslutningsprosessene viser at de mer horisontale relasjonene ikke erstattet de hierarkiske, men at de kom i tillegg. I denne kombinasjonen av styringsformer spilte nettverkene en avgjørende rolle for realiseringen av “Hall i Nord” prosjektet. Studien viser at “Hall i Nord” prosjektet skapte bærekraftige koalisjoner, mobiliserte ressurser, nedkjempet motstand, skapte og endret det meningsbærende innhold knyttet til anleggenes betydning og slik skaffet legitimitet for prosjektet. NFF sin argumentasjon om hallenes allmenntytte fikk gjennomslag lokalt, på tross av at krets, forbund og byråkrati hadde andre oppfatninger om anleggstypens funksjon og allmenntytte. Vi kan si at NFF forskjøv den politiske deltakelsen fra korporativistisk representasjon til administrativ og parlamentarisk lobbyisme (Rommetvedt, 2005). Endring av vedtak i den numeriske kanal var avgjørende for realisering av prosjektet. Det er åpenbart at NFFs alliansebygging utover idrettssegmentet forrykket maktposisjonene innen styringsmodellen, men denne politikken endret nødvendigvis ikke de sentrale maktstrukturene i den idrettspolitiske styringsmodellen.

10.6 Kunnskapspolitiske utfordringer og forskningsbehov

Avhandlingens koblinger mellom politikktutforming og politikkimplementering har avdekket flere tematiske sammenhenger som stimulerer til, og fremstår som viktig for videre utforskning. Det er særlig et tema som kan videreutvikle og komplementere avhandlingens kunnskapsbidrag. Både gjennom intervju av trenere/tillitsvalgte/ daglige ledere, kartlegging av nettverk i de fire kommunene og dokument studiene avdekket et totalt fravær av kvinnelige aktører. Alle de dagligere lederne av hallene var menn. På møtene mellom representanter fra NFF og kommunene i Bodø og Alta deltok utelukkende menn. Lederne av de fire anleggskomiteene i fotballkretsene var menn. I de fire kommunene som ble undersøkt nærmere bestod de nettverkene som ble dannet eller komiteer som ble opprettet av menn. Det politiske nettverket som jobbet mot Finnmark fylkesting for å få på plass finansiering av hallen i Alta involverte bare mannlige aktører. I den grad kvinner ble involvert i prosessene var det som folkevalgte representanter til kommunestyrene eller at de satt som folkevalgte i fylkeskommunes kulturutvalg.

Kjønn som en sentral relasjon og differensieringskategori i menneskers liv har betydninger i alle sosiale relasjoner (Haavind, 1994). Dette gjør at kjønn både i symbolsk og sosial forstand konstrueres som en forskjellsrelasjon, som inneholder et relativt maktforhold. Konsekvensen er at menn har større tilgang på makt og privilegier enn kvinner og dette gjelder særlig på områder preget av makt og prestisje, som for eksempel idrett (Hargreaves, 1994; Hovden, 2000; Hovden & Gurholt, 1989). Kroppen har på ulike måter fungert som et sosialt imperativ, som blant annet har gitt menn makt til å fortolke og definere hva det skal bety å ha en kvinnekropp og hvilke øvelser, anlegg og idretter som passer for kvinner (Hovden, 2000). Det er med andre ord stort sett kjønnspolitiske maktforhold i

idretten som til enhver tid har bestemt om kvinner - og hvilke kvinner - som kan inkluderes i ulike idretter og på ulike idrettsarenaer. Og dette gjelder også for det meste i dag, fordi menn fremdeles er i flertall i de fleste av idrettens maktposisjoner, og kanskje særlig slik denne studien antyder i posisjoner som forvalter anleggsmidler. Dette peker på at menns deltakelse i politikktutforming og politikkomplementering ikke kan forstås uavhengig av deres kjønn samtidig som kvinners praksiser og strategier må forstås i lys av kjønn som maktrelasjon. I denne sammenheng vil dette bety å undersøke hvordan sosiale strukturer kan uttrykke kjønnete maktrelasjoner og hvordan disse kommer til uttrykk i beslutninger om bygging av anlegg, forvaltning av anleggfeltet og finansiering og fordeling av anleggstyper i en befolkning. Hvordan makt fordeles på anleggfeltet handler med andre ord om utbygging og fordeling av anleggstyper i en kvinnelig og mannlig befolkning?

Et annet tema som kan videreutvikle og komplementære avhandlingens kunnskapsgrunnlag er å utvikle mer valide mål for registrering av treningstid og bruk av innendørsanlegg. Et funn i denne studien var at den faktiske utnyttelsen av treningstid ikke samsvarte med reservert treningstid. Den faktiske registrerte utnyttelsen av treningstid var betydelig lavere enn for reservert treningstid i mange av hallene. En dansk studie viste at selv om det var et ønske fra idretten i Rudersdal kommune om flere idrettshaller, ble 30 prosent av "booked" treningstid ikke benyttet (Forsberg & Høyer-Kruse, 2013). De fleste idrettshallene i Norge er offentlig eid og det er ofte et uttrykt mål at anleggene skal bli brukt av så mange som mulig til konkurranseidrett og egenorganisert aktivitet "*Flerbrukshaller tar sikte på å dekke flest mulig aktivitetsformer på en og samme arena og har vært en prioritert halltype siden 1970-årene*". (Meld. St. 26 (2011-2012), s. 52). Hvor mye en innendørshall blir brukt har gjerne fokusert på om hallene er reservert for bruk av ulike idrettslag og grupper gjennom sesongen. En mer presis måte å registrere aktivitet bør være av interesse for utnyttelse av offentlige midler siden målet er å utnytte anleggene så mye som mulig. Ved å ta i bruk terminal kamera teknologi er det mulig å registrere om hallene brukes eller ikke og hvor mange aktive som bruker hallen. Et forskningsarbeid som sammenlikner terminal registrering med en manuell registrering av kjønn, alder, aktivitet etc. vil kunne danne et bedre kunnskapsgrunnlag for å optimalisere bruken av innendørsanlegg. Det er jo spennende å validere data ved hjelp av kamera mot data som er selvrapporterte. Dette er en måte å samle inn data om anleggsbruk som vi ikke har brukt i Norge, men som i dag er under utvikling i Danmark (Høyer-Kruse, 2013, s. 17-22). Min erfaring er at det er stort avvik mellom selvrappotering og registrering av faktisk bruk ved hjelp av observasjon i anlegg. Et slikt kunnskapsgrunnlag vil kunne bidra til å utvikle bedre offentlig politikk og en mer effektiv styring med bruk av innendørshaller.

10.7 Avslutning

Denne studien har strebet etter å forstå samsillet mellom aktører, institusjoner og et historisk utviklingsforløp. Samtiden må begripes som historie og som studien av "Hall i Nord" prosjektet viser

strekker trådene seg i mange retninger, til fortid, til nettverk av individer og institusjoner. Avhandlingens bidrag kan også leses som en kritikk av en teknokratisk forståelse av anleggsfeltet. En forståelse som fremstiller anleggsbruk og anleggsbehov ved “positive” størrelser som “anleggsdekning” og “etterslep” dvs. befolkningsstørrelse og godkjent søknadssum. Denne politikken har lagt vekt på å utarbeide et formalisert system for fordeling av ressurser. Disse positive størrelsene styrer og forvalter anleggsfeltet utfra en teknokratisk tankegang om at flere anlegg og en større anleggspott vil dekke behov og øke idrettsdeltakelsen. Anleggsfeltet fremstår slik som et felt uten indre motsigelser. Denne avhandlingen, som har undersøkt materialiteten dialektisk, viser at behovet for anlegg er bundet til bestemte interesser og forutsetninger og at effekten av en utbygging kan føre til uintenderte konsekvenser. Slik sett får studien fram at anleggspolitikk er å leve med vedvarende spenninger og uløste konflikter så lenge ressurser fordeles utenfor statsbudsjettet og kampen om anleggene kan holdes innen «familien».

Litteratur

LITTERATUR

Litteratur:

- Aars, J., & Fimreite, A. L. (2005). Local government and governance in Norway: Stretched accountability in network politics. *Scandinavian Political Studies*, 28(3), 239-256. doi: 10.1111/j.1467-9477.2005.00131.x
- Andersen, P. C. (1922). Fotball. I K. V. Amundsen (Red.), *Idrætsboken, Bd. 1* (s. 1-126). Kristiania: Aschehoug.
- Andersen, S. S. (1997). *Case-studier og generalisering: Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Augestad, P. (2007). Fra skovsø til badeland. I S. Agergaard & N. K. Nielsen (Red.), *Århus som idrætslandskab: Topografiske fortællinger og analyser* (s. 205-223). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Bale, J. (1993). *Sport, space, and the city*. London: Routledge.
- Bale, J. (1994). *Landscapes of modern sport*. Leicester: Leicester University Press.
- Bale, J., & Moen, O. (Red.). (1995). *The stadium and the city*. Keele: Keele University Press.
- Barland, B. (2000). *Domus Athletica: Et idrettsanlegg for framtida?* (Meldinger, notater, rapporter fra prosjektet "Idrettsanlegg 2000" nr. 11, 2000/01). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Berg, C., Myrvold, T. M., & Rommetvedt, H. (2001). *Kommunal organisering og bevilgninger til idretten* (Rapport RF 2001/001). Stavanger: RF-Rogalandsforskning.
- Bergsgard, N. A. (1999). *Idrettspolitikkfeltets organisering i 1990-årene* (Arbeidsrapport nr. 5/99). Bø: Telemarksforskning.
- Bergsgard, N. A. (2002). Nasjonalanlegg for ski - "ja takk, alle tre" IP. Mangset & H. Rommetvedt (Red.), *Idrett og politikk: Kampsport eller lagspill?* (s. 69-86). Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergsgard, N. A. (2005). *Idrettspolitikkenes maktspill: Endring og stabilitet i den idrettspolitiske styringsmodellen*. (Avhandling, dr. polit). Oslo: Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
- Bergsgard, N. A., Mangset, P., Houlihan, B., Nødland, S. I., & Rommetvedt, H. (2007). *Sport policy: A comparative analysis of stability and change*. Amsterdam: Butterworth-Heinemann.
- Bergsgard, N. A., & Norberg, J. R. (2010). Sports policy and politics – the Scandinavian way. *Sport in Society*, 13(4), 567-582. doi: 10.1080/17430431003616191
- Bergsgard, N. A., & Nødland, S. I. (2009). Kontaktmønstre og innflytelse i den lokale idrettspolitikken: Nettverk eller hierarki? I B. Enjolras & R. H. Waldahl (Red.), *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk* (s. 117-145). Oslo: Novus.

- Bergsgard, N. A., Nødland, S. I., & Seippel, Ø. (2009). "For den som har, skal få?" Makt og avmakt i lokal anleggspolitikk. I K. Rafoss & J. O. Tangen (Red.), *Kampen om idrettsanleggene: Planlegging, politikk og bruk* (s. 125-155). Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergsgard, N. A., & Rommetvedt, H. (2006a). Når idrett og politikk kolliderer: Feilskjær eller systemendring? *Idrottsforum.org*. Hentet fra http://www.idrottsforum.org/articles/bergsgard/bergsgard_rommetvedt/bergsgard_rommetvedt060517.pdf
- Bergsgard, N. A., & Rommetvedt, H. (2006b). Sport and politics: The case of Norway. *International Review for the Sociology of Sport*, 41(1), 7-27. doi: 10.1177/1012690206073146
- Bernett, H. (1965). *Die pädagogische Neugestaltung der bürgerlichen Liebesübungen durch die Philanthropen*. Schorndorf bei Stuttgart: Verlag Karl Hofmann.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breivik, G., & Vaagbø, O. (1999). *Jakten på det gode liv: Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning i perioden 1985-1997* (Skrifter i utvalg; Bd. 13). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Bø, I., & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital: Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Corneliusson, J. (1998). *Forholdet mellom statlige intensjoner og signaler knyttet til utbygging av nærmiljøanlegg, og den lokale iverksetting: En studie av iverksettingsprosessen i Oppegård og Drammen kommune* (Hovedfagsoppgave). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Delaney, K. J., & Eckstein, R. (2003). *Public dollars, private stadiums: The battle over building sports stadiums*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1991). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. I P. J. DiMaggio & W. W. Powell (Red.), *The new institutionalism in organizational analysis* (s. 63-82). Chicago: University of Chicago Press.
- Drivenes, I. (1994). *Eier- og driftsmodeller ved idrettshaller i Akershus fylke*. (Hovedfagsoppgave). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Dølvik, J. E., Danielsen, Ø., & Hernes, G. (1988). *Kluss i vekslinga: Fritid, idrett og organisering* (FAFO-rapport nr. 080). Oslo: FAFO.
- Egeberg, M., Olsen, J. P., & Sætren, H. (1975). *Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat* (Arbeidsnotat). Bergen: Maktutredningen.
- Egeberg, M., Olsen, J. P., & Sætren, H. (1978). Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat. I J. P. Olsen (Red.), *Politisk organisering: organisasjonsteoretiske synspunkt på folkestyre og politisk ulikhet* (s. 257-272). Bergen: Universitetsforlaget.
- Eichberg, H. (1986). *Die Veränderung des Sports ist Gesellschaftlich : die historische Veräntersforschung in der Diskussion*. Münster: Lit.
- Engelstad, F. (1999). Fra handling til struktur - tur/retur? I F. Engelstad (Red.), *Om makt: Teori og kritikk* (s. 303-320). Oslo: Ad notam Gyldendal.

- Engelstad, F. (2005). *Hva er makt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Enjolras, B., Seippel, Ø., & Waldahl, R. H. (2005). *Norsk idrett: Organisering, felleskap og politikk*. Oslo: Akilles.
- Enjolras, B., & Waldahl, R. H. (2007). Policy-making in sport: The norwegian case. *International Review for the Sociology of Sport* 42(2), 201-216. doi: 10.1177/1012690207084753
- Enjolras, B., & Waldahl, R. H. (2009). *Idrettsdemokratiet: Makt og styring i idretten*. Oslo: Akilles.
- Erstad, N. (1996). *Bruken av idrettsanlegg i Vestfold. Prosjektoppgave*. [S.l.]: Høgskolen i Telemark.
- Fasting, K., & Sand, T. S. (2009). *Kjønn i endring: En tilstandsrapport om norsk idrett*. Oslo: Akilles.
- Felde, K. (1991). *Beslutningsprosessen knytta til lokaliseringa av isanlegga for OL på Lillehammer: Ein analyse av idretten sin medverknad i prosessen*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Felde, K., & Thoresen, I. (1997). Idrettens organisering og rammebetingelser. I L. Langkaas (Red.), *Nasjonalatlas for Norge: Idrett* (s. 13-43). Hønefoss: Statens kartverk.
- Fenger, M., & Bekkers, V. (2007). The governance concept in public administration. I V. Bekkers, G. Dijkstra, A. Edwards & M. Fenger (Red.), *Governance and the democratic deficit: Assessing the democratic legitimacy of governance practices* (s. 13-34). Aldershot: Ashgate.
- Fimreite, A. L., Medalen, T., & Aars, J. (2005). By-governance. I A. L. Fimreite & T. Medalen (Red.), *Governance i norske storbyer: Mellom offentlig styring og privat initiativ* (s. 11-34). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Fivelsdal, E. (2000). Om Max Webers sosiologi. I M. Weber (Red.), *Makt og byråkrati: Essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier* (s. ix-xxiii). Oslo: Gyldendal.
- Flyvbjerg, B. (1991). *Rationalitet og magt, Bd. 1: Det konkrete videnskap*. København: Akademisk Forlag.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245. doi: 10.1177/1077800405284363
- Flyvbjerg, B. (2009). *Samfundsvidenskap som virker: Hvorfor samfunnsforskningen fejler, og hvordan man får den til at lykkes igen*. København: Akademisk Forlag.
- Forsberg, P., & Høyer-Kruse, J. (2013). *Facilitetsanalyse. Borgernes idrætsvaner og brug af faciliteter og udeområder i Rudersdal: Delrapport 2*. København: Idrættens Analyseinstitut.
- Fuglestad, O. L., Aase, T. H., & Fossåskaret, E. (Red.). (1997). *Metodisk feltarbeid: Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Furre, B. (1972). *Norsk historie 1905 - 1940* Oslo: Det norske samlaget.

- Gerring, J. (2007). *Case study research: Principles and practices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goksøyr, M. (1988). *Sivilisering, modernisering, sportifisering: Fruktbare begreper i idretts historisk forskning?* (Notater og rapporter fra Norges idrettshøgskole nr. 90). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Goksøyr, M. (1992). *Staten og idretten 1861-1991*. [Oslo]: Kulturdepartementet, Idrettsavdelingen.
- Goksøyr, M. (1999). Strateger på banen, lagspillere på sidelinjen? I E. Rudeng (Red.), *Kunnskapsregimer: Debatten om De nasjonale strateger* (s. 306-315). Oslo: Pax.
- Goksøyr, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Goksøyr, M., Andersen, E., & Asdal, K. (1996). *Kropp, kultur og tippekamp: Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946-1996*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goksøyr, M., & Olstad, F. (2002). *Fotball!: Norges fotballforbund 100 år*. [Oslo]: Norges fotballforbund.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks*. London: Lawrence and Wishart.
- Grønlie, T., & Selle, P. (1998). *Ein stat?: Fristillingas fire ansikt*. Oslo: Samlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Guttmann, A. (1978). *From ritual to record: The nature of modern sports*. New York: Columbia University Press.
- Guttmann, A. (2004). *From ritual to record: The nature of modern sports*. New York: Columbia University Press.
- Haavind, H. (1994). Kjønn i forandring – som fenomen og som forståelsesmåte. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 31(9), 767-783.
- Hapnes, O. C. (1998). *Elvepadling i Sjoa: Forhold omkring bruk og brukere av riks anlegget for elvepadling i Sjoa* (Hovedfagsoppgave). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sports*. London: Routledge.
- Heinzerling, G. (2002). *Plan- og beslutningsprosesser omkring utbygging av lokale idrettsanlegg: En casebeskrivelse* (Rapport RF 2002/089). Stavanger: RF-Rogalandforskning.
- Heinzerling, G., & Rommetvedt, H. (2002). Utbygging av idrettsanlegg - planer, penger og partnerskap. I P. Mangset & H. Rommetvedt (Red.), *Idrett og politikk: Kampsport eller lagspill?* (s. 157-176). Bergen: Fagbokforlaget.
- Hernes, G. (1983). *Makt og styring* (Det moderne Norge, Bd. 5). Oslo: Gyldendal.
- Hernes, G. (Red.). (1978). *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*. Bergen: Universitetsforlaget.

- Hill, C. J., & Lynn, L. E. (2005). Is hierarchical governance in decline? Evidence from empirical research. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15(2), 173-195.
- Hofmo, R. (1933). *Idrett og politikk: Arbeidernes idrettsforbunds opgaver og mål*. Oslo: Det Norske arbeiderpartis forlag.
- Hofmo, R. (1937). *Folkeidrett: Borgerlig idrett, arbeideridrett*. Oslo: Det Norske arbeiderpartis forlag.
- Hofmo, R. (Red.). (1947). *Boka om idrettsanlegg*. [Oslo]: Statens idrettskontor.
- Holm, K. (1995). *Løkkebruksundersøkelsen 1995: En undersøkelse om bruken av 15 balløkker i fylkene Vestfold, Oppland og Telemark: Samlet rapport fra vinter- og sommerundersøkelsen*. Bø: Høgskolen i Telemark.
- Holme, I. M., & Solvang, B. K. (1991). *Metodevalg og metodebruk* (2. utg.). [Oslo]: TANO.
- Hovden, J. (2000). *Makt, motstand og ambivalens: Betydninger av kjønn i idretten*. (Avhandling, dr. polit). Tromsø: Institutt for sosiologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø.
- Hovden, J., & Gurholt, K. P. (1989). *Women in sport - sport for women: Constructing scenarios and utopias from a women centered perspective* (FDH-rapport 1989:5). Alta: Finnmark distriktshøgskole.
- Høyer-Kruse, J. (2013). *Kommunal planlægning af idrætsfaciliteter*. (Ph.d.-afhandling). Odense: Syddansk Universitet. Institut for Idræt og Biomekanik.
- Ibsen, B., & Eichberg, H. (2006). *Dansk idrætspolitik: Mellem frivillighed og styring*. København: Idrættens Analyseinstitut.
- Ibsen, B., & Eichberg, H. (2012). Dansk idrætspolitik - mellem frivillighed og statslig styring. I H. Eichberg (Red.), *Idrætspolitik i komparativ belysning - national og international* (s. 147-210). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jespersen, E., & Riiskjær, S. (1980). *Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune*. Slagelse: Bavlbanke.
- Johnsen, T. S. R. (2005). *Kvinner og trening: Om motiver og barrierer som fremmer og hindrer kvinners deltakelse* (Hovedfagsoppgave). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Kersbergen, K. V., & Waarden, F. V. (2004). 'Governance' as a bridge between disciplines: Cross-disciplinary inspiration regarding shifts in governance and problems of governability, accountability and legitimacy. *European Journal of Political Research*, 43(2), 143-171. doi: 10.1111/j.1475-6765.2004.00149.x
- Kjellberg, F., & Reitan, M. (1995). *Studiet av offentlig politikk: En innføring*. [Oslo]: TANO.
- KKD. (2003). *Finansieringen av statlig idrettspolitik: Kartlegging, vurdering og forslag til tiltak for bedre måloppnåelse*. Oslo: Kultur- og kirke departementet.
- Klein, M.-L. (1993). Social-spatial conditions affecting women's sport: The case in the Ruhr area. *International Review for the Sociology of Sport*, 28(2-3), 145-155. doi: 10.1177/101269029302800206

- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Lamprecht, M., & Stamm, H. P. (1996). Age and gender patterns of sport involvement among the Swiss labor force. *Sociology of Sport Journal*, 13(3), 274-287.
- Langkaas, L. (Red.). (1997). *Nasjonalatlas for Norge: Idrett*. Hønefoss: Statens kartverk.
- Larsen, P. (1985). Norsk fotball: hundre år - 1885-1985. I E. Olsen (Red.), *Fotball - mer enn et spill* (s. 67-82). Oslo: Cappelen.
- Lesjø, J. H. (2003). *OL-saken: En prosess-sosiologisk studie av planlegging, politikk og organisering* (Avhandling, dr. philos, Universitetet i Oslo). (Forskningsrapport nr. 100). Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer.
- Lesjø, J. H. (2011). OL, partnerskap og flernivåstyring. I D. V. Hanstad (Red.), *Norsk idrett: Indre spenning og ytre press* (s. 393-409). Oslo: Akilles.
- Limstrand, T. (2005). *Bingenes herre: En undersøkelse om fysisk aktivitet blant barn og ungdom på Fauske*. [Bodø]: Nordland fylkeskommune.
- Limstrand, T. (2008). Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: A review. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 18(3), 275-287. doi: 10.1111/j.1600-0838.2007.00742.x
- Limstrand, T., & Rehrer, N. J. (2008). Young people's use of sports facilities: A Norwegian study on physical activity. *Scandinavian Journal of Public Health*, 36(5), 452-459. doi: 10.1177/1403494807088455
- Lippe, G. v. d. (1997). *Endring og motstand mot endring av femininiteter og maskuliniteter i idrett og kroppskultur i Norge 1890-1950 - med et sideblikk på Tyskland, Sverige og Danmark : En feministisk analyse av et empirisk materiale*. (Avhandling, doktorgrad). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Lukes, S. (2005). *Power: A radical view* (2. utg.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Løberg, K. (1988). *Idrettshaller: Litt om kostnader og finansiering/drift*. Trondheim: K. Løberg.
- Magnussen, A. (2005). *Ballbingen: En møteplass for de mange eller en rugeplass for de få?* (Masteroppgave), Høgskolen i Telemark, Institutt for idrett og friluftsliv, Bø i Telemark.
- Magnussen, T., Gjertsen, A., & Røiseland, A. (2002). *Mellom statlig plankrav og kommunalt spelerom: Evaluering av kommunedelplanar for anlegg og område for idrett og friluftsliv* (NF-rapport nr. 1/2002). Bodø: Nordlandsforskning.
- Mangset, P., & Rommetvedt, H. (2002). *Idrett og politikk: Kampsport eller lagspill?* Bergen: Fagbokforlaget.
- Meld. St. 26 (2011-2012). *Den norske idrettsmodellen*. [Oslo]: Kulturdepartementet.
- Moren, J. (Red.). (1974). *Den kollegiale forvaltning: Råd og utvalg i sentraladministrasjonen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nenseth, V. (2009). En maktens arena? I K. Rafoss & J. O. Tangen (Red.), *Kampen om idrettsanleggene: Planlegging, politikk og bruk* (s. 157-176). Bergen: Fagbokforlaget.

- Nenseth, V., Skogheim, R., & Schmidt, L. (2006). *Kunstgress i vekst - svømmehall i forfall: Planlegging og prioritering av idrettsanlegg* (NIBR-rapport 2006:3). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Norberg, J. R. (1998). A mutual dependency: Nordic sports organizations and the state. I H. Meinander & J. A. Mangan (Red.), *The nordic world: Sport in society* (s. 115-135). London: Frank Cass.
- Norberg, J. R. (2012). *Statens stöd til idrotten: Uppföljning 2011*. Stockholm: Centrum för idrottsforskning. Hentet fra <http://dspace.mah.se/dspace/bitstream/2043/13866/2/Statens-stod-till-idrotten-2011.pdf>
- Nordahl, G., & Tyrihjell, O. (1961). *Norsk idrett gjennom hundre år: 1861-1961*. Oslo: Aschehoug.
- Nordby, T. (1994). *Korporatisme på norsk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU (2003:19). *Makt og demokrati: Sluttrapport fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Arbeids- og administrasjonsdepartementet.
- Olsen, A. M. (1996). *Forskning i tilknytning til idrettsanlegg og idrettsutøvelse: Notat til det forberedende utvalget for forskningsprogrammet "Idrettens omfang, betydning og betingelser i det norske samfunn"*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Olsen, A. M., & Giske, R. (1994). *Idrettshaller i fokus: Hva karakteriserer dem? Hvor mye brukes de? Hvem bruker dem? Hva brukes de til? Hva koster bruken?* Oslo: Kulturdepartementet.
- Olsen, A. M., & Giske, R. (1996). *Svømmehallbrukere og bruk av svømmehaller: Sammenfattende rapport fra to undersøkelser gjennomført etter oppdrag av Kulturdepartementet, Idrettsavdelingen*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Olstad, F. (1987). *Norsk idretts historie, Bd. 1: Forsvar, sport, klassekamp, 1861-1939*. [Oslo]: Aschehoug.
- Olstad, F., & Tønnesson, S. (1986). *Norsk idretts historie*. [Oslo]: Aschehoug.
- Opedal, S. H., & Rommetvedt, H. (1995). *Miljøvernorganisasjonenes påvirkningsstrategier: Korporatisme, lobbyisme, aksjonisme* (Rapport RF 95/052). Stavanger: RF-Rogalandsforskning.
- Opedal, S. H., & Rommetvedt, H. (2006). Politikk for norsk lokalidrett. I: I *Idrottshistoriskt symposium: Malmö 10-11 november 2005* (s. 149-161). [Stockholm]: Sveriges centralförening för idrottens främjande.
- Ousland, G. (1949). *Fagorganisasjonen i Norge, Bd. 3: Fra verkstedet til samfunnet 1932-1939* [Oslo]: AFL : I kommisjon hos Tiden.
- Pettersen, P. (1985). Damefotball. Idrettshistorie og viktig skanse i likestillingskampen. I E. Olsen (Red.), *Fotball - mer enn et spill*. Oslo: Cappelen.
- Pfister, G. (1993). Appropriation of the environment, motor experiences and sporting activities of girls and women. *International Review for the Sociology of Sport*, 28(2-3), 159-172. doi: 10.1177/101269029302800207

- Pierre, J. (1998). Public-private partnerships and urban governance: Introduction. I J. Pierre (Red.), *Partnerships in urban governance: European and American experiences* (s. 1-10). London: Macmillan.
- Protinus. (2002). *Bruk av idrettsanlegg - nasjonal undersøkelse av flerbrukshaller og svømmehaller*. Oslo.
- Protinus. (2003). *Bruk av idrettsanlegg - nasjonal undersøkelse av fotballhaller og ishaller*. Oslo.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rafoss, K. (1991). *Kommuneplan idrett* (FDH-undervisning 1991:2). Alta: Finnmark distriktshøgskole.
- Rafoss, K. (1993). *Et differensiert idrettsbilde: En analyse av deltakelse i aktiviteter, treningssammenhenger og anlegg* (FDH-rapport 1993:10). Alta: Finnmark distriktshøgskole.
- Rafoss, K. (2005a). *Haller i Nord: En kartlegging og analyse av organisering, drift og utleie av 11 nordnorske innendørshaller. Del IV* (HiF-rapport 2005:4). Alta: Høgskolen i Finnmark, Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag.
- Rafoss, K. (2005b). *Idrettsanlegg i Nordland: En kartlegging og analyse av anleggsbrukere i Narvikfjellet alpinanlegg*. [Bodø]: Nordland fylkeskommune.
- Rafoss, K. (2005c). *Idrettsanlegg i Nordland: En kartlegging og analyse av bruk og brukere i fem treningshaller for fotball*. [Bodø]: Nordland fylkeskommune.
- Rafoss, K. (2006). *Idrettsanlegg i Nordland: En kartlegging og analyse av bruk og brukere av Kippermoen idrettsenter i Mosjøen*. [Bodø]: Nordland fylkeskommune.
- Rafoss, K. (2007). *Idrettsanlegg i Nordland: En kartlegging og analyse av bruk og brukere av Skjomen golfpark i Narvik*. [Bodø]: Nordland fylkeskommune.
- Rafoss, K. (2011). Forvaltning og interessekamp om statlige midler til idrettsanlegg. I D. V. Hanstad (Red.), *Norsk idrett: Indre spenning og ytre press* (s. 427-446). Oslo: Akilles.
- Rafoss, K. (2012). Et styringssystem i emning: Utforming og implementering av en offentlig idrettspolitik for 1940. *Heimen*, 49(2), 181-196.
- Rafoss, K., & Breivik, G. (2005). *Anleggsbrukere: En kartlegging og analyse av anleggsbruk i den norske befolkning* (HiF-rapport 2005:11). Alta: Høgskolen i Finnmark, Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag.
- Rafoss, K., & Breivik, G. (2009). Anleggsbruk i befolkningen: En studie av anleggstyper, aktivitetsprofiler og endring. I K. Rafoss & J. O. Tangen (Red.), *Kampen om idrettsanleggene: Planlegging, politikk og bruk* (s. 53-79). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rafoss, K., & Breivik, G. (2012). *Idrett og anlegg i endring: Oppslutning om idretsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen*. Oslo: Akilles.
- Rafoss, K., Tangen, J. O., Breivik, G., Sand, T. S., Thorén, A.-K. H., Bergaust, T. E., & Stokke, K. B. (2010). *Fysisk aktivitet: Omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet* (HiF-rapport 2010:10). [Alta]: Høgskolen i Finnmark.

- Ragin, C. C. (1994). *Constructing social research: The unity and diversity of method*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.
- Riksrevisjonen. (2009). *Riksrevisjonens undersøkelse av tilskudd til idrettsanlegg* (Dokument nr. 3:8 (2008-2009)). Oslo: Riksrevisjonen.
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Roessler, K., & Overbye, M. (2006). *Kvinder og mænd i idrættens rum*. København: Syddansk Universitet i samarbejde med Lokale- og Anlægsfonden.
- Rokkan, S. (1987). Numerisk demokrati og korporativ pluralisme: To beslutningskanaler i norsk politikk. I S. Rokkan (Red.), *Stat, nasjon, klasse: Essays i politisk sosiologi* (s. 63-110). Oslo: Universitetsforlaget.
- Rommetvedt, H. (2002a). Idrett og politikk - perspektiver og utviklingstrekk. I P. Mangset & H. Rommetvedt (Red.), *Idrett og politikk: Kampsport eller lagspill?* (s. 9-10). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rommetvedt, H. (2002b). *Politikkens allmenngjøring og den ny-pluralistiske parlamentarismen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rommetvedt, H. (2005). Norway: Resources count, but votes decide? From neo-corporatist representation to neo-pluralist parliamentarism. *West European Politics*, 28(4), 740-763. doi: 10.1080/01402380500216674
- Røiseland, A. (1996). *Statlige målsetninger og lokal praksis : Om kommunenes arbeide med miljøbetingede helseproblemer* (Avhandling, dr. polit, Universitetet i Oslo). (NF-Rapport nr. 11/96). Bodø: Nordlandsforskning.
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2008). Governance på norsk. Samstyring som empirisk og analytisk fenomen. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 24(1/2), 86-107.
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2012). *Styring og samstyring: Governance på norsk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sahlin-Andersson, K. (1986). *Beslutsprocessens kompleksitet: Att genomföra och hindra stora projekt*. (Avhandling, doktorgrad, Umeå universitet). Lund: Doxa.
- Schmidt, L. (2004). *Skolegården, jungel eller luftgård?: En studie av nærmiljøanlegg, barn og fysisk aktivitet i skolegården* (NIBR-rapport 2004:1). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Schmitter, P. C. (1979). Still the century of corporatism? I P. Schmitter & G. Lehmbruch (Red.), *Trends toward corporatist intermediation* (s. 7-52). London: Sage.
- Segaard, S. B., & Wollebæk, D. (2011). Sosial kapital - hva er det og hvor kommer det fra? I S. B. Segaard & D. Wollebæk (Red.), *Sosial kapital i Norge* (s. 25-50). [Oslo]: Cappelen Damm akademisk.
- Seippel, Ø. (2008a). Public policies, social capital and voluntary sport. I M. Nicholson & R. Høye (Red.), *Sport and social capital* (s. 233-256). Amsterdam: Elsevier.
- Seippel, Ø. (2008b). Sports in civil society: Networks, social capital and influence. *European Sociological Review*, 24(1), 69-80. doi: 10.1093/esr/jcm035

- Seippel, Ø., Ibsen, B., & Norberg, J. R. (2010). Introduction: Sport in Scandinavian societies. *Sport in Society*, 13(4), 563-566. doi: 10.1080/17430431003616167
- Selle, P. (1991). *Organisasjonssamfunnet i ei brytningstid: Utfordringer i 90-åra*. Bergen: Alma Mater.
- Selle, P. (1995). Idretten og det offentlege: Ein familie? I K. K. Klausen & P. Selle (Red.), *Frivillig organisering i Norden* (s. 336-353). [Oslo]: TANO.
- Selle, P., & Østerud, Ø. (2006). The eroding of representative democracy in Norway. *Journal of European Public Policy*, 13(4), 551-568. doi: 10.1080/13501760600693929
- Selznick, P. (1968). *Modern organisationsteori*. Stockholm: Prisma.
- Skjervheim, H. (2000). *Objektivismen - og studiet av mennesket*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Slagstad, R. (1996). Arbeiderpartistaten – maktens bruk og misbruk. *Nytt norsk tidsskrift*, 13(1), 12-27.
- Slagstad, R. (1998). *De nasjonale strateger*. Oslo: Pax.
- Slagstad, R. (2004, 23.-29. april). Nietzsche som sportsfilosof, *Morgenbladet*, s. 43-45.
- Slagstad, R. (2008). *(Sporten): En idéhistorisk studie*. Oslo: Pax.
- SOU (2008:59). *Föreningsfostran och tävlingsfostran: En utvärdering av statens stöd till idrotten*. Stockholm: Kulturdepartementet. Hentet fra <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/66/71/bc89126c.pdf>
- St.meld. nr. 8 (1973-1974). *Om organisering og finansiering av kulturarbeid*. Oslo: Kyrkje- og undervisningsdepartementet.
- St.meld. nr. 14 (1999-2000). *Idrettslivet i endring: Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*. [Oslo]: Kulturdepartementet.
- St.meld. nr. 41 (1991-1992). *Idretten - folkebevegelse og folkeforlystelse*. [Oslo]: Kulturdepartementet.
- Steen-Johnsen, K. (2004). *Individualised communities: Keep-fit exercise organisations and the creation of social bonds*. (Avhandling, doktorgrad). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Stoker, G. (1998). Governance as theory: Five propositions. *International Social Science Journal*, 50(155), 17-28. doi: 10.1111/1468-2451.00106
- Storm, R. K., Hoberman, J. M., & Wagner, U. (2010). *Observing sport: Modern system theoretical approaches* (Reihe Sportsoziologie 19). Schorndorf: Hofmann.
- Støve, O. W. (1998). *Alpinanlegg: Forhold omkring bruk og brukere av et utvalg norske alpinanlegg* (Hovedfagsoppgave). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Sørensen, E., & Torfing, J. (2005). *Netværksstyring: Fra government til governance*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Sørli, K. (2001). *Kommunedemografi: Klassifisering og karakteristikk av befolkningsutviklingen i kommunene. Utsikter for det første tiåret på 2000-tallet* (NIBR prosjektrapport 2001:5). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

- Tangen, J. O. (1997). *Samfunnets idrett: En sosiologisk analyse av idrett som sosialt system, dets evolusjon og funksjon fra arkaisk til moderne tid*. (Avhandling, dr. philos, Universitetet i Oslo). Bø: Høgskolen i Telemark.
- Tangen, J. O. (2004a). Embedded expectations, embodied knowledge and the movements that connect. *International Review for the Sociology of Sport*, 39(1), 7-25. doi: 10.1177/1012690204040520
- Tangen, J. O. (2004b). *Idrettsanlegg og anleggsbrukere - tause forventninger og taus kunnskap: Skisse til en ny forståelse av idrettsanleggenes danning, betydning og funksjon* (HiT skrift 2004:2). Porsgrunn: Høgskolen i Telemark.
- Tangen, J. O. (2004c). *Kyststien - tre perspektiver* (HiT skrift 2004:3). Porsgrunn: Høgskolen i Telemark.
- Tangen, J. O. (2004d). 'Making the space': A sociological perspective on sport and its facilities. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 7(1), 25-48.
- Tangen, J. O. (2005). Idrettsanlegg som politisk virkemiddel - virker det? I D. V. Hanstad & M. Goksøyr (Red.), *Fred er ei det beste: Festskrift. Hans B. Skaset 70 år* (s. 75-82). Oslo: Gyldendal undervisning.
- Tangen, J. O. (2007). Ballbingen: I de godes tjeneste! *Kroppsøving*, 57(5), 6-8.
- Tangen, J. O. (2010). *9 hull til bedre helse : Golfens helsegevinst i relasjon til myndighetenes anbefalinger*. Oslo: Norges golfforbund.
- Tangen, J. O. (2011). Idrettens anlegg - brekkstangen som sviktet. I D. V. Hanstad (Red.), *Norsk idrett: Indre spenning og ytre press* (s. 447-463). Oslo: Akilles.
- Tangen, J. O., & Istad, R. M. (2012). The spread of a rumour – the growth and diffusion of golf in Norway. *European Journal for Sport and Society*, 9(1+2), 81-104.
- Thomas, G. (2011). A typology for the case study in social science following a review of definition, discourse, and structure. *Qualitative Inquiry*, 17(6), 511-521. doi: 10.1177/1077800411409884
- Thomassen, F. (1994). *En deskriptiv fremstilling og en analyse av prosessen frem mot realisering av idrettshall i tre kommuner: Et "nyinstitusjonelt" perspektiv* (Hovedfagsoppgave). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Torfing, J. (2005). Instiutionelle teorier inden for politologi. I K. Nielsen (Red.), *Institutionel teori: En tværfaglig introduktion* (s. 46-64). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Torkildsen, G. (1999). *Leisure and recreation management* (4. utg.). London: Routledge.
- Tranøy, B. S., & Østerud, Ø. (Red.). (2001). *Den fragmenterte staten: Reformen, makt og styring*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tønnesson, S. (1986). *Norsk idretts historie, Bd. 2: Folkehelse, trim, stjerner, 1939 -1986*. [Oslo]: Aschehoug.
- Ulseth, A.-L. B. (2008). *Mellom tradisjon og nydannelse: Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge*. (Avhandling, dr. polit, Universitetet i Oslo). Oslo: Akademisk publisering.

- Veal, A. J. (2009). *Alternatives to standards: A review of leisure planning guidelines: U-plan project paper 2* (4. utg.)(School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12). Lindfield, NSW, Australia: University of Technology, Sydney.
- Waldahl, R. H. (2005). *Statlig idrettspolitik: En studie av politikkdannelse på idrettsfeltet* (Hovedfagsoppgave). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Waldahl, R. H. (2009). *Samspill mellom idrett og kommune : idrettsrådene - organisasjon, rolle og oppgaver* (Rapport 2009:6). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Weber, M. (1971). *Makt og byråkrati: Essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier*. Oslo: Gyldendal.
- Weber, M. (2000). *Makt og byråkrati: Essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier* (3. utg.). [Oslo]: Gyldendal.
- Willoch, K. (2005). En målbevisst ildsjel for idrettens sak. I D. V. Hanstad & M. Goksøyr (Red.), *Fred er ei det beste: Festskrift. Hans B. Skaset 70 år* (s. 53-63). Oslo: Gyldendal undervisning.
- Wollebæk, D., & Selle, P. (2002). *Det nye organisasjonssamfunnet: Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods* (2. utg. Applied social research methods series 5). London: Sage.
- Yin, R. K. (Red.). (2004). *The case study anthology*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Østerberg, D. (1990). Det sosio-materielle handlingsfelt. I T. Deichman-Sørensen & I. Frønes (Red.), *Kulturanalyse* (s. 65-79). Oslo: Gyldendal.
- Østerberg, D. (1998). *Arkitektur og sosiologi i Oslo: En sosio-materiell fortolkning*. Oslo: Pax.
- Østerud, Ø., Engelstad, F., & Selle, P. (2003). *Makten og demokratiet: En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Øverkil, L. (2011). *Makt og interessekonflikt i norsk anleggspolitikk: En studie av fordelingen av spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet i lys av søknadsmassen*. (Masteroppgave i idrettsvitenskap), Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

Vedlegg

VEDLEGG

A. Intervjuguide nøkkelinformanter

B. Spørreskjema til brukere av treningshall

C. Intervjuguide - Daglig leder hall (1)

D. Intervjuguide - Daglig leder hall (2)

E. Intervjuguide - Trenere og lagledere

F. Liste over intervjuer daglige ledere

G. Liste over intervjuer trenere og tillitsvalgte ledere

H. Liste over intervjuer beslutningstakere

I. Prosjektgodkjenning

Vedlegg A

Intervjuguide nøkkelinformanter

Arbeid med prosjektet

- Når kom du med i arbeidet med prosjektet?
- Hvordan var du involvert i arbeidet med prosjektet?
- Hvilken betydning hadde din posisjon for at du kom med i arbeidet med prosjektet?
- Hva gjorde du for å fremme prosjektet overfor de besluttende organ?

Aktører

- Hvem hadde du kontakt med i forbindelse med prosjektet innen egen organisasjon?
- Hvem hadde du kontakt med i forbindelse med prosjektet utenfor egen organisasjon?
- Hvem definerte hvem som skulle være med i arbeidet med prosjektet?
- Hvilken form hadde denne kontakten?
- Fikk du innspill eller hadde du kontakt med andre utenfor din organisasjon/institusjon?
  - politikere
  - journalister
  - forskere

Forholdet mellom aktører

- I hvilken grad delte din organisasjon/institusjon oppfatningen til sentrale aktører i NFF?
- Hvem hadde størst innflytelse over de endelige vedtakene?
- Hvilke aktører fikk du informasjon fra om prosjektet?

Spørreskjema til brukere av treningshall

Dette er et spørreskjema i forbindelse med et prosjekt som gjennomføres ved Høgskolen i Finnmark. Hensikten med prosjektet er å øke kunnskapen om bruk av store kostnadskrevende anlegg. Vi ønsker derfor å få kunnskap om bruken av hallene ved å stille en rekke spørsmål til de som bruker hallene. Vi håper at du vil ta deg tid til å svare på spørsmålene..

Har du spørsmål i tilknytning til prosjektet, kan du kontakte Kolbjørn Rafoss tlf. 78 45 02 53 ved Høgskolen i Finnmark eller Øyvind Granerud tlf. 95 93 57 78.

Samtlige data blir behandlet anonymt.

Spørsmålene besvares ved å sette inn ett eller flere kryss ved det/ de svaralternativ som passer for deg, eller ved å fylle inn tekst på linje.

Idrettslig bakgrunn.

1. Hvor ofte trener du ?

1	En gang p.r. 14 dag	☐
2	En gang i uka	☐
3	To ganger i uka	☐
4	Tre til fire ganger i uka	☐
5	Fem til seks ganger i uka	☐
6	Hver dag	☐

2. Hvor mange timer p.r. uke trener du i gjennomsnitt?

_____ timer p.r. uke

3. Hvor ofte trener du utendørs og innendørs i **sommersesongen** (april-september) ?
Kryss av for antall utendørs- og innendørstreninger.

	Innendørs	Utendørs
1	En gang pr.uke ☐	☐
2	To ganger pr.uke ☐	☐
3	Tre til fire ganger pr.uke ☐	☐
4	Fem til seks ganger pr. u ☐	☐
5	Hver dag ☐	☐

4. Hvor ofte trener du utendørs og innendørs i **vintersesongen** (oktober- mars)? Kryss av for antall utendørs og innendørs treninger pr. uke?

	Innendørs	Utendørs
--	-----------	----------

1	En gang pr. uke	☐	☐
2	To ganger pr. uke	☐	☐
3	Tre til fire ganger pr. uke	☐	☐
4	Fem til seks ganger pr. uke	☐	☐
5	Hver dag	☐	☐

5. I hvilke sammenhenger har du drevet trening i 2002?
Kryss av **ett eller flere** alternativ.

1	På egen hånd, med familie, venner	☐
2	Idrettslag	☐
3	Bedriftsidrettslag	☐
4	Organisert treningsgruppe med venner, kolleger	☐
5	Private kurs/Helsestudio	☐

6. I hvilken sammenheng drev du **oftest** trening i 2002 ?
Kryss av **ett** alternativ.

1	På egen hånd, med familie, venner	☐
2	Idrettslag	☐
3	Bedriftsidrettslag	☐
4	Organisert treningsgruppe med venner, kolleger	☐
5	Private kurs/Helsestudio	☐

7. I hvilke av de følgende sammenhenger vil du foretrekke å trene dersom du kunne velge? Sett kun **ett** kryss.

1	På egen hånd, med familie, venner	☐
2	Idrettslag	☐
3	Bedriftsidrettslag	☐
4	Organisert treningsgruppe med venner, kolleger	☐
5	Private kurs/Helsestudio	☐

8. Hvilke idrettslige aktiviteter drev du med i 2002 ?
Kryss av for **ett eller flere** svaralternativ.

1	Aerobic/gymnastikk	☐
1	Basketball	☐
2	Fotball	☐
3	Håndball	☐
4	Innebandy	☐

- 5 Klatring
- 6 Løpeturer
- 7 Badminton
- 8 Skiturer
- 9 Styrketrening med apparater eller annen belastning
- 10 Svømming
- 11 Telemark/ snowboard
- 12 Volleyball
- 13 Annet, hva? _____

9. Hvilken aktivitet drev du oftest med i 2002 ?
Kryss av **ett** alternativ.

- 1 Basketball
- 2 Aerobic/gymnastikk
- 2 Fotball
- 3 Håndball
- 4 Innebandy
- 5 Klatring
- 6 Løpeturer
- 7 Badminton
- 8 Skiturer
- 9 Styrketrening med apparater eller annen belastning
- 10 Svømming
- 11 Telemark/ snowboard
- 12 Volleyball
- 13 Annet, hva? _____

10. Deltok du i konkurranser i noen av de følgende aktivitetene i 2002 ?

- 1 Håndball, basketball, volleyball
- 2 Innebandy
- 3 Langrenn, hopp, kombinert
- 4 Snowboard, alpint, telemark
- 5 Friidrett
- 6 Kampsport
- 7 Annet .....

11. Hvilke idrettsanlegg har du brukt/ brukt oftest i 2002?

Brukt i 2002. Kryss av **ett** **Eller flere** alternativ
Brukt oftest i 2002. Kryss av **ett** Alternativ

- 1 Balløkke
- 2 Storhall
- 3 Kunstgressbane
- 4 Gress-/grusbane
- 5 Lysløype
- 6 Slalåmbakke
- 7 Idrettshall
- 8 Svømmehall
- 9 Trimløype
- 10 Annet, hva? _____

12. Hva er din hovedmotivasjon for å drive med fysisk aktivitet?
_____

13. Hvilke(n) fysisk(e) aktivitet(er) ville du gjerne drevet med hele livet?
_____
_____

Trening i storhallen.

14. Hvilket år begynte du å trene regelmessig innendørs i hallen ?

1995 1996 1997 1998 1999

2001 2002

15. Hvor ofte trener du i storhallen?

- 1 En gang p.r. 14 dag
- 2 En gang i uka
- 3 To ganger i uka
- 4 Tre til fire ganger i uka
- 5 Fem til seks ganger i uka
- 6 Hver dag

16. Hvor ofte trener du i hallen per uke i ulike perioder i året? Sett av **ett** kryss for hver periode.

Periode/ Antall ganger pr. uke	0	1-2	3-5	6-
1 1.januar - 31.mars	☐	☐	☐	☐
2 1.april – 30.juni	☐	☐	☐	☐
3 1.juli – 30. september	☐	☐	☐	☐
4 1.oktober - 31.desember	☐	☐	☐	☐

17. I hvilken tidsperiode på døgnet trener, konkurrerer og/ eller mosjonerer du **oftest i storhallen** ? Kryss av for **ett** alternativ.

- 1 Kl. 08 – 16
- 2 Kl. 16 – 18
- 3 Kl. 18 – 20
- 4 Kl. 20 – 23

18. Hvilke ukedager trener du vanligvis i storhallen? Kryss av for **ett eller flere** alternativ.

- 1 Mandager
- 2 Tirsdager
- 3 Onsdager
- 4 Torsdager
- 5 Fredager

- 6 Lørdager
 7 Søndager

- 8 Fordi det skaper trivsel å bruke kroppen sammen med andre
 9 Fordi det skaper trivsel å ta seg ut fysisk

19. Hvilke aktiviteter trener du i storhallen , og hvilke aktiviteter trener du oftest ?

	<i>Trener.</i>	<i>Trener oftest.</i>
	Kryss av for ett eller flere svaralternativ	Kryss av for ett svaralternativ
1 Fotball	☐	☐
2 Håndball	☐	☐
3 Volleyball	☐	☐
4 Basketball	☐	☐
5 Innebandy	☐	☐
6 Tennis	☐	☐
7 Styrketrening med apparater	☐	☐
8 Badminton	☐	☐
9 Friidrett	☐	☐
10 Klatring	☐	☐
11 Annet -----	☐	☐

20. Har du spilt kamper i storhallen ?

- 1 Ja gå til spørsmål nr. 21.
 2 Nei gå til spørsmål nr. 22.

21. Nedenfor finner du ulike svar. Kryss av for **ett eller flere** alternativ.

- 1 Treningskamper
 2 Seriekamper
 3 Turneringskamper
 4 Cupkamper
 5 Bedriftskamper

22. Hvem trener eller mosjonerer du oftest sammen med når du er i storhallen ? Kryss av for **ett** alternativ.

- 1 Trener oftest individuelt
 2 Lagkamerater
 3 Arbeidskolleger
 4 Skolekamerater
 5 Venner/ kjente
 6 Andre, hvem? _____

23. Hva er de to viktigste grunnene til at du trener i storhallen?

Kryss av for **to** alternativer.

- 1 Jeg liker miljøet og det er fin atmosfære
 2 Treningen foregår på gunstige tidspunkt
 3 Kan trene på mitt nivå
 4 Lett å passe treningen inn mellom andre gjøremål
 5 Får veiledning og instruksjon
 6 Varierte og morsomme aktiviteter
 7 For å bedre og vedlikeholde helsen

24. Har du spilt fotball på følgende nivå sesongene 2001 eller 2002 ?

- 1 Eliteserie herrer
 2 1. divisjon herrer
 3 2. divisjon herrer
 4. Eliteserie damer
 5. 1. divisjon damer
 6 3 - 8 divisjon
 7 Junior

25. Hvordan kommer du deg vanligvis til hallen ? Kryss av **ett** svaralternativ.

- 1 Til fots
 2 Sykkel
 3 Egen bil
 4 Satt på med andre
 5 Buss

26. Hvor langt er det til hallen fra der du bor ?

- 1 Mindre enn 1 km
 2 Fra 1 til 5 km
 3 Fra 6 til 10 km
 4 Fra 11 til 20 km
 5 Fra 21 km til 50 km
 6 Mer enn 50 km

27. Hvis du trener i hallen på **dagtid**, hvor ofte trener du ?

- 1 Ja, 1 gang
 2 Ja, 2-3 ganger
 3 Ja, 4-5 ganger
 4 Ja, mer enn 5 ganger
 5 Nei, aldri

28. Hva slags trening driver du **oftest** på dagtid ? Kryss av et alternativ.

- 1 Undervisning
 2 Egentrening
 3 Organisert trening

29. Hvor mange timer trener du i hallen på **dagtid** i uka ?

_____ timer

Frivillig engasjement i idrettslag.

30. Er du, eller har du vært medlem av idrettslag?

- 1 Ja, er medlem i dag gå til spørsmål nr. 31.
 2 Ja, har vært medlem tidligere, men har sluttet gå til spørsmål nr. 35.
 3 Aldri gå til spørsmål nr. 35.
31. Hvis du var medlem av idrettslag i 2002:
- 1 Driver med konkurranseidrett
 2 Sluttet med å drive konkurranseidrett da jeg var _____ år gammel.
 3 Har aldri drevet konkurranseidrett
32. Hvis du er medlem av idrettslag i 2002, på hvilken måte var er du engasjert i idrettslaget/ -lagene?
 Kryss av for **ett eller flere** svaralternativ.
- 1 Deltar i mosjonsaktiviteter
 2 Deltar i konkurranseidrett lagspill
 3 Trener/ instruktør
 4 Tillitsvalgt
 5 Deltar i konkurranseidrett individuelt
 6 Passivt medlem av idrettslag
 7 Annet, hva? _____
33. Har du for tiden oppgave som tillitsvalgt, leder, dommer eller trener i idrettslag, eller har hatt slike oppgaver i løpet av de siste fem år ?
- 1 Ja, har nå
 2 Ja, men ikke nå
 3 Nei
34. Er du villig til å påta deg frivillig arbeid i idrettslag som dommer, trener eller leder?
- 1 Ja
 2 Nei
 3 Vet ikke
35. Har du vært med i frivillige organisasjoner som krever dugnadsarbeid fra medlemmene?
- 1 Ja gå til spørsmål nr 36.
 2 Nei gå til spørsmål nr 37.
36. Sett kryss ved det utsagnet du er mest enig i. Sett bare **ett** kryss.
- 1 Trives med dugnadsarbeid
 2 Jeg er med på dugnadsarbeid fordi det er pålagt av organisasjonen
 3 Jeg har/ hadde aldri tid til dugnadsarbeid og betaler meg derfor fri
 4 Jeg synes ikke noe om dugnadsarbeid og betaler meg derfor fri
 5 Dugnadsarbeid er en av grunnene til at jeg ikke lenger er med i organisasjoner som krever dugnadsarbeid
37. Kryss av for det du synes passer best for deg – kun **ett** alternativ.
- 1 Har stort sett alltid drevet med trening/mosjon
 2 Begynte å trene i voksen alder
 3 Trente/mosjonerte tidligere, men har hatt lengre opphold
38. Hvis du skal beskrive din egen form, hvilket utsagn synes du passer best for deg? Kryss av for **ett** svaralternativ.
- 1 Meget god form
 2 God form
 3 Middels form
 4 Dårlig form
 5 Meget dårlig form
- ### Bakgrunnsopplysninger.
39. Hvor gammel er du?
 _____ år.
40. **Kjønn?**
- 1 Mann
 2 Kvinne
41. **Sivilstand?**
- 1 Gift
 2 Samboer
 3 Enke/ enkemann
 4 Fraskilt/ separert
 5 Enslig
42. Hva er din hovedbeskjeftigelse?
- 1 Student/skoleelev
 2 Pensjonist
 3 Trygdet
 4 Arbeidsledig
 5 Hjemmeværende
 6 Ansatt arbeider
 7 Ansatt funksjonær
 8 Selvstendig uten ansatte
 9 Selvstendig med ansatte
 10 Annet _____
43. Må du følge faste arbeidstider (inkl. turnus, skiftarbeid)/ en fast timeplan på skole/ høgskole, eller har du mulighet til å legge opp arbeidstiden/ skole-/ studietiden slik du selv ønsker det ?
- 1 Må følge faste tider
 2 Har mulighet til å legge opp tiden slik jeg selv ønsker det
44. Hvis du er i arbeid, arbeider du i privat, fylkeskommunal/ kommunal eller i statlig virksomhet?
- 1 Privat
 2 Fylkeskommunal/ kommunal

- 3 Statlig
45. Hva er din høyeste fullførte utdanning ?
- 1 Grunnskole, ungdomsskole
  - 2 Yrkesrettet utdanning utover grunnskolen
  - 3 Gymnas eller videregående skole
  - 4 Høyskole/ universitet av 1-5 års varighet (lærerutdanning, sykepleie, cand.mag. eller lignende)
  - 5 Høyskole/universitet over 5 år (embetseksamen/ hovedfag)
46. Omtrent hvor stor vil din bruttoinntekt bli i år 2002 ?
- 1 inntil 50 000 kr
  - 2 50 - 100 000 kr
  - 3 100 -150 000 kr
  - 4 150 - 200 000 kr
  - 5 200 - 300 000 kr
  - 6 300 - 400 000 kr
  - 7 Over 400 000 kr
47. Har du barn som bor hjemme ?
- 1 Nei
  - 2 Ja, ett
  - 3 Ja, to
  - 4 Ja, tre eller flere
48. Bor du sammen med noen?
- 1 Jeg bor sammen med foreldre
  - 2 Jeg bor sammen med ektefelle/ samboer
  - 3 Jeg bor alene
  - 4 Bor i kollektiv
  - 5 Annet, hvem? _____

Tusen takk for hjelpen!

Intervjuguide - Daglig leder hall (1)

Sted/dato _____

Bakgrunnsdata

1. Hallens navn: _____
Daglig leder: _____

Når ble hallen bygd og tatt i bruk? _____

2. Hvilke rom er det i hallen?

Antall garderober/ dusj

Styrkerom/ trimrom

Møterom

Undervisningsrom

Badstue

Kafé / kiosk

Forretningslokaler

3. Hvor stor tribunekapasitet har hallen?

Antall sitteplasser

Antall ståplasser

4. Hvor mange ansatte er knyttet til hallen?

Heltid

Deltid

5. Hvilke åpningstider har hallen?

Mandag - fredag _____

Lørdag _____

Søndag _____

Eierforhold

6. Hvem eier hallen?

Kommunen

Idrettslag

Andre

7. Har hallen et eget styre?

8. Hvor mange kvinner sitter i styret?

Selskapsform

9. Hva slags juridisk selskapsform har hallen?

Aksjeselskap

Stiftelse

Sameie

Idrettslaget som eier

Drift

10. Hvem er driftsansvarlig for hallen?

Kommunen

Idrettslag

Andre

11. Hvis hallen er kommunal og har driftsavtale med idrettslaget, på hvilke områder har idrettslaget og kommunen ansvar for?

Økonomi

12. Gikk hallen med overskudd i 2001?

13. Hvis hallen gikk med underskudd, hvor stort var dette?

14. Hvis overskudd i 2001, hvor stort var dette?

15. Fikk hallen driftstilskudd fra kommunen i 2001?
16. Hvor stort var driftstilskuddet?
17. Fikk hallen driftstilskudd fra fylkeskommunen?
18. Hvor stort var dette driftstilskuddet?
19. Hvor store var driftsutgiftene i 2001?
20. Hvor store var driftsinntektene i 2001?
21. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra idrettslag?
22. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra bedriftsidretten?
23. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra fylkeskommunen/kommunen?
24. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra sponsorer?

Driftsinntekter		
Kommunen		
Fylket		
Idrettslag		
Bedriftsidrett		
Sponsorer		
Prosjekt		

25. Hvor store var kapitalkostnadene i 2001?

26. Hvilke leiepriser gjelder for idretten?

100 x 70 meter
40 x 70 meter
Sportsgulv

Andre spørsmål

26. Finner det sted "uorganisert" bruk av hallen, dvs. grupper som trener uten leieavtale?
27. Hvilke utenom sportslige aktiviteter finner sted i hallen?
28. Hvor stor betydning har utenom sportslige aktiviteter for den økonomiske driften av hallen?
29. Hva blir utfordringene fremover?

- Organisere aktivitet i hallen
- Samarbeid med skole, næringsliv for å øke anleggsbruken på dagtid og i helgene
- Uorganisert bruk av hallen

Takk for hjelpen!

Intervjuguide - Daglig leder hall (2)

Sted/dato.....

Hallens navn:

Daglig leder:

Bakgrunn daglig leder

Utdanning _____

Idretten _____

Yrkeserfaring _____

1. Eierskap

- Hva slags eiermodell har hallen?
- Fordeler og ulemper med kommunal eide haller og aksjeselskap?
- Hvilke erfaringer har du med eier modellen ved denne hallen?

2. Drift

- Hva slags driftsmodell har hallen? (offentlig ansatte, driftsavtale idrettslag, idrettslag.)
- Hvordan synes du driften av hallen fungerer?
- Har dere driftsavtale med idrettslag eller andre?
- Hvilke fordeler og ulemper har driftsmodellen?
- Hvilke saker står sentralt på generalforsamlingen?

3. Finansiering, driftskostnader og driftsinntekter

- Var det problemer knyttet til finansiering av hallen?
- Er kostnader og inntekter som forventet?
- Hvordan betales underskuddet?

- Hvilke grupper jobber du mot for å øke inntektene til hallen?
- Hva koster det å fjerne sportsgulvet gjennom et år?

4. Bruk av hallen

- Hvem fordeler treningstid i hallen?
- Hvilken betydning har prisene for utleie på kveldstid?
- Hvordan er utleie på dagtid?
- Finnes det grupper som har sluttet å leie pga. for høy pris?
- Er hallen i bruk som forventet?
- Klarer hallen å imøtekomme alle brukerbehov?
- Hvorfor er det i hovedsak bare fotballaktivitet i hallen?
- Hvordan er interessen i helgene for å leie hallen til utenomsportslige aktiviteter?
- Er det perioder hvor sportsgulvet skaper problemer for aktiviteten i hallen?

5. Forhold til idretten

- Fordeles treningstid etter noen idrettspolitiske målsettinger?(Barn og unge etc.)
- Hvorfor er det så få kvinner som bruker hallen?
- Bli det viktig å tilrettelegge for barn- og ungdomsidrett fremover?
- Har du som daglig leder tatt initiativ til å arrangere turneringer, serier, kamper eller få til annen idrettsaktivitet i hallen?
- Er det noen utøvergrupper som ikke får tilfredsstillt sine aktivitets ønsker?
- Er hallen åpen for uorganisert aktivitet?

6. utfordringene fremover

- Hvordan kan det tilrettelegges for uorganisert aktivitet i hallen?
- Hvilke leietakere er det viktig å rette seg mot for å øke aktiviteten ytterligere i hallen?

7. Er det andre forhold du vil ta opp i forhold til drift, organisering og utleie?

Takk for hjelpen!

Intervjuguide - Trenere og lagledere

Sted/dato _____

1. Personlig bakgrunn

- Navn
- Alder

2. Deltakelse i frivillig idrettsarbeid

- Hvilke oppgaver har du i tilknytning til lag som trener i hallen?
- Har du hatt leder oppgaver i idrettslaget?
- Hvor lenge har du drevet med frivillig idrettsarbeid?
- Når ble du engasjert i forhold til å trene lag som bruker hallen?
- Har du andre oppgaver innen den frivillige idretten?

3. Aktive i lokalsamfunnet

- Hvordan var deltakelse i lokalsamfunnet før hallen ble bygd?
- Hvordan endret hallen deltakelsen?
- Hvordan var deltakelsen i andre lagspill før hallen ble bygd ?
- Endring i deltakelse
- Hvilke grupper er det som bruker hallen?

4. Arrangement i hallen

- Hvilke idrettsarrangement ble lagt til hallen etter at den åpnet?
- Hva slags turneringer, cuper, seriespill ble arrangert i hallen?
- Hvem deltok i arrangementene?
- Hvor kom deltakere fra?
- Hvem tok initiativ til arrangementene?
- Kan arrangementene karakteriseres som nyskapninger?
- Fantes noen av arrangementene før hallen ble tatt i bruk?
- Hvordan var interessen for å spille bedriftsfotball utendørs?

5. Aktiviteter i hallen

- Hvilke aktiviteter fikk treningstid i hallen?
- Fantes disse aktivitetene i lokalsamfunnet før hallen ble bygd?
- Hvem tok initiativ til evt. å starte opp nye aktiviteter?

6. Organisering av nye idrettslag/klubber

- Ble det stiftet idrettslag/klubb som en effekt at aktiviteten ble lagt til hallen?
- Hvem tok initiativ til dannelse av idrettslaget/klubben?

7. Konsekvenser for idrettsdeltakelse

- Hvilken effekt mener du hallen har hatt for idrettsdeltakelsen i lokalsamfunnet?
- Hvilke endringer mener du hallen har ført til når det lokale idrettsliv?

Liste over intervjuer daglige ledere

	Navn	Sted	Dato
DL1	Tommy Hæggernæs	Finnmarkshallen – Alta	25.11 2002
DL2	Viggo Jørn Dale	Lyngenhallen – Lyngseidet	07.01 2003
DL3	Atle Michael Hove	Porsangerhallen – Lakselv	28.01 2003
DL4	Steinar Molvik	Kong Øisteins hall – Kabelvåg	19.03 2003
DL5	Cato Hardersen	Hålogalandshallen – Harstad	24.02 2003
DL6	Arnvid Johansen	Vesterålshallen – Melbu	24.02. 2003
DL7	Roger Larsen	Lofothallen – Leknes	26.02 2003
DL8	Torleif Josefsen	Midt Troms hallen – Finnsnes	11.03 2003
DL9	John Peter Garnes	Mosjøhallen – Mosjøen	20.03.2003
DL10	Odd Einar Lorentsen	Helgelandshallen – Sandnessjøen	22.03. 2003
DL11	Stig Johansen/Bjørg Harjo	Varangerhallen – Vadsø	23.04. 2003

Liste over intervjuer trenere og tillitsvalgte ledere

Kommune		Informanter	Dato
Vadsø	TL1	Mann 46 år. Trener for aldersbestemte og seniorlag fotball de siste 20-årene. Jobbet i en periode som soneansvarlig i fotballkretsen.	10.04 2004
Porsanger	TL2	Mann 55 år. Trener og leder siden begynnelsen av 80-årene. Har arbeidet med fotball og idrett på kretsnivå de siste 20-årene.	17.04 2004
Alta	TL3	Mann 50 år. Trener i ulike idretter siden begynnelsen av 80-årene. Trent herre fotballag fra før hallen åpnet.	06.05 2004
Lyngen	TL4	Mann 45 år. Leder, utvalgsleder og styremedlem i idrettslaget gjennom en årrekke. Trener i fotball for ulike aldersgrupper.	24.03 2004
Lenvik	TL5	Mann 57 år. Leder for idrettslaget. Har hatt treneroppgaver gjennom en årrekke.	03.05 2004
Harstad	TL6	Mann 50 år. Lang erfaring som trener og leder i idrettslag. Leder av Hålogaland Fotballkrets en periode. Landslagstrener på jentesida. Trener for damelag i den øverste divisjonen.	05.05 2004
	TL7	Kvinne 30 år. Leder innen bedriftsidretten.	
Hadsel	TL8	Mann 40 år. Fotballtrener for aldersbestemte og seniorlag siden 90-tallet. En periode daglig leder for hallen.	27.03 2004
Vågan	TL9	Mann 58 år. Trener for ulike fotballag i klubben. Har drevet frivillig arbeid siden 1976. Har vært styremedlem gjennom en årrekke og sportslig leder i idrettslaget.	16.04 2004
Vestvågøy	TL10	Mann 40 år. Trener for ulike lag i klubben siden 90-tallet. Soneansvarlig i en periode i fotballkretsen. Har trent lag innendørs siden hallen åpnet.	29.03 2004
Vefsn	TL11	Mann 43 år. Fotballtrener siden 1997. Har arbeidet som frivillig i Mosjøen siden 1992. Trener i andre idretter. Styremedlem i idrettslaget.	15.04 2004
Alstadhaug	TL12	Kvinne 38 år. Leder i bedriftsidretten siden slutten av 90-tallet. Medlem av "Fysak". Medlem av bedriftsidrettsrådet.	17.04 2004
	TL13	Mann 50 år. Har drevet frivillig arbeid i idrettslag i Sandnessjøen de siste 20 årene. Leder ungdomsavdeling. Trener for aldersbestemte lag.	

Liste over intervjuer beslutningstakere

Informant	Posisjon	Dato
IP1	Mann 40 år. Tillitsvalg leder. Kommunestyrerepresentant AP.	24.03. 2004 17.01. 2006
IP2	Mann 55 år. Tillitsvalgt NFF. Medlem Hall i Nord forumet.	11.03. 2003 25.01. 2006
IP3	Mann 50 år. Mangeårig tillitsvalgt NFF. Medlem NFF's anleggskomité.	18.05. 2006
IP4	Mann 60 år. Fylkespolitiker. Landsstyremedlem AP.	03.05. 2006
IP5	Mann 55 år. Ordfører AP. Tillitsvalgt idrettsleder	28.02. 2003
IP6	Mann 35 år. Medlem anleggskomité Troms Idrettskrets.	06.04. 2003
IP7	Mann 58 år. Tillitsvalgt NFF. Daglig leder.	27.02 2003
IP8	Mann 47 år. Administrativ leder idrettskrets	22.04. 2004
IP9	Mann 52 år. Kultursjef. Ansatt Leknes kommune	09.05. 2006
IP10	Kvinne 65 år. Aktiv i underskriftskampanje mot hall i Lyngen	19.01. 2006

Kolbjørn Rafoss
Høgskolen i Finnmark
Follumsvei 31
9506 ALTA

Vår dato: 30.11.2005

Vår ref: 200501597 LT /RH

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 30.09.2005. Meldingen gjelder prosjekt:

13414	<i>Haller i Nord - en undersøkelse av anleggsdekning og anleggsbruk i ti lokalsamfunn før og etter bygging av spesialhaller</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Finnmark, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kolbjørn Rafoss</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

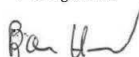
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres slik det er beskrevet i vedlagte prosjektvurdering. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.01.2007, rette en henvendelse angående status for behandling av personopplysninger..

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

